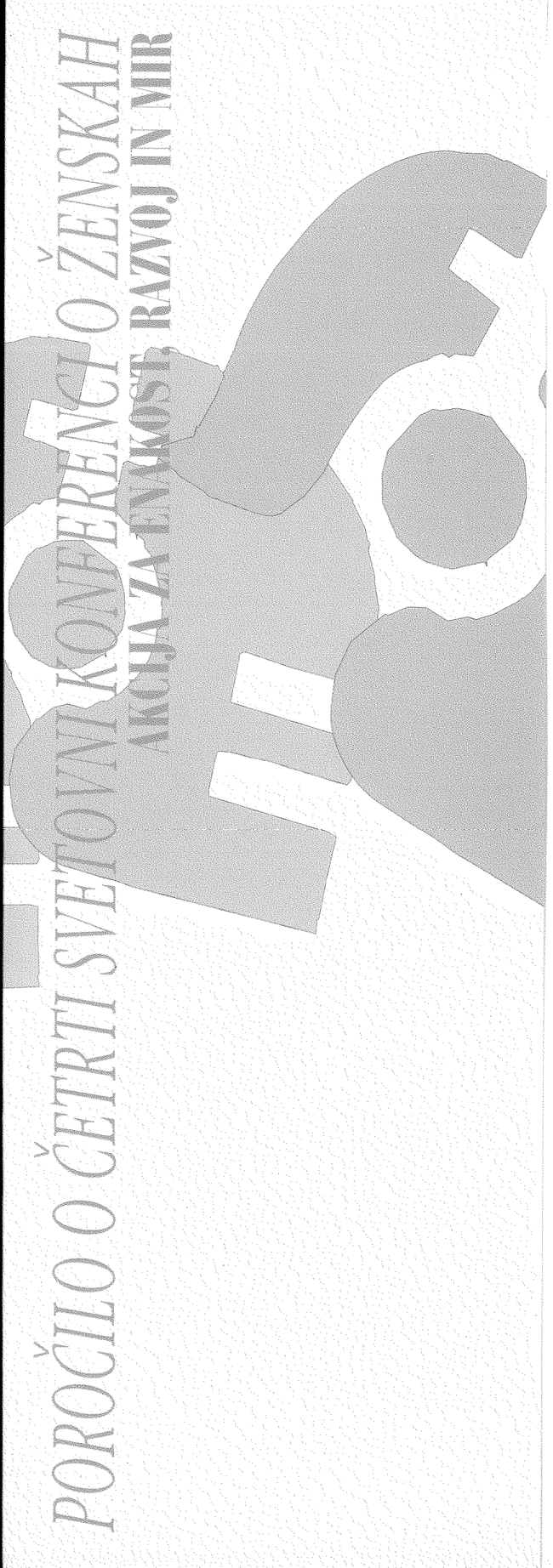
AKCIJA ZA ENAKOST, RAZVOJ IN MIR

Peking, September 1995

POROČILO O ČETRTI SVETOVNI KONFERENCI O ŽENSKAH

Peking, September 1995

URADZA ŽENSKO POLITIKO

POROČILO O ČETRTI SVETOVNI KONFERENCI O ŽENSKAH

Peking, 4. - 15. September 1995

POROČILO O ČETRTI SVETOVNI KONFERENCI O ŽENSKAH

Peking, 4. - 15. September 1995

URAD ZA ŽENSKO POLITIKO
PRI VLADI REPUBLIKE SLOVENIJE

Uredila: Vijolica Neubauer

Oblikoval: Jurij Kocbek

Izdal: Vlada republike slovenije - Urad za žensko politiko

Za izdajatelja: Vera Kozmik

Tiskarna: Littera Picta Ljubljana, Avgust 1996

CIP - Kataložni zapis o publikaciji
Narodna in univerzitetna knjižnica, Ljubljana

396(100)

SVETOVNA konferenca o ženskah (4 ; 1995 ; Beijing)
Poročilo o četrti svetovni konferenci o ženskah, Peking, 4. - 15. september 1995 / (uredila Vijolica Neubauer). - Ljubljana : Vlada Republike Slovenije, Urad za žensko politiko, 1996

ISBN 961-90317-1-7
1. Neubauer, Vijolica
61668864

VSEBINA

Vijolica Neubauer:

K poročilu o Četrti svetovni konferenci o ženskah 7

Vera Kozmik:

Enakost, razvoj in mir: cilji, ki so se jim zavezale vlade in vsa mednarodna skupnost 9

Iz Poročila o Četrti svetovni konferenci o ženskah:

O organizaciji dela, resolucijah in poročilih teles konference 11

Pekinška deklaracija 21

Izhodišča za ukrepanje 27

Slovenija pred pekinško konferenco, na konferenci in po njej 183

Govor vodje delegacije Republike Slovenije 191

K poročilu o Četrti svetovni konferenci o ženskah

Prvi odziv na uresničevanje zavez, sprejetih na Četrti svetovni konferenci o ženskah, je bilo posredovanje informacij o poteku konference in njenih rezultatih. Tudi slovenska delegacija je po vrnitvi s konference javnostim posredovala "resnično zgodbo" o pekinški konferenci in jih poskušala zainteresirati za uresničevanjenje njenih priporočil. Sedaj je Urad za žensko politiko opravil že drugo nalogo, h kateri se je Slovenija zavezala na konferenci. Pripravil je povzetek poročila o konferenci in prevedel Pekinško deklaracijo in Izhodišča za ukrepanje.

Odposlanec generalnega sekretarja Organizacije združenih narodov je na otvoritvi konference poudaril, da so Izhodišča za ukrepanje dokument za cel svet, vendar posvečen ženskam, ker vsebuje težnje, upe in ukrepanja, ki bodo vodili prebivalstvo sveta v tretje tisočletje. Zatorej ni odveč opozoriti, da procesa uresničevanja ukrepov ne gre zgolj opazovati ali ga celo ovirati. Upam, da boste ob branju in preučevanju pekinških dokumentov prepoznali to sporočilo in zavezo svetovne in znotraj nje slovenske skupnosti, da se od retorike premakne k dejanjem za resnične spremembe v prid položaja žensk in družbe nasploh.

Vijolica Neubauer
urednica

Enakost, razvoj in mir: cilji, ki so se jim zavezale vlade in vsa mednarodna skupnost

Četrta svetovna konferenca Združenih narodov o ženskah ne bo zabeležena v zgodovinskih analih zgolj zato, ker je bila največje srečanje mednarodne skupnosti, temveč predvsem zato, ker so njene teme med najbolj perečimi vprašanji, s katerimi se ukvarja svetovna skupnost: spodbujanje uveljavljanja pravic žensk in enakosti žensk in moških, ki je sinonim za spodbujanje uveljavljanja človekovih pravic samih in temelj za pravičnost, razvoj in mir na svetu.

Enakost, razvoj in mir medsebojno krepijo drug drugega. Brez enakosti ni pogojev za resničen napredek, aktivno sodelovanje žensk v dogajanjih našega časa pa je neizogibno za stabilnost in mir. Človekove pravice so vrednote, ki jih ni mogoče imeti za razkošje, ki si ga lahko privoščijo zgolj razmeroma bogate zahodne države: nobena država si ne more dovoliti uporabiti revščine ali nezadostne stopnje razvoja kot izgovor za časovno odlaganje, zanemarjanje ali zanikanje uživanja človekovih pravic ljudem znotraj svoje pravne oblasti.

Dejstvo, da mednarodni skupnosti ni uspelo zagotoviti polnega spoštovanja človekovih pravic, nas ne bi smelo voditi v prenagljen zaključek, da se je "ideologija", ki je opora človekovim pravicam, izkazala pri ustvarjanju boljšega sveta za neučinkovito. Prav obratno: to je znamenje, da se je nenehno treba boriti za uveljavitev človekovih pravic in da je neupoštevanje človekovih pravic ovira za miroljubnejši, pravičnejši in razvitejši svet. Človekove pravice so neizogiben dejavnik uravnavanja: omejujejo zlorabo oblasti, predvsem moči države nad posameznicami in posamezniki, pa tudi zlorabo moči posameznic in posameznikov ter skupin nad drugimi. Človekove pravice omejijo in obrzdajo "nasilnost" izvajanja oblasti.

Človekove pravice niso univerzalen "aspirin", absolutno zdravilo za reševanje svetovnih problemov. Dejstvo pa je, da sta ohranjanje in krepitev nacionalizmov, rasizma, nestrpnosti, nasilja, verskega fanatizma in fundamentalizma, revščine, lakote, družbene izključenosti, nepravične porazdelitve bogastva med družbami in znotraj njih, da ne omenim vojn in etničnih čiščenj, posledica neupoštevaja, zaničevanja ali slabega poznavanja, neusvojenosti in neuporabljanja človekovih pravic in z njimi povezanih vrednot. Pravica do enakosti žensk in moških pa je vendarle sestavni del človekovih pravic.

Tudi v Sloveniji se ženske, kljub formalni enakosti žensk in moških, srečujemo z nespoštovanjem načel enakosti, predvsem na področju delitve vlog v družini, zaposlovanja, poklicnega napredovanja, zastopanosti v političnem in javnem življenju, če omenim le nekatera izmed področij. Tega pa ne bomo spremenili zgolj z zakoni, temveč predvsem s poli-

tično voljo, s prizadevanji žensk in s prizadevanji moških, ki ne le razglašajo pravna in etična načela, ampak tudi ravnajo skladno z njimi.

Številne države, med njimi tudi Slovenija, so se na pekinški konferenci odzvale na te izzive in se zavezale, da bodo ukrepale. Ta vznemirljiv dogodek, ki je bil izraz solidarnosti in odločnosti vseh žensk sveta, je za nami. Sedaj je čas za načrtovanje lastnih strategij in ustvarjanja naše vizije: naša zaveza je na preskušnji.

Urad za žensko politiko kot eden izmed odgovornih nacionalnih akterjev za uresničevanje Pekinške deklaracije in Izhodišč za ukrepanje pripravlja nacionalni program za krepitev položaja žensk in ustvarjanje pogojev za resnično enakost žensk in moških. Seveda pa je pri oblikovanju javne politike za uresničevanje Izhodišč za ukrepanje potrebna dejavna podpora in sodelovanje vseh institucionalnih dejavnikov, vključno z zakonodjanimi telesi, akademskimi in raziskovalnimi ustanovami, strokovnimi združenji, sindikati, lokalnimi oblastmi, nevladnimi organizacijami, mediji, verskimi skupinami, mladinskimi organizacijami in kulturnimi skupinami. To je načelo, ki je za oblikovanje politike enakosti žensk in moških neizogibno: združitev moči vseh dejavnikov civilne družbe in koordinacija vseh dogovorjenih ciljev za udejanjanje enakosti žensk in moških, sprejetih na vsaki izmed nedavnih konferenc Združenih narodov - o človekovih pravicah na Dunaju, o prebivalstvu in razvoju v Kairu in o družbenem razvoju v Kopenhagnu.

Dejavnost Urada za žensko politiko v procesu uresničevanja Izhodišč za ukrepanje in v procesu predlaganja nacionalnega programa za dosego enakosti žensk in moških ne sme biti izolirana - potrebuje podporo vseh članic in članov družbe, vseh organov oblasti in neodvisnih institucij. V Izhodiščih za ukrepanje, ki so glavni razlog za natis pričujoče publikacije, boste zaneslijvo prepoznali tudi svojo vlogo v procesu za njihovo uresničevanje. Upamo, da se boste vanj dejavno vključili in se združili v partnerstvo, ki edino lahko in mora preseči raven deklariranih načel enakosti in ki edino zmore ustvariti družbo in sistem vrednot, v katerih ženske in moški veljajo za ljudi s pravico do svojih življenj v sferi zasebnega in javnega, v družbo, ki bo vsa ta življenja integrirala in se uskladila z njimi - v družbo, ki bo zagotavljala enakost, razvoj in mir.

Vera Kozmik
direktorica Urada za žensko politiko

Iz poročila o četrti svetovni konferenci o ženskah

A. Udeleženke in udeleženci konference ter organizacija dela

1. Datum in kraj konference

Četrta svetovna konferenca je bila od 4. do 15. septembra 1995 v Pekingu v skladu z resolucijama Združenih narodov 45/129 in 46/98. V tem obdobju je imela konferenca 16 plenarnih zasedanj.

2. Predkonferenčna pogajanja

Predkonferenčna pogajanja, odprta za vse države, pozvane k sodelovanju na konferenci, so bila v Pekingu 2. in 3. septembra 1995. Namenjena so bila proučitvi številnih proceduralnih in organizacijskih zadev. Tem in drugim neformalnim posvetovanjem je predsedoval Li Zhaoxing, namestnik ministra za zunanje zadeve Ljudske republike Kitajske. Poročilo o posvetovanjih je bilo predano konferenci, priporočila, ki jih vsebuje, pa so bila sprejeta kot podlaga za organizacijo dela konference.

3. Udeleženke in udeleženci konference

Na konferenci so bile prisotne delegacije naslednjih držav in organizacij regionalnih ekonomskih integracij:

- 190 držav oziroma skupnosti držav:

Afganistan
Albanija
Alžirija
Andora
Angola
Antigua in Barbuda
Arabska republika Sirija
Argentina
Armenija
Avstralija
Avstrija
Azerbajdžan
Bahami
Bahrain
Bangladeš
Barbados
Belgija
Belize
Belorusija
Benin
Bolgarija
Bolivija
Bosna in Hercegovina
Botswana
Brazilija
Brunei
Burkina Faso
Burundi
Butan
Cape Verde
Centralnoafriška republika
Ciper
Cookovo otočje
Čad

Češka
Čile
Demokratična ljudska republika Koreja
Danska
Dominikanska republika
Džibuti
Egipt
Ekvador
Ekvatorialna Gvineja
Eritreja
Estonija
Etiopija
Evropska skupnost
Fidži
Filipini
Finska
Francija
Gabon
Gambija
Gana
Grčija
Gruzija
Gvajana
Gvatemala
Gvineja
Gvineja Bissau
Haiti
Honduras
Hrvaška
Indija
Indonezija
Irak
Iran (Islamska republika)
Irska
Islandija
Italija
Izrael
Jamajka
Japonska
Jemen
Jordanija
Južnoafriška republika
Kambodža
Kamerun
Kanada
Katar
Kazahstan
Kenija
Kirgizija
Kiribati
Kitajska
Kolumbija
Komorski otoki
Kongo
Kostarika
Kuba
Kuvajt
Lesoto
Libanon
Liberija
Libijska arabska džamahirija
Liechtenstein
Litva
Ljudska demokratična republika Laos
Latvija
Luksemburg
Madagaskar
Madžarska
Malavi
Maldivi
Malezija
Mali
Malta
Maroko
Marshallovo otočje
Mauricius
Mavretanija
Mehika
Mikronezija (Federativne države)
Monako
Mongolija
Mozambik
Myanmar (Burma)
Namibija
Nauru
Nemčija
Nepal
Niger
Nigerija
Nikaragva
Niue
Nizozemska
Norveška
Nova Zelandija
Oman
Pakistan

Palau
Papua-Nova Gvineja
Paragvaj
Peru
Poljska
Portugalska
Republika Koreja
Republika Makedonija
Republika Moldavija
Republika Panama
Romunija
Ruanda
Ruska federacija
Salomonovo otočje
Salvador
Samoa
San Marino
Sao Tome in Principe
Sejšelski otoki
Senegal
Sierra Leone
Singapur
Slonokoščena obala
Slovaška
Slovenija
Sri Lanka
St Kitts in Nevis
St Vincent in Grenadine
Sudan
Surinam
Sveta Lucija
Sveti sedež
Swaziland
Španija
Švedska
Švica
Tadžikistan
Tajska
Tanzanija
Togo
Tonga
Trinidad in Tobago
Tunizija
Turčija
Turkmenija
Tuvalu
Uganda
Ukrajina
Urugvaj
Uzbekistan
Vanuatu
Venezuela
Vietnam
Zaire
Zambija
Združene države Amerike
Združeni arabski emirati
Združeno kraljestvo Velike Britanije in Severne Irske
Zimbabve

- opazovalec iz Palestine

- opazovalke in opazovalci šestih pridruženih članic regionalnih komisij ter petih sekretariatov regionalnih komisij za Afriko, Evropo, Latinsko Ameriko in Karibe, Azijo in Pacifik ter za Zahodno Azijo

- predstavnice in predstavniki 16 programov in teles Združenih narodov ter predstavnice in predstavniki 12 specializiranih agencij in povezanih organizacij

- predstavnice in predstavniki 26 medvladnih organizacij

- večje število nevladnih organizacij, ki sta jih akreditirali Komisija za položaj žensk z odločitvijo 39/2 in Socialni svet z odločitvijo 1995/229.

B. Otvoritev konference in izvolitev predsednice

1. Posebni predstavnik generalnega sekretarja Organizacije združenih narodov je razglasil otvoritev konference in prebral nagovor generalnega sekretarja.

2. Na prvem plenarnem zasedanju, 4. septembra 1995, je konferenca izvolila predsednico konference, gospo Chen Muhua, podpredsednico Stalnega odbora Nacionalnega ljudskega kongresa Ljudske republike Kitajske.

3. Generalna sekretarka Četrte svetovne konference o ženskah, gospa Gertrude Mongella, je nagovorila konferenco.

4. Uvodne izjave so dale gospa Mohtarma Benazir Bhutto, predsednica vlade Pakistana; gospa Vigdis Finnbogadottir, predsednica Islandije; gospa Begum Khaleda Zia, predsednica vlade Bangladeša; dr. Speciosa Wandira Kazibwe, podpredsednica ter ministrica za razvoj skupnosti in enakost spolov Ugande; in gospa Nguyen Thi Binh, podpredsednica Vietnama.

C. Sprejem pravilnika

Na 1. plenarnem zasedanju, 4. septembra 1995, je konferenca kot svoj dnevni red sprejela začasni dnevni red kot ga je priporočila Komisija za položaj žensk, ki je delovala kot pripravljalno telo konference:

1. Otvoritev konference

2. Izvolitev predsednice

3. Sprejem pravilnika

4. Sprejem dnevnega reda in druge organizacijske zadeve

5. Izvolitev drugih funkcionark in funkcionarjev

6. Organizacija dela, vključno z ustanovitvijo Glavnega odbora

7. Poverilnice predstavnic in predstavnikov na konferenci:

   a) Imenovanje članic in članov Poverilnega odbora

   b) Poročilo Poverilnega odbora

8. Splošna izmenjava mnenj

   a) Drugi pregled in ocena uresničevanja Nairobijskih dolgoročnih strategij za izboljšanje položaja žensk do leta 2000

   b) Glavni zaključki in priporočila regionalnih pripravljalnih konferenc

   c) Nacionalne prednostne naloge in zaveze

9. Izhodišča za ukrepanje

10. Sprejem Pekinške deklaracije in Izhodišč za ukrepanje

11. Sprejem Poročila Četrte svetovne konference o ženskah

D. Izvolitev drugih funkcionark in funkcionarjev

1. Na 1. plenarnem zasedanju, 4. septembra 1995, je konferenca odobrila priporočila v zvezi s sestavo Glavnega odbora in razdelitvijo položajev, kot je določal dokument konference A/CONF.177/3.

2. Na istem zasedanju je konferenca izbrala podpredsednice oziroma podpredsednike konference iz naslednjih regionalnih skupin:

   Afriške države (7 podpredsednic oziroma podpredsednikov): Botswana, Kenija, Kongo, Maroko, Nigerija, Senegal in Sudan;

   Azijske države (6 podpredsednic oziroma podpredsednikov): Bangladeš, Japonska, Jordanija, Malezija, Pakistan in Sirija;

   Vzhodnoevropske države (3 podpredsednice oziroma podpredsedniki): Azerbajdžan, Republika Makedonija in Romunija;

   Latinska Amerika in Karibske države (5 podpredsednic oziroma podpredsednikov): Bahami, Brazilija, Kolumbija, Kuba in Panama;

   Zahodnoevropske in druge države (6 podpredsednic oziroma podpredsednikov): Avstralija, Grčija, Nova Zelandija, Portugalska, Španija in Švedska.

3. Na istem zasedanju je konferenca izvolila podpredsednika po uradni dolžnosti iz države gostiteljice, gospoda Li Zhaoxinga, namestnika ministra za zunanje zadeve Ljudske republike Kitajske.

4. Na istem zasedanju je konferenca izvolila gospo Netumbo Nandi Ndaitwah (Namibija) za generalno poročevalko konference.

5. Na istem zasedanju je konferenca izvolila gospo Patricio B. Licuanan (Filipini) za predsednico Glavnega odbora.

E. Organizacija dela, vključno z vzpostavitvijo Glavnega odbora konference

Na 1. plenarnem zasedanju, 4. septembra 1995, je konferenca v skladu s priporočili predkonferenčnih posvetovanj, vsebovanih v točkah 15 do 18 dokumenta A/CONF.177/L.4, odobrila organizacijo svojega dela.

F. Imenovanje članic Poverilnega odbora

Na 1. plenarnem zasedanju, 4. septembra 1995, je konferenca skladno s Pravilnikom konference in priporočilom predkonferenčnih posvetovanj vzpostavila Poverilni odbor, ki so ga sestavljale Fidži, Honduras, Kitajska, Namibija, Portugalska, Ruska federacija, Surinam, Togo in Združene države Amerike, ob dogovoru, da bo državo, ki na konferenci ne bi sodelovala, zamenjala druga država iz iste regionalne skupine.

G. Splošna izmenjava mnenj

Na konferenci je potekala splošna izmenjava mnenj o

a) drugem pregledu in oceni uresničevanja Nairobijskih dolgoročnih strategij za izboljšanje položaja žensk do leta 2000

b) glavnih zaključkih in priporočilih regionalnih pripravljalnih konferenc

c) nacionalnih prednostnih nalogah in zavezah.

Predstavnice in predstavniki držav, opazovalke in opazovalci, specializirane agencije, telesa, programi in uradi Organizacije združenih narodov, medvladne in nevladne organizacije ter opazovalke in opazovalci pridruženih članic regionalnih komisij so na 14 plenarnih zasedanjih nagovorili konferenco. Vodja delegacije Republike Slovenije, gospa Vera Kozmik, je konferenco nagovorila na 13. plenarnem zasedanju, ki je bilo 12. septembra 1995.

H. Poročilo Glavnega odbora

1. Na 1. plenarnem zasedanju, 4. septembra 1995, je konferenca odobrila organizacijo svojega dela ter se odločila, da dodeli 9. točko dnevnega reda (Izhodišča za ukrepanje) Glavnemu odboru, ki naj konferenci preda svoja priporočila.

2. Glavni odbor se je od 5. do 14. septembra 1995 sestal na šestih zasedanjih. Imel je tudi vrsto neformalnih srečanj.

3. Glavni odbor je razpravljal o naslednjih dokumentih:

a) opomba Sekretariata o predlogih za obravnavo pri pripravi osnutka

Pekinške deklaracije in o osnutku Izhodišč za ukrepanje

b) opomba Sekretariata, ki podaja poročilo neformalne kontaktne skupine o spolih oziroma družbeni konstrukciji spolov

c) opomba generalnega sekretarja, ki vsebuje amandmaje k besedilu osnutka Izhodišč za ukrepanje, dogovorjenih na neformalnih posvetovanjih, ki jih je sklicala predsednica Komisije za položaj žensk od 31. julija do 4. avgusta 1995

4. Predsednica Glavnega odbora je bila Patricia B. Licuanan (Filipini), ki je bila izvoljena na 1. plenarnem zasedanju 4. septembra 1995.

5. Glavni odbor je na 1. plenarnem zasedanju izvolil naslednje funkcionarke:

- podpredsednice: Zelmira Regazolli (Argentina)
  Irene Freudenschuss-Reichl (Avstrija)
  Natalija Drozd (Belorusija)
- poročevalko: Selma Ashipala (Namibija)

6. Glavni odbor je na 1. zasedanju vzpostavil tudi dve delovni skupini ter določil Ammo Yeboaa (Gana) za predsednico I. delovne skupine in Irene Freudenschuss-Reichl (Avstrija) za predsednico II. delovne skupine.

7. Na 2. in 3. zasedanju so izjave podali predstavniki in predstavnice številnih držav ter predsednica odbora in sekretarka konference.

8. Na 3. do 6. zasedanju je Glavni odbor obravnaval dopolnila in popravke osnutka Izhodišč za ukrepanje, za katere sta se dogovorili delovni skupini I. in II. med neformalnimi posvetovanji.

9. Na 6. zasedanju, 14. septembra 1995, je Glavni odbor odobril dopolnjeno in ustno revidirano besedilo osnutkov deklaracije in Izhodišč za ukrepanje ter konferenci priporočil njun sprejem. Ko je odbor odobril besedila obeh dokumentov, so predstavnice in predstavniki 17 držav, med njimi tudi predstavnica Slovenije, predstavnica držav članic Skupine 77 in Kitajske ter predstavnica Španije v imenu Evropske skupnosti dale različne izjave. Zaključno izjavo Glavnega odbora je dala predsednica odbora.

I. Sprejetje Pekinške deklaracije in Izhodišč za ukrepanje

1. Na 16. plenarnem zasedanju, 15. septembra 1995, je konferenca obravnavala 10. točko dnevnega reda (Pekinško deklaracijo in Izhodišča za ukrepanje). Predsednica Glavnega odbora je podala izjavo.

2. Na istem zasedanju je predstavnica Filipinov v imenu držav članic Sku-

pine 77 predstavila osnutek resolucije, s katero konferenca sprejema Pekinško deklaracijo in Izhodišča za ukrepanje ter Generalni skupščini Združenih narodov priporoča, da na svojem 50. zasedanju potrdi deklaracijo in izhodišča kot jih je sprejela konferenca. Konferenca je resolucijo sprejela.

3. Po sprejetju resolucije so predstavnice in predstavniki 66 držav podali splošne in interpretativne izjave ali izrazili zadržke o Pekinški deklaraciji in Izhodiščih za ukrepanje.

4. Zadržki in interpretacije v zvezi s Pekinško deklaracijo in Izhodišči za ukrepanje

a) *Zadržki glede določenih točk ali poglavij Izhodišč za ukrepanje, ki se nanašajo na spolno in reproduktivno zdravje, spolne in reproduktivne pravice, načrtovanje družine, splav:*

Države, ki so podale zadržke glede besedil, ki obravnavajo spolnost in reprodukcijo, so svoje odločitve utemeljevale predvsem s pravico do življenja in priznavanjem, da se življenje začne v trenutku spočetja; z razlago, da spolni in reproduktivni odnosi sodijo izključno v okvir zakonskih zvez; z razumevanjem družine kot temeljne enote družbe in priznavanjem pravice staršev, da izberejo način vzgoje otrok; z interpretacijo, da se pravica žensk, da nadzirajo svojo spolnost, lahko razume kot prenos spolnosti izven heteroseksualnih zakonskih zvez; z zahtevo, da bi morali biti programi, namenjeni spolnemu in reproduktivnemu zdravju ter z njimi povezanim storitvam in izobraževanjem, skladni z nacionalnimi etičnimi, moralnimi in verskimi vrednotami; z zavračanjem vsiljevanja kulturnih, političnih, ekonomskih in družbenih usmeritev; z neskladnostjo z nacionalno zakonodajo; in z izjavami, da so koncepti načrtovanja družine, spolnega zdravja, reproduktivnega zdravja in uravnavanja plodnosti sprejemljivi pod pogojem, da ne vključujejo splava ali hotene prekinitve nosečnosti. Večina zadržkov se je nanašala na točke 94, 96, 106 (j), 106 (k), 108 (k) in 232 (f) Izhodišč za ukrepanje. Sveti sedež pa je izrazil zadržek do celotnega poglavja C. Ženske in zdravstvo z utemeljitvijo, da to poglavje povsem neuravnoteženo namenja pozornost spolnemu in reproduktivnemu zdravju v primerjavi z drugimi zdravstvenimi potrebami žensk, vključno s smrtnostjo in umrljivostjo mater.

b) *Zadržki glede delov besedila Izhodišč za ukrepanje, ki se nanašajo na pravico do dedovanja:*

Do enake pravice do nasledstva in dedovanja otrok ne glede na spol, zapisane v točki 274 (d) Izhodišč za ukrepanje, so izrazile zadržke delegacije Egipta, Irana, Iraka, Kuvajta, Libije in Maroka, ker ni v skladu z njihovimi nacionalnimi zakonodajami in šeriatskim pravom.

c) Nekatere delegacije so v izjavah obžalovale, da 46. točka Izhodišč za ukrepanje med ovirami, s katerimi se na poti do enakosti in izboljšanja položaja soočajo ženske, ne navaja *spolne usmerjenosti*,* in podale interpretacijo, da "drugačen status", naveden v tej točki, zanje nedvoumno vsebuje tudi spolno usmerjenost.

d) Drugi zadržki in interpretacije so se med drugim nanašali na strateške cilje Izhodišč za ukrepanje, ki predlagajo *zmanjšanje stroškov za oboroževanje*, na *razlago mandata* četrte svetovne konference o ženskah, ki ne vključuje priznanja novih človekovih pravic, na *koncept družine*, na razlago delov besedila Pekinške deklaracije, ki se nanašajo na *zavezanost vlad*, na *zagotavljanje dodatnih finančnih virov za izvedbo Izhodišč za ukrepanje*, na *varstvo svobode izražanja* v okviru poglavja Ženske in mediji.

J. Sprejetje poročila Poverilnega odbora, poročila konference in zaključek konference

1. Na 12. plenarnem zasedanju, 12. septembra 1995, je konferenca sprejela poročilo Poverilnega odbora in v njem vsebovana priporočila.

2. Na 16. plenarnem zasedanju, 15. septembra 1995, je glavna poročevalka predstavila ustno dopolnjen in popravljen osnutek poročila konference. Na istem zasedanju je konferenca sprejela osnutek poročila in pooblastila glavno poročevalko, da ga skladno z ustnimi dodatki in spremembami dopolni.

3. Na 16. plenarnem zasedanju je konferenca sprejela Resolucijo, s katero je izrazila hvaležnost ljudstvu in vladi Ljudske republike Kitajske. Po izjavah predstavnic in predstavnikov Filipinov (v imenu držav članic Skupine 77), Španije (v imenu Evropske skupnosti), Senegala (v imenu afriških držav), Papue Nove Gvineje (v imenu azijskih držav), Ukrajine (v imenu vzhodnoevropskih držav), Barbadosa (v imenu latinskoameriških in karibskih držav) in Malte (v imenu zahodnoevropskih in drugih držav) ter po izjavah generalne sekretarke konference in posebnega predstavnika generalnega sekretarja Organizacije združenih narodov, je konferenco nagovorila predsednica konference in razglasila, da je konferenca zaključena.

*Na neformalnem srečanju skupine, zadolžene za pogajanja o vključitvi izraza spolna usmerjenost v ustrezne točke Izhodišč za ukrepanje (za vodjo te skupine je bila imenovana Slovenija) je bila spolna usmerjenost opredeljena kot hetero- ali homoseksualno spolno življenje, iz katerega so izključeni pedofilija, incest, nasilje ali kakršnokoli škodljivo ravnanje, ki bi prizadelo človeka, ki se z njim ne strinja. (op. ur.).

PEKINŠKA DEKLARACIJA

1. Vlade, ki sodelujemo na Četrti svetovni konferenci o ženskah,

2. zbrane v Pekingu septembra 1995, v letu petdesete obletnice ustanovitve Združenih narodov,

3. odločene pospešiti doseganje ciljev enakosti, razvoja in miru povsod za vse ženske v interesu vsega človeštva,

4. priznavamo glasove vseh žensk in upoštevamo različnost žensk, njihovih vlog in okoliščin, izražamo spoštovanje do žensk, ki so utrle pot, in se ob spodbudi zaradi upanja, ki ga imajo mladi sveta,

5. zavedamo, da se je v zadnjem desetletju položaj žensk v nekaterih pomembnih vidikih izboljšal, vendar je bil napredek neenak, še naprej obstajajo neenakosti med ženskami in moškimi, prav tako pa ostajajo tudi glavne ovire, ki imajo resne posledice na blaginjo vseh ljudi,

6. priznavamo tudi, da razmere še zaostruje vse večja revščina, ki izhaja iz državnih in mednarodnih okvirov in vpliva na življenje večine svetovnega prebivalstva, zlasti žensk in otrok,

7. se brez pridržkov namenjamo reševati te omejitve in ovire, da bi tako še pospešili napredek in okrepili moč vseh žensk po svetu, ter se strinjamo, da je zato nujno ukrepati v duhu odločenosti, upanja, sodelovanja in solidarnosti, sedaj in ob prehodu v naslednje stoletje.

Ponovno potrjujemo našo zavezanost:

8. enakim pravicam in neločljivemu človeškemu dostojanstvu žensk in moških ter drugim ciljem in načelom, ki so zapisani v Ustanovni listini Združenih narodov, Splošni deklaraciji o človekovih pravicah in drugih mednarodnih instrumentih varovanja človekovih pravic, zlasti Konvenciji o odpravi vseh oblik diskriminacije žensk in Konvenciji o otrokovih pravicah kot tudi Deklaraciji o odpravi nasilja nad ženskami in Deklaraciji o pravici do razvoja;

9. zagotavljanju celovitega uveljavljanja človekovih pravic žensk in deklet kot neodtujljivega, sestavnega in nedeljivega dela človekovih pravic in temeljnih svoboščin;

10. nadgradnji soglasja in napredka, doseženega na preteklih konferencah in vrhunskih srečanjih Združenih narodov - o ženskah v Nairobiju leta 1985, o otro-

kih v New Yorku leta 1990, o okolju in razvoju v Rio de Janeiru leta 1992, o človekovih pravicah na Dunaju leta 1993, o prebivalstvu in razvoju v Kairu leta 1994 in o socialnem razvoju v Koebenhavnu leta 1995 s ciljem doseči enakost, razvoj in mir;

11. zagotovitvi popolne in učinkovite uresničitve Nairobijskih dolgoročnih strategij za izboljšanje položaja žensk;

12. krepitvi moči in izboljšanju položaja žensk, vključno s pravico do svobode mišljenja, vesti, vere in prepričanja, da bi tako prispevali k izpolnjevanju moralnih, etičnih, duhovnih in intelektualnih potreb žensk in moških, posamezno ali v skupnosti z drugimi in jim tako zajamčili možnost uresničenja njihovih sposobnosti v družbi in oblikovanje njihovih življenj v skladu z lastnimi težnjami.

Prepričane smo, da:

13. sta krepitev moči žensk in njihovo polno in enakopravno sodelovanje na vseh družbenih področjih, vključno s sodelovanjem v procesu odločanja in dostopu do oblasti, ključnega pomena za doseganje enakosti, razvoja in miru;

14. so ženske pravice človekove pravice;

15. so enake pravice, možnosti in dostop do virov, enakopravna delitev odgovornosti za družino med moškimi in ženskami ter skladno partnerstvo med njimi ključnega pomena za njihovo blaginjo in blaginjo njihovih družin kot tudi za utrditev demokracije;

16. izkoreninjenje revščine, ki temelji na obstojni gospodarski rasti, družbenem razvoju, varovanju okolja in socialni pravičnosti, zahteva vključitev žensk v gospodarski in družbeni razvoj, enake možnosti ter celovito in enakopravno sodelovanje žensk in moških kot dejavnikov ter uporabnic in uporabnikov obstojnega razvoja, ki je usmerjen k ljudem;

17. sta temeljnega pomena za krepitev moči žensk izrecno priznanje in ponovna potrditev pravic vseh žensk do nadzorovanja vseh vidikov njihovega zdravja, zlasti njihove lastne rodnosti;

18. je lokalni, nacionalni, regionalni in globalni mir dosegljiv in neločljivo povezan z izboljšanjem položaja žensk, ki so temeljna sila za vodenje, reševanje sporov in spodbujanje trajnega miru na vseh ravneh;

19. je ob polnem sodelovanju žensk ključno oblikovati, izvajati in spremljati zmogljive, učinkovite politike in programe, ki upoštevajo razlike med spoloma in njun odnos vzajemno krepijo, vključno z razvojnimi politikami in programi na vseh ravneh, ki bodo krepili moč žensk in pospeševali izboljšanje njihovega položaja;

20. sta za učinkovito izvedbo in spremljanje izvajanja Izhodišč za ukrepanje pomembna sodelovanje in prispevek vseh dejavnikov civilne družbe, zlasti ženskih

skupin in mrež ter drugih nevladnih organizacij in organizacij, ki delujejo v okviru skupnosti, ob popolnem spoštovanju njihove avtonomnosti, v sodelovanju z vladami;

21. izvedba Izhodišč za ukrepanje zahteva zavezanost vlad in mednarodne skupnosti. Z obvezami za ukrepanje na državni in mednarodni ravni, vključno s tistimi, ki so bile dane na konferenci, vlade in mednarodna skupnost priznavajo potrebo po prednostnem ukrepanju za krepitev moči žensk in izboljšanje njihovega položaja.

Odločene smo:

22. do konca tega stoletja pospešiti in okrepiti prizadevanja in dejavnosti za dosego ciljev Nairobijskih dolgoročnih strategij za izboljšanje položaja žensk;

23. zagotoviti polno uživanje človekovih pravic in temeljnih svoboščin vsem ženskam in dekletom in učinkovito ukrepati proti kršitvam teh pravic in svoboščin;

24. sprejeti vse potrebne ukrepe za odpravo vseh oblik diskriminacije žensk in deklet ter odstranitev vseh ovir za enakot spolov,* krepitev moči žensk in izboljšanje njihovega položaja;

25. spodbujati moške k celovitejšemu sodelovanju pri vseh dejavnostih za dosego enakosti;

26. spodbujati ekonomsko neodvisnost žensk, vključno z zaposlovanjem in izkoreninjenjem trdovratnega in naraščajočega bremena revščine žensk, reševanjem strukturnih vzrokov revščine s spremembami gospodarskih struktur, zagotavljanjem enakopravnega dostopa vsem ženskam, vključno s tistimi s podeželskih območij, kot ključnim nosilkam razvoja, do proizvodnih virov, možnosti in javnih storitev;

27. spodbujati obstojni razvoj, usmerjen k ljudem, vključno z obstojno gospodarsko rastjo z zagotavljanjem osnovnega izobraževanja, permanentnega izobraževanja, pismenosti in usposabljanja ter osnovnega zdravstvenega varstva za deklice, dekleta in ženske;

28. storiti pozitivne korake v smeri zagotavljanja miru za izboljšanje položaja žensk in - ob priznavanju vodilne vloge, ki so jo ženske igrale v mirovnem gibanju - aktivno delovati za splošno in popolno razorožitev pod strogim in učinkovitim mednarodnim nadzorom, ter podpirati pogajanja o takojšnji sklenitvi splošnega

*Enakost spolov pomeni, da ženske in moški uživajo enak družbeni status. Pomeni, da imajo ženske in moški enake pogoje za uresničevanje njihovih človekovih pravic in potencialov, s katerimi prispevajo k nacionalnemu, političnemu, ekonomskemu, družbenemu in kulturnemu razvoju, in imajo od rezultatov enake koristi. Koncept enakosti priznava, da so včasih potrebna različna ravnanja in obravnavnanja žensk in moških, da dosežejo enake rezultate. Taki ukrepi so potrebni zaradi različnih življenjskih pogojev ali zaradi kompenzacije za preteklo diskriminacijo. Enakost spolov je torej enako družbeno vrednotenje podobnosti in različnosti žensk in moških ter njihovih različnih vlog (op. ur.).

večstranskega in učinkovito preverljivega celovitega sporazuma o prepovedi jedrskih poskusov, ki prispeva k jedrski razorožitvi in preprečevanju širjenja jedrskega orožja v vseh njegovih vidikih;

29. preprečiti in odpraviti vse oblike nasilja nad ženskami, dekleti in deklicami;

30. zagotoviti enakopraven dostop in enako obravnavo žensk in moških pri izobraževanju in zdravstvenemu varstvu ter izboljšati spolno in reproduktivno zdravje žensk kot tudi izobraževanje;

31. spodbuditi izvajanje in varovati vse človekove pravice žensk in deklet;

32. okrepiti prizadevanja za zagotovitev enakopravnega uživanja vseh človekovih pravic in temeljnih svoboščin za vse ženske in dekleta, ki se srečujejo s številnimi ovirami pri procesu krepitve lastne moči in izboljšanja položaja zaradi dejavnikov kot so njihova rasa, starost, jezik, narodnost, kultura, vera ali invalidnost ali ker so avtohtone prebivalke;

33. zagotoviti spoštovanje mednarodnega prava, vključno s humanitarnim pravom, da bi še posebej zaščitili ženske in dekleta;

34. razviti celoten potencial deklet in žensk vseh starosti, zagotoviti njihovo polno in enakopravno sodelovanje pri izgradnji boljšega sveta za vse ter povečati njihovo vlogo v razvojnem procesu.

Odločene smo:

35. zagotoviti ženskam enakopraven dostop do ekonomskih virov, vključno z zemljo, krediti, znanostjo in tehnologijo, poklicnim usposabljanjem, informacijami, komunikacijami in trgi kot sredstvi nadaljnjega napredovanja in večje moči žensk in deklet, vključno s povečanjem njihovih zmogljivosti za uživanje ugodnosti enakopravnega dostopa do teh virov, med drugim z mednarodnim sodelovanjem;

36. zagotoviti uspešnost Izhodišč za ukrepanje, kar bo zahtevalo močno zavezanost vlad, mednarodnih organizacij in ustanov na vseh ravneh. Globoko smo prepričane, da so gospodarski razvoj, družbeni razvoj in varstvo okolja elementi obstojnega razvoja, ki so soodvisni in se vzajemno krepijo. To je okvir naših prizadevanj za doseganje boljše kakovosti življenja za vse ljudi. Potreben temelj za obstojen razvoj je enakopraven družbeni razvoj, ki priznava krepitev moči revnih, zlasti žensk, ki živijo v revščini, za obstojno uporabo virov iz okolja. Priznavamo tudi, da je potrebna široko zasnovana in obstojna gospodarska rast v kontekstu obstojnega razvoja za ohranjanje družbenega razvoja in socialne pravičnosti. Za uspešnost Izhodišč za ukrepanje bodo potrebni tudi ustrezna mobilizacija virov na državni in mednarodni ravni ter novi in dodatni viri za države v razvoju iz vseh razpoložljivih mehanizmov zagotavljanja sredstev, vključno z večstranskimi, dvostranskimi in zasebnimi viri za izboljšanje položaja žensk; finančni viri za krepitev zmogljivosti državnih, podregionalnih, regionalnih in

mednarodnih ustanov; predanost enakim pravicam, enakim odgovornostim in enakim možnostim ter enakopravnemu sodelovanju žensk in moških v vseh državnih, regionalnih in mednarodnih telesih in procesih oblikovanja politik; vzpostavitev ali krepitev mehanizmov na vseh ravneh za odgovornost do žensk sveta;

37. zagotoviti tudi uspeh Izhodišč za ukrepanje v državah, katerih gospodarstva so na prehodu, kar bo zahtevalo nadaljnje mednarodno sodelovanje in pomoč;

38. s tem kot vlade sprejemamo in izražamo svojo zavezanost izvedbi naslednjih Izhodišč za ukrepanje ob zagotovitvi, da se bo vidik družbene konstrukcije spolov* zrcalil v vseh naših politikah in programih. Posebej pozivamo sistem Združenih narodov, regionalne in mednarodne finančne ustanove, druge pristojne regionalne in mednarodne ustanove in vse ženske in moške kot tudi nevladne organizacije, ob polnem spoštovanju njihove avtonomnosti, in vsa področja civilne družbe, da se v sodelovanju z vladami posvetijo Izhodiščem za ukrepanje in kar največ prispevajo k njihovemu izvajanju.

*Družbena konstrukcija spolov pomeni niz značilnosti, ki identificirajo družbeno vedenje žensk in moških ter odnos med njimi. Družbena konstrukcija spolov se torej ne nanaša preprosto na ženske in moške, temveč na odnos med njimi in na način, kako je družbeno konstruiran. Podobno kot koncept razreda, rase ali narodnosti je družbena konstrukcija spolov sredstvo za razumevanje družbenih procesov (op. ur.).

IZHODIŠČA ZA UKREPANJE

	točke	stran
I. IZJAVA O POSLANSTVU	1 - 5	29
II. GLOBALNI OKVIR	6 - 40	31
III. KRITIČNA PODROČJA	41 - 44	39
IV. STRATEŠKI CILJI IN UKREPI	45 - 285	41
A. Ženske in revščina	47 - 68	43
B. Izobraževanje in usposabljanje žensk	69 - 88	53
C. Ženske in zdravstvo	89 - 111	63
D. Nasilje nad ženskami	112 - 130	80
E. Ženske in oboroženi spopadi	131 - 149	89
F. Ženske in gospodarstvo	150 - 180	100
G. Ženske na oblasti in v procesih političnega odločanja	181 - 195	115
H. Institucionalni mehanizmi za izboljšanje položaja žensk	196 - 209	121
I. Človekove pravice žensk	210 - 233	128
J. Ženske in mediji	234 - 245	139
K. Ženske in okolje	246 - 258	144
L. Deklice in dekleta	259 - 285	152
V. INSTITUCIONALNI DOGOVORI	286 - 344	163
A. Nacionalna raven	293 - 300	165
B. Podregionalna/regionaln raven	301 - 305	167
C. Mednarodna raven	306 - 344	168
VI. FINANČNE UREDITVE	345 - 361	175
A. Nacionalna raven	346 - 350	176
B. Regionalna raven	351 - 352	177
C. Mednarodna raven	353 - 361	178

I. poglavje

IZJAVA O POSLANSTVU

1. Izhodišča za ukrepanje pomenijo dnevni red za krepitev moči žensk. Njihov cilj je pospešiti uresničevanje Nairobijskih dolgoročnih strategij za izboljšanje položaja žensk[1] ter odstraniti vse ovire za dejavno sodelovanje žensk na vseh področjih javnega in zasebnega življenja s polnim in enakim deležem v gospodarskem, družbenem, kulturnem in političnem odločanju. To pomeni, da bi moralo biti doma, na delovnem mestu ter v širših nacionalnih in mednarodnih skupnostih med moškimi in ženskami vzpostavljeno načelo delitve moči in odgovornosti. Enakost žensk in moških zadeva človekove pravice, je pogoj za socialno pravičnost ter tudi potreben in temeljni pogoj enakosti, razvoja in miru. Preoblikovano partnerstvo, ki temelji na enakosti žensk in moških, je pogoj za obstojni razvoj, osredotočen na človeka. Bistvena je vztrajna in dolgoročna obveza, tako da lahko ženske in moški skupaj delajo zase, za svoje otroke ter družbo in se spoprijemajo z izzivi enaindvajsetega stoletja.

2. Izhodišča za ukrepanje potrjujejo temeljno načelo, določeno v Dunajski deklaraciji in Programu delovanja,[2] sprejetih na Svetovni konferenci o človekovih pravicah, da so človekove pravice žensk in deklet neodtujljiv, sestavni in nedeljivi del splošnih človekovih pravic. Kot dnevni red za ukrepanje skušajo Izhodišča pospešiti in zavarovati polno uživanje vseh človekovih pravic in temeljnih svoboščin vseh žensk v vsej njihovi življenjski dobi.

3. Izhodišča za ukrepanje poudarjajo, da ženske delijo skupne skrbi, ki jih je mogoče obravnavati le s skupnim delom in v sodelovanju z moškimi v smeri proti skupnemu cilju enakosti spolov* po vsem svetu. Spoštujejo in cenijo vso raznolikost položaja in razmer, v katerih se ženske nahajajo, ter priznavajo, da se nekatere ženske soočajo s posebnimi ovirami pri krepitvi svoje moči.

4. Izhodišča za ukrepanje zahtevajo takojšnje in usklajeno ukrepanje vseh za oblikovanje mirnega, pravičnega in humanega sveta, ki temelji na človekovih pravicah in temeljnih svoboščinah, vključno z načelom enakopravnosti za vse ljudi vseh starosti in iz vseh poklicev ter v ta namen priznavajo, da je široko osnovana in obstojna gospodarska rast v kontekstu obstojnega razvoja potrebna za vzdrževanje družbenega razvoja in socialne pravičnosti.

*Enakost spolov pomeni, da ženske in moški uživajo enak družbeni status. Pomeni, da imajo ženske in moški enake pogoje za uresničevanje njihovih človekovih pravic in potencialov, s katerimi prispevajo k nacionalnemu, političnemu, ekonomskemu, družbenemu in kulturnemu razvoju, in imajo od rezultatov enake koristi. Koncept enakosti priznava, da so včasih potrebna različna ravnanja in obravnavanja žensk in moških, da dosežejo enake rezultate. Taki ukrepi so potrebni zaradi različnih življenjskih pogojev ali zaradi kompenzacije za preteklo diskriminacijo. Enakost spolov je torej enako družbeno vrednotenje podobnosti in različnosti žensk in moških ter njihovih različnih vlog (op. ur.).

5. Uspeh Izhodišč za ukrepanje bo zahteval močno zavezanost vlad, mednarodnih organizacij in institucij na vseh ravneh. Zahteval bo tudi ustrezno mobilizacijo virov na nacionalnih in mednarodnih ravneh kot tudi nove in dodatne vire za države v razvoju iz vseh razpoložljivih mehanizmov za financiranje, vključno z mnogostranskimi, dvostranskimi in zasebnimi viri za napredovanje položaja žensk; finančna sredstva za krepitev zmogljivosti nacionalnih, subregionalnih, regionalnih in mednarodnih institucij; zavezanost enakim pravicam, enakim odgovornostim in enakim možnostim ter enakovrednemu sodelovanju žensk in moških v vseh nacionalnih, regionalnih in mednarodnih telesih in procesih odločanja; ter vzpostavitev ali okrepitev mehanizmov na vseh ravneh za odgovornost ženskam sveta.

II. poglavje

GLOBALNI OKVIR

6. Četrta svetovna konferenca o ženskah poteka v času, ko je svet na pragu novega tisočletja.

7. Izhodišča za ukrepanje podpirajo Konvencijo o odpravi vseh oblik diskriminacije žensk[3] ter gradijo na Nairobijskih dolgoročnih strategijah za izboljšanje položaja žensk kot tudi ustreznih resolucijah, ki sta jih sprejela Ekonomski in socialni svet ter Generalna skupščina. Oblikovanje Izhodišč za ukrepanje je namenjeno vzpostavitvi temeljne skupine prednostnih ukrepov, ki jih je treba izpeljati v naslednjih petih letih.

8. Izhodišča za ukrepanje priznavajo pomembnost sporazumov, doseženih na Svetovnem vrhu o otrocih, Konferenci Združenih narodov o okolju in razvoju, Svetovni konferenci o človekovih pravicah, Mednarodni konferenci o prebivalstvu in razvoju in Svetovnem vrhu za družbeni razvoj, ki so določili posebne pristope in obveze za pospeševanje obstojnega razvoja in mednarodnega sodelovanja ter za krepitev vloge Organizacije združenih narodov v ta namen. Podobno so Svetovna konferenca o obstojnem razvoju malih otoških držav v razvoju, Mednarodna konferenca o prehrani, Mednarodna konferenca o osnovnem zdravstvenem varstvu in Svetovna konferenca o izobraževanju za vse obravnavale različne vidike razvoja in človekovih pravic v okviru njihovih značilnih perspektiv ter pri tem posvetile precejšnjo pozornost vlogi žensk in deklet. Dodatno so tudi Mednarodno leto avtohtonega prebivalstva sveta,[4] Mednarodno leto družine,[5] Leto Organizacije združenih narodov za strpnost,[6] Ženevska deklaracija o podeželskih ženskah,[7] Deklaracija o odpravi nasilja nad ženskami[8] poudarili vprašanja krepitve moči in enakopravnosti žensk.

9. Cilj Izhodišč za ukrepanje, ki se v celoti skladajo z nameni in načeli Listine Združenih narodov in mednarodnega prava, je krepitev moči žensk. Polna uresničitev vseh človekovih pravic in temeljnih svoboščin vseh žensk je bistvena za krepitev njihove moči. Medtem ko je treba upoštevati pomen nacionalnih in verskih posebnosti ter različnih zgodovinskih, kulturnih in verskih ozadij, je dolžnost držav ne glede na njihove politične, gospodarske in kulturne sisteme pospeševati in varovati človekove pravice in temeljne svoboščine.[9] Uresničitev teh Izhodišč, vključno z nacionalnimi zakoni, in oblikovanje strategij, politike, programov in prednostnih razvojnih nalog je suverena odgovornost vsake države v skladu z vsemi človekovimi pravicami in temeljnimi svoboščinami, pomen in polno spoštovanje različnih verskih in etičnih vrednot, kulturnih ozadij in filozofskih prepričanj posameznic in posameznikov ter njihovih skupnosti pa bi morala prispevati, da ženske polno uživajo svoje človekove pravice za dosego enakosti, razvoja in miru.

10. Od Svetovne konference za pregled in ovrednotenje dosežkov desetletja

Organizacije Združenih narodov za ženske: enakost, razvoj in mir, ki je bila v Nairobiju leta 1985, in sprejetja Nairobijskih dolgoročnih strategij za izboljšanje položaja žensk, je svet doživel globoke politične, gospodarske, družbene in kulturne spremembe, ki so imele za ženske tako pozitivne kot negativne posledice. Svetovna konferenca o človekovih pravicah je priznala, da so človekove pravice žensk in deklic neodtujljiv, sestavni in nedeljiv del splošnih človekovih pravic. Polno in enakovredno sodelovanje žensk v političnem, civilnem, gospodarskem, družbenem in kulturnem življenju na nacionalni, regionalni in mednarodni ravni ter odprava vseh oblik diskriminacije, ki izvira iz družbene konstrukcije spolov*, so prednostni cilji mednarodne skupnosti. Svetovna konferenca o človekovih pravicah je ponovno potrdila svečano zavezo vseh držav, da izpolnijo svoje obveznosti za pospeševanje splošnega spoštovanja, upoštevanja in varstva vseh človekovih pravic in temeljnih svoboščin za vse v skladu z Listino Združenih narodov, drugih instrumentov, povezanih s človekovimi pravicami in mednarodnim pravom. Univerzalna narava teh pravic in svoboščin ni vprašljiva.

11. Konec hladne vojne je privedel do mednarodnih sprememb in zmanjšanja tekmovalnosti med velesilami. Grožnja svetovnega oboroženega spopada se je zmanjšala, mednarodni odnosi pa so se izboljšali in povečali so se obeti za mir med narodi. Čeprav se je grožnja svetovnega oboroženega spopada zmanjšala, številne dele sveta še naprej prizadevajo osvajalne vojne, oboroženi spopadi, kolonialne in druge oblike tuje nadvlade in okupacije, državljanske vojne in terorizem. Prihaja do hudih kršitev človekovih pravic žensk, še posebej v času oboroženih spopadov, med katerimi so umori, mučenje, načrtno posiljevanje, prisilna nosečnost in prisilni splav, še posebej ob politiki etničnega čiščenja.

12. Ohranjanje miru in varnosti na globalni, regionalni in lokalni ravni skupaj s preprečevanjem politike agresije in etničnega čiščenja ter razreševanje oboroženih spopadov je ključno za varovanje človekovih pravic žensk, deklet in deklic kot tudi za odpravo vseh oblik nasilja nad njimi ter njihove uporabe kot orožja v vojni.

13. Pretirani vojaški izdatki, vključno s svetovnimi vojaškimi izdatki, trgovanjem ali prekupčevanjem z orožjem, ter investicije v proizvodnjo in nabavo orožja so zmanjšali sredstva, ki so na voljo za družbeni razvoj. Kot posledica bremena dolgov in drugih gospodarskih težav so mnoge države v razvoju začele s politiko strukturnega prilagajanja. Nadalje, nekateri programi strukturnega prilagajanja so bili slabo načrtovani in uresničevani, kar je imelo škodljive posledice za družbeni razvoj. Število ljudi, ki živijo v revščini, se je v večini držav v razvoju nesorazmerno povečalo, v zadnjem desetletju še posebej v zelo zadolženih državah.

14. S tem v zvezi je treba poudariti socialno razsežnost razvoja. Pospešena gospodarska rast, čeprav nujna za družbeni razvoj, sama po sebi ne izboljšuje

*Družbena konstrukcija spolov pomeni niz značilnosti, ki identificirajo družbeno vedenje žensk in moških ter odnos med njimi. Družbena konstrukcija spolov se torej ne nanaša preprosto na ženske in moške, temveč na odnos med njimi in na način, na kateri je družbeno konstruiran. Ker označuje odnos, mora vključevati ženske in moške. Podobno kot koncept razreda, rase ali narodnosti je družbena konstrukcija spolov sredstvo za razumevanje družbenih procesov (op. ur.).

kakovosti življenja prebivalstva. V nekaterih primerih lahko pride do razmer, ki lahko poslabšajo socialno neenakost in odrinjenost. Zato je nujno potrebno iskati nove možnosti, ki zagotavljajo, da imajo vse članice in člani družbe korist od gospodarske rasti, ki temelji na celovitem pristopu do vseh vidikov razvoja: napredku, enakosti moških in žensk, socialni pravičnosti, ohranjanju in varstvu okolja, obstojnosti, vzajemnosti, sodelovanju, miru in spoštovanju človekovih pravic.

15. Svetovno gibanje v smeri demokratizacije je odprlo politični proces pri številnih narodih, vendar sodelovanje žensk pri ključnem odločanju kot polnih in enakovrednih partneric moškim, še posebej v politiki, še ni doseženo. Južnoafriška politika institucionaliziranega rasizma - apartheid - je bila odstranjena, prišlo je do mirnega in demokratičnega prenosa moči. V srednji in vzhodni Evropi je bil prehod v parlamentarno demokracijo hiter in je pripeljal do različnih izkušenj, odvisnih od posebnih razmer vsake države. Medtem ko je bil prehod večinoma miren, ga je v nekaterih državah oviral oborožen spopad, ki je povzročil hude kršitve človekovih pravic.

16. Široko razširjeno gospodarsko nazadovanje kot tudi politična nestabilnost v nekaterih regijah sta bila odgovorna za zaustavitev razvojnih ciljev v številnih državah. To je privedlo do neslutenega širjenja revščine. Od več kot milijarde ljudi, ki žive v ponižujoči revščini, so ženske v ogromni večini. Hiter proces sprememb in prilagajanja na vseh področjih je tudi privedel do povečane brezposelnosti in premajhne zaposlenosti s posebnim vplivom na ženske. V mnogih primerih strukturni programi prilagajanja niso bili načrtovani za zmanjšanje negativnih vplivov na ranljive skupine, skupine v neugodnem položaju ali na ženske, pravtako pa niso bili načrtovani za zagotavljanje pozitivnih vplivov na te skupine, da bi preprečili njihovo odrinjenost od gospodarskih in družbenih dejavnostih. Zaključna listina Urugvajskega kroga mnogostranskih trgovinskih pogajanj[10] je poudarila naraščajočo medsebojno odvisnost nacionalnih gospodarstev kot tudi pomembnost liberalizacije trgovine in dostopa do odprtih, dinamičnih trgov. Tudi poraba v vojaške namene je bila v nekaterih regijah zelo visoka. Kljub temu, da so nekatere države povečale uradno razvojno pomoč (ODA - *official development assistance*), je ODA v celoti pred kratkim upadla.

17. Absolutna revščina in feminizacija revščine, brezposelnost, naraščajoča občutljivost okolja, nenehno nasilje nad ženskami ter široko razširjena izključitev polovice človeštva iz institucij moči in vladanja poudarjajo potrebo po nadaljevanju iskanja poti razvoja, miru in varnosti ter načinov za zagotavljanje obstojnega razvoja, osredotočenega na človeka. Sodelovanje in vodenje polovice človeštva, ki je ženskega spola, je bistveno za uspeh tega iskanja. Zato bo samo novo obdobje mednarodnega sodelovanja med vladami in ljudmi, ki temelji na duhu partnerstva, enakopravnem mednarodnem, družbenem in gospodarskem okolju, koreniti preobrazbi odnosov med moškimi in ženskami v polno in enakovredno partnerstvo omogočilo, da se svet spoprime z izzivi enaindvajsetega stoletja.

18. Najnovejši mednarodni gospodarski razvoj je imel v številnih primerih nesorazmeren vpliv na ženske in otroke, večina katerih živi v državah v razvoju.

V tistih državah, ki so nosile veliko breme tujih dolgov, so strukturni programi in ukrepi prilagajanja, čeprav dolgoročno ugodni, pripeljali do zmanjšanja socialnih izdatkov ter tako škodljivo prizadeli ženske, še posebej v Afriki ter v najmanj razvitih državah. To je še slabše, kadar so odgovornosti za temeljne socialne storitve prešle z vlad na ženske.

19. Gospodarsko nazadovanje v številnih razvitih državah in državah v razvoju kot tudi tekoče prestrukturiranje v državah z gospodarstvi v prehodnem obdobju sta imela nesorazmerno negativen vpliv na zaposlovanje žensk. Ženske pogosto nimajo izbire in se zaposlujejo na delovnih mestih s pomanjkljivo dolgoročno varnostjo zaposlitve ali z nevarnimi delovnimi pogoji, delajo v nezavarovani proizvodnji na domu ali pa so brezposelne. Številne ženske vstopajo na trg delovne sile na premalo plačanih in podcenjenih delovnih mestih, da bi izboljšale dohodke svojih gospodinjstev, druge se iz istih razlogov odločajo za migracijo. Brez zmanjšanja drugih odgovornosti to še povečuje skupno delovno obremenitev žensk.

20. Makro in mikro ekonomska politika ter programi, vključno s strukturnim prilagajanjem, niso vedno načrtovani tako, da bi upoštevali svoj vpliv na ženske in deklice, še posebej tiste, ki živijo v revščini. Revščina je narasla tako absolutno kot relativno, število žensk, ki živijo v revščini, pa se je v večini regij povečalo. Številne ženske v mestih živijo v revščini, vendar pa slabe razmere žensk, ki žive na podeželju in v oddaljenih območjih, zaslužijo posebno pozornost glede na zastoj razvoja na teh področjih. V deželah v razvoju, celo v tistih, v katerih so nacionalni pokazatelji naznanili izboljšanje, večina podeželskih žensk še naprej živi v razmerah premajhne gospodarske razvitosti in družbene odrinjenosti.

21. Ženske ključno prispevajo h gospodarstvu in spopadanju z revščino tako s plačanim kot nepalačanim delom doma, v skupnosti in na delovnem mestu. Številne ženske so dosegle ekonomsko neodvisnost z donosno zaposlitvijo.

22. Četrtino vseh gospodinjstev v svetu vodijo ženske in številna druga gospodinjstva so odvisna od prihodka žensk, tudi kadar so moški prisotni. Gospodinjstva, ki jih vzdržujejo ženske, so pogosto med najrevnejšimi zaradi plačilne diskriminacije, vzorcev poklicne segregacije na trgu delovne sile ter drugih ovir, ki temelje na družbeni konstrukciji spolov. Razpad družine, premiki prebivalstva med mestnimi in podeželskimi področji, mednarodna migracija, vojne in notranji premiki so dejavniki, ki prispevajo k pojavu gospodinjstev, na čelu katerih so ženske.

23. Ob spoznanju, da sta vzpostavitev in ohranjanje miru in varnosti predpogoj gospodarskemu in družbenemu napredku, se ženske vedno bolj uveljavljajo kot osrednji dejavniki na različnih položajih v mirovnem gibanju človeštva. Njihovo polno sodelovanje pri odločanju, preprečevanju in razreševanju sporov ter pri vseh drugih mirovnih pobudah je bistveno za uresničitev trajnega miru.

24. Vera, duhovnost in prepričanje igrajo osrednjo vlogo v življenju milijonov žensk in moških, v načinu, kako živijo in pri njihovih težnjah za prihodnost. Pravica do svobode mišljenja, zavesti in vere je neodtujljiva ter jo morajo uživati

vsi. Ta pravica vključuje svobodo veroizpovedi ali sprejema veroizpovedi ali prepričanja po lastni izbiri, bodisi posamezno ali v skupnosti z drugimi, javno ali zasebno, ter za izražanje veroizpovedi ali prepričanja z verskimi obredi, običaji in učenjem. Da bi uresničili enakost, razvoj in mir je treba te pravice in svoboščine v celoti spoštovati. Veroizpoved, mišljenje, zavest in prepričanje lahko in morejo prispevati k izpolnitvi moralnih, etičnih in duhovnih potreb žensk in moških ter k uresničitvi njihovega polnega potenciala v družbi. Priznano je, da lahko vsaka oblika skrajnosti negativno vpliva na ženske in lahko privede do nasilja in diskriminacije.

25. Četrta svetovna konferenca o ženskah bi morala pospešiti proces, ki se je formalno pričel leta 1975, ki ga je Generalna skupščina Združenih narodov razglasila za Mednarodno leto žensk. To leto je bilo posebno v tem, da je na dnevni red postavilo ženska vprašanja. Desetletje Organizacije združenih narodov za ženske (1976 - 1985) je pomenilo svetovni napor za proučitev položaja in pravic žensk ter za vključitev žensk v proces odločanja na vseh ravneh. Leta 1979 je Generalna skupščina sprejela Konvencijo o odpravi vseh oblik diskriminacije žensk, ki je začela veljati 1981 in je postavila mednarodni standard razumevanja enakosti žensk in moških. Leta 1985 je Svetovna konferenca za pregled in ovrednotenje dosežkov desetletja Organizacije združenih narodov za ženske: enakost, razvoj in mir sprejela Nairobijske dolgoročne strategije za izboljšanje položaja žensk, ki naj se uresničijo do leta 2000. Pri uresničevanju enakosti žensk in moških je bil dosežen pomemben napredek. Številne vlade so sprejele zakonodaje za pospešitev enakosti žensk in moških ter vzpostavile nacionalne mehanizme za zagotovitev vključitve vidika družbene konstrukcije spolov na vsa področja družbe. Mednarodne agencije so namenile več pozornosti položaju in vlogi žensk.

26. Naraščajoča moč nevladnega sektorja, še posebej ženskih organizacij in feminističnih skupin, je postala gonilna sila sprememb. Nevladne organizacije so igrale pomembno zagovorniško vlogo pri izboljšanju zakonodaje ali mehanizmov za zagotovitev izboljšanja položaja žensk. Postale so tudi katalizatorji za nove pristope k razvoju. Številne vlade so vedno bolj priznavale pomembno vlogo nevladnih organizacij ter pomembnost sodelovanja z njimi za dosego napredka. Vendar v nekaterih državah vlade še naprej omejujejo prosto delovanje nevladnih organizacij. Ženske so preko nevladnih organizacij sodelovale v lokalnih, nacionalnih, regionalnih in globalnih forumih in mednarodnih razpravah ter pri tem imele močan vpliv.

27. Od 1975 se je poznavanje položaja žensk in moških povečalo, kar prispeva k nadaljnjim ukrepom, namenjenim pospeševanju enakosti žensk in moških. V več državah je prišlo do pomembnih sprememb v odnosih med moškimi in ženskami, posebej kjer je precej napredovalo izobraževanje žensk ter se je pomembno povečal njihov delež v plačani delovni sili. Meje delitve dela po spolu na produktivne in reproduktivne vloge se postopoma prestopajo s tem, ko so ženske začele vstopati na delovna področja, kjer so prej prevladovali moški, moški pa so začeli sprejemati večjo odgovornost za gospodinjska opravila, vključno s skrbjo za otroke. Vendar so bile spremembe vlog žensk večje in veliko hitrejše kot spremembe vlog moških. V številnih državah razlik med moškimi in ženskimi

dosežki in dejavnostmi še vedno ne priznavajo kot posledico družbeno zgrajenih vlog spolov, temveč kot posledico nespremenljivih bioloških razlik.

28. Še več, 10 let po Nairobijski konferenci enakost žensk in moških še vedno ni dosežena. V povprečju ženske predstavljajo komaj 10 odstotkov vseh izvoljenih zakonodajalcev po vsem svetu ter ostajajo v večini nacionalnih in mednarodnih upravnih struktur, tako javnih kot zasebnih, premalo zastopane. Organizacija združenih narodov ni izjema. Petdeset let po svojem nastanku Oragnizacija združenih narodov še naprej sama sebi zanika koristi ženskega vodenja, tako da so ženske premalo zastopane na vseh ravneh odločanja v sekretariatu in specializiranih agencijah.

29. Ženske igrajo odločilno vlogo v družini. Družinske skupnosti so temeljne enote družbe ter bi jih bilo treba kot take okrepiti. Upravičene so do splošnega varstva in podpore. V različnih kulturnih, političnih in družbenih sistemih obstajajo različne oblike družin. Treba je spoštovati pravice, sposobnosti in odgovornosti družinskih članic in članov. Ženske veliko prispevajo k blaginji družin in razvoju družbe, kar še vedno ni povsem priznano ali obravnavano. Treba bi bilo priznati družbeni pomen materinstva in vlogo staršev v družinah. Vzgoja otrok zahteva deljeno odgovornost staršev, moških in žensk ter družbe kot celote. Materinstvo, starševstvo in vloga ženske pri rojstvu ne smejo biti podlaga za diskriminacije niti ne smejo omejevati polnega sodelovanja žensk v družbi. Treba bi bilo priznati tudi pomembno vlogo, ki jo ženske pogosto imajo v številnih državah pri skrbi za druge članice in člane svoje družine.

30. Medtem ko se stopnja rasti svetovnega prebivalstva znižuje, je številčnost svetovnega prebivalstva v absolutnih številkah najvišja doslej; tekoči prirastek se približuje 86 milijonom oseb letno. Dva druga večja demografska trenda sta imela velik vpliv na razmerje odvisnosti v družinah. V številnih državah v razvoju je 45 do 50 odstotkov prebivalstva mlajšega od 15 let, medtem ko v industrializiranih državah tako število kot delež starejših ljudi narašča. Po napovedih Organizacije združenih narodov bo 72 odstotkov prebivalstva, starejšega od 60 let, do leta 2025 živelo v državah v razvoju, več kot polovica prebivalstva pa bodo ženske. Skrb za otroke, bolne in starejše je odgovornost, ki zaradi pomanjkanja enakopravnosti ter neuravnotežene porazdelitve plačanega in neplačanega dela med moškimi in ženskami nesorazmerno pade na ženske.

31. Številne ženske se poleg ovir zaradi svojega spola soočajo s posebnimi ovirami zaradi različnih drugih dejavnikov. Pogosto ti različni dejavniki ženske osamijo in odrinejo na rob. Med drugim se jim zanika njihove človekove pravice, nimajo dovolj dostopa ali pa se jim zanika dostop do izobraževanja in poklicnega usposabljanja, zaposlitve, stanovanj in ekonomske samozadostnosti ter se jih izključuje iz procesov odločanja. Tem ženskam se pogosto zanika možnosti, da se vključijo in prispevajo v glavna dogajanja in odločitve v svoji skupnosti.

32. Preteklo desetletje je bilo tudi priča rastočemu priznavanju izrazitih interesov in problemov avtohtonih prebivalk, katerih identiteta, kulturne tradicije in oblike družbene organizacije povečujejo in krepijo skupnosti, v katerih živijo. Avtohtone prebivalke se pogosto soočajo z ovirami kot ženske in kot članice skupnosti avtohtonega prebivalstva.

33. V preteklih 20 letih je svet doživel eksplozijo na področju komunikacij. Z napredovanjem računalniške tehnologije ter satelitske in kabelske televizije se globalni dostop do informacij še naprej povečuje in širi ter ustvarja nove možnosti za sodelovanje žensk v komunikacijah in javnih medijih ter za širjenje informacij o ženskah. Vendar se je globalno komunikacijsko omrežje uporabljalo za širjenje stereotipnih in ponižujočih podob žensk v ozke komercialne in potrošniške namene. Dokler ženske ne bodo enakovredno sodelovale tako na tehničnih področjih kot na področjih odločanja o komunikacijah in javnih medijih, vključno z umetnostjo, bodo še naprej napačno predstavljane, zavest o resničnosti življenja žensk pa bo še naprej pomanjkljiva. Javni mediji imajo velike možnosti za izboljšanje položaja žensk in enakosti žensk in moških s prikazovanjem žensk in moških na nestereotipen, drugačen in uravnotežen način ob spoštovanju dostojanstva in vrednosti človekove osebnosti.

34. Nenehno propadanje okolja, ki prizadeva življenja vseh ljudi, pogosto bolj neposredno vpliva na ženske. Žensko zdravje in preživetje ogrožajo onesnaževanje in strupeni odpadki, krčenje gozdov velikega obsega, širjenje puščav, suša in odnašanje zemlje ter obalnih in morskih virov, pri čemer naraščajo zdravstveni problemi, povezani z okoljem, ter tudi smrtni primeri med ženskami in dekleti. Najbolj so ogrožene podeželske ženske in avtohtone prebivalke, katerih preživetje in vsakodnevni obstoj sta neposredno odvisna od obstojnih ekosistemov.

35. Revščina in propadanje okolja sta v tesni medsebojni povezavi. Medtem ko so določene vrste ekološkega stresa posledica revščine, so eden od večjih vzrokov za nenehno propadanje globalnega okolja nevzdržni vzorci potrošništva in proizvodnje, še posebej v industrializiranih državah, kar povečuje revščino in neravnotežje ter povzroča veliko zaskrbljenost.

36. Globalne usmeritve so prinesle globoke spremembe v strukturah in strategijah preživetja družin. Na vseh območjih se je povečala migracija s podeželja v mesta. Predvideva se, da bo svetovno mestno prebivalstvo do leta 2000 doseglo 47 odstotkov vsega prebivalstva. Ocenjuje se, da migranti in migrantke, begunci in begunke ter razseljene osebe štejejo 125 milijonov ljudi, polovica od njih pa živi v deželah v razvoju. Ti obsežni premiki ljudi globoko prizadevajo strukturo in blaginjo družin ter neenako vplivajo na ženske in moške, čemur se v številnih primerih pridružuje seksualno izkoriščanje žensk.

37. Po ocenah Svetovne zdravstvene organizacije (WHO) je bilo do začetka leta 1995 skupno 4,5 milijona primerov sindroma pridobljene imunske pomanjkljivosti (AIDS). Odkar je bila prvič postavljena diagnoza virusa človekove imunske pomanjkljivosti (HIV), je bilo po ocenah okuženih 19,5 milijona moških, žensk in otrok, predvideva pa se, da bo do konca desetletja okuženih še dodatnih 20 milijonov. Med novimi primeri je verjetnost, da bodo okužene ženske, dvakrat večja kot pri moških. Na zgodnji stopnji pandemije AIDS ni bilo okuženih veliko žensk, vendar jih je zdaj okuženih približno 8 milijonov. Še posebej so nezaščitene mlade ženske in mladostnice. Ocenjuje se, da bo do leta 2000 okuženih več kot 13 milijonov žensk, 4 milijone žensk pa bo zaradi posledic umrlo. Poleg tega se ocenjuje, da se vsako leto pojavi 250 milijonov novih primerov spolno prenosljivih bolezni. Stopnja prenosa spolno prenosljivih bolezni, vključno s HIV/

AIDS, med ženskami in dekleti, še posebej v državah v razvoju, vznemirljivo narašča.

38. Od leta 1975 so se začeli širiti poznavanje in pomembne informacije o položaju žensk in razmer, v katerih žive. V vsem njihovem življenjskem obdobju so vsakodnevno življenje in dologoročne težnje žensk omejene zaradi diskriminacijskega odnosa, nepravičnih družbenih in gospodarskih razmer, ter pomanjkanja sredstev v večini držav, kar preprečuje njihovo polno in enakovredno sodelovanje. V številnih državah izvajanje izbire spola pred rojstvom, večje stopnje smrtnosti med deklicami in nižje stopnje vpisa v šole za dekleta v primerjavi s fanti dajejo slutiti, da nagnjenost do sinov kroji dostop deklic in deklet do hrane, izobraževanja, zdravstvenega varstva in celo življenja samega. Diskriminacija žensk se prične v najzgodnejših obdobjih življenja in jo je zato treba obravnavati od tam naprej.

39. Deklica je ženska jutrišnjega dne. Sposobnosti, ideje in energija deklice so bistvenega pomena za dosego ciljev enakosti, razvoja in miru. Da bi deklica razvila svoje polne potenciale, jo je treba vzgajati v razmerah, ki to omogočajo, kjer se zadovoljujejo njene duhovne, intelektualne in materialne potrebe po preživetju, varstvu in razvoju ter kjer se varujejo njene pravice do enakopravnosti. Če naj bodo ženske enakovredne partnerice moškim z vseh vidikov življenja in razvoja, je sedaj čas priznati človekovo dostojanstvo in vrednost deklice ter zagotoviti njeno polno uživanje človekovih pravic in temeljnih svoboščin, vključno s pravicami, ki jih zagotavlja Konvencija o otrokovih pravicah,[11] katere vsesplošna ratifikacija je nujno potrebna. Še vedno obstojajo dokazi, da se po vsem svetu začenjata diskriminacija in nasilje nad deklicami v njihovem najzgodnejšem življenju in se nezmanjšano nadaljuje v vsem njihovem življenju. Pogosto jim je na voljo manj hrane, zdravstvenega in duševnega varstva in izobraževanja ter uživajo manj pravic, možnosti in ugodnosti v otroštvu in obdobju odraščanja kot dečki. Pogosto so izpostavljene različnim oblikam spolnega in ekonomskega izkoriščanja, pedofilije, prisilne prostitucije ter prodaje organov in tkiva, nasilju in škodljivim navadam, kot so umori deklic, izbira spola pred rojstvom, incest, pohabljanje ženskih spolovil in zgodnja poroka, vključno s poroko otrok.

40. Polovica svetovnega prebivalstva je stara manj kot 25 let in večina mladine sveta - več kot 85 odstotkov - živi v državah v razvoju. Tisti, ki oblikujejo politiko morajo priznati pomen teh demografskih dejavnikov. Treba je sprejeti posebne ukrepe za zagotovitev, da mlade ženske pridobijo potrebne sposobnosti za dejavno in učinkovito sodelovanje na vseh ravneh družbenega, kulturnega, političnega in gospodarskega vodenja. Za mednarodno skupnost bo odločilnega pomena pokazati novo predanost prihodnosti - zavezanost, da navdahne novo generacijo žensk in moških za skupno delo za pravičnejšo družbo. Ta nova generacija vodij mora sprejeti in spodbujati svet, v katerem je vsak otrok zavarovan pred nepravičnostmi, zatiranjem in neenakostjo ter lahko razvije svoje lastne potenciale. Načelo enakosti žensk in moških mora zato biti sestavni del procesa socializacije.

III. poglavje

KRITIČNA PODROČJA

41. Izboljšanje položaja žensk ter uresničitev enakosti žensk in moških zadevata človekove pravice ter sta pogoj socialne pravičnosti, na njiju ne bi smeli gledati ločeno kot na žensko vprašanje. Sta edini način za izgradnjo obstojne, pravične in razvite družbe. Krepitev moči žensk ter enakost žensk in moških sta temeljna predpogoja za dosego politične, socialne, gospodarske, kulturne in ekološke varnosti vseh ljudi.

42. Večina ciljev, zastavljenih v Nairobijskih dolgoročnih strategijah za izboljšanje položaja žensk, ni dosežena. Ovire krepitvi moči žensk ostajajo, kljub naporom vlad kot tudi nevladnih organizacij ter žensk in moških vsepovsod. V številnih delih sveta so še vedno velike politične, gospodarske in ekološke krize. Med njimi so osvajalne vojne, oboroženi spopadi, kolonialne in druge oblike tuje dominacije ali tuje zasedbe, civilne vojne in terorizem. Te razmere so skupaj s sistematično ali dejansko diskriminacijo, kršitvami človekovih pravic in temeljnih svoboščin vseh žensk in njihovih državljanskih, kulturnih, gospodarskih in družbenih pravic ter nezmožnostjo, da se te pravice in svoboščine zavarujejo, vključno s pravico do razvoja, ukoreninjenimi predsodki do žensk in deklet le nekatere od ovir, s katerimi se srečujemo od Svetovne konference za pregled in ovrednotenje dosežkov desetletja Organizacije združenih narodov za ženske: enakost, razvoj in mir leta 1985.

43. Pregled napredovanja od Nairobijske konference osvetljuje posebne probleme - področja izjemne nujnosti, ki izstopajo kot prednostne naloge za ukrepanje. Vsi dejavniki bi morali osredotočiti ukrepanje in sredstva na strateške cilje, povezane s kritičnimi področji, ki so nujno medsebojna povezana in odvisna ter visoko prednostna. Ti dejavniki morajo razviti in uresničiti mehanizme odgovornosti za vsa kritična področja.

44. V ta namen pozivamo vlade, mednarodno skupnost in civilno družbo, vključno z nevladnimi organizacijami in zasebnim sektorjem, da strateško ukrepajo na naslednjih kritičnih področjih:

- trdovratno in naraščajoče breme revščine, ki ga nosijo ženske,
- neenakopravnost in neustreznost izobraževanja in usposabljanja ter neenak dostop do njiju,
- neenakopravnost in neustreznost ter neenak dostop do zdravstvenega varstva in z njim povezanih storitev,
- nasilje nad ženskami,

- posledice oboroženih in drugih vrst spopadov za ženske, vključno s tistimi, ki žive pod tujo okupacijo,
- neenakopravnost v gospodarskih strukturah in politiki, v vseh oblikah produktivnih dejavnosti ter pri dostopu do teh virov,
- neenakopravnost moških in žensk pri delitvi moči in odločanja na vseh ravneh,
- nezadostni mehanizmi na vseh ravneh za spodbujanje izboljšanja položaja žensk,
- pomanjkanje spoštovanja in neustrezno pospeševanje in varstvo človekovih pravic žensk,
- stereotipiziranje žensk ter neenakopraven dostop žensk do vseh komunikacijskih sistemov, še posebej medijev, in njihovo sodelovanje z njimi,
- neenakopravnost spolov pri urejanju naravnih virov ter varovanju okolja,
- trdovratna diskriminacija deklic in kršitev njihovih pravic.

IV. poglavje

STRATEŠKI CILJI IN UKREPI

45. Na vsakem kritičnem področju je problem ugotovljen, predlagani so strateški cilji z dejanskimi ukrepi, ki jih morajo opraviti različni nosilci in nosilke, zato da bi te cilje dosegli. Strateški cilji izhajajo iz kritičnih področij, posebni ukrepi, ki jih je treba opraviti, da bi jih dosegli, pa segajo preko meja enakosti, razvoja in miru - ciljev Nairobijskih dolgoročnih strategij za izboljšanje položaja žensk - ter odražajo njihovo medsebojno odvisnost. Ti cilji in ukrepi so medsebojno povezani, imajo veliko prednost ter se medsebojno krepijo. Izhodišče ukrepov je namenjeno izboljšavi razmer vseh žensk brez izjeme, ki se pogosto soočajo s podobnimi ovirami, medtem ko bi bilo treba posebno pozornost posvetiti skupinam, ki so v najneugodnejšem položaju.

46. Izhodišča za ukrepanje priznavajo, da se ženske soočajo z ovirami do polne enakosti in izboljšanje položaja zaradi dejavnikov kot so rasa, starost, jezik, etnična pripadnost, kultura, vera ali invalidnost, zato ker so avtohtone prebivalke ali zaradi drugačnega statusa. Številne ženske se srečujejo s posebnimi ovirami, povezanimi z njihovim družinskim položajem, še posebej samohranilke, ter njihovim družbenoekonomskim položajem, vključno z njihovimi življenjskimi razmerami na podeželskih, izoliranih ali obubožanih področjih. Dodatne ovire obstajajo tudi za begunke in druge razseljene ženske, vključno z notranje razseljenimi ženskami kot tudi priseljenkami in migrantkami, vključno z migrantkami delavkami. Številne ženske še posebej prizadevajo ekološke nesreče, hude in nalezljive bolezni ter različne oblike nasilja nad ženskami.

A. ŽENSKE IN REVŠČINA

47. Več kot milijarda ljudi, ki danes žive na svetu in katerih velika večina so ženske, živi v nesprejemljivih razmerah revščine, večinoma v državah v razvoju. Revščina ima različne vzroke, vključno s strukturnimi. Revščina je zapleten problem z več razsežnostmi in s koreninami tako na nacionalnem kot mednarodnem področju. Globalizacija svetovnega gospodarstva ter poglabljajoča se medsebojna odvisnost narodov predstavljata izzive in možnosti za obstojno gospodarsko rast in razvoj kot tudi tveganja in negotovost za prihodnost svetovnega gospodarstva. Negotovo globalno gospodarsko klimo spremlja gospodarsko prestrukturiranje v določenem številu držav pa tudi trdovratne, neobvladljive ravni zunanjih dolgov in programov strukturnega prilagajanja. Dodatno so vse vrste sporov, razseljevanje ljudi in propadanje okolja spodkopali sposobnost vlad, da zadovoljujejo temeljne potrebe svojega prebivalstva. Preobrazbe v svetovnem gospodarstvu v vseh državah globoko spreminjajo parametre družbenega razvoja. Ena važnejših tendenc je povečana revščina žensk, katere obseg je od področja do področja različen. Neenakost spolov pri delitvi gospodarske moči je tudi pomemben dejavnik, ki prispeva k revščini žensk. Migracija in posledične spremembe v strukturi družin so ženske dodatno obremenile, posebno tiste, ki morajo skrbeti za več odvisnih družinskih članic in članov. Makroekonomska politika potrebuje ponovno oceno in preoblikovanje za obravnavanje teh tendenc. Ta politika se skoraj izključno osredotoča na formalni sektor. Skuša tudi preprečiti pobude žensk in ne uspe upoštevati različnega vpliva na ženske in moške. Uporaba analize družbene konstrukcije spolov pri številnih političnih programih je zato za strategije zmanjšanja revščine odločilna. Da bi odpravili revščino in dosegli obstojni razvoj, morajo ženske in moški polno in enakovredno sodelovati pri oblikovanju makroekonomske in socialne politike ter strategij za odpravo revščine. Odprave revščine ni mogoče doseči samo s programi proti revščini, temveč bo zahtevala demokratično sodelovanje ter spremembe v gospodarskih strukturah, da bi za vse ženske zagotovili dostop do virov, priložnosti in javnih storitev. Revščina ima različne izrazne oblike, vključno s pomanjkanjem dohodkov in produktivnih sredstev, ki bi zagotovili obstojno preživljanje; lakota in nedohranjenost; slabo zdravje; omejen ali pomanjkljiv dostop do izobraževanja in drugih temeljnih storitev; naraščajoče širjenje bolezni ter smrtnost zaradi bolezni; brezdomstvo in neprimerna stanovanja; nevarno okolje; ter družbena diskriminacija in izključenost. Zanjo so značilni tudi pomanjkanje sodelovanja pri odločanju ter v civilnem, družbenem in kulturnem življenju. Pojavlja se v vseh državah - kot masovna revščina v številnih državah v razvoju ter kot otočki revščine v bogatih in razvitih državah. Revščino lahko povzroči gospodarsko nazadovanje, ki ima za posledico izgubo sredstev za vsakdanje preživetje, ali nesreča ali spopad. Tu je tudi revščina delavk in delavcev z nizkimi plačami ter skrajno pomanjkanje ljudi zunaj sistemov družinske podpore, socialnih institucij in varstvenih mrež.

48. V preteklem desetleju se je število žensk, ki živijo v revščini, v primerjavi z moškimi nesorazmerno povečalo, še posebej v državah v razvoju. Feminizacija revščine je postala pomemben problem tudi v državah, katerih gospodarstva so na prehodu, kot kratkoročna posledica politične, gospodarske in družbene preobrazbe. Poleg gospodarskih dejavnikov so zanjo odgovorni tudi togost družbeno pripisanih vlog spolov in omejen dostop žensk do oblasti, izobraževanja, usposabljanja in produktivnih sredstev kot tudi drugi pojavljajoči se dejavniki, ki lahko pripeljejo do negotovosti za družine. Dejavnik, ki tudi prispeva, je nesposobnost ustrezno vključiti vidik družbene konstrukcije spolov v vse gospodarske analize in načrtovanje ter obravnavati strukturne vzroke revščine.

49. Ženske prispevajo h gospodarstvu in spopadanju z revščino tako s plačanim kot neplačanim delom doma, v skupnosti ter na delovnem mestu. Krepitev moči žensk je kritičen dejavnik pri odpravi revščine.

50. Medtem ko revščina prizadene gospodinjstva kot celoto zaradi delitve dela po spolih in odgovornosti za blaginjo gospodinjstva, ženske nosijo nesorazmerno breme, ko skušajo voditi porabo in proizvodnjo v gospodinjstvu v razmerah, ko je pomanjkanje vse večje. Revščina še posebej prizadene ženske, ki žive v podeželskih gospodinjstvih.

51. Revščina žensk je neposredno povezana s pomanjkanjem ekonomskih možnosti in samostojnosti, pomanjkanjem dostopa do gospodarskih virov, vključno s krediti, lastništvom zemlje in dedovanjem, pomanjkanjem dostopa do izobraževanja in podpornih storitev ter minimalnim sodelovanjem v procesih odločanja. Revščina lahko ženske privede v razmere, ko so nezavarovane pred spolnim izkoriščanjem.

52. V preštevilnih državah sistemi socialnega varstva ne upoštevajo dovolj posebnih pogojev žensk, ki žive v revščini, obstaja tudi težnja po omejevanju storitev, ki jih ti sistemi zagotavljajo. Tveganje revščine je za ženske večje kot za moške, še posebej v starosti, kjer sistemi socialnega varstva temeljijo na načelu nepretrgane plačane zaposlitve. V nekaterih primerih ženske ne izpolnjujejo te zahteve, ker so prekinjale svojo zaposlitev zaradi neuravnotežene porazdelitve plačanega in neplačanega dela. Nadalje, starejše ženske se soočajo z več ovirami ob ponovni vrnitvi na trg delovne sile.

53. V številnih razvitih državah, kjer je stopnja splošne izobrazbe in poklicnega usposabljanja žensk in moških podobna in kjer so na voljo sistemi varstva pred diskriminacijo, so gospodarske preobrazbe preteklega desetletja v nekaterih sektorjih močno povečale bodisi brezposelnost žensk ali tveganost njihove zaposlitve. Posledica je bila povečanje deleža žensk med revnimi. V državah z visoko ravnijo vpisa žensk v šole so na trgu delovne sile med najbolj ranljivimi tiste, ki sistem izobraževanja zapustijo najprej, brez vsakih kvalifikacij.

54. V državah, katerih gospodarstva so na prehodu, ter v drugih državah, izpostavljenih temeljnim političnim, gospodarskim in družbenim preobrazbam, so te preobrazbe pogosto pripeljale do zmanjšanja dohodka žensk ali do tega, da so bile ženske prikrajšane za dohodek.

55. Še posebej v državah v razvoju bi bilo treba produktivno sposobnost žensk povečati z dostopom do kapitala, virov, kreditov, zemlje, tehnologije, informacij, strokovne pomoči in usposabljanja, tako da bi povečali njihov dohodek in izboljšali prehrano, izobraževanje, zdravstveno varstvo in status v gospodinjstvu. Sprostitev produktivnega potenciala žensk je za razbitje ciklusa revščine ključna, da bi lahko ženske polno delile koristi razvoja in proizvode svojega lastnega dela.

56. Obstojni razvoj ter gospodarska rast, ki je tako trajna kot obstojna, sta mogoča le z izboljšanjem gospodarskega, družbenega, političnega, pravnega in kulturnega statusa žensk. Enakopraven družbeni razvoj, ki priznava, da se omogoči revnim, še posebej ženskam, obstojno uporabo virov okolja, je podlaga, potrebna za obstojni razvoj.

57. Uspeh politik in ukrepov, namenjenih podpori ali krepitvi pospeševanja enakosti spolov in izboljšanju položaja žensk, bi moral temeljiti na vključitvi vidika družbene konstrukcije spolov v splošno politiko, ki se nanaša na vsa področja družbe, kot tudi uresničitvi pozitivnih ukrepov z ustrezno institucionalno in finančno podporo na vseh ravneh.

Strateški cilj A. 1.

Pregledati, prilagoditi in vzdrževati makroekonomsko politiko in razvojne strategije, ki obravnavajo potrebe in napore revnih žensk

Potrebno ukrepanje

58. vlad:

a) ob polnem in enakopravnem sodelovanju žensk pregledati in spremeniti makroekonomsko in družbeno politiko z namenom doseči cilje Izhodišč za ukrepanje;

b) z vidika družbene konstrukcije spolov analizirati politiko in programe, vključno tiste, povezane z makroekonomsko stabilnostjo, strukturnim prilagajanjem, problemi zunanjih dolgov, obdavčitvijo, investicijami, zaposlovanjem, trgi in vsemi pomembnimi dejavniki gospodarstva - ob upoštevanju njihovega vpliva na revščino in neenakost ter še posebej na ženske; ovrednotiti njihov vpliv na blaginjo in razmere družin ter jih ustrezno prilagoditi za pospešitev enakopravnejše porazdelitve produktivnega premoženja, bogastva, priložnosti, dohodka in storitev;

c) slediti in uresničevati zdravo in stabilno makroekonomsko in sektorsko politiko, ki je načrtovana in nadzorovana ob polnem in enakopravnem sodelovanju žensk, spodbujati na široko zasnovano obstojno gospodarsko rast, obravnavati strukturne vzroke revščine in se usmerjati v odpravo revščine in zmanjšanje neenakosti, ki temelji na družbeni konstrukciji spolov, v splošnem okviru doseganja obstojnega razvoja, osredotočenega na ljudi;

d) prestrukturirati in usmeriti razporeditev javnih izdatkov v povečanje gospodarskih možnosti in enakega dostopa žensk do produktivnih virov ter obravnavati temeljne družbene, izobrazbene in zdravstvene probleme žensk, še posebej tistih, ki žive v revščini;

e) razviti kmetijski in ribiški sektor, kjer in kolikor je to potrebno, da bi ustrezno zagotovili varnost gospodinjstev in samozadostnost glede prehrane, z dodelitvijo potrebnih finančnih, strokovnih in človeških virov;

f) razviti politiko in programe za pospeševanje enakopravne razdelitve hrane v gospodinjstvih;

g) zagotoviti primerne varstvene mreže in okrepiti državne in lokalne podporne sisteme kot sestavni del družbene politike, da bi omogočili ženskam, ki žive v revščini, da se uprejo neugodnim gospodarskim okoliščinam in v času krize ohranijo svoj vsakdanji zaslužek, premoženje in dohodke;

h) oblikovati gospodarsko politiko, ki pozitivno vpliva na zaposlovanje in prihodke delavk v formalnih in neformalnih sektorjih, ter sprejeti posebne ukrepe za obravnavanje brezposelnosti žensk, še posebej dolgotrajne brezposelnosti;

i) oblikovati in, kjer je treba, uresničiti specifično politiko na področju gospodarstva, sociale in kmetijstva ter z njimi povezanih politik, ki podpirajo gospodinjstva, ki jih vodijo ženske;

j) razviti in uresničiti programe proti revščini, vključno s projekti za zaposlovanje, ki izboljšujejo dostop do hrane za ženske, ki žive v revščini, vključno z uporabo ustreznih mehanizmov cen in distribucije;

h) zagotoviti polno uresničevanje človekovih pravic za vse migrantke, vključno za migrantke delavke, in njihovo varstvo pred nasiljem in izkoriščanjem; uvesti ukrepe za krepitev moči dokumentiranih migrantk delavk; olajšati produktivno zaposlovanje dokumentiranih migrantk z večjim priznavanjem njihovih sposobnosti, tuje izobrazbe in priporočil ter olajšati njihovo polno vključitev v delovno silo;

l) uvesti ukrepe za vključitev ali ponovno vključitev žensk, ki žive v revščini ter na obrobju družbe, v produktivno zaposlitev in gospodarske tokove, zagotoviti, da imajo notranje razseljene ženske poln dostop do gospodarskih priložnosti ter da se priznavajo kvalifikacije in sposobnosti migrantk in begunk;

m) omogočiti, da ženske pridobijo nastanitev, ki jo lahko oskrbujejo, ter dostop do zemlje z odstranitvijo, med drugim, vseh ovir do dostopa s posebnim poudarkom na zadostitvi vseh potreb žensk, še posebej tistih, ki žive v revščini, in žensk, ki vodijo gospodinjstva;

n) oblikovati in uresničiti politiko in programe, ki pospešujejo dostop žensk

v kmetijstvu in ribištvu (vključno s samozadostnimi kmetovalkami in proizvajalkami, še posebej na podeželju) do finančnih, tehničnih, tržnih in razširitvenih storitev; zagotoviti dostop do zemlje in nadzor nad njo, ustrezno infrastrukturo in tehnologijo, da bi povečali dohodke žensk ter povečali zagotovitev hrane za gospodinjstva, še posebej na podeželskih območjih, in kjer je treba spodbuditi razvoj tržno osnovanih zadrug v lasti proizvajalcev in proizvajalk;

o) ustvariti sisteme socialne varnosti, kjer jih ni, ali jih pregledati z namenom, da bi posamezne ženske in moške postavili na enako podlago na vsaki stopnji njihovega življenja;

p) zagotoviti dostop do brezplačnih ali poceni pravnih storitev, vključno s pravnim izobraževanjem, posebej načrtovanim za ženske, ki žive v revščini;

q) sprejeti posebne ukrepe za pospeševanje in krepitev politike in programov za avtohtone prebivalke ob njihovem polnem sodelovanju in spoštovanju njihove kulturne različnosti, tako da imajo priložnosti in možnost izbire v razvojnem procesu za odpravo revščine, ki jih prizadeva.

59. mnogostranskih finančnih in razvojnih ustanov, vključno s Svetovno banko, Mednarodnim denarnim skladom in regionalnimi razvojnimi ustanovami ter preko dvostranskega razvojnega sodelovanja:

a) v skladu z obvezami, sprejetimi na Svetovnem vrhu za družbeni razvoj, skušati mobilizirati nove in dodatne finančne vire, ki naj bodo ustrezni in predvidljivi ter mobilizirani na način, ki kar najbolj povečuje razpoložljivost teh virov in uporablja razpoložljive vire in mehanizme financiranja z namenom prispevati v smeri odprave revščine in doseči ženske, ki žive v revščini;

b) krepiti analitično sposobnost, da bi bolj sistematično okrepili vidike družbene konstrukcije spolov in jih vključili v načrt in uresničevanje posojilnih programov, vključno s strukturnim prilagajanjem in programi gospodarskega okrevanja;

c) najti učinkovite razvojno usmerjene in trajne rešitve problemov zunanjih dolgov, da bi pomagali financirati programe in projekte, namenjene razvoju, vključno z izboljšanjem položaja žensk, med drugim tudi s takojšnjim uresničevanjem pogojev za oprostitev dolgov, dogovorjenih v Pariškem klubu decembra 1994, ki obsegajo zmanjšanje dolgov, vključno z ukinitvijo in drugimi dolžniškimi olajšavami ter razviti načine za pretvorbo dolgov, ki se uporabljajo za projekte in programe družbenega razvoja, v skladu s prednostnimi nalogami Izhodišč za ukrepanje;

d) povabiti mednarodne finančne ustanove, da proučijo inovativne pristope za pomoč državam z nizkimi dohodki z velikim deležem večstranskega dolga z namenom, da bi zmanjšali njihovo breme dolgov;

e) zagotoviti, da so programi strukturnega prilagajanja načrtovani tako, da kar najbolj zmanjšajo svoje negativne vplive na ranljive skupine ter skupine in skupnosti v neugodnem položaju, ter zagotoviti njihov pozitiven vpliv na te skupine in skupnosti s preprečevanjem njihove odrinjenosti v gospodarskih in družbenih dejavnostih, da se jim zagotovi dostop do gospodarskih virov ter gospodarskih in družbenih dejavnosti in nadzora nad njimi; ukrepati za zmanjšanje neenakosti in gospodarske nesorazmernosti;

f) s pomočjo ovrednotenja družbenega vpliva z ozirom na spol in drugih ustreznih metod pregledati vpliv programov strukturnega prilagajanja na družbeni razvoj, da bi razvili politiko za zmanjšanje njihovih negativnih vplivov ter izboljšali njihov pozitivni učinek in zagotovili, da ženske ne nosijo nesorazmernega bremena stroškov prehoda; dopolniti posojila za prilagajanje s pospešenimi namenskimi posojili za družbeni razvoj;

g) ustvariti pozitivno okolje, ki ženskam dovoljuje izgradnjo in ohranjanje obstojnega preživetja.

60. nacionalnih in mednarodnih nevladnih organizacij ter ženskih skupin:

a) mobilizirati vse skupine, ki sodelujejo v razvojnem procesu, vključno z akademskimi ustanovami, nevladnimi organizacijami, podeželskim in kmetijskim prebivalstvom ter ženskimi skupinami za izboljšanje učinkovitosti programov proti revščini, usmerjenim k najrevnejšim ženskam in skupinam, ki so v najneugodnejšem položaju, kot so ženske s podeželja in avtohtone prebivalke, ženske, ki vodijo gospodinjstva, mlade in starejše ženske, begunke in migrantke ter invalidne ženske ob priznavanju, da so za družbeni razvoj odgovorne predvsem vlade;

b) sodelovati pri lobiranju ter vzpostaviti mehanizme nadzora ter druge ustrezne dejavnosti za zagotovitev uresničevanja priporočil o odpravi revščine, začrtanih v Izhodiščih za ukrepanje ter namenjenih zagotovitvi odgovornosti in transparentnosti s strani države in zasebnega sektorja;

c) v svoje dejavnosti vključiti ženske z različnimi potrebami ter se zavedati, da mladinske organizacije vedno bolj postajajo učinkoviti partnerji v razvojnih programih;

d) skupaj z vladnim in zasebnim sektorjem sodelovati v razvoju splošne nacionalne strategije za izboljšanje zdravstva, izobraževanja in socialnih storitev, tako da imajo deklice, dekleta in ženske vseh starosti, ki živijo v revščini, poln dostop do takih storitev; prizadevati si za financiranje zagotovitve dostopa do storitev z vidika družbene konstrukcije spolov ter razširiti te storitve, da bi dosegli podeželska in oddaljena območja, ki jih vladne ustanove ne zajemajo;

e) v sodelovanju z vladami, delodajalci in delodajalkami, drugimi socialnimi partnericami in partnerji ter ustreznimi skupinami prispevati k razvoju izobraževanja in usposabljanja ter politike ponovnega usposabljanja za zagotovitev, da ženske lahko pridobijo širok obseg sposobnosti za izpolnitev novih zahtev;

f) mobilizirati se za varovanje ženskih pravic do polnega in enakopravnega dostopa do gospodarskih virov, vključno s pravico do dedovanja in lastništva zemlje in druge lastnine, kreditov, naravnih virov in ustreznih tehnologij.

Strateški cilj A.2.

Popraviti zakone in administrativne postopke za zagotovitev enakih pravic in dostopa žensk do ekonomskih virov

Potrebno ukrepanje

61. vlad:

a) zagotoviti dostop do brezplačnih ali poceni pravnih storitev, vključno s pravnim izobraževanjem, posebej načrtovanim za ženske, ki žive v revščini;

b) lotiti se zakonodajnih in upravnih reform za pridobitev polnega in enakopravnega dostopa žensk do gospodarskih virov, vključno s pravico do dedovanja in lastništva zemlje ter druge lastnine, kreditov, naravnih virov in ustreznih tehnologij;

c) proučiti ratifikacijo Konvencije št. 169 Mednarodne organizacije dela (MOD) kot del naporov za izboljšanje in varovanje pravic avtohtonih prebivalk in prebivalcev.

Strateški cilj A.3.

Zagotoviti ženskam dostop do prihrankov ter mehanizmov in institucij kreditiranja

Potrebno ukrepanje

62. vlad:

a) pospeševati dostop žensk v neugodnem položaju, vključno podjetnic, na podeželskih, oddaljenih območjih do finančnih storitev s krepitvijo povezav med formalnimi bankami in posredniškimi posojilnimi organizacijami, vključno z zakonodajno podporo, usposabljanjem za ženske in institu-

cionalno krepitvijo posredniških ustanov z namenom mobilizirati kapital za te ustanove in povečati razpoložljivost kredita;

b) spodbujati povezave med finančnimi institucijami in nevladnimi organizacijami ter podpirati inovativne načine posojanja, vključno s tistimi, ki združujejo kredit s storitvami in usposabljanjem za ženske ter zagotavljajo kreditne zmogljivosti podeželskim ženskam.

63. komercialnih bank, specializiranih finančnih ustanov in zasebnega sektorja pri proučitvi svoje politike:

a) uporabiti kreditne in varčevalne metodologije, ki učinkovito dosegajo revne ženske, in so inovativne pri zmanjšanju stroškov transakcij in tveganja redefiniranja;

b) odpirati posebne službe za posojila ženskam, vključno mladim ženskam, ki imajo premalo dostopa do tradicionalnih virov poroštva;

c) poenostaviti bančniške postopke, na primer z zmanjšanjem najmanjšega depozita in drugih zahtev za odprtje bančnih računov;

d) kjer je mogoče, zagotoviti sodelovanje in skupno lastništvo klientk pri sprejemanju odločitev ustanov, ki zagotavljajo kredite in finančne storitve.

64. mnogostranskih in dvostranskih razvojnih organizacij za sodelovanje:

podpirati, s pomočjo zagotavljanja kapitala in/ali sredstev, finančne ustanove, ki delajo za podjetnice in proizvajalke z nizkim dohodkom majhnega in najmanjšega obsega, tako v formalnem kot neformalnem sektorju.

65. vlad in mnogostranskih finančnih ustanov, kot ustreza:

podpirati institucije, da pri dosegi velikega števila žensk in moških z nizkimi dohodki zadostijo standardom delovanja s pomočjo kapitalizacije, refinanciranja in institucionalne razvojne podpore v oblikah, ki pospešujejo samozadostnost.

66. mednarodnih organizacij:

povečati financiranje programov in projektov, namenjenih pospeševanju obstojnih in produktivnih podjetniških dejavnosti za ustvarjanje dohodka med ženskami v neugodnem položaju in ženskami, ki žive v revščini.

Strateški cilj A.4.

Razviti metodologije, osnovane na družbeni konstrukciji spolov, in opravljati raziskave, ki obravnavajo feminizacijo revščine

Potrebno ukrepanje

67. vlad, medvladnih organizacij, akademskih in raziskovalnih ustanov in zasebnega sektorja:

a) razviti metodologije za zasnovo in izvedbo vključitve obravnave z vidika družbene konstrukcije spolov v vse vidike gospodarskega oblikovanja politike, vključno z načrtovanjem in programi strukturnega prilagajanja;

b) uporabiti te tehnologije pri vodenju analize vpliva politik in programov na oba spola, vključno s programi strukturnega prilagajanja ter razširjati ugotovitve raziskav.

68. nacionalnih in mednarodnih statističnih organizacij:

a) zbrati podatke o revščini in vseh vidikih gospodarske dejavnosti po spolih in starostnih skupinah ter razviti kvalitativne in kvantitativne statistične pokazatelje za lažje vrednotenje gospodarskega delovanja z vidika družbene konstrukcije spolov;

b) oblikovati primerne statistične načine za prepoznavanje in očitnost polnega obsega dela žensk in vseh njihovih prispevkov k nacionalnemu gospodarstvu, vključno z njihovim prispevkom v neplačanih in domačih sektorjih, ter proučiti odnos neplačanega dela žensk do pojava revščine in njihove nezaščitenosti v zvezi z njo.

B. IZOBRAŽEVANJE IN USPOSABLJANJE ŽENSK

69. Izobraževanje je človekova pravica ter orodje bistvenega pomena za dosego ciljev enakosti, razvoja in miru. Nediskriminatorno izobraževanje koristi tako dečkom in deklicam ter tako prispeva k enakopravnejšim odnosom med ženskami in moškimi. Enak dostop in dosega izobrazbenih kvalifikacij sta potrebna, če naj ženske v večjem številu postanejo nosilke sprememb. Pismenost žensk je pomemben ključ do izboljšanja zdravja, prehranjevanja in izobraževanja v družinah ter do krepitve moči žensk za sodelovanje pri odločanju v družbi. Izkazalo se je, da je vlaganje v formalno in neformalno izobraževanje ter usposabljanje deklet in žensk s svojim izjemno visokim družbenim in ekonomskim donosom eden najboljših načinov za dosego obstojnega razvoja ter trajne in obstojne gospodarske rasti.

70. Na regionalni ravni so dekleta in fantje dosegli enak dostop do osnovnega izobraževanja, razen v nekaterih delih Afrike, še posebej podsaharske Afrike, in osrednje Azije, kjer je dostop do izobraževalnih zmogljivosti še vedno neustrezen. Napredovalo je sekundarno izobraževanje, kjer je bil v nekaterih državah dosežen enak dostop deklet in fantov. Vpis deklet in žensk v terciarno izobraževanje se je precej povečal. V številnih državah so zasebne šole odigrale pomembno dopolnilno vlogo pri izboljšanju dostopa do izobraževanja na vseh ravneh. Vendar več kot pet let po tem, ko je Svetovna konferenca o izobraževanju za vse (Jomtien, Tajska; 1990) sprejela Svetovno deklaracijo o izobraževanju za vse in Okvir delovanja za zadostitev temeljnih potreb po učenju,[12] je približno 100 milijonov otrok, vključno z vsaj 60 milijoni deklic, brez dostopa do osnovnega šolanja, več kot dve tretjini od 960 milijonov nepismenih odraslih na svetu pa so ženske. Visoka stopnja nepismenosti, ki prevladuje v večini držav v razvoju, še posebej v podsaharski Afriki in nekaterih arabskih državah, ostaja resna ovira napredovanju položaja žensk in razvoju.

71. Diskriminacija se pri dostopu deklic do izobraževanja na številnih območjih ohranja zaradi običajev, zgodnjih porok in nosečnosti, neustreznega učnega in izobraževalnega gradiva s predsodki glede spolov, spolnega nadlegovanja in pomanjkanja primernih ter fizično ali drugače dostopnih zmogljivosti za šolanje. Deklice prevzemajo težka domača dela že v zelo nizki starosti. Pričakuje se, da dekleta in mlade ženske izpolnjujejo tako izobraževalne kot gospodinjske odgovornosti, kar pogosto vpliva na slab šolski uspeh in zgodnji izpad iz sistema izobraževanja. To ima dolgotrajne posledice za vse vidike življenja žensk.

72. Oblikovanje izobraževalnega in družbenega okolja, v katerem se ženske in moški, dekleta in fantje enakovredno obravnavajo in spodbujajo za dosego njihovega polnega potenciala ob spoštovanju svobode njihovega mišljenja, zavesti, vere in prepričanja, ter v katerem izobraževalni viri pospešujejo nestereotipne podobe žensk in moških, bi bilo učinkovito za odpravo vzrokov diskriminacije žensk ter neenakosti moških in žensk.

73. Ženskam bi bilo treba omogočiti, da so deležne stalnega pridobivanja znanja in spretnosti, poleg tistih, ki so jih pridobile v mladosti. Zasnova permanentnega učenja vključuje znanje in spretnosti, pridobljene s formalnim izobraževanjem in usposabljanjem, kot tudi neformalno učenje, vključno s prostovoljnimi dejavnostmi, neplačanim delom in tradicionalnim znanjem.

74. Učni načrti in učno gradivo ostajajo v veliki meri pristranski glede spolov ter redkokdaj upoštevajo posebne potrebe deklet in žensk. To krepi tradicionalne ženske in moške vloge, ki ženskam zanikajo možnosti za polno in enakovredno partnerstvo v družbi. Pomanjkanje zavesti o družbeni konstrukciji spolov pri vzgojiteljicah in vzgojiteljih na vseh ravneh povečuje obstoječo neenakost moških in žensk, ker krepi težnje po diskriminaciji in slabi samozavest deklet. Pomanjkanje spolnega in reproduktivnega zdravstvenega izobraževanja ima velik vpliv na ženske in moške.

75. Še posebej so spolno pristranski učni načrti za znanstvene predmete. Učbeniki za znanstvene predmete se ne nanašajo na vsakodnevne izkušnje žensk in deklet ter ne priznavajo žensk znanstvenic. Dekleta so pogosto prikrajšana za osnovno izobraževanje iz matematike, znanstvenih predmetov in tehnične vzgoje, ki dajejo znanje, ki bi lahko izboljšalo njihovo vsakdanje življenje in povečalo njihove zaposlitvene možnosti. Napredno učenje znanosti in tehnologije ženske pripravlja na prevzem dejavne vloge v tehnološkem in industrijskem razvoju njihovih držav ter tako zahteva drugačen pristop k poklicnemu in tehničnemu usposabljanju. Tehnologija hitro spreminja svet in je vplivala tudi na države v razvoju. Temeljnega pomena je, da ženske nimajo samo koristi od tehnologije, temveč da tudi sodelujejo v procesu načrtovanja, uporabe, nadzorovanja in vrednotenja.

76. Dostop deklet in žensk na vse ravni izobraževanja, vključno z višjo ravnjo, in na vsa akademska področja je skupaj s preprečevanjem osipa eden od dejavnikov njihovega nenehnega napredka v poklicnih dejavnostih. Kljub temu je mogoče opaziti, da so dekleta še vedno skoncentrirana na omejenem številu področij študija.

77. Javni mediji so vplivno izobraževalno sredstvo. Kot izobraževalno orodje so lahko orodje vzgojiteljev in vzgojiteljic ter vladnih in nevladnih institucij za izboljšanje položaja žensk in razvoj. Računalniki in informacijski sistemi vedno bolj postajajo pomemben element pri učenju in razširjanju znanja. Televizija še posebej najbolj vpliva na mlade in je zatorej zmožna oblikovati vrednote, odnose in zaznavanja žensk in deklet tako na pozitiven kot negativen način. Zaradi tega je bistvenega pomena, da vzgojiteljice in vzgojitelji priučijo kritično presojo in analitične sposobnosti.

78. Sredstva, ki se dodeljujejo za izobraževanje, še posebej deklet in žensk, so v številnih državah nezadostna in so bila v nekaterih primerih še zmanjšana, vključno v zvezi s programi in politiko prilagajanja. Taka nezadostna dodelitev sredstev dolgoročno negativno vpliva na človekov razvoj, še posebej na razvoj žensk.

79. Pri obravnavanju neenakega dostopa do izobraževalnih možnosti in njihove nezadostnosti bi morale vlade in drugi dejavniki spodbujati dejavno in vidno politiko vključevanja vidika družbene konstrukcije spolov v vse programe in politiko, da se pred sprejemom odločitev opravi analiza o njihovih vplivih tako na ženske kot moške.

Strateški cilj B. 1.

Zagotoviti enak dostop do izobraževanja

Potrebno ukrepanje

80. vlad:

a) pospeševati dosego cilja enakega dostopa do izobraževanja s sprejemom ukrepov za odpravo diskriminacije pri izobraževanju na vseh ravneh na podlagi spola, rase, jezika, vere, nacionalnega porekla, starosti ali invalidnosti, ali katerekoli druge oblike diskriminacije ter ustrezno proučiti vzpostavitev postopkov za obravnavanje težav;

b) do leta 2000 omogočiti splošen dostop do osnovnega izobraževanja in zagotoviti, da vsaj 80 odstotkov šoloobveznih otrok zaključi osnovno izobraževanje; do leta 2005 premostiti prepad med spoloma v primarnem in sekundarnem šolanju; pred letom 2015 zagotoviti splošno osnovno izobraževanje v vseh državah;

c) odpraviti razlike med spoloma pri dostopu do vseh področij terciarnega izobraževanja z zagotavljanjem enakega dostopa žensk do poklicnega razvoja, usposabljanja in štipendij ter, kadar ustreza, s pozitivnim ukrepanjem;

d) oblikovati izobraževalni sistem,, ki upošteva družbeno konstrukcijo spolov, da bi zagotovili enake možnosti za izobraževanje in usposabljanje ter polno in enakovredno sodelovanje žensk v izobraževalni upravi, politiki in odločanju;

e) ob sodelovanju staršev, nevladnih organizacij, vključno z mladinskimi organizacijami, skupnostmi in zasebnim sektorjem, zagotoviti mladim ženskam akademsko in tehnično usposabljanje, poklicno načrtovanje, vodstvena in družbena znanja ter delovne izkušnje, ki naj jih pripravijo na polno sodelovanje v družbi;

f) povečati vpis in zmanjšati osip deklet z dodelitvijo ustreznih proračunskih virov; s pridobivanjem podpore staršev in skupnosti kot tudi preko kampanj, prožnih šolskih urnikov, spodbud, štipendij in drugih načinov za zmanjšanje stroškov izobraževanja deklet za njihove družine ter za lažjo izbiro izobraževanja za deklice s strani staršev; ter z zagotovitvijo, da se v

izobraževalnih ustanovah spoštujejo pravice žensk, deklet in deklic do svobode vesti in vere z ukinitvijo vsakršnih diskriminatornih zakonov ali zakonodaje, ki temeljijo na veri, rasi ali kulturi;

g) spodbujati izobraževalno okolje, ki odpravlja vse ovire, ki so preprečevale šolanje nosečih mladostnic in mladih mater, vključno, kot ustreza, z ekonomsko in fizično dostopnimi zmogljivostmi za otroško varstvo in starševskim izobraževanjem v pomoč in spodbudo tistim, ki so v svojih šolskih letih odgovorni, da skrbijo za svoje otroke in sorodstvo, da se vrnejo v izobraževanje ali ga nadaljujejo in zaključijo šolanje;

h) izboljšati kakovost izobraževanja in enake možnosti za moške in ženske glede dostopa in zagotovi, da lahko ženske vseh starosti pridobijo znanje, zmožnosti, sposobnosti, spretnosti in etične vrednote, potrebne za razvoj in polno sodelovanje pod enakimi pogoji v procesu družbenega, gospodarskega in političnega razvoja;

i) omogočiti nediskriminacijsko poklicno šolsko svetovanje in programe poklicnega izobraževanja, ki upoštevajo družbeno konstrukcijo spolov, za spodbujanje deklet, da se odločijo za akademske in tehnične učne načrte za razširitev svojih bodočih poklicnih možnosti;

j) spodbuditi ratifikacijo Mednarodnega pakta o gospodarskih, družbenih in kulturnih pravicah[13], kjer tega še niso naredile.

Strateški cilj B.2.

Odpraviti nepismenost žensk

Potrebno ukrepanje

81. vlad, nacionalnih, regionalnih in mednarodnih teles, dvostranskih in mnogostranskih darovalk in darovalcev ter nevladnih organizacij:

a) zmanjšati stopnjo ženske nepismenosti na vsaj polovico ravni iz leta 1990, s poudarkom na podeželskih ženskah, migrantkah, begunkah in notranje razseljenih ter invalidnih ženskah;

b) do leta 2000 zagotoviti splošen dostop do osnovnega izobraževanja za dekleta in skušati zagotoviti enakost spolov pri njegovi uresničitvi;

c) odpraviti razliko med spoloma pri osnovni in funkcionalni pismenosti kot je priporočila Svetovna deklaracija o izobraževanju za vse (Jomtien);

d) zmanjšati neenakosti med razvitimi in državami v razvoju;

e) spodbuditi ukvarjanje odraslih in družin z učenjem za pospešitev popolne pismenosti za vse ljudi;

f) skupaj s pismenostjo spodbujati življenjska znanja in spretnosti, znanstveno in tehnološko znanje ter delovanje v smeri širitve opredelitve pismenosti ob upoštevanju tekočih ciljev in kriterijev za primerjave.

Strateški cilj B.3.

Izboljšati dostop žensk do poklicnega usposabljanja, znanosti in tehnologije ter permanentnega izobraževanja

Potrebno ukrepanje

82. vlad v sodelovanju z delodajalci in delodajalkami, delavkami in delavci ter sindikati, mednarodnimi in nevladnimi organizacijami, vključno z ženskimi in mladinskimi organizacijami ter izobraževalnimi ustanovami:

a) razviti in uresničiti politiko izobraževanja, usposabljanja in ponovnega usposabljanja za ženske, še posebej mlade in ženske, ki ponovno vstopajo na trg delovne sile, da bi jim zagotovili strokovno znanje za izpolnjevanje potreb spreminjajočih se družbeno gospodarskih razmer za izboljšanje njihovih možnosti zaposlitve;

b) zagotoviti priznavanje neformalnih izobraževalnih možnosti v izobraževalnem sistemu za dekleta in ženske;

c) zagotoviti dekletom in ženskam informacije o razpoložljivosti in koristih poklicnega usposabljanja, programov usposabljanja iz znanosti in tehnologije ter programov za permanentno izobraževanje;

d) izdelati programe izobraževanja za brezposelne ženske, da bi jim zagotovili nova znanja in spretnosti, ki bodo povečale in razširile njihove zaposlitvene možnosti, vključno s samozaposlitvijo, in razvoj njihovih podjetniških sposobnosti;

e) razširiti in spremeniti poklicno in tehnično usposabljanje, izboljšati dostop ter zmanjšati osip deklet in žensk pri izobraževanju in poklicnem usposabljanju na takih področjih kot so znanost, matematika, tehnika, ekološke znanosti in tehnologija, informacijska tehnologija in visoka tehnologija, kot tudi vodstveno usposabljanje;

f) spodbujati osrednjo vlogo žensk v raziskavah, razširitvenih in izobraževalnih programih s področja prehrane in kmetijstva;

g) spodbujati prilagajanje učnih načrtov in učnega gradiva, spodbujati ugo-

dno okolje za usposabljanje in sprejeti pozitivne ukrepe za pospeševanje usposabljanja za celoten obseg poklicnih možnosti v netradicionalnih poklicih moških in žensk, vključno z razvijanjem multidisciplinarnih tečajev za učitelje in učiteljice znanosti in matematike, da bi spoznali pomembnost znanosti in tehnologije za življenje žensk;

h) razviti učne načrte in učno gradivo ter oblikovati in sprejeti pozitivne ukrepe za zagotovitev boljšega dostopa in sodelovanja žensk na tehničnem in znanstvenem področju, posebno na področjih, kjer niso ali pa so premalo zastopane;

i) razviti politiko in programe za spodbuditev žensk k sodelovanju v vseh vajeniških programih;

j) povečati širitev usposabljanja na tehničnih, menedžerskih in tržnih področjih ter na področju širjenja kmetijstva za ženske v kmetijstvu, ribištvu, industriji in podjetništvu ter umetnih obrteh, da bi povečali možnosti pridobivanja dohodka, sodelovanje žensk pri gospodarskih odločitvah, še posebej preko ženskih organizacij na ravni podeželskega in kmetijskega prebivalstva, in njihov prispevek k proizvodnji, trženju, poslovanju, znanosti in tehnologiji;

k) zagotoviti dostop do kakovostnega izobraževanja in usposabljanja na vseh ustreznih ravneh za odrasle ženske z malo izobrazbe ali brez nje, za invalidne ženske in dokumentirane migrantke, begunke ali razseljene ženske za izboljšanje njihovih zaposlitvenih možnosti.

Strateški cilj B. 4.

Razviti nediskriminacijsko izobraževanje in usposabljanje

Potrebno ukrepanje

83. vlad, izobraževalnih oblasti ter drugih izobraževalnih in akademskih ustanov:

a) izdelati priporočila in razviti učne programe, učbenike in učne pripomočke, ki ne vsebujejo stereotipov o spolih, za vse ravni izobraževanja, vključno z usposabljanjem učiteljev in učiteljic, v povezavi z vsemi zainteresiranimi - založniki in založnicami, učitelji in učiteljicami, javnimi oblastmi in združenji staršev;

b) razviti programe in gradiva za usposabljanje učiteljev in učiteljic ter vzgojiteljev in vzgojiteljic, ki dvigujejo zavest o položaju, vlogi ter prispevku žensk in moških v družinah, kot je opredeljeno v točki 29, in v družbi; s tem v zvezi pospeševati enakost, sodelovanje, medsebojno

spoštovanje in deljene odgovornosti deklet in fantov od predšolske dobe naprej, ter še posebej razvijati izobrazbene module, ki naj fantom zagotovijo pridobitev potrebnih spretnosti, da lahko poskrbijo za svoje gospodinjske potrebe ter delijo odgovornost za gospodinjstvo in skrb za odvisne družinske članice in člane;

c) razviti programe in gradiva za usposabljanje učiteljev in učiteljic ter vzgojiteljev in vzgojiteljic, ki dvigujejo zavest o njihovi lastni vlogi v izobraževalnem procesu z namenom zagotoviti jim učinkovite strategije poučevanja, ki upošteva družbeno konstrukcijo spolov;

d) ukrepati za zagotovitev, da imajo učiteljice in profesorice enake možnosti ter enak položaj kot učitelji in profesorji z vidika pomembnosti, da so učiteljice na vseh ravneh, ter da bi dekleta pritegnili v šole in jih v njih obdržali;

e) uvesti in pospeševati usposabljanje za mirno razreševanje sporov;

f) sprejeti pozitivne ukrepe za povečanje deleža žensk, ki pridobivajo dostop do izobraževalne politike in odločanja, še posebej učiteljic, na vseh ravneh izobraževanja ter v akademskih strokah, v katerih po tradiciji prevladujejo moški, kot so znanstvena in tehnološka področja;

g) podpirati in razviti študije in raziskave o spolih na vseh ravneh izobraževanja, še posebej na podiplomski ravni akademskih ustanov, ter jih uporabiti pri razvoju učnih načrtov, vključno z univerzitetnimi učnimi načrti, učbeniki in učnimi pripomočki, ter pri usposabljanju učiteljev in učiteljic;

h) razviti vodstveno usposabljanje in možnosti za vse ženske, da bi jih spodbudili za prevzem vodilnih vlog v civilni družbi, tako študentk kot odraslih;

i) razviti ustrezne izobraževalne in informacijske programe, ob potrebnem spoštovanju mnogojezičnosti, zlasti v povezavi z javnimi mediji, ki osveščajo javnost, še posebej starše, da se zavedajo pomembnosti nediskriminacijskega izobraževanja za otroke ter enakovredne delitve družinskih odgovornosti med deklicami in dečki;

j) razviti izobraževalne programe o človekovih pravicah, ki vključujejo zavest o družbeni konstrukciji spolov na vseh ravneh izobraževanja, še posebej s spodbujanjem ustanov visokega izobraževanja, da posebej v svoje diplomske in podiplomske učne programe pravnih, družbenih in političnih ved vključijo študij človekovih pravic žensk, kot se pojavljajo v konvencijah Združenih narodov;

k) odstraniti pravne, regulativne in družbene ovire, kjer ustreza, za spolno in reporoduktivno zdravstveno izobraževanje v zvezi z vprašanji ženskega zdravja v formalnih izobraževalnih programih;

l) z napotki in podporo staršev ter v sodelovanju z izobraževalnim osebjem in ustanovami spodbujati izdelavo vzgojnih programov za deklice in dečke ter oblikovanje združenih storitev za dvig zavesti o njihovih odgovornostih ter pomoč pri prevzemu teh odgovornosti, ob upoštevanju pomembnosti takega izobraževanja in storitev za osebni razvoj in samozavest, kot tudi nujne potrebe po preprečevanju nezaželene nosečnosti, spolno prenosljivih bolezni, še posebej HIV/AIDSA, ter pojavov kot sta spolno nasilje in zloraba;

m) zagotoviti dostopne rekreacijske in športne zmogljivosti ter vzpostaviti in krepiti programe, ki upoštevajo družbeno konstrukcijo spolov, za dekleta in ženske vseh starosti v izobraževanju in v ustanovah skupnosti, ter podpirati izboljšanje položaja žensk na vseh področjih športa in telesne dejavnosti, vključno s treniranjem, usposabljanjem in upravljanjem, ter kot udeleženk na nacionalnih, regionalnih in mednarodnih ravneh;

n) priznati in podpreti pravico avtohtonih žensk in deklet do izobrazbe ter spodbujati multikulturni pristop do izobraževanja, ki se odziva na potrebe, težnje in kulture avtohtonih prebivalk, vključno z razvojem ustreznih izobraževalnih programov, učnih načrtov in učnih pripomočkov, v možnem obsegu v jeziku avtohtonih prebivalk oz. prebivalcev, ter z zagotavljanjem njihovega sodelovanja v teh procesih;

o) priznavati in spoštovati umetniške, duhovne in kulturne dejavnosti avtohtonih prebivalk;

p) zagotoviti, da se v izobraževalnih ustanovah spoštujejo enakost spolov ter kulturne, verske in druge razlike;

q) pospeševati izobraževanje, usposabljanje in ustrezne informacijske programe za podeželske in kmečke ženske z uporabo ekonomsko in sicer ustreznih tehnologij in javnih medijev - na primer radijskih programov, kaset in mobilnih enot;

r) zagotoviti neformalno izobraževanje, še posebej za podeželske ženske, da bi uresničile svoje potenciale v zvezi z zdravjem, mikropodjetništvom, kmetijstvom in zakonitimi pravicami;

s) odstraniti vse ovire do dostopa do formalnega izobraževanja za noseče mladostnice in mlade matere ter oskrbeti ustrezno otroško varstvo in druge podporne storitve, kjer je potrebno.

Starteški cilj B.5.

Dodeliti ustrezna sredstva za reforme izobraževanja in spremljanje njihovega uresničevanja

Potrebno ukrepanje

84. vlad:

a) zagotoviti potrebna proračunska sredstva za izobraževalni sektor, s prerazporeditvijo v okviru izobraževalnega sektorja za zadovoljitev povečanih finančnih potreb za osnovno izobraževanje;

b) vzpostaviti mehanizem na ustreznih ravneh za spremljanje uresničevanja izobraževalnih reform in ukrepov v ustreznih ministrstvih ter vzpostaviti programe tehnične pomoči, za obravnavanje vprašanj, ki se pojavljajo v procesu spremljanja.

85. vlad in ustreznih zasebnih in javnih ustanov, fondacij, raziskovalnih inštitutov in nevladnih organizacij:

a) kadar je treba, mobilizirati dodatna sredstva iz zasebnih in javnih ustanov, fondacij, raziskovalnih inštitutov in nevladnih organizacij, da bi dekletom in ženskam kot tudi fantom in moškim omogočili, da na enaki podlagi zaključijo svoje izobraževanje, s posebnim poudarkom na depriviligiranih skupinah prebivalstva;

b) zagotoviti financiranje za posebne programe, kot so programi iz matematike, znanosti in računalniške tehnologije, da bi povečali možnosti za vsa dekleta in ženske.

86. mnogostranskih razvojnih ustanov, vključno s Svetovno banko, regionalnimi razvojnimi bankami, dvostranskimi darovalkami in darovalci ter fondacijami:

a) proučiti povečanje financiranja potreb po izobraževanju in usposabljanju deklet in žensk kot prednostne naloge v programih razvojne pomoči;

b) proučiti sodelovanje z vladami prejemnicami za zagotovitev, da se financiranje ženskega izobraževanja v programih strukturnega prilagajanja, vključno s posojilnimi in stabilizacijskimi programi, ohranja ali povečuje.

87. mednarodnih in medvladnih organizacij, še posebej izobraževalnih, znanstvenih in kulturnih organizacij Združenih narodov, na globalni ravni:

a) prispevati k ovrednotenju doseženega napredka ob uporabi izobraževalnih pokazateljev, ki so jih oblikovali nacionalni, regionalni in mednarodni organi, ter pozvati vlade, da pri uresničevanju ukrepov odpravijo razlike med ženskami in moškimi ter fanti in dekleti glede možnosti izobraževanja in

usposabljanja ter glede ravni, doseženih na vseh področjih, še posebej v primarnih programih in programih opismenjevanja;

b) na zahtevo državam v razvoju zagotoviti tehnično pomoč za krepitev sposobnosti spremljanja napredovanja in premoščanja prepada med ženskami in moškimi pri izobraževanju, usposabljanju in raziskovanju ter na ravneh dosežkov na vseh področjih, še posebej osnovnega izobraževanja in odprave nepismenosti;

c) voditi mednarodno kampanjo za pospeševanje pravic žensk in deklet do izobraževanja;

d) dodeliti precejšen odstotek sredstev osnovnemu izobraževanju za ženske in dekleta.

Strateški cilj B.6.

Pospeševati permanentno izobraževanje in usposabljanje deklet in žensk

Potrebno ukrepanje

88. vlad, izobraževalnih ustanov in skupnosti:

a) zagotoviti širok obseg programov izobraževanja in usposabljanja, ki vodijo k stalnemu pridobivanju znanja in spretnosti deklet in žensk, potrebnih za življenje v skupnostih in narodih, za njihov prispevek k njim in korist od njih;

b) zagotoviti podporo otroškemu varstvu in drugim storitvam, da bi materam omogočili nadaljevanje šolanja;

c) oblikovati prožne programe izobraževanja, usposabljanja in ponovnega usposabljanja za permanentno učenje, ki olajšujejo prehode med dejavnostmi žensk na vseh stopnjah njihovega življenja.

C. ŽENSKE IN ZDRAVSTVO *

89. Ženske imajo pravico, da uživajo najvišji dosegljivi standard telesnega in duševnega zdravja. Uživanje te pravice je ključnega pomena za njihovo življenje in blaginjo ter njihovo sposobnost sodelovanja na vseh področjih javnega in zasebnega življenja. Zdravje je stanje popolne telesne, duševne in družbene blaginje in ne samo odsotnost bolezni ali betežnosti. Zdravje žensk vključuje njihovo čustveno, družbeno in telesno blaginjo, določa pa ga družbena, politična in ekonomska vsebina njihovih življenj kot tudi telesni ustroj. Vendar se zdravje in dobro počutje večini žensk izmikata. Ena večjih ovir, da bi ženske dosegle najvišji dosegljivi standard zdravja, je neenakost, tako moških kot žensk, pa tudi žensk na različnih zemljepisnih območjih, v družbenih razredih ter avtohtonih in etničnih skupinah. V nacionalnih in mednarodnih forumih so ženske poudarile, da so potrebni pogoji za dosego optimalnega zdravja v vsem življenjskem krogu enakost, vključno pri delitvi družinskih odgovornosti, razvoj in mir.

90. Ženske imajo različen in neenak dostop do temeljnih zdravstvenih virov in njihove uporabe, vključno s storitvami primarnega zdravstva za preprečevanje in zdravljenje otroških bolezni, nedohranjenosti, anemije, diarejičnih bolezni, nalezljivih bolezni, malarije in drugih tropskih bolezni ter med drugim tudi tuberkuloze. Ženske imajo tudi različne in neenake možnosti za varovanje, izboljšanje in ohranjanje svojega zdravja. V številnih državah v razvoju je tudi posebej zaskrbljujoče pomanjkanje nujnih porodniških storitev. Zdravstvena politika in programi pogosto ohranjajo stereotipe o spolih ter ne uspejo upoštevati družbenogospodarskih neenakosti in drugih razlik med ženskami, pa tudi v celoti ne upoštevajo pomanjkanja samostojnosti žensk v zvezi z njihovim zdravjem. Žensko zdravje prizadevajo tudi predsodki glede spolov v zdravstvenem sistemu ter nudenje nezadostnih in neustreznih zdravstvenih storitev ženskam.

91. V številnih državah, še posebej državah v razvoju, predvsem najmanj razvitih, zmanjšanje porabe v javnem zdravstvu ter v nekaterih primerih strukturno prilagajanje, prispeva k poslabšanju sistemov javnega zdravstva. Dodatno privatizacija sistemov zdravstvenega varstva brez ustreznih jamstev za splošen dostop do ekonomsko ustreznega zdravstvenega varstva še nadalje zmanjšuje razpoložljivost zdravstvenega varstva. Te razmere ne le neposredno prizadevajo zdravje deklet in žensk, temveč nalagajo neenake odgovornosti ženskam, katerih mnogovrstne vloge, vključno z vlogami v družinah in skupnosti, pogosto niso priznane; tako ne prejemajo potrebne družbene, psihične in ekonomske podpore.

92. Pravica žensk, da uživajo najvišje standarde zdravstva, mora biti zagotovljena v vsem njihovem življenjskem obdobju, enakopravno z moškimi. Ženske

*Sveti sedež je izrazil splošen zadržek v zvezi s tem poglavjem. Zadržek je treba razlagati v smislu izjave, ki jo je dal predstavnik Svetega sedeža na 4. srečanju Glavnega odbora 14. septembra 1995.

prizadevajo številne enake zdravstvene razmere kot moške, vendar jih ženske doživljajo drugače. Prevlada revščine in ekonomske odvisnosti pri ženskah, njihove izkušnje nasilja, negativnega odnosa do žensk in deklet, rasne in druge oblike diskriminacije, omejena moč, ki jo imajo številne ženske glede svojega spolnega in reproduktivnega življenja ter pomanjkanje vpliva pri odločanju, so družbene resničnosti, ki negativno vplivajo na njihovo zdravje. Pomanjkanje hrane in nepravična porazdelitev hrane deklicam, dekletom in ženskam v gospodinjstvu, neprimeren dostop do zdrave vode, sanitarnih zmogljivosti in dobave goriva, še posebej na podeželskih in revnih mestnih območjih, ter pomanjkljive bivalne razmere, preobremenjuje ženske in njihove družine ter negativno vpliva na njihovo zdravje. Dobro zdravje je bistvenega pomena za produktivno in izpolnjeno življenje, pravica vseh žensk do nadzora vseh vidikov njihovega zdravja, še posebej njihove plodnosti, pa je temelj za krepitev njihove moči.

93. Diskriminacija deklic in deklet, ki je pogosto posledica dajanja prednosti sinovom, pri dostopu do prehrane in storitev zdravstvenega varstva ogroža njihovo sedanje in bodoče zdravje ter blaginjo. Razmere, ki silijo dekleta v zgodnjo poroko, nosečnost in materinstvo, ter jih izpostavljajo škodljivim navadam, kot so pohabljanje ženskih spolovil, predstavljajo resna zdravstvena tveganja. Mladostnice pri svojem dozorevanju potrebujejo dostop do potrebnih zdravstvenih in prehrambenih storitev, vendar ga prepogosto nimajo. Svetovanje in dostop do informacij ter storitev spolnega in reproduktivnega zdravstva za mladostnice in mladostnike sta še vedno neustrezna ali pa ju sploh ni, pogosto pa se ne upošteva pravice mlade ženske do zasebnosti, zaupnosti, spoštovanja in privolitve, ki temelji na obveščenosti. Mladostnice so tako biološko kot psihosociološko bolj kot fantje izpostavljene spolni zlorabi, nasilju in prostituciji ter posledicam nezavarovanih in prezgodnjih spolnih odnosov. Nagnjenost k zgodnjim spolnim izkušnjam skupaj s pomanjkanjem informacij in storitev povečuje tveganje neželene in prezgodnje nosečnosti, okužbe s HIV in drugimi spolno prenosljivimi boleznimi, kot tudi nevarnih splavov. Zgodnje materinstvo še naprej ovira izboljšanje izobrazbenega, ekonomskega in družbenega položaja žensk v vseh delih sveta. V celoti lahko zgodnja poroka in zgodnje materinstvo mladim ženskam resno zmanjšata izobrazbene in zaposlitvene možnosti ter lahko dolgoročno škodljivo vplivata na kakovost njihovega življenja in življenja njihovih otrok. Mladi moški pogosto niso vzgojeni tako, da bi spoštovali žensko samoopredelitev in z ženskami delili odgovornost v zadevah spolnosti in reprodukcije.

94. Reproduktivno zdravje je stanje popolne telesne, duševne in družbene blaginje, ter ne zgolj odsotnost bolezni ali betežnosti, v vseh zadevah, ki se nanašajo na reproduktivni sistem ter njegove funkcije in procese. Reproduktivno zdravje zaradi tega pomeni, da ljudje lahko imajo zadovoljivo in zdravo spolno življenje ter se lahko razmnožujejo in svobodno odločajo, če, kdaj in kako pogosto to početi. V tem zadnjem pogoju so vsebovane pravice žensk in moških, da so obveščeni in da imajo dostop do varnih, učinkovitih, ekonomsko dostopnih in sprejemljivih metod načrtovanja družine po svoji izbiri kot tudi do drugih metod za uravnavanje plodnosti po svoji izbiri, ki niso protizakonite, ter pravico dostopa do ustreznih zdravstvenih storitev, ki ženskam omogočajo varno nosečnost in rojstvo otroka ter parom zagotavljajo najboljše možnosti, da imajo zdravega otroka. V skladu z gornjo opredelitvijo reproduktivnega zdravja je reproduktivno

zdravstveno varstvo opredeljeno kot konstelacija metod, načinov in storitev, ki prispevajo k reproduktivnemu zdravju in blaginji s preprečevanjem in reševanjem vprašanj reproduktivnega zdravja. To vključuje tudi spolno zdravstvo, katerega namen je obogatitev življenjskih in osebnih odnosov, ne samo svetovanje in skrb, povezana z reprodukcijo in spolno prenosljivimi boleznimi.

95. Ob upoštevanju zgornje opredelitve reproduktivne pravice obsegajo določene človekove pravice, ki so že priznane v nacionalni zakonodaji, mednarodnih dokumentih o človekovih pravicah ter drugih soglasno sprejetih dokumentih. Te pravice temeljijo na priznavanju temeljne pravice vseh parov ter posameznic in posameznikov, da prosto in odgovorno odločajo o številu rojstev, presledkih med njimi in času rojstva njihovih otrok, ter so jim na voljo informacije in sredstva, da to naredijo, ter imajo pravico, da dosežejo najvišji standard spolnega in reproduktivnega zdravja. Vključuje tudi njihovo pravico, da se odločajo o reprodukciji brez diskriminacije, omejevanja in nasilja, kot je izraženo v dokumentih o človekovih pravicah. Pri izvajanju te pravice bi morali upoštevati potrebe svojih živečih in bodočih otrok ter svojo odgovornost do skupnosti. Pospeševanje odgovornega izvajanja teh pravic za vse ljudi bi moralo biti temeljna podlaga s strani vlade in skupnosti podprte politike in programov na področju reproduktivnega zdravstva, vključno z načrtovanjem družine. Kot del njihove zavezanosti bi bilo treba vso pozornost posvetiti spodbujanju medsebojnega spoštovanja in enakopravnim odnosom med spoloma ter še posebej izpolnjevanju izobraževalnih in storitvenih potreb mladostnic in mladostnikov, da bi jim omogočili pozitivno in odgovorno obravnavanje njihove spolnosti. Reproduktivno zdravje se številnim ljudem v svetu izmika zaradi dejavnikov kot: neustrezne ravni znanja o človekovi spolnosti ter neustrezne ali nekakovostne informacije in storitve reproduktivnega zdravstva; prevladovanje spolnega vedenja z visokim tveganjem; diskriminacijske družbene navade; negativen odnos do žensk in deklet; omejena moč, ki jo imajo številne ženske in dekleta nad svojim spolnim in reproduktivnim življenjem. Mladostnice in mladostniki so v večini držav še posebej ranljivi zaradi pomanjkanja informacij in dostopa do ustreznih storitev. Starejše ženske in moški imajo značilne reproduktivne in spolne zdravstvene težave, ki se pogosto neprimerno obravnavajo.

96. Človekove pravice žensk vključujejo njihovo pravico do nadzora in svobodnega odločanja o zadevah, povezanih z njihovo spolnostjo, vključno s spolnim in reproduktivnim zdravjem, brez omejitev, diskriminacije in nasilja. Enakopravni odnosi med ženskami in moškimi v zadevah spolnih odnosov in reprodukcije, vključno s polnim spoštovanjem osebne integritete, zahtevajo medsebojno spoštovanje, privolitev in deljeno odgovornost za spolno vedenje in njegove posledice.

97. Nadalje, ženske so izpostavljene posebnim zdravstvenim tveganjem zaradi neustreznega odziva in pomanjkanja storitev, ki bi zadostile zdravstvenim potrebam, povezanim s spolnostjo in reprodukcijo. Zapleti, povezani z nosečnostjo in rojstvom, so v številnih delih sveta v razvoju med vodilnimi vzroki smrtnosti in obolevnosti žensk v reproduktivni dobi. Podobni problemi do določene mere obstajajo v nekaterih državah z gospodarstvi na prehodu. Nevarni splavi ogrožajo življenja velikega števila žensk in predstavljajo resen zdravstven problem, kajti

največ tvegajo predvsem najrevnejše in najmlajše. Številne teh smrti, zdravstvenih problemov in poškodb je mogoče preprečiti z boljšim dostopom do primernih storitev zdravstvenega varstva, vključno z varnimi in učinkovitimi metodami načrtovanja družine in nujno porodno nego ob priznavanju pravice žensk in moških, da so obveščeni in imajo dostop do varnih, učinkovitih, ekonomsko dostopnih in sprejemljivih metod načrtovanja družine in drugih metod za uravnavanje plodnosti po svoji izbiri, ki niso protizakonite, ter pravico dostopa do ustreznih storitev zdravstvenega varstva, ki bodo ženskam omogočile varno nosečnost in rojstvo ter parom zagotovile najboljšo možnost, da imajo zdravega otroka. Te probleme in sredstva bi bilo treba obravnavati na podlagi poročila Mednarodne konference o prebivalstvu in razvoju s posebnim ozirom do ustreznih točk Programa delovanja konference.[14] V večini držav zanemarjanje ženskih reproduktivnih pravic resno omejuje njihove možnosti v javnem in zasebnem življenju, vključno z možnostmi za izobraževanje ter gospodarsko in politično krepitev moči. Sposobnost žensk, da nadzirajo svojo lastno rodnost, oblikuje pomembno podlago za uživanje njihovih pravic. Deljena odgovornost žensk in moških v zadevah, povezanih s spolnim in reproduktivnim vedenjem, je tudi bistvenega pomena za izboljšanje zdravja žensk.

98. HIV/AIDS in druge spolno prenosljive bolezni, katerih prenos je včasih posledica spolnega nasilja, pogubno vplivajo na zdravje žensk, še posebej zdravje odraščajočih deklet in mladih žensk. Pogosto nimajo moči, da bi vztrajale na varnih in odgovornih spolnih navadah ter imajo malo dostopa do informacij in storitev za preprečevanje in zdravljenje. Ženske, ki predstavljajo polovico vseh odraslih, na novo okuženih s HIV/AIDS in drugimi spolno prenosljivimi boleznimi, so poudarile, da pri njihovih prizadevanjih za nadzor nad širitvijo spolno prenosljivih bolezni varno spolnost ovirajo družbena ranljivost in odnosi, ki temeljijo na neenakovredni porazdelitvi moči med ženskimi in moškimi. Posledice HIV/AIDS segajo preko zdravja žensk do njihove vloge mater in negovalk ter njihovega prispevka h gmotni podpori družin. Družbene, razvojne in zdravstvene posledice HIV/AIDS in drugih spolno prenosljivih bolezni je treba obravnavati z vidika družbene konstrukcije spolov.

99. Zaradi spolnega nasilja in nasilja, ki izhaja iz družbene konstrukcije spolov, vključno s telesno in psihično zlorabo, trgovanjem z ženskami in dekleti ter drugimi oblikami zlorabe in spolnega izkoriščanja, so dekleta in ženske izpostavljene velikemu tveganju telesnih in duševnih travm, bolezni in nezaželene nosečnosti. Take razmere ženske pogosto odvračajo, da bi uporabile zdravstvene in druge storitve.

100. Duševne motnje, povezane z odrinjenostjo, nemočnostjo in revščino, skupaj s preobremenjenostjo z delom in stresom, ter naraščajoč pojav nasilja v družinah kot tudi zloraba substanc so poleg drugih zdravstvenih vprašanj vzrok naraščajoče skrbi žensk. Ženske po vsem svetu, še posebej mlade, vse bolj segajo po tobaku, kar resno prizadeva njihovo zdravje in zdravje njihovih otrok. Narašča tudi pomen poklicnih zdravstvenih težav, ker veliko število žensk dela na slabo plačanih delovnih mestih tako na formalnem kot neformalnem trgu delovne sile, v utrudljivih in nezdravih razmerah, njihovo število pa narašča. Rak na prsih in maternicnem vratu ter drugih delih reproduktivnega sistema pa tudi neplodnost prizadeva čedalje večje število žensk, vendar jih je mogoče preprečiti ali ozdraviti, če so dovolj zgodaj odkriti.

101. S podaljšanjem življenjske dobe ter naraščanjem števila starejših žensk zahtevajo njihove zdravstvene težave posebno pozornost. Na dolgoročne perspektive zdravja žensk vplivajo spremembe v menopavzi, ki lahko skupaj z razmerami v teku življenja in drugimi dejavniki, kot so slaba prehrana in pomanjkanje telesne dejavnosti, povečajo tveganje kardiovaskularnih bolezni in osteoporoze. Druge starostne bolezni ter povezanost staranja in invalidnosti pri ženskah prav tako potrebujejo posebno pozornost.

102. Ženske, podobno kot moški, še posebej na podeželskih in revnih mestnih območjih, so vedno bolj izpostavljenje ekološkim zdravstvenim tveganjem zaradi ekoloških katastrof in propadanja. Ženske so drugače dovzetne za različna ekološka tveganja, onesnaževalce in substance ter zaradi izpostavljenosti le-tem trpijo za drugačnimi posledicami.

103. Kakovost zdravstvenega varstva žensk je pogosto pomanjkljiva na različne načine, odvisno od lokalnih razmer. Ženske pogosto niso obravnavane s spoštovanjem, niti jim nista zajamčena zasebnost in zaupnost, vedno pa tudi ne dobijo vseh informacij o razpoložljivih možnostih in storitvah. Nadalje, v nekaterih državah je pogosto pretirano zdravljenje žensk ob različnih dogodkih v njihovem življenju, kar privede do nepotrebnih kirurških posegov in neustreznega zdravljenja.

104. Statistični podatki o zdravju se pogosto ne zbirajo, razčlenjujejo in analizirajo sistematično po starosti, spolu in družbenoekonomskem položaju ter po vzpostavljenih demografskih merilih, da bi služili interesom podskupin ter razreševali njihove težave s posebnim poudarkom na ranljivih in odrinjenih ter drugih pomembnih spremenljivkah. Novi in zanesljivi podatki o smrtnosti in obolevnosti žensk ter o razmerah in boleznih, ki posebej prizadevajo ženske, v številnih državah niso na voljo. Razmeroma malo je poznano, kako družbeni in gospodarski dejavniki prizadevajo zdravje deklet in žensk vseh starosti, malo je znanega o zagotavljanju zdravstvenih storitev dekletom in ženskam ter vzorcih njihove uporabe teh storitev, pa o vrednosti programov preprečevanja bolezni in izboljšanja zdravja žensk. Teme, pomembne za zdravje žensk, niso bile ustrezno raziskane, za raziskovanje zdravja žensk pa je pogosto premalo sredstev. Zdravstvene raziskave o srčnih boleznih, na primer, ter epidemiološke študije v številnih državah pogosto temelje le na moških; niso specifične glede na spol. Klinični preizkusi z ženskami za ugotovitev temeljnih informacij o odmerjanju, stranskih učinkih in učinkovitosti zdravil, vključno s kontracepcijskimi sredstvi, so opazno odsotni ter se vedno ne skladajo z etičnimi standardi raziskav in testiranja. Številni protokoli zdravljenja z zdravili ter druga medicinska zdravljenja in posegi, opravljeni na ženskah, temeljijo na raziskavah o moških brez kakršnihkoli preiskav in prilagoditev zaradi razlik, ki izhajajo iz spola.

105. Pri obravnavanju neenakosti moških in žensk glede zdravstvenega položaja in neenakega dostopa do storitev zdravstvenega varstva ter njihove neustreznosti bi morale vlade in drugi dejavniki pospeševati dejavno in vidno politi-

ko vključevanja vidika družbene konstrukcije spolov v vse programe in politiko, tako da se pred sprejemom odločitev opravi analiza posledic tako za moške kot ženske.

Strateški cilj C.1.

Povečati dostop žensk v vsem njihovem življenju do ustreznega, ekonomsko dostopnega in kakovostnega zdravstvenega varstva, informacij in storitev

Potrebno ukrepanje

106. vlad, v sodelovanju z nevladnimi organizacijami in organizacijami delodajalk in delodajalcev ter delavk in delavcev in ob podpori mednarodnih institucij:

a) podpreti in uresničiti zaveze, sprejete v Programu delovanja Mednarodne konference o prebivalstvu in razvoju, kot so ugotovljene v poročilu konference in Kopenhagenski deklaraciji o družbenem razvoju in Programu delovanja Svetovnega vrha za družbeni razvoj[15], ter obveznosti držav pogodbenic po Konvenciji o odpravi vseh oblik diskriminacije žensk ter drugih ustreznih mednarodnih sporazumih, da bi zadostili zdravstvenim potrebam deklic, deklet in žensk vseh starosti;

b) ponovno potrditi pravico do uživanja najvišjih dosegljivih standardov telesnega in duševnega zdravja, varovati in pospeševati dosego te pravice za ženske, dekleta in deklice, ter jo vključiti v nacionalno zakonodajo; popraviti obstoječo zakonodajo, vključno z zdravstveno zakonodajo, kot tudi politiko, da bo odražala zavezanost zdravju žensk ter da bo zagotovila skladnost s spreminjajočimi se vlogami in odgovornostmi žensk, kjerkoli prebivajo;

c) ob sodelovanju žensk in organizacij na ravni skupnosti oblikovati in uresničiti zdravstvene programe, ki temelje na družbeni konstrukciji spolov, vključno z decentraliziranimi zdravstvenimi storitvami, ki obravnavajo potrebe žensk v vsem njihovem življenju ter upoštevajo njihove mnogovrstne vloge in odgovornosti, zahteve časa, posebne potrebe podeželskih in invalidnih žensk ter raznolikost ženskih potreb, ki izhajajo med drugim iz starostnih, družbenogospodarskih in kulturnih razlik; vključiti ženske, še posebej lokalne in avtohtone prebivalke, v določanje in načrtovanje prednostnih nalog in programov zdravstvenega varstva; odstraniti vse ovire za storitve ženskega zdravstva ter zagotoviti širok obseg storitev zdravstvenega varstva;

d) dopustiti ženskam, da imajo v vsem življenju dostop do sistemov socialnega varstva enakovredno z moškimi;

e) zagotoviti bolj dostopne, razpoložljive in ekonomsko dosegljive storitve primarnega zdravstvenega varstva visoke kakovosti, vključno s spolnim in reproduktivnim zdravstvenim varstvom, ki vključuje informacije in storitve načrtovanja družine ter daje posebno pozornost materinski in nujni porodniški negi, kot je dogovorjeno v Programu delovanja Mednarodne konference o prebivalstvu in razvoju;

f) preoblikovati zdravstvene informacije, storitve in usposabljanje za zdravstveno osebje, tako da upoštevajo družbeno konstrukcijo spolov in odražajo vidike uporabnikov in uporabnic, ob upoštevanju medosebnih odnosov in sposobnosti komuniciranja ter pravice uporabnice in uporabnika do zasebnosti in zaupnosti; te storitve, informacije in usposabljanje bi morali temeljiti na celovitem pristopu;

g) zagotoviti, da vse zdravstvene službe ter osebje pri opravljanju zdravstvenih storitev za ženske spoštujejo človekove pravice, etične in poklicne standarde ter standarde, ki upoštevajo družbeno konstrukcijo spolov, da bi zagotovili odgovorno, prostovoljno in na obveščenosti temelječe privoljenje; spodbujati razvoj, uresničevanje in širjenje etičnih kodeksov, ki jih vodijo obstoječi mednarodni kodeksi medicinske etike, kot tudi etična načela, ki vodijo druge zdravstvene delavce in delavke;

h) sprejeti vse ustrezne ukrepe za odpravo škodljivih, medicinsko nepotrebnih ali prisilnih zdravstvenih intervencij, kot tudi neustreznega zdravljenja in pretiranega zdravljenja žensk, ter zagotoviti, da pravilno usposobljeno osebje vse ženske v celoti obvesti o njihovih možnostih izbire, vključno z verjetnimi koristmi in možnimi stranskimi učinki;

i) krepiti in preusmeriti zdravstvene storitve, še posebej storitve primarnega zdravstvenega varstva, da bi zagotovili splošen dostop do kakovostnih zdravstvenih storitev za ženske, dekleta in deklice; izboljšati slabo zdravje in zmanjšati obolevnost mater ter po vsem svetu doseči dogovorjeni cilj zmanjšanja smrtnosti mater vsaj za 50 odstotkov glede na raven iz leta 1990 do leta 2000 ter nadaljnjo polovico do leta 2015; kakor hitro je mogoče in najkasneje leta 2015 zagotoviti, da so potrebne storitve na voljo na vsaki ravni zdravstvenega sistema, ter preko sistema primarnega zdravstvenega varstva zagotoviti reproduktivno zdravstveno varstvo vsem posameznicam ustrezne starosti;

j) priznati in obravnavati zdravstveni vpliv nevarnega splava kot večjega problema javnega zdravstva, kot dogovorjeno v točki 8.25 Programa delovanja Mednarodne konference o prebivalstvu in razvoju;[15]

k) z ozirom na točko 8.25 Programa delovanja Mednarodne konference o prebivalstvu in razvoju, ki navaja: "V nobenem primeru splava ne bi smeli vzpodbujati kot metodo za načrtovanje družine. Vse vlade in ustrezne medvladne in nevladne organizacije so dolžne okrepiti zdravje žensk, obravnavati zdravstvene posledice nevarnega splava[16] kot glavno vprašanje javnega zdravstva ter zmanjšati zatekanje k splavu z razširitvijo in izboljšanjem

storitev s področja načrtovanja družine. Preprečevanje nezaželenih nosečnosti mora vedno imeti največjo prednost in treba je narediti vse, da bi splav ne bil potreben. V primeru nezaželene nosečnosti bi morale ženske imeti takojšen dostop do zanesljivih informacij in razumevajočega svetovanja. O vseh ukrepih ali spremembah, povezanih s splavom v okviru zdravstvenega sistema, se lahko odloča le na nacionalni ali lokalni ravni, odvisno od zakonodajnih postopkov v posamezni državi. V primerih, ko splav ni v nasprotju z zakonom, bi moral biti varen. Ženske bi morale v vseh primerih imeti dostop do kakovostne pomoči pri odpravi zapletov, ki nastanejo po splavu. Svetovanje po splavu, izobraževanje in pomoč pri načrtovanju družine bi jim morali ponuditi takoj, kar bi prispevalo k preprečevanju ponavljajočih se splavov", proučiti popravek zakonov, ki vsebujejo kazenske ukrepe za ženske, ki so opravile protizakonit splav;

l) posebno pozornost posvetiti potrebam deklet, še posebej spodbujanju zdravega vedenja, vključno s telesnimi dejavnostmi; sprejeti posebne ukrepe za premostitev prepadov med spoloma glede obolevnosti in smrtnosti, kjer so dekleta v neugodnem položaju, ob doseganju mednarodno odobrenih ciljev zmanjšanja smrtnosti dojenčkov in otrok - natančneje, do leta 2000 zmanjšanje stopenj smrtnosti dojenčkov in otrok pred petim letom starosti za eno tretinjo ravni iz leta 1990, ali na stopnjo 50 do 70 na tisoč živorojenih, do leta 2015 stopnja smrtnosti dojenčkov pod 35 na 1000 živorojenih ter stopnja smrtnosti pred petim letom starosti pod 45 na 1000 živorojenih;

m) zagotoviti, da so dekletom med dozorevanjem nenehno na voljo potrebne zdravstvene in prehrambene informacije in storitve, da bi olajšali zdrav prehod iz otroštva v odraslost;

n) razviti informacije, programe in storitve v pomoč ženskam pri razumevanju in prilagajanju na spremembe, povezane s staranjem, ter obravnavati zdravstvene potrebe starejših žensk s posebno pozornostjo do tistih, ki so telesno ali psihično odvisne;

o) zagotoviti, da so deklice, dekleta in ženske vseh starosti, ki so kakorkoli invalidne, deležne podpornih storitev;

p) oblikovati posebno politiko, načrtovati programe in sprejeti potrebno zakonodajo za zmanjšanje in odpravo ekoloških in poklicnih zdravstvenih tveganj, povezanih z delom na domu, na delovnem mestu in drugje, ob pozornosti do nosečih in doječih žensk;

q) vključiti storitve duševnega zdravstva v sisteme primarnega zdravstvenega varstva ali na druge ustrezne ravni, razviti podporne programe in usposobiti zdravstveno osebje, da upošteva potrebe deklet in žensk vseh starosti, ki so prestale kakršnokoli obliko nasilja, še posebej nasilje v družini, spolno zlorabo ali druge zlorabe kot posledice oboroženega ali neoboroženega spopada, in skrbi zanje;

r) pospeševati javno obveščanje o koristih dojenja; proučiti načine in sredstva, da se v celoti uresniči Mednarodni kodeks trženja nadomestkov materinega mleka WHO/UNICEFA ter omogoči materam, da dojijo svoje dojenčke z zagotavljanjem pravne, gospodarske, praktične in čustvene podpore;

s) vzpostaviti mehanizme za podporo in vključitev nevladnih organizacij, še posebej ženskih organizacij, poklicnih skupin in drugih teles, ki se ukvarjajo z izboljšanjem zdravja deklet in žensk, v vladno oblikovanje politike, načrtovanje programov, in uresničevanje na vseh ravneh v zdravstvenem in z njim povezanih sektorjih;

t) podpirati nevladne organizacije, ki se ukvarjajo z zdravjem žensk, ter pomagati razviti mreže, namenjene izboljšanju koordinacije in sodelovanja med vsemi sektorji, ki zadevajo zdravje;

u) racionalizirati preskrbo z zdravili ter zagotoviti zanesljivo, neprekinjeno dobavo zdravil visoke kakovosti, kontracepcijskih in drugih sredstev ter opreme, pri čemer naj se kot napotek uporabi Vzorčni seznam nujnih zdravil WHO, ter z nacionalnimi postopki, ki predpisujejo odobritev zdravil, zagotoviti varnost zdravil in naprav;

v) zagotoviti izboljšan dostop do ustreznega zdravljenja in rehabilitacijskih storitev za ženske, ki zlorabljajo substance, in njihove družine;

w) spodbujati in zagotavljati ustrezne gospodinjske in nacionalne zaloge hrane, ter uresničiti programe, namenjene izboljšanju prehranjenosti vseh deklic, deklet in žensk z uresničevanjem obvez, sprejetih v Načrtu delovanja Mednarodne konference o prehrani,[17] vključno z zmanjšanjem hude in zmerne podhranjenosti otrok pod petim letom starosti po vsem svetu za polovico ravni iz 1990 leta do leta 2000, ob posebni pozornosti do razlike med spoloma v prehranjevanju in zmanjšanju anemije pri deklicah, dekletih in ženskah za eno tretjino ravni iz leta 1990 do leta 2000;

x) kakor hitro je mogoče zagotoviti razpoložljivost in splošen dostop do zdrave pitne vode in ter vzpostavitev učinkovitih sistemov javne distribucije;

y) avtohtonim prebivalkam zagotoviti poln in enak dostop do infrastukture in storitev zdravstvenega varstva.

Strateški cilj C. 2.

Krepiti preventivne programe, ki pospešujejo zdravje žensk

Potrebno ukrepanje

107. vlad v sodelovanju z nevladnimi organizacijami, javnimi mediji, zasebnim sektorjem in ustreznimi mednarodnimi organizacijami, vključno z organi Združenih narodov, kot ustreza:

a) dati prednost tako formalnim kot neformalnim izobraževalnim programom, ki krepijo položaj žensk in jim omogočajo, da razvijejo samospoštovanje, pridobijo znanje, odločajo o svojem zdravju in prevzemajo odgovornost zanj, dosežejo medsebojno spoštovanje v zadevah spolnosti in plodnosti, ter izobražujejo moške v zvezi s pomembnostjo zdravja in dobrega počutja žensk ob posebnem poudarku na programih, tako za moške kot ženske, ki poudarjajo odpravo škodljivih vedenj in navad, vključno s pohabljanjem ženskih spolovil, dajanjem prednosti sinovom (kar pripelje do umorov dojenčkov ženskega spola in izbire spola pred rojstvom), zgodnjo poroko, vključno s poroko otrok, nasiljem nad ženskami, spolnim izkoriščanjem, spolno zlorabo, ki včasih pripelje do okužbe s HIV/AIDS ali drugimi spolno prenosljivimi boleznimi, zlorabo drog, diskriminacijo žensk, deklet in deklic pri dodelitvi hrane, ter drugih škodljivih vedenj in navad, povezanih z življenjem, zdravjem in dobrim počutjem žensk, ter ob priznavanju, da so nekatere od teh navad lahko kršitve človekovih pravic in etičnih medicinskih načel;

b) prizadevati si za družbeni in človekov razvoj, politiko izobraževanja in zaposlovanja za odpravo revščine med ženskami, da bi zmanjšali njihovo nagnjenost k slabemu zdravju in izboljšali njihovo zdravje;

c) spodbuditi moške, da enakovredno delijo skrb za otroke in gospodinjsko delo ter zagotovijo svoj delež finančne podpore družinam, tudi kadar ne živijo z njimi;

d) okrepiti zakone, reformirati institucije ter pospeševati merila in navade, ki odpravljajo diskriminacijo žensk in spodbujajo tako ženske kot moške, da sprejemajo odgovornost za svoje spolno in reproduktivno vedenje; zagotoviti polno spoštovanje osebne integritete, ukrepati za zagotovitev razmer, potrebnih za uveljavitev reproduktivnih pravic žensk, ter odpraviti prisilne zakone in navade;

e) s pomočjo javnih zdravstvenih kampanj, javnih medijev, zanesljivega svetovanja in izobraževalnega sistema pripraviti in širiti dostopne informacije, načrtovane tako, da ženskam in moškim, še posebej mladim, zagotavljajo, da lahko pridobijo znanje o svojem zdravju, še posebej informacije o spolnosti in reprodukciji ob upoštevanju otrokovih pravic do dostopa do informacij, zasebnosti, zaupnosti, spoštovanja in privolitve, ki izhaja iz

obveščenosti, kot tudi odgovornosti, pravic in dolžnosti staršev in zakonitih skrbnic in skrbnikov, da zagotovijo, na način, ki se sklada z razvijajočimi se sposobnostmi otroka, ustrezno usmeritev in vodenje pri otrokovem uveljavljanju pravic, priznanih v Konvenciji o otrokovih pravicah, ter v skladu s Konvencijo o odpravi vseh oblik diskriminacije žensk; zagotoviti, da so v vseh ukrepih v zvezi z otroki prva skrb otrokovi najboljši interesi;

f) oblikovati in podpreti programe v izobraževalnem sistemu, na delovnem mestu in skupnosti, ki dajejo možnosti sodelovanja v športnih in telesnih dejavnostih ter rekreaciji in ki so na voljo deklicam, dekletom in ženskam vseh starosti na enaki podlagi, kot so na voljo moškim in fantom;

g) priznati posebne potrebe mladostnic in mladostnikov ter uresničiti posebne ustrezne programe, kot so izobraževanje in informacije o problemih spolnega in reproduktivnega zdravja ter o spolno prenosljivih boleznih, vključno s HIV/AIDS, ob upoštevanju pravic otroka ter odgovornosti, pravic in dolžnosti staršev kot navedeno v točki 107 e) zgoraj;

h) razviti politiko za zmanjšanje neustrezne in naraščajoče obremenitve žensk, ki imajo v družinah in skupnosti mnogovrstno vlogo, z zagotavljanjem ustrezne podpore in programov zdravstvenih in socialnih storitev zanje;

i) sprejeti predpise za zagotovitev, da delovne razmere, vključno s plačilom in napredovanjem žensk na vseh ravneh zdravstvenega sistema, niso diskriminacijske ter ustrezajo pravičnim in poklicnim standardom, ki ženskam omogočajo, da delajo učinkovito;

j) zagotoviti, da informacije in usposabljanje na področju zdravja in prehrane predstavljajo sestavni del vseh programov opismenjevanja odraslih in šolskih učnih načrtov od primarne stopnje naprej;

k) razviti in izvesti kampanje ter informacijske in izobraževalne programe v javnih medijih, ki ženske in dekleta obveščajo o zdravstvenih in iz njih izhajajočih tveganjih zlorabe substanc in zasvojenosti, prizadevati si za strategije in programe, ki odvračajo uporabo substanc in zasvojenost ter pospešujejo rehabilitacijo in okrevanje;

l) oblikovati in uresničiti obsežne in skladne programe za preprečevanje, diagnosticiranje in zdravljenje osteoporoze, bolezni, ki večinoma prizadeva ženske;

m) vzpostaviti in/ali krepiti programe in storitve, vključno s kampanjami v javnih medijih, ki obravnavajo preprečevanje, zgodnje odkrivanje in obravnavanje raka na prsih in maternicnem vratu ter drugih rakov reproduktivnega sistema;

n) zmanjšati ekološka tveganja, ki predstavljajo naraščajočo grožnjo za

zdravje, še posebej v revnih predelih in skupnostih; uporabiti previdnostni pristop, kot je bil dogovorjen v Deklaraciji o okolju in razvoju iz Ria, sprejeti na Konferenci Organizacije Združenih narodov o okolju in razvoju,[18] ter vključiti poročanje o zdravstvenih tveganjih žensk, ki so povezana z okoljem, v nadzorovanje uresničevanja dodatka II. k deklaraciji;[19]

o) pri ženskah, zdravstvenem osebju, tistih, ki oblikujejo politiko ter javnostih oblikovati zavest o resnih zdravstvenih problemih, ki izhajajo iz porabe tobaka in jih je moč preprečiti, ter o potrebi po regulativnih in izobraževalnih ukrepih, ki zmanjšujejo kajenje, kot pomembnih dejavnostih za izboljšanje zdravja in preprečevanje bolezni;

p) zagotoviti, da učni programi zdravstvenih šol in drugo usposabljanje iz zdravstvenega varstva vključujejo splošne in obvezne tečaje o ženskem zdravju, ki upoštevajo družbeno konstrukcijo spolov;

q) sprejeti posebne preventivne ukrepe za zaščito žensk, mladih in otrok pred vsemi zlorabami - na primer spolno zlorabo, izkoriščanjem, trgovanjem in nasiljem - vključno z oblikovanjem in uveljavljanjem zakonov ter zagotovitvijo pravnega varstva, zdravstvene in druge pomoči.

Strateški cilj C.3.

Zavzeti se za pobude, ki upoštevajo družbeno konstrukcijo spolov in obravnavajo spolno prenosljive bolezni, HIV/AIDS ter vprašanja spolnega in reproduktivnega zdravja

Potrebno ukrepanje

108. vlad, mednarodnih organov, vključno ustreznih organizacij Združenih narodov, dvostranskih in mnogostranskih darovalk in darovalcev ter nevladnih organizacij:

a) zagotoviti vključevanje žensk, še posebej okuženih s HIV/AIDS ali z drugimi spolno prenosljivimi boleznimi, ali prizadetih zaradi pandemije HIV/AIDS, pri oblikovanjih vseh odločitev v zvezi z razvojem, uresničevanjem, nadzorovanjem in vrednotenjem politike ter programov o HIV/AIDS in drugih spolno prenosljivih boleznih;

b) pregledati in dopolniti zakone ter se bojevati proti navadam, ki lahko prispevajo k dovzetnosti žensk za infekcijo HIV in druge spolno prenosljive bolezni, vključno s sprejemom zakonodaje proti tistim družbenokulturnim navadam, ki prispevajo k njim, ter uresničiti zakonodajo, politiko in navade za varstvo žensk, mladostnic in mladostnikov ter deklic pred diskriminacijo, povezano s HIV/AIDS;

c) spodbuditi vse sektorje družbe, vključno z javnim sektorjem kot tudi mednarodnimi organizacijami, da razvijejo razumevajoče in ugodne nediskriminacijske navade in politiko v zvezi s HIV/AIDS, ki varujejo pravice okuženih posameznic in posameznikov;

d) priznati razširjenost pandemije HIV/AIDS v svojih državah, predvsem ob upoštevanju njenega vpliva na ženske, z namenom zagotoviti, da okužene ženske niso zaznamovane in diskriminirane, vključno med potovanjem;

e) razviti multisektorske programe in strategije, ki upoštevajo družbeno konstrukcijo spolov, da bi končali družbeno podrejenost žensk in deklic in zagotovili njihovo družbeno in ekonomsko krepitev moči ter enakopravnost; olajšati pospeševanje programov, ki bi moške izobrazili in jim omogočili, da prevzamejo svojo odgovornost za preprečevanje HIV/AIDS in drugih spolno prenosljivih bolezni;

f) olajšati razvoj strategij skupnosti, ki bodo ženske vseh starosti zavarovale pred HIV in drugimi spolno prenosljivimi boleznimi; zagotoviti nego in podporo okuženim deklicam, dekletom, ženskam in njihovim družinam ter mobilizirati vse dele skupnosti pri odzivu na pandemijo HIV/AIDS za izvajanje pritiska na vse odgovorne organe, da se ob upoštevanju družbene konstrukcije spolov pravočasno, učinkovito in obstojno odzovejo;

g) podpreti in okrepiti nacionalno zmožnost oblikovanja in izboljšanja politike in programov, ki upoštevajo družbeno konstrukcijo spolov, za HIV/AIDS in druge spolno prenosljive bolezni, vključno z zagotavljanjem sredstev in zmogljivosti ženskam, ki so osnovne negovalke ali gmotno podpirajo okužene s HIV/AIDS ali prizadete zaradi pandemije, ter preživelim svojcem, še posebej otrokom in starejšim osebam;

h) zagotoviti delavnice, specializirano izobraževanje in usposabljanje za starše ter za nosilke in nosilce odločitev in mnenj na vseh ravneh skupnosti, vključno z verskimi in tradicionalnimi oblastmi, o preprečevanju HIV/AIDS in drugih spolno prenosljivih bolezni ter njihovih posledicah za ženske in moške vseh starosti;

i) dati vsem ženskam in zdravstvenemu osebju vse ustrezne informacije in izobraževanje o spolno prenosljivih boleznih, vključno s HIV/AIDS, in nosečnosti ter posledicah za otroka, vključno z dojenjem;

j) pomagati ženskam in njihovim formalnim in neformalnim organizacijam vzpostaviti in razširiti učinkovito stanovsko izobraževanje in programe pomoči ter sodelovati pri načrtovanju, uresničevanju in nadzorovanju teh programov;

k) posvetiti vso pozornost medsebojno spoštljivim in enakopravnim odnosom med spoloma ter še posebej izpolnjevanju izobraževalnih in storitvenih potreb mladostnic in mladostnikov, da bi jim omogočili na pozitiven in odgovoren način obravnavati njihovo spolnost;

l) izdelati posebne programe za moške vseh starosti in mladostnike - ob priznavanju starševskih vlog, omenjenih v točki 107 (e) zgoraj - namenjene zagotavljanju popolnih in natančnih informacij o varnem in odgovornem spolnem in reproduktivnem vedenju, vključno s prostovoljnimi, ustreznimi in učinkovitimi metodami za moške za preprečevanje HV/AIDS in drugih spolno prenosljivih bolezni, med drugim, z vzdržnostjo in uporabo kondoma;

m) preko primarnega sistema zdravstvenega varstva vsem parom, posameznicam in posameznikom zagotoviti splošen dostop do ustreznih in ekonomsko dostopnih preventivnih storitev v zvezi s spolno prenosljivimi boleznimi, vključno s HIV/AIDS, in razširiti zagotavljanje svetovanja ter prostovoljnih in zaupnih diagnostičnih storitev ter zdravljenja za ženske; zagotoviti, da se zdravstvenim službam, kjer je mogoče, dobavljajo kondomi visoke kakovosti kot tudi zdravila za zdravljenje spolno prenosljivih bolezni;

n) podpreti programe, ki priznavajo, da je večje tveganje, da se ženske okužijo s HIV, povezano s tveganim vedenjem, vključno z uporabo intravenskih substanc, nezavarovanim in neodgovornim vedenjem pod vplivom substanc, ter sprejeti ustrezne preventivne ukrepe;

o) podpreti in pospešiti v ukrepanje usmerjene raziskave o ekonomsko dostopnih metodah, ki jih nadzorujejo ženske, za preprečevanje HIV in drugih spolno prenosljivih bolezni, o strategijah, ki ženskam omogočajo, da se zavarujejo pred spolno prenosljivimi boleznimi, vključno s HIV/AIDS, ter o metodah nege, podpore in zdravljenja žensk ob zagotovitvi njihove vključitve v vse vidike teh raziskav;

p) podpreti in začeti raziskave, ki obravnavajo potrebe in razmere žensk, vključno z raziskavami o okužbi s HIV in drugimi spolno prenosljivimi boleznimi pri ženskah, o metodah za zaščito, ki jih nadzorujejo ženske, kot so nespermicidna antimikrobna sredstva, ter o moških in ženskih tveganih vedenjih in navadah.

Strateški cilj C.4.

Pospeševati raziskave in razširjati informacije o zdravju žensk

Potrebno ukrepanje

109. vlad, sistema Organizacije združenih narodov, zdravstvenega osebja, raziskovalnih ustanov, nevladnih organizacij, darovalk in darovalcev, farmacevtske industrije in medijev, kot ustreza:

a) usposobiti raziskovalke in raziskovalce ter uvesti sisteme, ki dovoljujejo, da se zbrani podatki, ki so analizirani in razdelani, med drugimi dejavniki, po spolu in starosti, drugih vzpostavljenih demografskih merilih in družbeno ekonomskih spremenljivkah, ustrezno uporabijo pri odločanju, načrtovanju, spremljanju in presoji;

b) pospeševati zdravstvene raziskave, zdravljenje in tehnologijo, ki upoštevajo družbeno konstrukcijo spolov in so osredotočeni na ženske, povezati tradicionalno znanje in znanje avtohtonih prebivalk in prebivalcev z moderno medicino, ter informacije dati na voljo ženskam, da bi jim omogočili sprejemanje odgovornih in na obveščenosti temelječih odločitev;

c) povečati število žensk na vodstvenih mestih v zdravstvenih poklicih, vključno z raziskovalkami in znanstvenicami, da bi kar najhitreje dosegli enakost;

d) povečati finančno in drugo podporo iz vseh virov za preventivne, ustrezne biomedicinske, epidemiološke in vedenjske raziskave in raziskave zdravstvenih storitev o ženskih zdravstvenih problemih ter za raziskave o družbenih, gospodarskih in političnih vzrokih ženskih zdravstvenih problemov in njihovih posledicah, vključno z vplivom neenakosti zaradi družbene konstrukcije spolov in starosti, še posebej glede kroničnih in nenalezljivih bolezni, predvsem kardiovaskularnih bolezni in stanj, raka, infekcij in poškodb reproduktivnega sistema, HIV/AIDS in drugih spolno prenosljivih bolezni, nasilja v družini, poklicnih bolezni, invalidnosti, ekoloških zdravstvenih problemov, tropskih bolezni in zdravstvenih vidikov staranja;

e) informirati ženske o dejavnikih, ki povečujejo tveganja raka in infekcije reproduktivnega sistema, tako da lahko poučeno odločajo o svojem zdravju;

f) podpreti in financirati socialne, gospodarske, politične in kulturne raziskave o tem, kako neenakost spolov vpliva na zdravje žensk, vključno z etiologijo, epidemiologijo, zagotavljanjem in uporabo storitev, ter možnim izidom zdravljenja;

g) podpreti raziskave sistemov in delovanja storitev zdravstvenega varstva za okrepitev dostopa in izboljšanje kakovosti storitev, za zagotovitev ustrezne podpore ženskam kot izvajalkam zdravstvene nege, ter proučiti vzorce glede na zagotavljanje zdravstvenih storitev ženskam ter glede uporabe teh storitev s strani žensk;

h) zagotoviti finančno in institucionalno podporo za raziskave o učinkovitih, ekonomsko dostopnih in sprejemljivih metodah za uravnavanje plodnosti, vključno z varnejšimi, učinkovitejšimi, ekonomsko dostopnimi in sprejemljivejšimi metodami za uravnavanje plodnosti, skupaj z naravnim načrtovanjem družine za oba spola, metodami za zaščito pred HIV/AIDS in drugimi spolno prenosljivimi boleznimi ter, med drugim, s preprostimi in poceni metodami za diagnosticiranje teh bolezni; te raziskave morajo na

vseh stopnjah upravljati uporabnice in uporabniki z vidika družbene konstrukcije spolov, še posebej z vidika žensk, ter jih je treba izpeljati ob strogem izpolnjevanju mednarodno sprejemljivih pravnih, etičnih, zdravstvenih in znanstvenih standardov za biomedicinske raziskave;

i) ker je nevaren splav[16] ena večjih groženj zdravju in življenju žensk, bi bilo treba pospeševati raziskave za razumevanje in boljše obravnavanje vzrokov in posledic umetnega splava, vključno z njegovimi posledicami za naknadno plodnost, reproduktivno in duševno zdravje ter kontracepcijske navade, kot tudi raziskave o zdravljenju zapletov po splavu in negi po njem;

j) priznati in spodbujati koristno tradicionalno zdravstveno nego, še posebej tisto, ki jo izvajajo avtohtone prebivalke, z namenom ohraniti in vključiti vrednote tradicionalnega zdravstvenega varstva v zagotavljanje zdravstvenih storitev, ter podpreti raziskave, usmerjene v dosego tega cilja;

k) razviti mehanizme za ovrednotenje in posredovanje razpoložljivih podatkov in ugotovitev raziskav, med drugim, raziskovalkam in raziskovalcem, oblikovalcem in oblikovalkam politike, zdravstvenemu osebju in ženskim skupinam;

l) spremljati raziskave človekovega genoma in povezane genetske raziskave z vidika zdravja žensk ter razširjati informacije in rezultate študij, vodenih v skladu s sprejetimi etičnimi standardi.

Strateški cilj C.5.

Povečati sredstva in spremljati posledice za zdravje žensk

Potrebno ukrepanje

110. vlad na vseh ravneh in, kjer ustreza, v sodelovanju z nevladnimi organizacijami, še posebej ženskimi in mladinskimi organizacijami:

a) povečati proračunsko dodelitev sredstev za primarno zdravstveno varstvo in socialne storitve z ustrezno podporo za sekundarne in terciarne ravni, posvetiti posebno pozornost reproduktivnemu in spolnemu zdravju deklet in žensk ter dati prednost zdravstvenim programom na podeželskih in revnih mestnih območjih;

b) razviti inovativne pristope k financiranju zdravstvenih storitev s pospeševanjem sodelovanja skupnosti in financiranja na lokalni ravni; povečati, kjer je treba, proračunsko dodelitev za lokalne zdravstvene centre ter programe in storitve na ravni skupnosti, ki obravnavajo značilne zdravstvene potrebe žensk;

c) razviti službe lokalnega zdravstva ob spodbujanju vključitve sodelovanja in samooskrbe na ravni skupnosti z upoštevanjem družbene konstrukcije spolov ter posebej načrtovanih programov preventivnega zdravstva;

d) razviti cilje in časovne okvire, za izboljšanje zdravja žensk ter za načrtovanje, uresničevanje, spremljanje in presojo programov, ki temelje na ocenah vpliva družbene konstrukcije spolov ob uporabi tako kvalitativnih in kvantitativnih podatkov, razdelanih po spolu, starosti, drugih vzpostavljenih demografskih merilih in družbenoekonomskih spremenljivkah;

e) vzpostaviti, mehanizme za spremljanje usresničevanja reform politike in programov ženskega varstva v ministrstvih in med ministrstvi, ter vzpostaviti, strokovna telesa na visoki ravni pri nacionalnih organih za planiranje, odgovornih za nadzorovanje, za zagotovitev, da so problemi ženskega zdravstva del glavne obravnave v vseh ustreznih vladnih agencijah in programih.

111. vlad, Oragnizacije združenih narodov in njenih specializiranih agencij, mednarodnih finančnih ustanov, dvostranskih darovalk in darovalcev ter zasebnega sektorja, kot ustreza:

a) oblikovati politiko, ki je naklonjena vlaganjem v zdravje žensk in, kjer ustreza, povečati dodelitve za taka vlaganja;

b) zagotoviti ustrezno materialno, finančno in logistično pomoč mladinskim nevladnim organizacijam, da lahko obravnavajo probleme mladih na področju zdravja, vključno s spolnim in reproduktivnim zdravjem;

c) dati veliko prednost zdravju žensk ter razviti mehanizme za usklajevanje in uresničevanje zdravstvenih ciljev Izhodišč za ukrepanje in ustreznih mednarodnih sporazumov za zagotovitev napredka.

D. NASILJE NAD ŽENSKAMI

112. Nasilje nad ženskami je ovira za dosego ciljev enakosti, razvoja in miru. Nasilje nad ženskami krši, slabša ali izničuje uživanje človekovih pravic in temeljnih svoboščin s strani žensk. Dologotrajen neuspeh pri varovanju in pospeševanju udejanjanja teh pravic in svoboščin v primeru nasilja nad ženskami zadeva vse države in potrebuje obravnavo. Od Nairobijske konference se je poznavanje njegovih vzrokov in posledic kot tudi razširjenosti in ukrepov za boj proti njemu, precej razširilo. V vseh družbah so deklice, dekleta in ženske v večji ali manjši meri izpostavljene telesni, spolni in psihični zlorabi, ki zajema vse sloje, ne glede na dohodek, razred in kulturo. Nizek družbeni in ekonomski položaj žensk je lahko vzrok in posledica nasilja nad ženskami.

113. Izraz "nasilje nad ženskami" pomeni vsako dejanje nasilja, ki ima podlago v družbeni konstrukciji spolov, in povzroči ali bo verjetno povzročilo telesno, spolno ali psihično škodo ali trpljenje žensk, vključno z grožnjami s takimi dejanji, prisilo ali samovoljnim odvzemom svobode, ne glede na to, ali se pojavlja v javnem ali zasebnem življenju. Skladno s tem nasilje nad ženskami obsega, vendar ni omejeno na, naslednje:

a) telesno, spolno in psihično nasilje, ki se pojavlja v družinah, vključno s pretepanjem, spolno zlorabo deklic v družinah, nasilje, povezano z doto, posilstvo v zakonu, pohabljanje ženskih spolovil in druge tradicionalne navade, ki so za ženske škodljive, zunajzakonsko nasilje in nasilje, povezano z izkoriščanjem;

b) telesno, spolno in psihično nasilje, ki se pojavlja v skupnosti na splošno, vključno s posilstvom, spolno zlorabo, spolnim nadlegovanjem in ustrahovanjem pri delu, v izobraževalnih ustanovah in drugje, trgovanje z ženskami in prisilna prostitucija;

c) telesno, spolno in psihično nasilje, ki ga zagreši ali opravičuje država, kjerkoli se pojavlja.

114. Druga dejanja nasilja nad ženskami vključujejo kršenje človekovih pravic žensk v razmerah oboroženega spopada, še posebej umor, sistematično posiljevanje, spolno suženjstvo in prisilno nosečnost.

115. Dejanja nasilja nad ženskami vključujejo tudi prisilno sterilizacijo in prisilni splav, prisilno/nasilno uporabo kontracepcijskih sredstev, umor dojenčkov ženskega spola in izbiro spola pred rojstvom.

116. Nekatere skupine žensk, kot ženske, ki pripadajo manjšinam, avtohtone prebivalke, begunke, migrantke, vključno z delavkami migrantkami, revne ženske,

ki žive v podeželskih ali oddaljenih skupnostih, zapuščene ženske, ženske v ustanovah ali priporu, deklice, invalidne ženske, starejše ženske, razseljene ženske, repatriirane ženske, ženske, ki žive v revščini, ter ženske v razmerah oboroženih spopadov, tuje okupacije, napadalnih vojn, državljanskih vojn, terorizma, vključno z zajemanjem talk in talcev, so tudi še posebej izpostavljene nasilju.

117. Dejanja ali grožnje z nasiljem, ne glede na to, ali se pojavljajo doma ali v skupnosti, ali jih zagreši ali opravičuje država, v življenja žensk prinašajo strah in negotovost ter ovirajo dosego enakosti, razvoja in miru. Strah pred nasiljem, vključno z nadlegovanjem, stalno omejuje mobilnost žensk ter omejuje njihov dostop do virov in temeljnih dejavnosti. Z nasiljem nad ženskami so povezani visoki socialni, zdravstveni in gospodarski stroški za posameznico oziroma posameznika in družbo. Nasilje nad ženskami je eden od odločilnih družbenih mehanizmov, s katerim se ženske prisiljuje v podrejeni položaj v primerjavi z moškimi. V številnih primerih se nasilje nad ženskami, dekleti in deklicami dogaja v družini ali doma, kjer se ga pogosto dopušča. Zanemarjanje, telesna in spolna zloraba, posilstva deklic, deklet in žensk s strani družinskih članov in članic ter drugih članov in članic gospodinjstva, kot tudi pojav zakonske in zunajzakonske zlorabe, pogosto niso prijavljeni in jih je zato težko odkriti. Tudi kadar je tako nasilje prijavljeno, se pogosto zgodi, da žrtve niso zaščitene in storilci ali storilke niso kaznovani.

118. Nasilje nad ženskami je izraz zgodovinsko neenakih razmerij moči med moškimi in ženskami, ki so pripeljala do prevlade nad ženskami in njihove diskriminacije s strani moških ter preprečila celovito izboljšanje položaja žensk. Nasilje nad ženskami v teku njihovega življenja izvira predvsem iz kulturnih vzorcev, še posebej škodljivih vplivov določenih tradicionalnih navad ali običajev, ter iz vseh dejanj ekstremizma, povezanih z raso, spolom, jezikom ali vero, ki ohranjajo nižji položaj, dodeljen ženskam v družinah, na delovnem mestu, skupnosti in v družbi. Nasilje nad ženskami še zaostrujejo socialni pritiski, posebej sram pred prijavo določenih dejanj, zagrešenih nad ženskami; pomanjkanje dostopa žensk do pravnih informacij, pomoči ali zaščite; pomanjkanje zakonov, ki učinkovito prepovedujejo nasilje nad ženskami; neuspeh pri reformiranju obstoječih zakonov; neustrezni napori s strani javnih oblasti za dvigovanje zavesti o obstoječih zakonih in njihovem uveljavljanju; pomanjkanje izobrazbenih in drugih sredstev za obravnavanje vzrokov in posledic nasilja. Podobe nasilja nad ženskami v medijih, še posebej tiste, ki prikazujejo posilstvo ali spolno suženjstvo, pa tudi uporaba žensk in deklet kot spolnih objektov, vključno s pornografijo, so dejavniki, ki prispevajo k nadaljevanju prevlade takega nasilja, škodljivo vplivajo na vso skupnost, še posebej na otroke in mlade ljudi.

119. Potrebno in izvedljivo je razvijati celovit in multidisciplinarni pristop k zahtevni nalogi propagiranja družin, skupnosti in držav, v katerih ni nasilja nad ženskami. Enakost, partnerstvo med ženskami in moškimi ter spoštovanje človekovega dostojanstva morajo prežemati vse stopnje procesa socializacije. Izobraževalni sistemi bi morali spodbujati in krepiti samospoštovanje, medsebojno spoštovanje ter sodelovanje med ženskami in moškimi.

120. Odsotnost ustreznih podatkov in statističnih podatkov o pojavu nasilja,

razdelanih po spolih, otežkoča izdelavo programov in nadzorovanje sprememb. Pomanjkanje ustrezne dokumentacije in raziskav o nasilju v družinah, spolnem nadlegovanju in nasilju nad ženskami, dekleti in deklicami, zasebno in v javnosti, vključno na delovnem mestu, ovira napore za načrtovanje posebnih intervencijskih strategij. Izkušnje v številnih državah kažejo, da je mogoče ženske in moške mobilizirati za premagovanje nasilja v vseh njegovih oblikah, ter da je mogoče sprejeti učinkovite javne ukrepe za obravnavanje vzrokov in posledic nasilja. Skupine moških, ki se angažirajo proti nasilju, so potrebni zavezniki za spreminjanje razmer.

121. Ženske so izpostavljene tudi nasilju, ki ga zagrešijo osebe na položajih tako v konfliktnih kot nekonfliktnih razmerah. Izobraževanje vseh funkcionark in funkcionarjev iz humanitarnega prava in človekovih pravic ter kaznovanje storilk in storilcev nasilnih dejanj nad ženskami bi pomagalo zagotoviti, da tako nasilje ne izvajajo javni funkcionarji in funkcionarke, vključno s policijo, uradnicami in uradniki v zaporih in varnostnimi silami, ki bi jim ženske morale zaupati.

122. Učinkovito zatiranje trgovanja z ženskami in dekleti zaradi spolne trgovine je nujna mednarodna skrb. Treba je pregledati in okrepiti uresničevanje Konvencije za preprečevanje trgovanja z ljudmi in izkoriščanja prostitucije drugih, iz leta 1949,[20] kot tudi druge ustrezne instrumente. Uporaba žensk v mednarodni prostituciji in tihotapskih mrežah je prerastla v osrednjo usmeritev mednarodnega organiziranega kriminala. Posebna poročevalka Komisije za človekove pravice za nasilje nad ženskami, ki je ta dejanja, kot dodaten vzrok za kršenje človekovih pravic in temeljnih svoboščin žensk in deklet, raziskala, je vabljena, da v okviru svojih pooblastil ter kot nujno obravnava vprašanje mednarodnega trgovanja z namenom spolne trgovine, kot tudi probleme prisilne prostitucije, posilstva, spolne zlorabe in seksualnega turizma. Ženske in dekleta, žrtve te mednarodne trgovine, so izpostavljene visokemu tveganju nadaljnjega nasilja kot tudi nezaželene nosečnosti in spolno prenosljivih okužb, vključno z okužbo s HIV/AIDS.

123. Pri obravnavanju nasilja nad ženskami bi morale vlade in drugi dejavniki vzpodbujati dejavno in vidno politiko vključevanja vidika družbene konstrukcije spolov v vse programe in politiko, tako da se pred sprejemom odločitev lahko opravijo analize o njihovih vplivih na moške in ženske.

Strateški cilj D. 1.

Sprejeti povezane ukrepe za preprečevanje in odpravo nasilja nad ženskami

Potrebno ukrepanje

124. vlad:

a) obsoditi nasilje nad ženskami ter se vzdržati sklicevanja na običaje, tradicijo ali verske pomisleke, da bi se izognile svojim obveznostim v zvezi z njegovo odpravo, kot je določeno v Deklaraciji o odpravi nasilja nad ženskami;

b) vzdržati se udeležbe v nasilju nad ženskami ter si prizadevati za preprečevanje, preiskavo in, v skladu z nacionalno zakonodajo, kaznovanje dejanj nasilja nad ženskami, ki jih zagreši država ali zasebniki oziroma zasebnice;

c) uzakoniti in/ali okrepiti kazenske, civilne, delovne in administrativne sankcije v domači zakonodaji za kaznovanje in popravo krivic, povzročenih ženskam ali dekletom, ki so izpostavljene kakršnikoli obliki nasilja, bodisi doma, na delovnem mestu ali v družbi;

d) sprejeti in/ali uresničiti ter občasno pregledati in analizirati zakonodajo za zagotovitev njene učinkovitosti pri odpravi nasilja nad ženskami ob poudarku na preprečevanju nasilja in preganjanju storilcev in storilk; sprejeti ukrepe za zagotovitev zaščite žensk, ki so izpostavljene nasilju, ter dostopa do pravičnih in učinkovitih poprav, vključno z odškodnino, nadomestilom žrtvam in njihovim zdravljenjem ter rehabilitacijo storilcev in storilk;

e) dejavno delovati za ratifikacijo in/ali uresničitev norm in instrumentov mednarodnih človekovih pravic, kot se nanašajo na nasilje nad ženskami, vključno s tistimi, ki jih vsebujejo Splošna deklaracija o človekovih pravicah,[21] Mednarodni pakt o civilnih in političnih pravicah,[13] Mednarodni pakt o ekonomskih, socialnih in kulturnih pravicah,[13] in Konvencija proti mučenju in drugemu krutemu, nečloveškemu ali poniževalnemu ravnanju ali kaznovanju;[22]

f) uresničiti Konvencijo o odpravi vseh oblik diskriminacije žensk, ob upoštevanju splošnega priporočila 19, ki ga je na svojem 11. zasedanju sprejel Odbor za odpravo diskriminacije žensk;[23]

g) pospeševati dejavno in vidno politiko vključevanja vidika družbene konstrukcije spolov v vse programe in politiko v zvezi z nasiljem nad ženskami; dejavno spodbujati, podpirati in uresničevati ukrepe in programe, namenjene povečanju poznavanja in razumevanja vzrokov, posledic in mehanizmov nasilja nad ženskami med odgovornimi za uresničevanje te politike, kot so varuhi in varuhinje javnega reda in varnosti, policijsko osebje ter pravni, zdravstveni in socialni delavci in delavke, kot tudi osebe, ki obravnavajo manjšinska vprašanja, vprašanja begunk in beguncev ter migrantk in migrantov, in razviti strategije, da ženske, žrtve nasilja, ne postanejo ponovno žrtve zaradi zakonov, ki ne upoštevajo družbene konstrukcije spolov, ali zakonodajnih navad ali navad pri uveljavljanju le-teh;

h) zagotoviti ženskam, ki so izpostavljene nasilju, dostop do mehanizmov pravosodja in, kot je predvideno v nacionalni zakonodaji, do pravičnih in učinkovitih poprav zaradi škode, ki so jo utrpele, ter obvestiti ženske o njihovih pravicah pri iskanju poprave s pomočjo teh mehanizmov;

i) sprejeti in uveljavljati zakonodajo proti storilcem in storilkam postopkov in dejanj nasilja nad ženskami, kot so iznakaženje ženskih spolovil, umor dojenčkov ženskega spola, izbira spola pred rojstvom, nasilje povezano z doto, ter krepko podpreti napore nevladnih organizacij in organizacij skupnosti za odpravo teh navad;

j) na vseh ustreznih ravneh oblikovati in uresničiti načrte ukrepanja za odpravo nasilja nad ženskami;

k) sprejeti vse ustrezne ukrepe, še posebej na področju izobraževanja, za preoblikovanje družbenih in kulturnih vzorcev vedenja moških in žensk ter odpravo predsodkov, običajev in drugih navad, ki temelje na ideji podrejenosti ali nadrejenosti enega od spolov ter stereotipnih vlogah moških in žensk;

l) oblikovati ali krepiti institucionalne mehanizme, da lahko ženske in dekleta prijavijo dejanja nasilja nad njimi v varnem in zaupnem okolju, ne da bi se bale kazni ali maščevanja, ter vložijo tožbo;

m) zagotoviti, da imajo invalidne ženske dostop do informacij in storitev na področju nasilja nad ženskami;

n) oblikovati, izboljšati ali razviti, in financirati programe usposabljanja za sodno, zakonodajno, zdravstveno, socialno, izobraževalno in policijsko osebje ter osebje za priseljene, da bi se izognili zlorabi moči, ki vodi k nasilju nad ženskami, ter povečali njihovo dojemljivost za naravo dejanj, ki temelje na družbeni konstrukciji spolov, in grožnje z nasiljem, tako da se lahko zagotovi pošteno obravnavanje žensk žrtev;

o) sprejeti zakone, kjer je treba, in okrepiti obstoječe zakone, ki kaznujejo policijo, varnostne sile ter druge predstavnike in predstavnice države, ki sodelujejo v nasilnih dejanjih nad ženskami v času opravljanja svojih dolžnosti; pregledati obstoječo zakonodajo in sprejeti učinkovite ukrepe proti storilkam in storilcem teh nasilnih dejanj;

p) dodeliti ustrezna sredstva iz vladnega proračuna in mobilizirati sredstva skupnosti za dejavnosti, povezane z odpravo nasilja nad ženskami, vključno s sredstvi za uresničevanje načrtov ukrepanja na vseh ustreznih ravneh;

q) v poročila, predana v skladu z določili ustreznih instrumentov Organizacije združenih narodov o človekovih pravicah, vključiti informacije, ki zadevajo nasilje nad ženskami, in sprejete ukrepe za uresničevanje Deklaracije o odpravi nasilja nad ženskami;

r) sodelovati s posebno poročevalko Komisije za človekove pravice za nasilje nad ženskami pri opravljanju njene zadolžitve, ji pomagati in ji dostaviti vse zahtevane informacije; v zvezi z nasiljem nad ženskami sodelovati tudi z drugimi pristojnimi organi, kot posebnim poročevalcem oziroma poročevalko Komisije za človekove pravice za mučenje in posebnim poročevalcem oziroma poročevalko Komisije za človekove pravice za usmrtitve po hitrem postopku, zunajsodne in samovoljne usmrtitve;

s) priporočiti, da Komisija za človekove pravice obnovi mandat posebne poročevalke za nasilje nad ženskami, ko se njeno službovanje v letu 1997 zaključi, ter ga, če je utemeljeno, posodobi in okrepi.

125. vlad, vključno z lokalnimi, organizacij skupnosti, nevladnih organizacij, izbraževalnih ustanov, javnih in zasebnih sektorjev, še posebej podjetij in javnih medijev, kot ustreza:

a) zagotoviti dobro opremljena zavetišča in podporo za dekleta in ženske, ki so izpostavljene nasilju, kot tudi zdravstvene, duševne in druge svetovalne storitve ter, kjer je treba, brezplačno ali poceni pravno pomoč, pa tudi ustrezno pomoč, da bi laže našle sredstva za preživljanje;

b) vzpostaviti jezikovno in kulturno dosegljive storitve za migrantke - ženske in dekleta, vključno z migrantkami delavkami, ki so žrtve nasilja, ki temelji na družbeni konstrukciji spolov;

c) priznati nezaščitenost migrantk pred nasiljem in drugimi oblikami zlorabe, vključno z migrantkami delavkami, katerih pravni status v državi gostiteljici je odvisen od delodajalk in delodajalcev, ki lahko izkoristijo njihov položaj;

d) podpreti pobude ženskih in nevladnih organizacij po vsem svetu za dviganje zavesti o problemu nasilja nad ženskami ter prispevati k njegovi odpravi;

e) organizirati, podpreti in financirati kampanje izobraževanja in usposabljanja v skupnosti za dviganje zavesti o nasilju nad ženskami kot kršenju uživanja človekovih pravic žensk ter mobilizirati lokalne skupnosti za uporabo ustreznih tradicionalnih in inovativnih metod za razreševanje sporov, ki upoštevajo družbeno konstrukcijo spolov;

f) priznati, podpreti in pospeševati temeljno vlogo posredniških institucij, kot so centri primarnega zdravstvenega varstva, centri za načrtovanje družine, obstoječe službe šolskega zdravstva, službe za varstvo matere in otroka, centri za migrantske družine in tako dalje, na področju informiranja in izobraževanja v zvezi z zlorabami;

g) organizirati in financirati kampanje obveščanja ter programe izobraževanja in usposabljanja, da bi dekleta in fante ter ženske in moške opozorili na osebno in družbeno škodljive posledice nasilja v družinah, skupnosti in družbi; naučiti jih, kako komunicirati brez nasilja in pospeševati usposabljanje žrtev in potencialnih žrtev, da lahko zaščitijo sebe in druge pred takim nasiljem;

h) širiti informacije o pomoči, ki je na voljo ženskam in družinam, žrtvam nasilja;

i) zagotoviti, financirati in spodbujati programe svetovanja in rehabilitacije za storilce oziroma storilke nasilnih dejanj ter spodbujati raziskave za pospešitev naporov v zvezi s tem svetovanjem in rehabilitacijo, da bi preprečili ponovni pojav takega nasilja;

j) dvigniti zavest o odgovornosti javnih medijev pri propagiranju nestereotipnih podob žensk in moških, kot tudi pri odpravi vzorcev predstavitev v javnih medijih, ki rojevajo nasilje, ter spodbuditi odgovorne za vsebino javnih medijev, da vzpostavijo poklicna navodila in kodekse vedenja; dvigniti zavest o pomembni vlogi javnih medijev pri obveščanju in vzgoji ljudi o vzrokih in posledicah nasilja nad ženskami ter pri spodbujanju javne razprave o tej temi.

126. vlad, delodajalk in delodajalcev, sindikatov, organizacij skupnosti ter mladinskih in nevladnih organizacij, kot ustreza:

a) razviti programe in postopke za odpravo spolnega nadlegovanja in drugih oblik nasilja nad ženskami v vseh izobraževalnih ustanovah, na delovnih mestih in drugje;

b) razviti programe in postopke za izobraževanje in dvig zavesti o dejanjih nasilja nad ženskami, ki predstavljajo zločin in kršitev človekovih pravic žensk;

c) razviti programe svetovanja, zdravljenja in podpore za dekleta, mladostnice in mlade ženske, ki so udeležene ali se udeležujejo odnosov, v katerih prihaja do zlorab, še posebej za tiste, ki živijo v domovih ali ustanovah, kjer se zlorabe pojavljajo;

d) sprejeti posebne ukrepe za odpravo nasilja nad ženskami, še posebej tistimi, ki so v ranljivem položaju, kot mladimi ženskami, begunkami, razseljenimi in notranje razseljenimi ženskami, invalidnimi ženskami in delavkami migrantkami, vključno z uveljavljanjem obstoječe zakonodaje in/ali razvijanjem, nove zakonodaje za delavke migrantke, tako v matičnih kot sprejemnih državah.

127. generalnega sekretarja Organizacije združenih narodov:

zagotoviti posebni poročevalki Komisije za človekove pravice za nasilje nad ženskami vso potrebno pomoč, še posebej osebje in sredstva, potrebna za izvajanje vseh zaupanih funkcij, zlasti pri opravljanju in vztrajanju pri misijah, ki se opravljajo bodisi ločeno ali skupaj z drugimi posebnimi poročevalci oziroma poročevalkami in delovnimi skupinami, ter ustrezno pomoč za periodično posvetovanje z Odborom za odpravo diskriminacije žensk in z vsemi pogodbenimi organi.

128. vlad, mednarodnih organizacij in nevladnih organizacij:

spodbujati širjenje in uresničevanje Napotkov UNCHR za varstvo begunk

ter Napotkov UNCHR za preprečevanje spolnega nasilja nad begunci in begunkami ter odzivanje nanj.

Strateški cilj D.2.

Proučiti vzroke in posledice nasilja nad ženskami ter učinkovitost preventivnih ukrepov

Potrebno ukrepanje

129. vlad, regionalnih organizacij, Organizacije Združenih narodov, drugih mednarodnih organizacij, raziskovalnih ustanov, ženskih in mladinskih organizacij, ter nevladnih organizacij, kot ustreza:

a) pospeševati raziskave, zbirati podatke in sestavljati statistične podatke, še posebej glede na nasilje v družinah v zvezi s prevlado različnih oblik nasilja nad ženskami, ter spodbujati raziskave o vzrokih, oblikah, resnosti in posledicah nasilja nad ženskami ter učinkovitosti ukrepov, uporabljenih za preprečevanje in popravo nasilja nad ženskami;

b) razširjati ugotovitve raziskav in študij;

c) podpreti in začeti raziskave o vplivu nasilja, kot je posilstvo, na ženske, dekleta in deklice ter dati javnosti na voljo informacije in statistične podtake, ki izhajajo iz teh raziskav;

d) spodbujati javne medije, da proučijo vpliv stereotipne vloge spolov, vključno s tistimi, ki jih ohranjajo komercialni oglasi, ki spodbujajo nasilje in neenakosti, temelječe na družbeni konstrukciji spolov, ter kako se prenašajo v teku življenja, in sprejeti ukrepe za odpravo teh negativnih podob z namenom spodbujati družbo brez nasilja.

Strateški cilj D.3.

Odpraviti trgovanje z ženskami ter pomagati žrtvam nasilja zaradi prostitucije in trgovanja

Potrebno ukrepanje

130. vlad držav porekla, tranzita in namembnosti, regionalnih in mednarodnih organizacij, kot ustreza:

a) proučiti ratifikacijo in uveljavljanje mednarodnih konvencij o trgovanju z osebami in o suženjstvu;

b) sprejeti ustrezne ukrepe za obravnavanje temeljnih dejavnikov, vključno z zunanjimi, ki spodbujajo trgovanje z ženskami in dekleti zaradi prostitucije, ter druge oblike komercializirane spolnosti, prisilnih porok in prisilnega dela, da bi odpravili trgovanje z ženskami, vključno s krepitvijo obstoječe zakonodaje z namenom zagotoviti boljše varstvo pravic žensk in deklet, ter kaznovati storilce in storilke tako s kazenskimi kot civilnimi ukrepi;

c) povečati sodelovanje in usklajeno delovanje vseh ustreznih organov in institucij za uveljavljanje zakonodaje z namenom odstraniti nacionalne, regionalne in mednarodne mreže trgovanja;

d) dodeliti sredstva za zagotovitev obsežnih programov, načrtovanih za zdravljenje in rehabilitacijo žrtev trgovanja v družbi, vključno z usposabljanjem za delovna mesta, pravno pomočjo in zaupno zdravstveno nego, ter sprejeti ukrepe za sodelovanje z nevladnimi organizacijami za zagotovitev družbene, zdravstvene in psihične nege za žrtve trgovanja;

e) razviti programe ter politiko izobraževanja in usposabljanja ter proučiti sprejem zakonodaje, namenjene preprečevanju seksualnega turizma in trgovanja, s posebnim poudarkom na varstvu mladih žensk in otrok.

E. ŽENSKE IN OBOROŽENI SPOPADI

131. Okolje, ki ohranja svetovni mir ter pospešuje in varuje človekove pravice, demokracijo in mirno reševanje sporov v skladu z načeli neuporabe grožnje ali sile proti ozemeljski integriteti ali politični neodvisnosti, ter spoštovanja suverenosti, kot je določena v listini Organizacije združenih narodov, je pomemben dejavnik za izboljšanje položaja žensk. Mir je neločljivo povezan z enakostjo žensk in moških ter razvojem. V številnih delih sveta še vedno obstajajo oboroženi in druge vrste spopadi, terorizem ter zajemanje talk in talcev. Agresija, tuja okupacija, etnični in drugi spori so resničnost, ki prizadeva ženske in moške skoraj v vsaki regiji. Grobe in sistematične kršitve ter razmere, ki predstavljajo resne ovire za polno uživanje človekovih pravic, se še naprej pojavljajo v različnih delih sveta. Te kršitve in ovire vključujejo tako mučenje kot kruto, nečloveško in ponižujoče ravnanje ali kaznovanje, usmrtitve po hitrem postopku in samovoljne usmrtitve, izginotja, samovoljne pripore, vse oblike rasizma in rasne diskriminacije, tujo okupacijo in dominacijo, ksenofobijo, revščino, lakoto in druga zanikanja gospodarskih, družbenih in kulturnih pravic, versko nestrpnost, terorizem, diskriminacijo žensk in pomanjkanje pravne države. Mednarodno humanitarno pravo, ki prepoveduje napade na civilno prebivalstvo kot tako, je včasih sistematično prezrto, človekove pravice pa se pogosto kršijo v razmerah oboroženih spopadov, ki prizadevajo civilno prebivalstvo, še posebej ženske, otroke in invalidne osebe. Kršitve človekovih pravic žensk v razmerah oboroženih spopadov so kršitve temeljnih načel mednarodnih človekovih pravic in humanitarnega prava. Kršitve človekovih pravic velikega obsega, še posebej v obliki genocida, etnično čiščenje kot strategija vojne in njegove posledice, ter posilstvo, vključno s sistematičnim posiljevanjem žensk v vojnih razmerah, ki povzročajo množičen eksodus begunk in beguncev ter razseljenih oseb, so odvratna, močno obsojana dejanja in se morajo takoj nehati, njihovi storilci in storilke pa morajo biti kaznovani. Nekatere od teh razmer oboroženega spopada imajo svoje poreklo v osvojitvi ali kolonizaciji države s strani druge države ter v ohranjanju te kolonizacije z državnim in vojaškim zatiranjem.

132. Ženevska konvencija iz leta 1949, ki se nanaša na Varstvo civilnih oseb v vojnem času, ter Dodatni protokoli iz leta 1977,[24]predvidevajo, da se ženske še posebej zavaruje pred napadom na njihovo čast, predvsem pred poniževanjem in ponižujočim ravnanjem, posilstvom, vsiljeno prostitucijo ali kakršnokoli obliko nespodobnega napada. Dunajska deklaracija in Program delovanja, ki ga je sprejela Svetovna konferenca o človekovih pravicah, navajata, da so "kršitve človekovih pravic žensk v razmerah oboroženega spopada kršitve temeljnih načel mednarodnih človekovih pravic in humanitarnega prava".[25]Vse kršitve te vrste, še posebej umor, posilstvo skupaj s sistematičnim posiljevanjem, spolno suženjstvo in prisilna nosečnost zahtevajo še posebej učinkovit odziv. Grobe in sistematične kršitve ter razmere, ki predstavljajo resne ovire za polno uživanje človekovih pravic, se v različnih delih sveta še naprej pojavljajo. Take kršitve in ovire vklju-

čujejo, poleg mučenja in krutega, nečloveškega in ponižujočega ravnanja ali naglih in samovoljnih priporov, vse oblike rasizma, rasne diskriminacije, ksenofobije, zanikanje gospodarskih, družbenih in kulturnih pravic ter versko nestrpnost.

133. Kršitve človekovih pravic v razmerah oboroženih spopadov in vojaške okupacije so kršitve temeljnih načel mednarodnih človekovih pravic in humanitarnega prava, kot je izraženo v mednarodnih dokumentih o človekovih pravicah in Ženevskih konvencijah iz leta 1949 ter Dodatnih protokolih k njim. Še naprej se dogajajo grobe kršitve človekovih pravic in politika etničnega čiščenja v vojnih in okupiranih področjih. To, med drugim, ustvarijo množičen tok begunk in beguncev ter drugih razseljenih oseb, potrebnih mednarodnega varstva, ter notranje razseljenih oseb, večina katerih so ženske, odraščajoča dekleta in otroci. Število civilnih žrtev, večinoma žensk in otrok, pogosto presega število smrtnih primerov med borci in borkami. Poleg tega ženske pogosto postanejo negovalke ranjenk in ranjencev ter se kot posledica spopada nepričakovano znajdejo v vlogi edine vodje gospodinjstva, edinega starša in skrbnice starejših sorodnic in sorodnikov.

134. V svetu nenehne nestabilnosti in nasilja je nujno treba uresničevati pristope k miru in varnosti, ki temeljijo na sodelovanju. Enak dostop in polno sodelovanje žensk v strukturah moči ter njihova polna vključenost v vse napore za preprečevanje in razrešitev sporov so bistveni za ohranjanje in pospeševanje miru in varnosti. Čeprav so ženske začele dobivati pomembno vlogo pri razreševanju sporov, v mirovnih, obrambnih in zunanjepolitičnih mehanizmih, so na položajih odločanja še vedno premalo zastopane. Če naj ženske imajo enako vlogo pri zagotavljanju in ohranjanju miru, je treba okrepiti njihovo politično in gospodarsko moč, na vseh ravneh odločanja pa morajo biti ustrezno zastopane.

135. Medtem ko cele skupnosti trpijo za posledicami oboroženega spopada in terorizma, so ženske in dekleta še posebej prizadete zaradi svojega položaja v družbi in svojega spola. Sprte strani pogosto nekaznovano posiljujejo ženske in včasih uporabljajo sistematično posiljevanje kot taktiko vojskovanja in terorizma. Posledice takega nasilja nad ženskami in kršitve človekovih pravic žensk v takih razmerah izkušajo ženske vseh starosti, ki so prizadete zaradi razseljenosti, izgube doma in lastnine, izgube ali neprostovoljnega izginotja najbližjih sorodnic in sorodnikov, revščine, ločitve in razpada družin, ter so žrtve umorov, terorizma, mučenja, neprostovoljnih izginotij, spolnega suženjstva, posilstva, spolne zlorabe in prisilne nosečnosti v razmerah oboroženih spopadov, še posebej kot posledica politike etničnega čiščenja ter drugih novih in pojavljajočih se oblik nasilja. To dopolnjujejo še družbene, gospodarske in psihično travmatične doživljenjske posledice oboroženih spopadov, tuje okupacije in nadvlade.

136. Ženske in otroci predstavljajo kakih 80 odstotkov milijonov begunk in beguncev ter drugih razseljenih oseb sveta, vključno z notranje razseljenimi osebami. Ogrožajo jih odvzem lastnine, blaga in storitev ter odvzem pravice do vrnitve na svoje domove, pa tudi nasilje in negotovost. Še posebej bi bilo treba biti pozoren na spolno nasilje nad razseljenimi ženskami in dekleti, uporabljeno kot metoda preganjanja v sistematičnih kampanjah terorja in ustrahovanja ter prisiljevanja članic in članov določenih etničnih, kulturnih in verskih skupin, da

zbežijo s svojih domov. Ženske so prisiljene bežati tudi zaradi utemeljenega strahu pred preganjanjem iz razlogov, navedenih v Konvenciji iz 1951, ki se nanaša na Položaj begunk in beguncev, in Protokolu iz 1967, vključno s preganjanjem s spolnim nasiljem ali drugim preganjanjem, vezanim na spol, ter so na begu, v državah zatočišča in ponovne naselitve, med repatriacijo in po njej še naprej izpostavljene nasilju in izkoriščanju. Ženske imajo v nekaterih državah, kamor so se zatekle, pogosto težave, da jih priznajo kot begunke, kadar zahtevek temelji na takem preganjanju.

137. Begunke, razseljene ženske in migrantke v številnih primerih izkazujejo moč, vzdržljivost in iznajdljivost ter lahko pozitivno prispevajo državam ponovne naselitve ali svoji državi porekla ob vrnitvi. Treba jih je ustrezno vključiti v odločitve, ki jih zadevajo.

138. Številne ženske nevladne organizacije so pozvale k zmanjšanju vojaških izdatkov po vsem svetu kot tudi v mednarodni trgovini, trgovanju z orožjem in njegovem širjenju. Tisti, ki jih spopadi in pretirani vojaški izdatki najbolj prizadevajo, so ljudje, ki žive v revščini, ki so prikrajšani zaradi pomanjkanja vlaganja v temeljne storitve. Ženske, ki žive v revščini, predvsem podeželske ženske, trpijo tudi zaradi uporabe orožja, ki je še posebej škodljivo ali ne deluje selektivno. V 64 državah sveta je raztresenih več kot 100 milijonov protipehotnih zemeljskih min. Treba je obravnavati negativen vpliv na razvoj, ki ga imajo pretirani vojaški izdatki, trgovina z orožjem, vlaganja v proizvodnjo in nabavo orožja. Istočasno je vzdrževanje nacionalne varnosti in miru pomemben dejavnik gospodarske rasti, razvoja in krepitve moči žensk.

139. V času oboroženih spopadov in propada skupnosti je vloga žensk odločilna. Pogosto sredi oboroženih in drugih spopadov delujejo za ohranitev družbenega reda. Ženske pomembno prispevajo kot vzgojiteljice za mir, tako v družinah kot v svojih družbah, kar pogosto ni priznano.

140. Izobraževanje za izboljšanje kulture miru, ki podpira pravičnost in strpnost za vse narode in ljudstva, je za dosego trajnega miru bistveno, ter bi ga bilo treba pričeti že zgodaj v mladosti. Moralo bi vključevati elemente razreševanja sporov, pogajanj, zmanjšanja predsodkov in spoštovanja različnosti.

141. Pri obravnavanju oboroženih spopadov bi bilo treba pospeševati dejavno in vidno politiko vključevanja vidika družbene konstrukcije spolov v vse programe in politiko, tako da se pred sprejemom odločitev opravi analiza njihovih vplivov na moške in ženske.

Strateški cilj E.1.

Povečati sodelovanje žensk v razreševanju sporov na ravneh odločanja ter zavarovati ženske, ki žive v razmerah oboroženih in drugih spopadov ali pod tujo okupacijo

Potrebno ukrepanje

142. vlad ter mednarodnih in regionalnih medvladnih institucij:

a) ukrepati za pospešitev enakega sodelovanja žensk in enakih možnosti žensk za sodelovanje v vseh forumih in mirovnih dejavnostih na vseh ravneh, še posebej na ravni odločanja, vključno v Sekretariatu Združenih narodov, ob potrebnem upoštevanju pravične zemljepisne porazdelitve v skladu s 101. členom Listine Združenih narodov;

b) vključiti vidik družbene konstrukcije spolov v razreševanje oboroženih ali drugih spopadov in tuje okupacije ter si prizadevati za uravnoteženost spolov pri imenovanju ali podpiranju kandidatk in kandidatov za sodniške ali druge položaje v vseh ustreznih mednarodnih telesih, kot so Mednarodna sodišča Združenih narodov za nekdanjo Jugoslavijo in Ruando ter Mednarodno sodišče, kot tudi v drugih telesih, povezanih z mirnim razreševanjem sporov;

c) z ustreznim usposabljanjem tožilcev in tožilk, sodnikov in sodnic ter drugih uradnic in uradnikov zagotoviti, da lahko ta telesa ustrezno obravnavajo vprašanja spolov v primerih, kjer gre za posilstvo, prisilno nosečnost v razmerah oboroženih spopadov, nedostojen napad in druge oblike nasilja nad ženskami v oboroženih spopadih, vključno s terorizmom, ter vključiti vidik družbene konstrukcije spolov v njihovo delo.

Strateški cilj E.2.

Zmanjšati pretirane vojaške izdatke in nadzorovati razpoložljivost oborožitve

Potrebno ukrepanje

143. vlad:

a) povečati in pospešiti, kot ustreza, v odvisnosti od nacionalnih varnostnih pomislekov, preusmeritev vojaških virov in povezane industrije v razvoj in miroljubne namene;

b) ob upoštevanju nacionalnih varnostnih zahtev lotiti se raziskave novih

načinov ustvarjanja novih javnih in zasebnih finančnih virov, med drugim z ustreznim zmanjšanjem pretiranih vojaških izdatkov, vključno z globalnimi vojaškimi izdatki, trgovino z orožjem ter investicijami v proizvodnjo in nabavo orožja, da bi omogočili morebitno dodelitev dodatnih sredstev za družbeni in gospodarski razvoj, še posebej za izboljšanje položaja žensk;

c) ukrepati ter preiskati in kaznovati člane in članice policije, varnostnih in oboroženih sil ter druge, ki zagrešijo nasilna dejanja nad ženskami, kršijo mednarodne humanitarne zakone in človekove pravice žensk v razmerah oboroženega spopada;

d) ob priznavanju zakonitih nacionalnih obrambnih potreb prepoznati in obravnavati nevarnosti oboroženega spopada za družbo ter negativen vpliv pretiranih vojaških izdatkov, trgovine z orožjem, predvsem tistega orožja, ki je še posebej škodljivo ali ne deluje selektivno, in pretiranega vlaganja v proizvodnjo in nabavo orožja; podobno priznati potrebo za boj proti nedovoljenemu trgovanju z orožjem, nasilju, kriminalu, proizvodnji, uporabi in trgovanju s prepovedanimi drogami, ter trgovanju z ženskami in otroki;

e) ob spoznanju, da so ženske in otroci še posebej prizadeti z neselektivno uporabo protipehotnih zemeljskih min:

i) obvezati se za učinkovito delovanje za ratifikacijo, če to že ni bilo narejeno, Konvencije o prepovedih ali omejitvah uporabe določenega konvencionalnega orožja, za katerega se domneva, da je še posebej škodljivo ali ne deluje selektivno, iz 1981, še posebej Protokola o prepovedi ali omejevanju uporabe min, nastavljenih pasti in drugih naprav (Protokol II), [26] z namenom doseči splošno ratifikacijo do leta 2000;

ii) obvezati se, da bodo proučile krepitev Konvencije, da bi čimprej zmanjšali žrtve ter hudo trpljenje, ki ga civilnemu prebivalstvu povzroča neselektivna uporaba zemeljskih min;

iii) obvezati se za pospeševanje pomoči pri čiščenju min, posebej z olajšanjem izmenjave informacij, prenosom tehnologije in pospeševanjem znanstvenih raziskav v zvezi s čiščenjem min;

iv) v okviru Organizacije združenih narodov zavezati se za podporo naporom za usklajevanje skupnih programov pomoči pri odstranjevanju min brez nepotrebne diskriminacije;

v) čimprej sprejeti, če že niso, moratorij na izvoz protipehotnih zemeljskih min, vključno nevladnim entitetam, pri čemer z zadovoljstvom ugotavljamo, da so mnoge države že proglasile moratorije na izvoz, prenos ali prodajo takih min;

vi) obvezati se za spodbujanje nadaljnjih mednarodnih naporov za iskanje rešitev problemov, ki jih povzročajo protipehotne zemeljske

mine, in jih morebiti odpraviti ob spoznanju, da lahko države učinkovito dosežejo ta cilj, ko razvijajo izvedljive in humane alternative;

f) ob priznavanju vodilne vloge, ki so jo ženske imele v mirovnem gibanju:

i) dejavno delovati v smeri splošne in popolne razorožitve pod strogim in učinkovitim mednarodnim nadzorom;

ii) podpirati pogajanja, da se brez odlašanja sklene univerzalna in splošna pogodba o prepovedi testiranja jedrskega orožja, ki se da mnogostransko učinkovito preverjati in ki prispeva k jedrskemu razoroževanju in preprečevanju širjenja jedrskega orožja v vseh njegovih vidikih;

iii) do začetka veljavnosti splošne pogodbe o prepovedi testiranja jedrskega orožja izvajati največjo vzdržnost v zvezi z jedrskim testiranjem.

Strateški cilj E.3.

Pospeševati nenasilne oblike razreševanja sporov in zmanjšati pojave zlorabe človekovih pravic v razmerah spopada

Potrebno ukrepanje

144. vlad:

a) proučiti ratifikacijo ali pristop k mednarodnim instrumentom, ki vsebujejo določbe v zvezi z varstvom žensk in otrok v oboroženih spopadih, vključno z Ženevsko konvencijo v zvezi z varstvom civilnih oseb v vojnem času, iz leta 1949, Dodatnimi protokoli k Ženevski konvenciji iz leta 1949., ki se nanašajo na Varstvo žrtev mednarodnih oboroženih spopadov (Protokol I) in na Varstvo žrtev oboroženih spopadov, ki niso mednarodnega obsega (Protokol II);[24]

b) v oboroženih spopadih polno spoštovati norme mednarodnega humanitarnega prava in sprejeti vse ukrepe, potrebne za zavarovanje žensk in otrok, še posebej pred posilstvom, prisilno prostitucijo in vsako drugo obliko nedostojnega napada;

c) krepiti vlogo žensk in zagotoviti enako zastopanost žensk na vseh ravneh odločanja v nacionalnih in mednarodnih intitucijah, ki lahko oblikujejo politiko v zvezi z zadevami, povezanimi z vzdrževanjem miru, preventivno diplomacijo in sorodnimi dejavnostmi, ali vplivajo nanjo, ter na vseh stopnjah mirovnih posredovanj in pogajanj ob upoštevanju posebnih

priporočil generalnega sekretarja v njegovem strateškem načrtu ukrepanja za izboljšanje položaja žensk v Sekretariatu (1995-2000) (A/49/587, pogl. IV).

145. vlad, mednarodnih in regionalnih organizacij:

a) ponovno potrditi pravico vseh ljudstev do samoodločbe, še posebej ljudstev pod kolonialnimi ali drugimi oblikami tuje dominacije ali okupacije, ter pomembnost učinkovite uresničitve te pravice, kot je, med drugim, objavljena v Dunajski deklaraciji in Programu delovanja,[2] sprejetih na Svetovni konferenci o človekovih pravicah;

b) spodbujati diplomacijo, pogajanja in mirno reševanje sporov v skladu z Listino Združenih narodov, še posebej 2. členom, točkama 3 in 4;

c) nujno pozvati k ugotavljanju in obsodbi sistematičnega posiljevanja ter drugih oblik nečloveškega in ponižujočega ravnanja z ženskami kot premišljenega orodja v vojni in etničnem čiščenju ter sprejeti korake za zagotovitev polne pomoči žrtvam take zlorabe za njihovo telesno in duševno rehabilitacijo;

d) ponovno potrditi, da posilstvo v oboroženem spopadu predstavlja vojni zločin ter v določenih okoliščinah predstavlja zločin zoper človeštvo in dejanje genocida, kot je opredeljeno v Konvenciji za preprečevanje in kaznovanje zločina genocida;[27] sprejeti vse potrebne ukrepe za zavarovanje žensk in otrok pred takimi dejanji, okrepiti mehanizme za preiskavo in kaznovanje vseh odgovornih, ter spraviti storilce in storilke pred sodišče;

e) podpirati in krepiti standarde, določene v mednarodnem humanitarnem pravu in mednarodnih instrumentih človekovih pravic za preprečitev vseh dejanj nasilja nad ženskami v razmerah oboroženih in drugih spopadov; lotiti se popolne preiskave vseh dejanj nasilja nad ženskami, izvršenih med vojno, vključno s posilstvom, še posebej sistematičnim posiljevanjem, prisilno prostitucijo ter drugimi oblikami nedostojnega napada in spolnega suženjstva; preganjati vse zločince in zločinke, odgovorne za vojne zločine nad ženskami ter žrtvam zagotoviti popolno popravo tega, kar so utrpele;

f) pozvati mednarodno skupnost, da obsodi vse oblike in manifestacije terorizma in deluje proti njim;

g) upoštevati probleme, ki izhajajo iz družbene konstrukcije spolov pri razvoju programov usposabljanja iz mednarodnega humanitarnega prava in zavesti o človekovih pravicah za vse ustrezno osebje ter priporočiti tako usposabljanje za vse, ki v okviru Organizacije združenih narodov sodelujejo pri ohranjanju miru in pri humanitarni pomoči z namenom preprečiti nasilje, še posebej nad ženskami;

h) odvračati sprejem in se vzdržati vsakega enostranskega ukrepa, ki ni v skladu z mednarodnim pravom in Listino Združenih narodov, ter ovira polno dosego gospodarskega in družbenega razvoja prebivalstva prizadetih

držav, še posebej žensk in otrok, kar zavira njihovo blaginjo in ustvarja ovire za njihovo polno uživanje človekovih pravic, vključno s pravico vsakogar do življenjskega standarda, primernega za njegovo zdravje in blaginjo, in pravico do hrane, zdravstvene nege in potrebnih socialnih storitev. Ta konferenca ponovno potrjuje, da se hrana in medicina ne smeta uporabljati kot orodje političnega pritiska;

i) v skladu z mednarodnim pravom sprejeti ukrepe z namenom omiliti negativen vpliv gospodarskih sankcij na ženske in otroke.

Strateški cilj E.4.

Spodbujati prispevek žensk k izboljšanju kulture miru

Potrebno ukrepanje

146. vlad, mednarodnih in regionalnih medvladnih institucij ter nevladnih organizacij:

a) z izobraževanjem, usposabljanjem, ukrepi v skupnosti in programi izmenjave mladih, še posebej za mlade ženske, pospeševati mirno razreševanje sporov ter mir, pomiritev in strpnost;

b) spodbujati nadaljnji razvoj raziskav o miru ob sodelovanju žensk, da bi proučili vpliv oboroženih spopadov na ženske in otroke ter vrsto in prispevek sodelovanja žensk v nacionalnih, regionalnih in mednarodnih mirovnih gibanjih; sodelovati v raziskavah in določati inovativne mehanizme za obvladovanje nasilja ter razreševanje sporov, jih razširjati v javnosti in za uporabo ženskam in moškim;

c) razviti in razširjati raziskave o telesnih, psihičnih, gospodarskih in družbenih posledicah oboroženih spopadov za ženske, še posebej mlade ženske in dekleta, z namenom razviti politiko in programe, ki obravnavajo posledice spopadov;

d) proučiti vzpostavitev izobraževalnih programov za dekleta in fante za izboljšanje kulture miru, ob osredotočenju na razreševanje sporov na nenasilen način ter spodbujanje in krepitev strpnosti.

Strateški cilj E.5.

Zagotoviti varstvo, pomoč in usposabljanje begunk, drugih razseljenih žensk, potrebnih mednarodnega varstva, in notranje razseljenih žensk

Potrebno ukrepanje

147. vlad, medvladnih in nevladnih organizacij ter drugih institucij, ki se ukvarjajo z zagotavljanjem varstva, pomoči in usposabljanja za begunke, druge razseljene ženske, potrebne mednarodnega varstva, vključno z Uradom visoke komisarke oziroma komisarja Združenih narodov za begunce ter Svetovnim programom za hrano, kot ustreza:

a) sprejeti korake za zagotovitev, da so ženske polno vključene v načrtovanje, oblikovanje, uresničevanje, nadzorovanje in vrednotenje vseh kratkoročnih in dolgoročnih projektov in programov, ki zagotavljajo pomoč begunkam, drugim razseljenim ženskam, potrebnim mednarodnega varstva, ter notranje razseljenim ženskam, vključno z upravljanjem begunskih centrov in virov; zagotoviti, da imajo begunke ter razseljene ženske in dekleta neposreden dostop do zagotovljenih storitev;

b) ponuditi ustrezno varstvo in pomoč ženskam in otrokom, razseljenim znotraj svoje države, ter najti rešitve za temeljne vzroke njihove razseljenosti, da bi jo preprečili in olajšali njihov povratek ali ponovno naselitev, kadar ustreza;

c) sprejeti korake za zaščito varnosti in telesne integritete begunk, drugih razseljenih žensk, potrebnih mednarodnega varstva, in notranje razseljenih žensk med njihovim preseljevanjem in ob povratku v prvotne skupnosti, vključno s programi rehabilitacije; sprejeti učinkovite ukrepe za varstvo begunk ali razseljenih žensk pred nasiljem; opraviti nepristransko in temeljito raziskavo vsakršnih takih kršitev ter privesti odgovorne pred sodišče;

d) ob polnem spoštovanju in strogem upoštevanju načela, da se beguncem in begunkam ne sme ponovno škoditi, sprejeti vse potrebne korake za zagotovitev pravice begunk in razseljenih žensk, da se prostovoljno, varno in dostojanstveno vrnejo v kraj svojega porekla, ter njihove pravice do varstva po povratku;

e) sprejeti ukrepe na nacionalni ravni z mednarodnim sodelovanjem, kot ustreza, v skladu z Listino Združenih narodov, da bi našli trajne rešitve vprašanj, povezanih z notranje razseljenimi ženskami, vključno s pravico do prostovoljnega in varnega povratka na njihov prvotni dom;

f) zagotoviti, da mednarodna skupnost in njene mednarodne organizacije zagotovijo finančna in druga sredstva za nujno pomoč ter drugo dolgoročno pomoč, ki upošteva posebne potrebe, vire in potencial begunk, drugih razseljenih žensk, potrebnih mednarodnega varstva, in notranje razse-

ljenih žensk; pri zagotavljanju varstva in pomoči upoštevati vse potrebne ukrepe za odpravo diskriminacije žensk, deklet in deklic, da bi zagotovili enak dostop do ustrezne in primerne hrane, vode, zavetja, izobrazbe ter socialnih in zdravstvenih storitev, vključno z reproduktivnim zdravstvenim varstvom, materinsko nego in storitvami za boj proti tropskim boleznim;

g) olajšati zagotavljanje učnega gradiva v ustreznem jeziku - tudi v izrednih razmerah - da bi med begunci in begunkami ter razseljenimi otroki kar najbolj zmanjšali prekinitev šolanja;

h) uporabiti mednarodne norme za zagotovitev enakega dostopa in enakega obravnavanja žensk in moških pri postopkih določanja statusa begunke ali begunca ter dodeljevanju azila, vključno s polnim spoštovanjem in strogim upoštevanjem načela, da se ne sme ponovno škoditi, med drugim z uskladitvijo nacionalnih predpisov o begunkah in beguncih z ustreznimi mednarodnimi instrumenti, ter proučiti priznanje statusa begunk za ženske, katerih zahtevek za status begunke temelji na utemeljenem strahu pred preganjanjem zaradi razlogov, naštetih v Konvenciji iz 1958[28]in Protokolu iz 1967[29], ki se nanašata na status beguncev in begunk, vključno s preganjanjem s spolnim nasiljem ali drugim preganjanjem, vezanim na spol, ter zagotoviti dostop do uradnih oseb, vključno žensk, posebej usposobljenih za pogovor z ženskami v zvezi z občutljivimi ali bolečimi izkušnjami, kot je spolni napad;

i) podpreti in pospeševati napore držav v smeri razvoja meril in napotkov o odzivih na preganjanje, posebej usmerjeno na ženske, z delitvijo informacij o pobudah držav, da taka merila in napotke razvijejo, ter z nadzorovanjem njihove poštene in dosledne uporabe;

j) pospeševati sposobnosti samozanašanja begunk, drugih razseljenih žensk, potrebnih mednarodnega varstva, in notranje razseljenih žensk, ter zagotoviti programe usposabljanja za ženske, še posebej mlade ženske, iz vodenja in odločanja v begunskih in povratniških skupnostih;

k) zagotoviti, da se varujejo človekove pravice begunk in razseljenih žensk, ter da se begunke in razseljene ženske teh pravic zavedajo; zagotoviti, da se prizna življenjska pomembnost ponovne združitve družin;

l) zagotoviti, ženskam, ki so dobile status begunke, dostop do poklicnih/strokovnih programov usposabljanja, vključno z učenjem jezika, usposabljanjem za razvoj malega podjetja, ter načrtovanjem in svetovanjem o vseh oblikah nasilja nad ženskami, ki bi morali vključevati programe rehabilitacije za žrtve mučenja in travm; vlade in drugi darovalci oziroma darovalke bi morali ustrezno prispevati v programe pomoči za begunke, druge razseljene ženske, potrebne mednarodnega varstva, in notranje razseljene ženske, še posebej ob upoštevanju vplivov povečanih zahtev velikih begunskih populacij na države gostiteljice ter potrebe po razširitvi baze darovalcev in darovalk ter dosegi večje delitve bremen;

m) dvigniti javno zavest o prispevku begunk državam ponovne naselitve, pospeševati razumevanje njihovih človekovih pravic, njihovih potreb in sposobnosti, ter z izobraževalnimi programi, ki pospešujejo medkulturno skladnost in složnost ras, spodbujati medsebojno razumevanje in sprejemanje;

n) zagotoviti temeljne in podporne storitve ženskam, ki so razseljene iz svojega kraja kot posledica terorizma, nasilja, trgovanja z drogami ali iz drugih razlogov, povezanih z nasilnimi razmerami;

o) razviti zavest o človekovih pravicah žensk ter ustrezno zagotoviti izobraževanje in usposabljanje iz človekovih pravic za vojaško in policijsko osebje, ki deluje na območjih oboroženih spopadov ter območjih, kjer so begunke in begunci.

148. vlad:

a) širiti in uresničevati Napotke UNCHR o varstvu begunk in Napotke UNCHR o določanju in skrbi za žrtve travm in nasilja, ali zagotoviti podobne napotke v tesnem sodelovanju z begunkami ter na vseh področjih programov za begunke in begunce;

b) zavarovati ženske in otroke, ki migrirajo kot družinske članice oziroma člani, pred zlorabo ali zanikanjem njihovih človekovih pravic s strani pokroviteljev in pokroviteljic, ter v mejah nacionalne zakonodaje proučiti podaljšanje njihovega bivanja, če bi se družinske vezi razpustile.

Strateški cilj E. 6.

Zagotoviti pomoč ženskam v kolonijah in na ozemljih brez samostojne uprave

Potrebno ukrepanje

149. vlad ter medvladnih in nevladnih organizacij:

a) podpreti in pospeševati uresničevanje pravice vseh ljudstev do samoodločbe, kot je objavljena, med drugim, v Dunajski deklaraciji in Programu delovanja, z zagotovitvijo posebnih programov iz vodenja in usposabljanja za odločanje;

b) dvigniti zavest javnosti, s pomočjo medijev, izobraževanja na vseh ravneh ter posebnih programov za oblikovanje boljšega razumevanja položaja žensk v kolonijah ter na ozemljih brez samostojne uprave.

F. ŽENSKE IN GOSPODARSTVO

150. Med dostopom žensk in moških do uveljavljanja moči nad gospodarskimi strukturami v družbi in njihovih možnostih za to so precejšnje razlike. V večini delov sveta so ženske domala odsotne ali pa slabo zastopane pri gospodarskem odločanju, vključno z oblikovanjem finančne, denarne, komercialne in druge gospodarske politike, kot tudi davčnih sistemov in pravilnikov za urejanje plač. Ker posamezni moški in ženske v okviru te politike sprejemajo svoje odločitve, med drugim, kako razdeliti svoj čas med plačanim in neplačanim delom, ima dejanski razvoj teh gospodarskih struktur in politike neposreden vpliv na dostop žensk in moških do gospodarskih virov, na njihovo gospodarsko moč ter posledično na obseg njihove enakosti na ravni posameznika oziroma posameznice ali družin kakor tudi v družbi kot celoti.

151. V številnih regijah se je v zadnjem desetletju sodelovanje žensk v plačanem delu na formalnem in neformalnem trgu delovne sile precej povečalo in spremenilo. Medtem ko ženske nadaljujejo z delom v kmetijstvu in ribištvu, so postale vedno bolj dejavne tudi v mikro, majhnih in srednjih podjetjih ter so v nekaterih primerih bolj prevladale v neformalnem sektorju, ki se širi. Zaradi, med drugim, težkih gospodarskih razmer in pomanjkanja pogajalske moči, ki izhaja iz neenakosti spolov, so bile številne ženske prisiljene sprejeti nižje plačilo in slabe delovne pogoje ter so tako pogosto postale bolj zaželjene delavke. Po drugi strani so ženske vstopale na trg delovne sile vedno bolj po svoji izbiri, ko so se začele zavedati svojih pravic in jih zahtevati. Nekatere so uspele pri vstopu na delovno mesto z napredovanjem in izboljšanjem plačila ter delovnih pogojev. Vendar so bile ženske še posebej prizadete zaradi gospodarskih razmer v procesih prestrukturiranja, ki so spremenili naravo zaposlitve ter v nekaterih primerih privedli do izgube delovnih mest tudi za strokovnjakinje z izkušnjami. Poleg tega so številne ženske vstopile v neformalni sektor zaradi pomanjkanja drugih možnosti. V procesu oblikovanja politike s strani mnogostranskih institucij, ki določajo pogoje in, v sodelovanju z vladami, cilje programov, posojil in subvencij strukturnega prilagajanja, so ženske in vprašanja spolov še vedno močno odsotna, vendar bi jih morali vključiti.

152. Diskriminacija pri izobraževanju in usposabljanju, najemanju delovne sile in plačilu, napredovanju ter v postopkih horizontalne mobilnosti, kot tudi neprožni delovni pogoji, pomanjkanje dostopa do produktivnih virov ter neustrezna delitev družinskih odgovornosti, skupaj s pomanjkanjem storitev ali pomanjkljivimi storitvami, kot je otroško varstvo, še naprej omejujejo zaposlovanje, gospodarske, poklicne in druge možnosti ter mobilnost žensk, njihovo sodelovanje pa je polno pritiskov. Še več, ovire zaradi odnosov zavirajo sodelovanje žensk pri razvoju gospodarske politike ter v nekaterih regijah omejujejo dostop žensk in deklet do izobrazbe in usposabljanja za gospodarsko vodenje.

153. Delež žensk v delovni sili še naprej narašča in skoraj povsod ženske delajo več zunaj gospodinjstva, čeprav ni prišlo do vzporedne razbremenitve odgovornosti za neplačano delo v gospodinjstvu in skupnosti. Dohodek žensk postaja za gospodinjstva vseh vrst vedno bolj potreben. V nekaterih regijah je poraslo žensko podjetništvo ter druge, od posameznice odvisne dejavnosti, še posebej v neformalnem sektorju. V številnih državah ženske predstavljajo večino zaposlenih pri nestandardnih delih, kot so začasna, priložnostna, večkratna zaposlitev za nepoln čas, pogodbena zaposlitev ter zaposlitev doma.

154. Delavke migrantke, vključno z domačimi delavkami, z nakazili prispevajo h gospodarstvu svoje države, s svojo udeleženostjo v delovni sili pa tudi h gospodarstvu sprejemne države. Vendar v številnih sprejemnih državah migrantke dosegajo višjo raven brezposelnosti v primerjavi tako z delavkami in delavci, ki niso migrantke oziroma migranti, kot z delavci migranti.

155. Nezadostno pozornost upoštevaje analizo družbene konstrukcije spolov je pomenila, da v gospodarskih strukturah, kot so finančni trgi in ustanove, trgi delovne sile, ekonomija kot akademska disciplina, gospodarska in družbena infrastruktura, obdavčitev in sistemi socialne varnosti, kot tudi družine in gospodinjstva, ostajajo ženski prispevki in problemi prepogosto prezrti. Posledica je, da lahko številni programi in politike še naprej prispevajo k neenakosti žensk in moških. Kjer je bil pri vključitvi vidika družbene konstrukcije spolov dosežen napredek, se je povečala tudi učinkovitost programov in politik.

156. Čeprav so številne ženske v gospodarskih strukturah napredovale, so pri večini žensk, še posebej tistih, ki se soočajo z dodatnimi ovirami, stalne ovire zadrževale njihovo sposobnost doseči ekonomsko samostojnost ter zagotoviti obstojno vsakdanje preživetje zase in za odvisne družinske članice in člane. Ženske so dejavne na številnih gospodarskih področjih in jih pogosto povezujejo, segajo pa od plačanega dela, kmetovanja in ribištva do neformalnega sektorja. Vendar pravne ovire in običaji, ki preprečujejo lastništvo ali dostop do zemlje, naravnih virov, kapitala, kredita, tehnologije in drugih načinov proizvodnje, kot tudi plačilne razlike, prispevajo k oviranju gospodarskega napredka žensk. Ženske prispevajo k razvoju ne samo s plačanim delom, temveč tudi z velikim deležem neplačanega dela. Po drugi strani ženske sodelujejo v proizvodnji blaga in storitev za trg in porabo v gospodinjstvu, v kmetijstvu, proizvodnji hrane ali družinskih podjetjih. Čeprav je vključeno v Sistem Združenih narodov za nacionalno bilanco ter zato v mednarodne standarde statistike dela, je to neplačano delo - še posebej v zvezi s kmetijstvom - pogosto premalo cenjeno in premalo opaženo. Po drugi strani ženske še vedno opravijo veliko večino neplačanega gospodinjskega dela in dela v skupnosti, kot skrb za otroke in starejše, priprava hrane za družino, varovanje okolja in zagotavljanje prostovoljne pomoči izpostavljenim posameznikom, posameznicam in prizadetim skupinam. To delo pogosto ni količinsko izmerjeno in v nacionalni bilanci ni vrednoteno. Prispevek žensk k razvoju je resno podcenjen in tako je družbeno priznanje omejeno. Ko bodo vrsta, obseg in porazdelitev tega neplačanega dela v celoti razvidni, bo to tudi prispevalo k boljši delitvi odgovornosti.

157. Čeprav so se kot posledica globalizacije gospodarstva oblikovale nekate-

re nove zaposlitvene možnosti za ženske, so prisotni tudi trendi, ki so povečali neenakost žensk in moških. Istočasno lahko globalizacija, vključno z gospodarsko integracijo, ustvari pritisk na položaj zaposlovanja žensk, tako da se prilagodijo na nove okoliščine ter najdejo nove vire zaposlitve, ko se vzorci trgovine spreminjajo. Treba je opraviti več analiz o vplivu globalizacije na ekonomski položaj žensk.

158. Za te trende so značilne nizke plače, nizki ali pa sploh nikakršni standardi varstva delavk in delavcev, slabi delovni pogoji, še posebej glede poklicnega zdravja in varnosti žensk, nizke ravni usposobljenosti ter pomanjkanje varnosti delovnih mest in socialne varnosti, tako v formalnem kot neformalnem sektorju. Brezposelnost žensk je resen in naraščajoč problem v številnih državah in sektorjih. Še najmanj zakoni o delu ter priseljenkah in priseljencih ščitijo mlade delavke in delavce v neformalnem in kmetijskem sektorju ter delavke migrantke. Ženske, še posebej tiste, ki vodijo gospodinjstva z majhnimi otroki, so omejene v svojih zaposlitvenih možnostih iz razlogov, med katere sodijo neprožni delovni pogoji ter neustrezna delitev družinskih odgovornosti s strani moških in družbe.

159. V državah, ki doživljajo temeljne politične, gospodarske in družbene spremembe, bi lahko usposobljenost žensk, če bi bila bolje uporabljena, več prispevala k njihovemu gospodarskemu življenju. Treba bi bilo še naprej razvijati in podpirati njihov vložek ter uresničevati njihove potenciale.

160. Pomanjkanje zaposlitve v zasebnem sektorju in skrčenje v javnih službah ter zmanjšanje števila delovnih mestih v javnem sektorju so nesorazmerno prizadeli ženske. V nekaterih državah ženske prevzemajo več neplačanega dela, kot skrb za otroke, bolne ali starejše, in tako nadomestijo izpadli dohodek gospodinjstva, še posebej, kadar javne storitve niso na voljo. V številnih primerih strategije za ustvarjanje delovnih mest niso posvetile dovolj pozornosti zaposlitvam in sektorjem, v katerih prevladujejo ženske; tudi niso ustrezno spodbujale dostopa žensk do tistih zaposlitev in sektorjev, ki so po tradiciji moški.

161. Med ženskami, ki imajo plačano delo, številne doživljajo ovire, ki preprečujejo, da bi dosegle svoje potenciale. Nekatere je v vedno večjem številu najti na nižjih vodstvenih ravneh, vendar jim diskrminacijski odnos preprečuje nadaljnje napredovanje. Spolno nadlegovanje je žalitev delavkinega dostojanstva ter ženskam preprečuje, da bi prispevale v sorazmerju s svojimi zmožnostmi. Pomanjkanje okolja, prijaznega do družin, vključno s pomanjkanjem ustreznega in gmotno dostopnega otroškega varstva, ter neprožen delovni čas še nadalje preprečujejo ženskam, da bi dosegle svoj polni potencial.

162. V zasebnem sektorju, vključno s transnacionalnimi in nacionalnimi podjetji, so ženske na vodstvenih in usmerjevalnih ravneh močno odsotne, kar kaže na diskriminacijsko politiko in navade pri najemanju ter napredovanju delovne sile. Nenaklonjeno delovno okolje, kot tudi omejeno število zaposlitvenih možnosti, ki so na voljo, je mnoge ženske vodilo k iskanju drugačnih možnosti. Ženske so se vedno bolj samozaposlovale in postajale lastnice in vodje mikro, majhnih in srednje velikih podjetij. Širitev neformalnega sektorja - v številnih

državah - ter samoorganiziranih in neodvisnih podjetij gre v veliki meri pripisati ženskam, katerih sodelovanje, samopomoč ter tradicionalne navade in pobude v proizvodnji in trgovini predstavljajo gospodarski vir odločilnega pomena. Ko ženske pridobijo dostop do kapitala, kredita in drugih virov, tehnologije in usposabljanja, ter nadzor nad njimi, lahko povečajo proizvodnjo, trženje in dohodek za obstojen razvoj.

163. Ob upoštevanju dejstva sočasnosti nadaljevanja neenakosti in opaznega napredka je treba ponovno pretehtati politiko zaposlovanja, da bi vključili vidik družbene konstrukcije spolov ter opozorili na širok obseg možnosti, kot tudi obravnavali vse negativne posledice vpliva družbene konstrukcije spolov v sedanjih vzorcih dela in zaposlovanja. Da bi uresničili enakost žensk in moških ter njihov prispevek h gospodarstvu, so potrebni dejavni napori za enakovredno priznavanje in upoštevanje vpliva, ki ga v družbi imajo delo, izkušnje, znanje in vrednote tako žensk kot moških.

164. Pri obravnavanju gospodarskega potenciala in neodvisnosti žensk bi morale vlade in drugi dejavniki pospeševati dejavno in vidno politiko vključevanja vidika družbene konstrukcije spolov v vse programe in politike, da se pred sprejemom odločitev opravi analiza o njihovih vplivih na ženske in moške.

Strateški cilj F.1.

Pospeševati gospodarske pravice in neodvisnost žensk, vključno z dostopom do zaposlovanja, ustreznimi delovnimi pogoji in nadzorom nad gospodarskimi viri

Potrebno ukrepanje

165. vlad:

a) sprejeti in uveljaviti zakonodajo, ki zagotavlja pravice žensk in moških do enakega plačila za enako delo ali delo enake vrednosti;

b) na trgu delovne sile sprejeti in uvesti zakone proti diskriminaciji, ki temelji na družbeni konstrukciji spolov, pri zaposlovanju in napredovanju, razširitvi zaposlitvenih ugodnosti in socialne varnosti ter delovnih pogojih, še posebej glede starejših žensk;

c) odpraviti diskriminacijske navade delodajalcev in delodajalk, kot so zanikanje zaposlitve ter odpust zaradi nosečnosti ali dojenja, ali zahtevek po dokazilu o uporabi kontracepcijskih sredstev, ter sprejeti ustrezne ukrepe glede upoštevanja reproduktivne vloge in funkcij ženske ter sprejeti učinkovite ukrepe za zagotovitev, da noseče ženske, ženske na porodniškem dopustu ali ženske, ki po rojstvu otroka ponovno vstopajo na trg delovne sile, ne doživljajo diskriminacije;

d) oblikovati mehanizme in pozitivno ukrepati, da bi ženskam omogočili dostop do polnega in enakovrednega sodelovanja pri oblikovanju politik in definiciji struktur preko teles, kot so ministrstva za finance in trgovino, nacionalne gospodarske komisije, ekonomski raziskovalni inštituti in druge ključne institucije, kot tudi z njihovim sodelovanjem v ustreznih mednarodnih telesih;

e) opraviti zakonodajne in administrativne reforme, da bi ženske pridobile enake pravice kot moški do ekonomskih virov, vključno z dostopom do lastništva in nadzora nad zemljo ter drugih oblik lastnine, kreditov, dediščine, naravnih virov in ustreznih novih tehnologij;

f) izvesti preglede nacionalnega davka na dohodek in dediščino ter sistemov socialne varnosti, da bi odpravili vsakršne obstoječe predsodke proti ženskam;

g) skušati razširiti poznavanje dela in zaposlovanja s prizadevanji, med drugim, za merjenje in boljše razumevanje vrste, obsega in porazdelitve neplačanega dela, še posebej dela pri skrbi za odvisne družinske člane in članice ter neplačanega dela na družinskih kmetijah ali v podjetjih, ter spodbujati delitev in razširjanje informacij o študijah in izkušnjah na tem področju, vključno z razvojem metod za ovrednotenje njegove vrednosti glede količine, da bi se morebiti odrazila v bilancah, ki se lahko izdelajo ločeno, vendar v skladu z osrednjimi nacionalnimi bilancami;

h) pregledati in popraviti zakone, ki urejajo delovanje finančnih ustanov, da bi zagotovili njihove storitve za moške in ženske na enaki podlagi;

i) olajšati, na ustreznih ravneh, bolj odprte in transparentne proračunske postopke;

j) popraviti in uresničiti nacionalno politiko, ki podpira tradicionalno varčevanje, kreditne in posojilne mehanizme za ženske;

k) skušati zagotoviti, da nacionalna politika, povezana z mednarodnimi in regionalnimi trgovinskimi sporazumi, nima negativnega vpliva na nove in tradicionalne gospodarske dejavnosti žensk;

l) zagotoviti, da vse korporacije, vključno s transnacionalnimi, izpolnjujejo nacionalne zakone in zakonike, predpise o socialni varnosti, veljavne mednarodne sporazume, instrumente in konvencije, vključno s tistimi, ki se nanašajo na okolje, ter druge ustrezne zakone;

m) prilagoditi politiko zaposlovanja za lažje prestrukturiranje vzorcev dela, da bi pospešili delitev družinskih odgovornosti;

n) vzpostaviti mehanizme in druge forume, da bi podjetnicam in delavkam omogočili prispevati k oblikovanju politik in programov, ki jih razvijajo gospodarska ministrstva in finančne ustanove;

o) sprejeti in uveljaviti zakone o enakih možnostih, pozitivno ukrepati in na različne načine zagotoviti njihovo izpolnjevanje s strani javnega in zasebnega sektorja;

p) uporabiti analizo vpliva družbene konstrukcije spolov pri razvoju makro in mikro ekonomske in socialne politike za spremljanje tega vpliva in prestrukturiranje politike v primerih, ko se pojavlja škodljiv vpliv;

q) pospeševati politike, ki imajo posluh za oba spola, ter ukrepe za krepitev položaja žensk kot enakih partnerk moškim na tehničnih, upravljalskih in podjetniških področjih;

r) reformirati zakone ali uzakoniti nacionalno politiko, ki podpira vzpostavitev zakonov o delu za zagotovitev varstva vseh delavk, vključno z varnimi delovnimi postopki, pravico do organiziranja in dostopa do pravice.

Strateški cilj F.2.

Olajšati enak dostop žensk do virov, zaposlitve, trgov in menjave

Potrebno ukrepanje

166. vlad:

a) pospeševati in podpirati samozaposlitev žensk in razvoj malih podjetij ter okrepiti dostop žensk do kreditov in kapitala pod ustreznimi pogoji, enakimi, kot jih imajo moški, s pomočjo širjenja ustanov, namenjenih pospeševanju ženskega podjetništva, vključno, z netradicionalnimi in vzajemnimi kreditnimi projekti kot tudi z inovativnimi povezavami s finančnimi ustanovami;

b) krepiti vlogo države - kadar nastopa kot delodajalka - kot pobudnice razvoja politike enakih možnosti moških in žensk;

c) na nacionalni in lokalni ravni spodbujati in krepiti potencial podeželskih žensk za ustvarjanje dohodka z olajšanjem njihovega enakega dostopa do produktivnih sredstev, zemlje, kredita, kapitala, lastninskih pravic, razvojnih programov in zadružniških struktur ter nadzora nad njimi;

d) pospeševati in krepiti mikro podjetja, nova majhna podjetja, zadružna podjetja, razširjene trge in druge zaposlitvene možnosti ter, kjer ustreza, olajšati prehod iz neformalnega v formalni sektor, še posebej na podeželskih območjih;

e) oblikovati in preoblikovati programe in politike, ki priznavajo in krepijo odločilno vlogo žensk pri preskrbi hrane in zagotavljajo plačanim in ne-

plačanim proizvajalkam, še posebej tistim, ki se ukvarjajo s proizvodnjo hrane, kot kmetovanjem, ribištvom in akvakulturo pa tudi z urbanimi podjetji, enak dostop do ustreznih tehnologij, prevoza, podružničnih storitev, tržnih in kreditnih zmogljivosti na lokalnih ravneh;

f) vzpostaviti ustrezne mehanizme in spodbuditi medsektorske ustanove, ki omogočajo ženskim zadrugam, da kar najbolj izboljšajo dostop do potrebnih storitev;

g) povečati delež podružničnih delavk in drugega ženskega vladnega osebja, ki zagotavlja tehnično pomoč ali upravlja gospodarske programe;

h) popraviti in, če je treba, preoblikovati ter uresničevati politiko, vključno z zakoni o podjetju, trgovanju in pogodbah, ter vladnimi uredbami, za zagotovitev, da ni disriminacijska do mikro, majhnih in srednje velikih podjetij v lasti žensk na podeželju in v mestih;

i) analizirati, svetovati, usklajevati in uresničevati politiko, ki združuje potrebe in interese zaposlenih in samozaposlenih žensk ter podjetnic v sektorski in medministrski politiki, programih in proračunih;

j) zagotoviti enak dostop žensk do učinkovitega usposabljanja za delovno mesto, ponovnega usposabljanja, svetovanja in namestitvenih storitev, ki niso omejene na tradicionalna zaposlitvena področja;

k) odstraniti politične in administrativne ovire, s katerimi se soočajo ženske v socialnih in razvojnih programih in ki odvračajo zasebne pobude in pobude posameznic in posameznikov;

l) varovati in pospeševati spoštovanje temeljnih pravic delavk in delavcev, vključno s prepovedjo prisilnega dela in dela otrok, svobodo druženja in pravico do organiziranja in kolektivnih pogajanj, enakim plačilom za moške in ženske za delo enake vrednosti ter nediskriminacijo pri zaposlovanju, ob polnem uresničevanju konvencij Mednarodne organizacije dela v primeru držav pogodbenic teh konvencij, in ob upoštevanju načel, veljavnih v primeru držav, ki niso pogodbenice teh konvencij, da bi dosegli resnično trajno gospodarsko rast in obstojen razvoj.

167. vlad, centralnih bank in nacionalnih razvojnih bank ter zasebnih bančnih ustanov, kot ustreza:

a) povečati sodelovanje žensk, vključno podjetnic, v svetovalnih organih in drugih forumih, ki podjetnicam iz vseh sektorjev in njihovim organizacijam omogočajo, da prispevajo k oblikovanju in popravkom politik in programov, ki se razvijajo v gospodarskih ministrstvih in bančnih ustanovah;

b) mobilizirati bančni sektor, da poveča posojanje in refinanciranje s pomočjo spodbud in z razvojem posredniške mreže, ki oskrbuje podjetnice in proizvajalke tako na podeželskih kot mestnih območjih, ter pri svojem vo-

denju, načrtovanju in odločanju vključuje ženske;

c) strukturirati storitve, da bodo dosegle podeželske in mestne ženske, ki se ukvarjajo z mikro, majhnimi in srednje velikimi podjetji, s posebno pozornostjo do mladih žensk, žensk z nizkimi dohodki, pripadnic etničnih in rasnih manjšin, avtohtonih prebivalk, ki nimajo dostopa do kapitala in premoženja; razširiti dostop žensk do finančnih trgov z določitvijo in spodbujanjem reform finančnega nadzora in predpisov, ki podpirajo posredne in neposredne napore finančnih ustanov za boljše izpolnjevanje kreditnih in drugih finančnih potreb mikro, majhnih in srednje velikih ženskih podjetij;

d) zagotoviti, da so prioritete žensk vključene v programe javnega vlaganja v ekonomsko infrastrukturo, kot so voda in sanitarne naprave, elektrifikacija in ohranjanje energije, transport in izgradnja cest; pospeševati večje vključevanje koristnic na stopnjah projektnega načrtovanja in izvedbe za zagotovitev dostopa do poslov in pogodb.

168. vlad in nevladnih organizacij:

a) posvetiti posebno pozornost potrebam žensk pri posredovanju informacij o trgih, trgovini in sredstvih ter zagotoviti ustrezno usposabljanje na teh področjih;

b) spodbujati strategije ekonomskega razvoja skupnosti, ki gradijo na partnerstvu med vladami, ter spodbujati člane in članice civilne družbe k ustvarjanju delovnih mest in obravnavanju družbenih razmer posameznic in posameznikov, družin in skupnosti.

169. Z mnogostranskimi investitorkami in investitorji ter regionalnimi razvojnimi bankami, kot tudi dvostranskimi in zasebnimi investicijskimi agencijami na mednarodnih, regionalnih in subregionalnih ravneh:

a) pregledati, kjer je treba preoblikovati, in uresničiti politiko, programe in projekte za zagotovitev, da ženske na podeželskih in oddaljenih območjih dosežejo večji delež sredstev;

b) razviti prožne ureditve za financiranje posredniških ustanov, usmerjenih na gospodarske dejavnosti žensk, in pospešiti samozadostnost ter povečano kapaciteto in donosnost gospodarskih podjetij žensk;

c) razviti strategije za utrditev in krepitev pomoči mikro, majhnim in srednjevelikim podjetjem za povečanje možnosti žensk, da polno in enakopravno sodelujejo ter skupno delujejo za uskladitev in povečanje učinkovitosti tega sektorja ob naslonitvi na strokovno znanje in sredstva svojih lastnih organizacij kot tudi dvostranskih agencij, vlad in nevladnih organizacij.

170. mednarodnih mnogostranskih in dvostranskih organizacij za sodelovanje in razvoj:

podpirati, z zagotavljanjem kapitala in/ali virov, finančne ustanove, ki oskrbujejo podjetnice z nizkimi dohodki, majhne in mikro podjetnice ter proizvajalke v formalnem in neformalnem sektorju.

171. vlad in/ali mnogostranskih finančnih ustanov:

popraviti pravila in postopke formalnih nacionalnih in mednarodnih finančnih ustanov, ki ovirajo ponovitev prototipa banke Grameen Bank, ki podeželskim ženskam omogoča kreditne zmogljivosti.

172. mednarodnih organizacij:

zagotoviti primerno podporo programom in projektom, namenjenim pospeševanju obstojnih in produktivnih podjetniških dejavnosti žensk, še posebej takih v neugodnem položaju.

Strateški cilj F. 3.

Zagotoviti podjetniške storitve, usposabljanje in dostop do trgov, informacij in tehnologije, še posebej ženskam z nizkimi dohodki

Potrebno ukrepanje

173. vlad v sodelovanju z nevladnimi organizacijami in zasebnim sektorjem:

a) poskrbeti za javno infrastrukturo za zagotovitev enakega dostopa na trge za podjetnice in podjetnike;

b) razviti programe, ki zagotavljajo usposabljanje in ponovno usposabljanje, še posebej za nove tehnologije, ter gmotno dostopne storitve za ženske iz poslovnega vodenja, razvoja proizvoda, financiranja, proizvodnje, nadzora kakovosti, trženja in pravnih vidikov poslovanja;

c) zagotoviti programe dostopa pomoči za informiranje revnih žensk in žensk z nizkimi dohodki, še posebej na podeželskih in oddaljenih območjih, o priložnostih za dostop do trgov in tehnologije, ter zagotoviti pomoč za koriščenje teh možnosti;

d) oblikovati nediskriminacijske podporne službe, vključno z investicijskimi skladi za ženska podjetja, ter se s programi pospeševanja trgovine usmeriti na ženske, še posebej tiste z nizkimi dohodki;

e) razširjati informacije o uspešnih podjetnicah v tradicionalnih in netradicionalnih gospodarskih dejavnostih ter o strokovnosti, potrebni za uspeh, in olajšati sporočanje informacij v omrežje in njihovo izmenjavo;

f) sprejeti ukrepe za zagotovitev enakega dostopa žensk do usposabljanja na delovnem mestu, vključno z brezposelnimi ženskami, samohranilkami, ženskami, ki ponovno vstopajo na trg delovne sile po podaljšani začasni odsotnosti zaradi družinskih odgovornosti in drugih vzrokov, ter ženskami, razseljenimi zaradi novih oblik proizvodnje ali omejevanja, ter povečati pobude podjetjem za razširitev števila poklicnih in usposobitvenih centrov, ki zagotavljajo usposabljanje za ženske na netradicionalnih področjih;

g) zagotoviti gmotno dostopne podporne storitve, kot so visoko kakovostne, prožne in gmotno dostopne storitve otroškega varstva, ki upoštevajo potrebe delavcev in delavk.

174. lokalnih, nacionalnih, regionalnih in mednarodnih podjetniških organizacij in nevladnih organizacij, ki se ukvarjajo z vprašanji žensk:

na vseh ravneh zavzemati se za pospeševanje in podporo ženskim poslom in podjetjem, vključno s tistimi v neformalnem sektorju, ter za enak dostop žensk do produktivnih sredstev.

Strateški cilj F.4.

Krepiti ekonomsko zmogljivost žensk in komercialne mreže

Potrebno ukrepanje

175. vlad:

a) sprejeti politiko, ki podpira podjetniške organizacije, nevladne organizacije, zadruge, revolvinška posojilna sredstva, kreditne družbe, podeželske in kmečke organizacije, ženske skupine za samopomoč in druge skupine, da bi zagotovile storitve podjetnicam na podeželju in v mestih;

b) vključiti vidik družbene konstrukcije spolov v vso politiko gospodarskega prestrukturiranja in strukturnega prilagajanja ter oblikovati programe za ženske, ki jih je prizadelo gospodarsko prestrukturiranje, vključno s programi strukturnega prilagajanja, ter za ženske, ki delajo v neformalnem sektorju;

c) sprejeti politiko, ki ustvarja ugodno okolje za ženske skupine samopomoči, organizacije delavk in delavcev ter zadruge, s pomočjo nekonvencionalnih oblik podpore ter s priznavanjem pravice do svobode združevanja in pravice do organiziranja;

d) podpirati programe, ki povečujejo samozanašanje posebnih skupin žensk, kot so mlade ženske, invalidne in starejše ženske ter pripadnice rasnih in etničnih manjšin;

e) pospeševati enakost spolov s spodbujanjem študij o ženskah ter z uporabo rezultatov teh študij in raziskav družbene konstrukcije spolov na vseh področjih, vključno z ekonomskim, znanstvenim in tehnološkim;

f) podpirati gospodarske dejavnosti avtohtonih prebivalk ob upoštevanju njihovega tradicionalnega znanja, da bi izboljšali njihov položaj in razvoj;

g) sprejeti politiko za razširitev ali ohranitev varstva zakonov o delu in določil o socialni varnosti za tiste, ki opravljajo plačano delo na domu;

h) priznati in spodbujati prispevek raziskav znanstvenic in tehnologinj;

i) zagotoviti, da politika in predpisi niso diskriminacijski do mikro, majhnih in srednjih podjetij, ki jih vodijo ženske.

176. finančnih posrednic in posrednikov, nacionalih inštitutov za usposabljanje, kreditnih družb, nevladnih ogranizacij, ženskih združenj, poklicnih organizacij in zasebnega sektorja, kot ustreza:

a) na nacionalnih, regionalnih in mednarodnih ravneh zagotoviti usposabljanje iz različnih znanj, povezanih s poslovanjem in področjem finančnega upravljanja, ter iz tehničnih znanj, da bi omogočili ženskam, še posebej mladim, sodelovanje pri oblikovanju gospodarske politike na teh ravneh;

b) zagotoviti podjetniške storitve, vključno s tržnimi in trgovinskimi informacijami, načrtovanjem proizvodov in inovacijami, prenosom tehnologije in kakovosti v ženska podjetja, vključno s tistimi v izvoznih sektorjih gospodarstva;

c) pospeševati tehnične in komercialne povezave in vzpostaviti skupna vlaganja podjetnic na nacionalni, regionalni in mednarodni ravni v podporo pobudam na ravni skupnosti;

d) krepiti sodelovanje žensk, vključno odrinjenih žensk, pri proizvodnji in tržnih zadrugah z zagotovitvijo tržne in finančne podpore, še posebej na podeželskih in oddaljenih območjih;

e) pospeševati in krepiti ženska mikropodjetja, nova mala podjetja, zadružna podjetja, razširjene trge in druge zaposlitvene možnosti ter, kjer ustreza, olajšati prehod iz neformalnega v formalni sektor, na podželju in v mestih;

f) investirati kapital in razviti portfelje naložb za financiranje ženskih podjetniških pobud;

g) v povezavi z vstopom v tržno gospodarstvo nameniti primerno pozornost zagotovitvi tehnične pomoči, svetovalnih storitev, usposabljanja in ponovnega usposabljanja žensk;

h) podpreti kreditne mreže in inovativne naložbe, vključno s tradicionalnimi oblikami varčevanja;

i) zagotoviti mrežne ureditve za podjetnice, vključno z možnostmi mentorstva bolj izkušenih za neizkušene;

j) spodbujati organizacije skupnosti in javne oblasti za vzpostavitev skupnih posojilnih skladov za podjetnice, ki izhajajo iz uspešnih zadružnih modelov manjšega obsega.

177. zasebnega sektorja, vključno s transnacionalnimi in nacionalnimi korporacijami:

a) sprejeti politiko ter vzpostaviti mehanizme za dodeljevanje pogodb brez diskriminacije;

b) pridobivati ženske za vodenje, odločanje in upravljanje ter zagotoviti programe usposabljanja na enaki podlagi kot za moške,

c) spoštovati nacionalne zakone o delu, okolju, potrošništvu, zdravstvu in varnosti, še posebej tiste, ki prizadevajo ženske.

Strateški cilj F.5.

Odpraviti poklicno segregacijo in vse oblike diskriminacije pri zaposlovanju

Potrebno ukrepanje

178. vlad, delodajalk in delodajalcev, uslužbenk in uslužbencev, sindikatov in ženskih organizacij:

a) izvajati in uveljavljati zakone in predpise ter spodbujati prostovoljne kodekse obnašanja, ki zagotavljajo, da se mednarodni standardi dela, kot Konvencija št. 100 Mednarodne organizacije dela o enakem plačilu in delavkinih oz. delavčevih pravicah, uporablja enako za delavke in delavce;

b) sprejeti in uveljavljati zakone ter uvesti ukrepe za izvajanje, vključno z načini za popravo in dostop do sodišč v primeru neizpolnjevanja, da bi prepovedali posredno in neposredno diskriminacijo zaradi spola, vključno s sklicevanjem na zakonski ali družinski status pri dostopu do zaposlitve, pogojih zaposlitve, vključno z usposabljanjem, napredovanjem, zdravjem in varnostjo kot tudi zaključkom zaposlitve in socialno varnostjo delavk in delavcev, skupaj s pravnim varstvom pred spolnim in rasnim nadlegovanjem;

c) sprejeti in uveljavljati zakone ter razviti politiko delovnega mesta proti diskriminaciji na trgu delovne sile, še posebej glede starejših delavk, pri najemanju in napredovanju ter pri razširitvi zaposlitvenih ugodnosti in socialne varnosti, kot tudi glede diskriminacijskih delovnih pogojev in spol-

nega nadlegovanja; treba bi bilo razviti mehanizme za redni pregled in nadzorovanje teh zakonov;

d) odpraviti diskriminacijske navade delodajalcev in delodajalk zaradi reproduktivne vloge in funkcije žensk, vključno z zavrnitvijo zaposlitve in odpustom žensk zaradi nosečnosti in dojenja;

e) razviti in pospeševati programe in storitve zaposlovanja za ženske, ki vstopajo in/ali ponovno vstopajo na trg delovne sile, še posebej revne mestne, podeželske in mlade ženske, samozaposlene in tiste, ki so prizadete zaradi strukturnega prilagajanja;

f) izvajati in nadzorovati pozitivno zaposlovanje v javnem in zasebnem sektorju, programe enakopravnega in pozitivnega ukrepanja za obravnavanje sistematične diskriminacije žensk kot delovne sile, še posebej invalidnih žensk in žensk, ki pripadajo drugim prizadetim skupinam, glede najemanja, zadržanja in napredovanja ter poklicnega usposabljanja žensk na vseh področjih;

g) odpraviti poklicno segregacijo, še posebej s pospeševanjem enakega sodelovanja žensk v visoko strokovnih poklicih in na višjih vodilnih položajih ter z drugimi ukrepi, kot so svetovanje in namestitve, ki spodbujajo njihov poklicni razvoj na delovnem mestu ter usmerjajo mobilnost navzgor na trgu delovne sile, ter s spodbujanjem diverzifikacije poklicnih izbir tako za moške kot ženske; spodbujati ženske, da se lotevajo netradicionalnih zaposlitev, še posebej v znanosti in tehnologiji, ter spodbujati moške, da si iščejo zaposlitev v družbenem sektorju;

h) priznati kolektivna pogajanja kot pravico in kot pomemben mehanizem za odpravo plačilne neenakosti žensk ter za izboljšanje delovnih pogojev;

i) pospeševati izvolitev sindikalnih funkcionark in zagotoviti, da so funkcionarke ali funkcionarji sindikata, izvoljeni za zastopanje žensk, v zvezi z opravljanjem svojih funkcij deležni varstva delovnega mesta in fizične varnosti;

j) zagotoviti dostop in razviti posebne programe, ki invalidnim ženskam omogočajo pridobiti in zadržati zaposlitev ter zagotoviti dostop do izobraževanja in usposabljanja na vseh ustreznih ravneh v skladu s Standardnimi pravili o izenačitvi možnosti za invalidne osebe;[30] prilagoditi delovne pogoje, v največjem možnem obsegu, da ustrezajo potrebam invalidk, ki bi jim bilo treba zagotoviti pravno varstvo proti neosnovanim izgubam delovnega mesta zaradi invalidnosti;

k) povečati napore za premostitev prepada med ženskim in moškim plačilom, sprejeti korake za uresničitev načela enakega plačila za enako delo ali delo enake vrednosti z okrepitvijo zakonodaje, vključno z izpolnjevanjem mednarodnih zakonov in standardov dela, ter spodbujati projekte vrednotenja zaposlitve z merili, nepristranskimi glede spola;

l) vzpostaviti in/ali krepiti mehanizme za razsojanje v zadevah, ki se nanašajo na diskriminacijo glede plačila;

m) določiti posebne ciljne roke za odpravo vseh oblik dela otrok, ki so v nasprotju s sprejetimi mednarodnimi standardi, ter zagotoviti polno uveljavljanje ustreznih obstoječih zakonov in, kjer ustreza, sprejeti zakonodajo, potrebno za uresničitev Konvencije o otrokovih pravicah in standardov Mednarodne organizacije dela, ki zagotavljajo varstvo otrok, ki delajo, še posebej otrok z ulice, z zagotavljanjem ustreznih zdravstvenih, izobraževalnih in drugih socialnih storitev;

n) zagotoviti, kjer ustreza, da strategije za odpravo dela otrok obravnavajo tudi pretirane zahteve do nekaterih deklic in deklet glede neplačanega dela v domačem in drugih gospodinjstvih;

o) pregledati, analizirati in, kjer ustreza, preoblikovati strukture plačil v poklicih, kjer prevladujejo ženske, kot so poučevanje, zdravstvena nega, otroško varstvo, z namenom povišati njihov nizek status in zaslužek;

p) olajšati produktivno zaposlovanje dokumentiranih migrantk (vključno z ženskami, ki so dobile status begunke v skladu s Konvencijo iz 1951, ki se nanaša na status begunk in beguncev) z večjim priznavanjem tuje izobrazbe in priporočil ter z integriranim pristopom k usposabljanju za trg delovne sile, ki vključuje učenje jezikov.

Strateški cilj F.6.

Pospeševati usklajevanje poklicnih in družinskih obveznosti žensk in moških

Potrebno ukrepanje

179. vlad:

a) sprejeti politiko za zagotovitev ustreznega varstva zakonov o delu in ugodnosti socialne varnosti za delavke in delavce za nepoln delovni čas, začasne in sezonske delavke in delavce ter delavke in delavce, ki opravljajo delo na domu; pospeševati poklicni razvoj, temelječ na delovnih pogojih, ki usklajujejo poklicne in družinske odgovornosti;

b) zagotoviti, da lahko moški in ženske na enaki podlagi prosto izbirajo delo za poln ali krajši delovni čas, ter proučiti ustrezno varstvo za netipične delavke in delavce glede dostopa do zaposlitve, delovnih pogojev in socialne varnosti;

c) s pomočjo zakonodaje zagotoviti pobude in/ali spodbude ter možnosti za ženske in moške, da ob ohranitvi delovnega mesta vzamejo dopust za

nego otroka in koristijo starševske ugodnosti; pospeševati enakovredno delitev odgovornosti moških in žensk za družino, vključno z ustrezno zakonodajo, pobudami in/ali spodbujanjem, ter tudi pospeševati olajšave za dojenje zaposlenih mater;

d) razviti politiko, med drugim, izobraževanja za spremembo odnosov, ki krepijo delitev dela po spolih, da bi pospešili zasnovo deljene družinske odgovornosti za delo in dom, še posebej v zvezi z otroki in skrbjo za starejše;

e) izboljšati razvoj in dostop do tehnologij, ki olajšujejo tako poklicno kot gospodinjsko delo, spodbujajo samopodporo, ustvarjajo dohodek, v okviru procesa proizvodnje spreminjajo vloge, predpisane spoloma, ter omogočajo ženskam premik iz slabo plačanih zaposlitev;

f) proučiti obseg politik in programov, vključno z zakonodajo socialne varnosti in sistemi obdavčenja v skladu z nacionalnimi prioritetami in politiko, da bi določili, kako pospešiti enakost spolov in prožnost načina, kako ljudje delijo svoj čas med izobraževanjem in usposabljanjem, plačano zaposlitvijo, družinskimi odgovornostmi, prostovoljnimi dejavnostmi in drugimi družbeno koristnimi oblikami dela, počitka in zabave, ter imajo od tega koristi.

180. vlad, zasebnega sektorja in nevladnih organizacij, sindikatov in Organizacije združenih narodov, kot ustreza:

a) sprejeti ustrezne ukrepe v zvezi z ustreznimi vladnimi organi in združenji delodajalk in delodajalcev ter delojemalk in delojemalcev, tako da ženske in moški lahko začasno prekinejo zaposlitev, imajo prenosljive zaposlitvene in pokojninske ugodnosti, se lahko dogovorjajo za spremembo delovnega časa, ne da bi žrtvovali svoje možnosti za razvoj in napredovanje pri delu ter na svoji poklicni poti;

b) načrtovati in poskrbeti za izobraževalne programe s pomočjo inovativnih medijskih kampanj ter za izobraževalne programe šol in skupnosti za dvig zavesti o enakosti spolov in nestereotipnih vlogah žensk in moških v družinah; zagotoviti podporne storitve in zmogljivosti, kot so varstvo otrok na delovnih mestih in prožne delovne ureditve;

c) sprejeti in uveljavljati zakone proti spolnemu in drugim oblikam nadlegovanja na vseh delovnih mestih.

G. ŽENSKE NA OBLASTI IN V PROCESIH ODLOČANJA

181. Splošna deklaracija o človekovih pravicah navaja, da ima vsakdo pravico, da sodeluje pri upravljanju svoje države. Krepitev moči in samostojnost žensk ter izboljšanje družbenega, gospodarskega in političnega položaja so bistveni za dosego tako transparentnega kot tudi odgovornega upravljanja in administracije ter obstojnega razvoja na vseh področjih življenja. Razmerja moči, ki preprečujejo, da bi ženske živele polno življenje, delujejo na številnih ravneh družbe, od najbolj osebnih do najbolj javnih. Dosega cilja enakega sodelovanja žensk in moških pri odločanju bo zagotovila ravnotežje, ki bolj natančno odraža sestavo družbe in je potrebno za krepitev demokracije in pospeševanje njenega pravilnega delovanja. Enakost pri političnem odločanju igra ključno vlogo, brez katere je težko verjeti, da je mogoče izvesti resnično vključitev enakosti v odločanje vlad. V zvezi s tem ima enakovredno sodelovanje žensk v političnem življenju osrednjo vlogo v splošnem procesu izboljšanja položaja žensk. Enakovredno sodelovanje žensk pri odločanju ni samo enostavna zahteva po pravičnosti ali demokraciji, temveč nanj lahko gledamo kot na potreben pogoj za upoštevanje interesov žensk. Brez dejavnega sodelovanja žensk ter vključitve perspektiv žensk v vse ravni odločanja, ni mogoče doseči ciljev enakosti, razvoja in miru.

182. Kljub široko razširjenemu gibanju v smeri demokratizacije v številnih državah, so ženske mnogo premalo zastopane na večini ravni upravljanja, še posebej v ministrskih in drugih izvršnih organih, ter so malo napredovale pri pridobitvi politične moči v zakonodajnih telesih ali pri dosegi cilja, sprejetega na Ekonomskem in socialnem svetu, da bo do leta 1995 na položajih na ravneh odločanja 30 odstotkov žensk. Globalno imajo ženske samo 10 odstotkov članstva v zakonodajnih organih in še nižji odstotek ministrskih položajev. V nekaterih državah, zlasti tistih, ki doživljajo temeljne politične, gospodarske in družbene spremembe, se je pomembno zmanjšalo število žensk, zastopanih v zakonodajnih organih. Čeprav ženske predstavljajo vsaj polovico volilk in volilcev v skoraj vseh državah in so v skoraj vseh državah članicah Združenih narodov pridobile pravico do glasovanja in služboanja, so še naprej premalo zastopane kot kandidatke za javne službe. Tradicionalni delovni vzorci številnih političnih strank in upravnih struktur še vedno ovirajo sodelovanje žensk v javnem življenju. Ženske od iskanja političnih služb odvračajo diskriminacijski odnosi in navade, družinske odgovornosti in skrb za otroke ter visoki stroški iskanja in zadržanja javne službe. Ženske v politiki in na položajih odločanja v vladah in zakonodajnih telesih prispevajo k redefiniranju političnih prioritet, postavitvi novih tem na politični dnevni red, ki odražajo in obravnavajo ženska vprašanja, vrednote in izkušnje ter bistvenim političnim vprašanjem dajejo nove vidike.

183. Ženske so v skupnosti in neformalnih organizacijah, kot tudi na javnih položajih pokazale precej sposobnosti za vodenje. Vendar socializacija in negativno stereotipno obravnavanje žensk in moških, vključno v medijih, krepita

težnjo, da bi politično odločanje ostalo v domeni moških. Podobno so ženske premalo zastopane na položajih odločanja na področjih umetnosti, kulture, športa, javnih medijev, izobraževanja, vere in zakonodaje, kar preprečuje, da bi imele pomembnejši vpliv na številne ključne institucije.

184. Zaradi njihovega omejenega dostopa do tradicionalnih dostopov do moči, kot so organi odločanja političnih strank, organizacije delodajalk in delodajalcev ter sindikati, so ženske pridobile dostop do moči preko alternativnih struktur, še posebej na področju nevladnih organizacij. Preko nevladnih organizacij ter podeželskih in kmečkih organizacij so ženske lahko izrazile svoje interese in probleme ter postavile vprašanja žensk na nacionalne, regionalne in mednarodne dnevne rede.

185. Neenakost na javnem prizorišču se lahko pogosto začne z diskriminacijskimi odnosi, navadami in neenakimi razmerji moči med ženskami in moškimi v družinah, kot je določeno v točki 29. Neenaka razdelitev dela in odgovornosti v gospodinjstvih, ki temelji na neenakih razmerjih moči, omejuje tudi možnosti žensk, da bi našle čas in razvile znanja, potrebna za sodelovanje pri odločanju v širših javnih forumih. Enakovrednejša delitev odgovornosti med ženskami in moškimi ne zagotavlja samo boljše kakovosti življenja žensk in njihovih hčera, temveč tudi povečuje njihove možnosti, da oblikujejo in načrtujejo javno politiko, navade in izdatke, tako da se njihovi interesi lahko priznajo in obravnavajo. Neformalne mreže in vzorci odločanja na ravni lokalne skupnosti, ki odražajo prevladujoče moške značilnosti, omejujejo zmožnost žensk za enakovredno sodelovanje v političnem, gospodarskem in družbenem življenju.

186. Nizek delež žensk med nosilci in nosilkami gospodarskih in političnih odločitev na lokalni, nacionalni, regionalni in mednarodni ravni odraža strukturne in vedenjske ovire, ki jih je treba obravnavati s pozitivnimi ukrepi. Vlade, transnacionalne in nacionalne korporacije, mediji, banke, akademske in znanstvene institucije, regionalne in mednarodne organizacije, vključno s tistimi v sistemu Združenih narodov, ne izrabljajo v celoti nadarjenosti žensk kot managerk, oblikovalk politike, diplomatk in pogajalk na najvišji ravni.

187. Pravična porazdelitev moči in odločanja na vseh ravneh je odvisna od vlad in drugih dejavnikov, ki opravljajo statistično analizo po spolih in vključujejo vidik družbene konstrukcije spolov v razvoj politike in uresničevanje programov. Enakost pri odločanju je bistvena za krepitev moči žensk. V nekaterih državah je afirmativno ukrepanje pripeljalo do za 33,3 odstotka večje zastopanosti žensk v lokalnih in nacionalnih vladah.

188. Nacionalne, regionalne in mednarodne statistične institucije še vedno nimajo dovolj znanja za predstavitev vprašanj, povezanih z enakim obravnavanjem žensk in moških v gospodarskih in družbenih okoljih. Še posebej se obstoječih baz podatkov in metodologij ne uporablja dovolj na pomembnih področjih odločanja.

189. Pri obravnavanju neenakosti moških in žensk pri delitvi moči in odločanja na vseh ravneh bi morale vlade in drugi dejavniki pospeševati dejavno in vidno politiko vključevanja vidika družbene delitve spolov v vse programe in politike,

tako da se pred sprejemom odločitev opravi analiza njihovih vplivov tako na ženske kot moške.

Starteški cilj G.1.

Sprejeti ukrepe za zagotovitev enakega dostopa in polnega sodelovanja žensk v strukturah moči in pri odločanju

Potrebno ukrepanje

190. vlad

a) zavezati se za vzpostavitev cilja uravnoteženosti spolov v upravnih telesih in odborih, kot tudi v javnih administrativnih enotah ter v sodstvu, vključno, med drugim, z določitvijo posebnih ciljev in uresničevanjem ukrepov za precejšnje povečanje števila žensk z namenom doseči enako zastopanost žensk in moških, če je treba s pozitivnim ukrepanjem na vseh vladnih položajih in položajih javne uprave;

b) sprejeti ukrepe, vključno, v volilnih sistemih, ki spodbujajo politične stranke, da vključijo ženske na voljene in nevoljene javne položaje v enakem razmerju in na enakih ravneh kot moške;

c) varovati in pospeševati enake pravice žensk in moških, da sodelujejo v političnih dejavnostih, ter pravice do svobode združevanja, vključno s članstvom v političnih strankah in sindikatih;

d) pregledati vpliv volilnih sistemov na razlike v politični zastopanosti žensk v izvoljenih organih ter proučiti, prilagoditev ali reformo teh sistemov;

e) nadzorovati in ovrednotiti izboljšanje zastopanosti žensk z rednim zbiranjem, analizo in posredovanjem kvantitativnih in kvalitativnih podatkov o ženskah in moških na vseh ravneh na različnih položajih odločanja v javnem in zasebnem sektorju ter razširjati letne podatke o številu žensk in moških, ki so zaposleni na različnih vladnih ravneh; zagotoviti, da imajo ženske in moški enak dostop do celotnega obsega javnih imenovanj ter v upravnih strukturah vzpostaviti mehanizme za spremljanje napredovanja na tem področju;

f) podpreti nevladne organizacije in raziskovalne inštitute, ki izvajajo študije o sodelovanju žensk in njihovem vplivu na odločanje in okolje, ki sprejema odločitve;

g) spodbujati večjo vključitev avtohtonih prebivalk v odločanje na vseh ravneh;

h) spodbujati in, kjer ustreza, zagotoviti, da vladno financirane organizacije sprejmejo nediskriminacijske politike in prakse, da bi povečale število žensk in povišale njihov položaj v svojih organizacijah;

i) priznati, da delitev poklicne in starševske odgovornosti med ženskami in moškimi pospešuje večje sodelovanje žensk v javnem življenju, ter sprejeti ustrezne ukrepe za dosego tega, vključno z ukrepi za uskladitev družinskega in poklicnega življenja;

j) prizadevati si za ravnovesje spolov na listah nacionalnih kandidatk in kandidatov, nominiranih za izvolitev ali imenovanje v telesa Organizacije združenih narodov, specializiranih agencij in drugih avtonomnih organizacij sistema Združenih narodov, še posebej za položaje na višji ravni.

191. političnih strank:

a) proučiti strukture in postopke stranke za odstranitev vseh ovir, ki posredno ali neposredno diskriminirajo sodelovanje žensk;

b) proučiti razvoj pobud, ki dopuščajo, da ženske polno sodelujejo v notranjih strukturah oblikovanja politike ter v volilnih procesih imenovanja in predlaganja;

c) proučiti vključitev vprašanj družbene konstrukcije spolov na dnevni red politike ob sprejemu ukrepov za zagotovitev, da ženske lahko sodelujejo v vodenju političnih strank na enaki podlagi kot moški.

192. vlad, nacionalnih teles, zasebnega sektorja, političnih strank, sindikatov, organizacij delodajalcev in delodajalk, raziskovalnih in akademskih ustanov, subregionalnih in regionalnih teles ter nevladnih in mednarodnih organizacij:

a) pozitivno ukrepati, da se ustvari kritično število voditeljic, vodilnih uslužbenk in managerk na strateških položajih odločanja;

b) oblikovati ali krepiti, mehanizme za nadzorovanje dostopa žensk do višjih ravni odločanja;

c) pregledati merila za pridobivanje in imenovanje v organe za svetovanje in oblikovanje odločitev ter napredovanje na višje položaje za zagotovitev, da so ta merila za ženske ustrezna in nediskriminacijska;

d) spodbujati napore nevladnih organizacij, sindikatov in zasebnega sektorja za dosego enakosti žensk in moških na njihovih položajih, vključno z enakim sodelovanjem v njihovih organih odločanja ter pri pogajanjih na vseh področjih in na vseh ravneh;

e) razviti strategije komuniciranja za pospeševanje javne razprave o novih vlogah moških in žensk v družbi in v družinah, kot je opredeljena v točki 29;

f) prestrukturirati programe pridobivanja osebja in razvoja poklicne poti za zagotovitev, da imajo vse ženske, še posebej mlade, enak dostop do managerskega, podjetniškega, tehničnega in vodstvenega usposabljanja, vključno z usposabljanjem na delovnem mestu;

g) razviti programe spodbujanja poklicne poti za ženske vseh starosti, ki vključujejo načrtovanje poklicne poti in njeno spremljanje, mentorstvo, vodenje, usposabljanje in ponovno usposabljanje;

h) spodbujati in podpirati sodelovanje ženskih nevladnih organizacij na konferencah Organizacije združenih narodov in pri njihovih pripravljalnih postopkih;

i) prizadevati si in podpirati ravnovesje spolov pri sestavi delegacij v Organizaciji združenih narodov in v drugih mednarodnih forumih.

193. Organizacije združenih narodov:

a) uresničiti obstoječe in sprejeti nove ukrepe in politiko zaposlovanja, da bi do leta 2000 dosegli vsesplošno enakost spolov, še posebej na strokovni in višjih ravneh, ob primernem upoštevanju pridobivanja osebja na čim širši zemljepisni podlagi v skladu s 101. členom točke 3 Listine Združenih narodov;

b) razviti mehanizme za imenovanje kandidatk za višja mesta v Organizaciji združenih narodov, specializiranih agencijah ter drugih organizacijah in telesih sistema Združenih narodov;

c) nadaljevati z zbiranjem in razširjanjem kvantitativnih in kvalitativnih podatkov o ženskah in moških pri odločanju in analizirati njihov razlikovalen vpliv na odločanje ter spremljati napredovanje v smeri dosege cilja generalnega sekretarja, da ženske do leta 2000 zasedajo 50 odstotkov vodstvenih položajev in položajev odločanja.

194. ženskih organizacij, nevladnih organizacij, sindikatov, socialnih partnerjev in partnerk, proizvajalk in proizvajalcev ter industrijskih in strokovnih organizacij:

a) graditi in krepiti solidarnost med ženskami z informacijami, izobraževanjem in dejavnostmi za krepitev osveščenosti;

b) zavzemati se na vseh straneh, da se ženskam omogoči vplivati na politične, gospodarske in družbene odločitve, procese in sisteme ter delovati v smeri prizadevanj po odgovornosti izvoljenih predstavnikov in predstavnic glede njihove zavezanosti problemom, ki izhajajo iz družbene konstrukcije spolov;

c) vzpostaviti, v skladu z zakonodajo o varstvu podatkov, baze podatkov o ženskah in njihovih kvalifikacijah, da bi jih uporabili za imenovanje žensk

na višje položaje odločanja in svetovanja, za razdelitev vladam, regionalnim in mednarodnim organizacijam ter zasebnim podjetjem, političnim strankam in drugim ustreznim telesom.

Strateški cilj G.2.

Povečati sposobnost žensk za sodelovanje pri odločanju in vodenju

Potrebno ukrepanje

195. vlad, državnih organov, zasebnega sektorja, političnih strank, sindikatov, organizacij delodajalcev in delodajalk, subregionalnih in regionalnih teles, nevladnih in mednarodnih organizacij ter izobraževalnih ustanov:

a) zagotoviti usposabljanje iz vodenja in samospoštovanja, da bi ženskam in dekletom, še posebej tistim s posebnimi potrebami, invalidkam in pripadnicam rasnih in etničnih manjšin, pomagali pri krepitvi njihovega samospoštovanja ter jih spodbudili, da zavzamejo položaje odločanja;

b) imeti transparentna merila za položaje odločanja ter zagotoviti, da so izbirna telesa glede sestave po spolih uravnovešena;

c) ustvariti sistem mentorstva za neizkušene ženske ter še posebej nuditi usposabljanje, vključno z usposabljanjem iz vodenja in odločanja, govorništva in samouveljavitve, kot tudi delovanja v političnih kampanjah;

d) zagotoviti usposabljanje za ženske in moške, ki upošteva družbeno konstrukcijo spolov, da bi pospešili nediskriminacijske delovne odnose ter spoštovanje različnosti pri delu in načinih vodenja;

e) razviti mehanizme in usposabljanje za spodbujanje žensk za sodelovanje v volilnih postopkih, političnih dejavnostih in na drugih področjih vodenja.

H. INSTITUCIONALNI MEHANIZMI ZA IZBOLJŠANJE POLOŽAJA ŽENSK

196. Nacionalni mehanizmi za izboljšanje položaja žensk so bili vzpostavljeni v skoraj vsaki državi, da bi, med drugim, pospeševali uresničevanje, izvrševanje, nadzorovanje, vrednotenje, zavzemanje in mobiliziranje podpore za politiko, ki pospešuje izboljšanje položaja žensk. Nacionalni mehanizmi so različnih oblik in glede svoje učinkovitosti neenaki, ter so v nekaterih primerih nazadovali. Ker so često potisnjeni na rob nacionalnih vladnih struktur, jih pogosto ovirajo nejasna pooblastila, pomanjkanje ustreznega osebja, usposabljanja, podatkov in zadostnih sredstev ter nezadostna podpora nacionalnega političnega vodstva.

197. Na regionalni in mednarodnih ravneh se mehanizmi in institucije za izboljšanje položaja žensk kot sestavnega dela glavne smeri političnega, gospodarskega, družbenega in kulturnega razvoja ter pobud o razvoju in človekovih pravicah srečujejo s podobnimi problemi, ki izhajajo iz pomanjkanja zavezanosti na najvišjih ravneh.

198. Zaporedne mednarodne konference so naglasile potrebo po upoštevanju dejavnikov družbene konstrukcije spolov v načrtovanju politik in programov. Vendar to v številnih primerih ni bilo narejeno.

199. Regionalna telesa, ki se ukvarjajo z izboljšanjem položaja žensk, so se okrepila skupaj z mednarodnimi mehanizmi, kot sta Komisija za položaj žensk in Odbor za odpravo diskriminacije žensk. Vendar omejeni razpoložljivi viri še naprej ovirajo polno uresničevanje njihovih zadolžitev.

200. V številnih organizacijah so razvili metodologije za vodenje analize, ki temelji na družbeni konstrukciji spolov, v programih in politikah ter za obravnavanje razlikovalnih vplivov politik na ženske in moške, ter so sedaj na voljo, vendar se pogosto ne uporabljajo ali pa se ne uporabljajo dosledno.

201. Nacionalni mehanizem za izboljšanje položaja žensk je osrednja enota za usklajevanje politike znotraj vlade. Njena glavna naloga je v vsej državni upravi podpirati vključitev vidika enakosti spolov v vsa področja politike. Potrebni pogoji za učinkovito delovanje takih nacionalnih mehanizmov vključujejo:

a) lokacijo na najvišji možni ravni v vladi, v okviru odgovornosti enega ministrov oziroma ministric;

b) institucionalne mehanizme ali postopke, ki olajšujejo, kot ustreza, decentralizirano načrtovanje, uresničevanje in nadzorovanje z namenom vključiti nevladne organizacije ter organizacije skupnosti, od podeželskih in kmečkih navzgor;

c) zadostne proračunske in strokovne vire;

d) možnost vplivati na razvoj vse vladne politike.

202. Pri obravnavanju vprašanja mehanizmov za izboljšanje položaja žensk bi morale vlade in drugi dejavniki pospeševati dejavno in vidno politiko vključevanja vidika družbene konstrukcije spolov v vse programe in politike, tako da se pred sprejemom odločitev opravi analiza njihovega vpliva tako na ženske kot moške.

Strateški cilj H.1.

Oblikovati ali krepiti nacionalne mehanizme in druga vladna telesa

Potrebno ukrepanje

203. vlad:

a) zagotoviti, da je odgovornost za izboljšanje položaja žensk dodeljena najvišji možni ravni v vladi; v številnih primerih bi lahko bila na ravni enega ministrov oziroma ministric;

b) na podlagi močne politične zavezanosti ustvariti nacionalni mehanizem, kjer ga še ni, ter ustrezno krepiti, obstoječe nacionalne mehanizme za izboljšanje položaja žensk na najvišji možni ravni v vladi; moral bi imeti jasno opredeljene zadolžitve in pooblastila; kritični elementi bi bili ustrezni viri ter sposobnost in pristojnost vplivanja na politike ter oblikovanje in spreminjanje zakonodaje; med drugim bi moral opravljati analizo politik, zagovarjanje, komuniciranje, usklajevanje in nadzorovanje uresničevanja;

c) zagotoviti usposabljanje osebja za načrtovanje in analizo podatkov z vidika družbene konstrukcije spolov;

d) vzpostaviti postopke, ki mehanizmu omogočajo, da lahko zbere podatke o političnih vprašanjih za vsa vladna področja na zgodnji stopnji, ter jih nenehno uporabljati v razvoju vladne politike in procesu njenega pregledovanja;

e) redno poročati zakonodajnim organom o napredovanju glede naporov za vključitev problemov, ki izhajajo iz družbene konstrukcije spolov v glavne politične smernice, ob upoštevanju uresničevanja Izhodišč za ukrepanje;

f) spodbujati in pospeševati dejavno vključitev širokega in raznolikega obsega institucionalnih dejavnikov v javnih, zasebnih in prostovoljnih sektorjih za delo v smeri uresničevanja enakosti žensk in moških.

Strateški cilj H.2.

Vključiti vidik družbene konstrukcije spolov v zakonodajo, javno politiko, programe in projekte

Potrebno ukrepanje

204. vlad:

a) skušati zagotoviti, da se pred sprejemom političnih odločitev opravi analiza njihovega vpliva tako na ženske kot moške;

b) redno pregledovati nacionalno politiko, programe in projekte, kot tudi njihovo uresničevanje, vrednotenje vpliva politike zaposlovanja in prihodkov, da bi zagotovili, da so ženske neposredne koristnice razvoja, ter da se pri gospodarski politiki in načrtovanju upošteva njihov celoten, plačan in neplačan prispevek k razvoju;

c) pospeševati nacionalne strategije in cilje enakosti žensk in moških, da bi odpravili ovire za uveljavljanje pravic žensk ter izkoreninili vse oblike diskriminacije žensk;

d) delovati s člani in članicami zakonodajnih teles, za pospeševanje vključevanja vidika družbene konstrukcije spolov v vso zakonodajo in politiko;

e) zadolžiti vsa ministrstva za pregled politike in programov z vidika družbene konstrukcije spolov ter glede na Izhodišča za ukrepanje; določiti odgovornost za uresničevanje te naloge na najvišji možni ravni; vzpostaviti in/ali krepiti medministrsko strukturo usklajevanja za izvedbo te zadolžitve, za spremljanje napredovanja ter povezavo z ustreznimi mehanizmi.

205. nacionalnega mehanizma:

a) olajšati oblikovanje in uresničevanje vladne politike enakosti žensk in moških, razviti ustrezne strategije in metodologije ter pospešiti usklajevanje in sodelovanje v osrednji vladi za zagotovitev vključevanja vidika družbene konstrukcije spolov v vse procese oblikovanja politike;

b) pospeševati in vzpostaviti odnose sodelovanja z ustreznimi vladnimi vejami, centri za ženske študije in raziskave, akademskimi in izobraževalnimi ustanovami, zasebnim sektorjem, mediji, nevladnimi organizacijami, še posebej organizacijami žensk, ter vsemi drugimi delujočimi skupinami civilne družbe;

c) opraviti dejavnosti, ki se osredotočajo na pravno reformo ob upoštevanju, med drugim, družin, pogojev zaposlovanja, socialne varnosti, davka na dohodek, enakih možnosti pri izobraževanju, pozitivnih ukrepov za izboljšanje

položaja žensk, ter zaznavanja odnosov in kulture, naklonjenih enakosti, pa tudi pospeševati vključevanje vidika družbene konstrukcije spolov v pravno politiko in načrtovanje reform;

d) spodbujati večje sodelovanje žensk v vlogi dejavnih predstavnic in koristnic razvojnega procesa, kar bi pomenilo izboljšanje kakovosti življenja za vse;

e) vzpostaviti neposredne povezave z nacionalnimi, regionalnimi in mednarodnimi telesi, ki se ukvarjajo z izboljšanjem položaja žensk;

f) zagotoviti usposabljanje in svetovalno pomoč vladnim agencijam, da bi v svoje politike in programe vključile vidik družbene konstrukcije spolov.

Strateški cilj H.3.

Pridobivati in razširjati podatke in informacije za načrtovanje in vrednotenje, razdelane po spolih

Potrebno ukrepanje

206. nacionalnih, regionalnih in mednarodnih statističnih služb ter ustreznih vladnih agencij in agencij Združenih narodov na njihovih področjih odgovornosti, v sodelovanju z raziskovalnimi in dokumentacijskimi institucijami:

a) zagotoviti, da se statistični podatki, ki se nanašajo na posameznika oz. posameznico, zbirajo, sestavljajo, analizirajo in predstavljajo po spolu in starosti ter odražajo probleme in vprašanja, povezana z ženskami in moškimi v družbi;

b) redno zbirati, sestavljati, analizirati in predstavljati podatke, razdelane po starosti, spolu, družbeno gospodarskih in drugih ustreznih dejavnikih, vključno s številom odvisnih družinskih članic in članov, da bi jih uporabili pri načrtovanju in uresničevanju politik in programov;

c) za krepitev analize spolov pri razvoju in testiranju ustreznih pokazateljev in raziskovalnih metodologij vključiti centre za ženske študije in raziskovalne organizacije, prav tako pri nadzorovanju in vrednotenju uresničevanja ciljev Izhodišč za ukrepanje;

d) določiti ali imenovati osebje za krepitev programov statističnih podatkov po spolih in zagotoviti usklajevanje, spremljanje in povezavo z vsemi področji statističnega dela, ter pripraviti izhodne podatke, ki združujejo statistične podatke z različnih tematskih področij;

e) izboljšati zbiranje podatkov o celotnem prispevku žensk in moških h gospodarstvu, vključno z njihovim sodelovanjem v neformalnih sektorjih;

f) razviti obsežnejše znanje o vseh oblikah dela in zaposlovanja s pomočjo:

i) izboljšanja zbiranja podatkov o neplačanem delu, ki je že vključeno v Sistem nacionalne bilance Združenih narodov, kot v kmetijstvu, še posebej z eksistenčnim kmetijstvom, ter v drugih vrstah proizvodnih dejavnosti, ki niso namenjene trgu;

ii) izboljšanja ukrepov, ki trenutno podcenjujejo žensko brezposelnost in premajhno zaposlenost na trgu delovne sile;

iii) razvijanja metod, v ustreznih forumih, za količinsko ovrednotenje vrednosti neplačanega dela, ki je zunaj nacionalnih bilanc, kot so skrb za odvisne družinske članice in člane ter priprava hrane, ki naj se po možnosti odrazi na satelitskih ali drugih uradnih bilancah, ki se lahko izdelajo ločeno, vendar v skladu z osrednjimi nacionalnimi bilancami, z namenom priznati ekonomski prispevek žensk ter predočiti neenako porazdelitev plačanega in neplačanega dela med ženskami in moškimi;

g) razviti mednarodno klasifikacijo dejavnosti za statistiko porabe časa, ki upošteva razlike med moškimi in ženskami pri plačanem in neplačanem delu, ter zbirati podatke, razdelane po spolih. Na nacionalni ravni, odvisno od nacionalnih omejitev:

i) opravljati redne študije porabe časa za količinske meritve neplačnega dela, vključno z zapisovanjem tistih dejavnosti, ki se opravljajo hkrati s plačanimi ali neplačanimi dejavnostmi;

ii) količinsko meriti neplačano delo, ki je zunaj nacionalnih bilanc ter delovati za izboljšanje metod za vrednotenje in natančno odražanje njegove vrednosti v satelitskih ali drugih uradnih bilancah, ki so ločene, vendar v skladu z osrednjimi nacionalnimi bilancami;

h) izboljšati zasnove in metode zbiranja podatkov o meritvah revščine med ženskami in moškimi, vključno njihovega dostopa do virov;

i) izboljšati ključne statistične sisteme ter vključiti analizo spolov v publikacije in raziskave; pri načrtovanju raziskav ter zbiranju in analizi podatkov dati prednost razlikam po spolih, da bi izboljšali podatke o smrtnosti; ter izboljšati zbiranje podatkov o dostopu do zdravstvenih storitev, vključno z dostopom do storitev splošnega spolnega in reproduktivnega zdravstva, materinske nege in načrtovanja družine, s posebno prednostjo za mladoletne matere in nego starejših;

j) razviti izboljšane podatke, razdelane po spolih in starosti, o žrtvah in storilcih oz. storilkah vseh oblik nasilja nad ženskami, kot so nasilje v družinah, spolno nadlegovanje, posilstvo, incest in spolna zloraba, trgovanje z ženskami in dekleti, kot tudi nasilje predstavnikov in predstavnic države;

k) izboljšati zasnove in metode zbiranja podatkov o prispevku invalidnih ljudi, vključno z njihovim dostopom do virov.

207. vlad:

a) zagotoviti redno izdelavo statističnih publikacij o spolih, ki predstavlja in interpretira aktualne podatke o ženskah in moških v obliki, primerni za širok obseg netehničnih uporabnic in uporabnikov;

b) zagotoviti, da izdelovalke in izdelovalci ter uporabnice in uporabniki statističnih podatkov v vsaki državi redno pregledujejo ustreznost uradnega statističnega sistema in njegovo zajemanje vprašanj, ki izhajajo iz družbene konstrukcije spolov, ter kjer je treba, pripravijo načrt za potrebne izboljšave;

c) razviti in spodbujati razvoj kvantitativnih in kvalitatitnih študij o delitvi moči in vpliva v družbi, vključno s številom žensk in moških na višjih položajih odločanja tako v javnem kot zasebnem sektorju, s strani raziskovalnih organizacij, sindikatov, delodajalk in delodajalcev, zasebnega sektorja in nevladnih organizacij;

d) pri oblikovanju politike in uresničevanju programov in projektov bolj uporabljati podatke, ki upoštevajo oba spola.

208. Organizacije Združenih narodov:

a) pospeševati razvoj metod za ugotovitev boljših načinov zbiranja, povezovanja in analiziranja podatkov, ki se lahko nanašajo na človekove pravice žensk, vključno z nasiljem nad ženskami, ki jih bodo uporabljala vsa ustrezna telesa Združenih narodov;

b) pospeševati nadaljnji razvoj statističnih metod za izboljšanje podatkov, ki se nanašajo na ženske v gospodarskem, družbenem, kulturnem in političnem razvoju;

c) pripraviti novo izdajo The World's Women, ki naj izhaja v rednih petletnih presledkih, in jo vsepovsod razširjati;

d) na zahtevo pomagati državam pri razvoju politik in programov, ki upoštevajo družbeno konstrukcijo spolov;

e) zagotoviti, da se ustrezna poročila, podatki in publikacije Statističnega oddelka Sekretariata Združenih narodov in Mednarodnega inštituta za raziskave in usposabljanje za izboljšanje položaja žensk o napredku na nacionalih in mednarodnih ravneh redno in usklajeno predajajo Komisiji za položaj žensk.

209. mnogostranskih razvojnih institucij in dvostranskih darovalk oziroma darovalcev:

v državah v razvoju ter v državah z gospodarstvi na prehodu spodbujati in podpirati razvoj nacionalne sposobnosti z zagotavljanjem virov in tehnične pomoči, tako da bodo te države sposobne v celoti izmeriti delo, ki ga opravljajo ženske in moški, vključno s plačanim in neplačanim delom, ter da bodo, kjer ustreza, uporabile satelitske ali druge uradne bilance za neplačano delo.

I. ČLOVEKOVE PRAVICE ŽENSK

210. Človekove pravice in temeljne svoboščine so pravice, ki jih z rojstvom pridobijo vsi ljudje; njihovo varstvo in pospeševanje sta prva odgovornost vlad.

211. Svetovna konferenca o človekovih pravicah je ponovno potrdila svečano zavezanost vseh držav izpolnjevanju njihovih obveznosti za pospeševanje splošnega spoštovanja, upoštevanja in varstva vseh človekovih pravic in temeljnih svoboščin za vse v skladu z Listino Združenih narodov, drugimi instrumenti, ki se nanašajo na človekove pravice, in mednarodnim pravom. Univerzalna narava teh pravic in svoboščin je nevprašljiva.

212. Pospeševanje in varstvo vseh človekovih pravic in temeljnih svoboščin mora veljati za prednostni cilj Organizacije združenih narodov v skladu z njenimi nameni in načeli, še posebej z načelom mednarodnega sodelovanja. V okviru teh namenov in načel je pospeševanje in varstvo vseh človekovih pravic legitimna skrb mednarodne skupnosti. Mednarodna skupnost mora človekove pravice obravnavati globalno, pošteno in enakovredno, na enaki podlagi ter z enakim poudarkom. Izhodišča za ukrepanje potrjujejo pomembnost zagotavljanja univerzalnosti, objektivnosti in neselektivnosti proučevanja vprašanj človekovih pravic.

213. Izhodišča za ukrepanje potrjujejo, da so vse človekove pravice - civilne, kulturne, gospodarske, politične in socialne, vključno s pravico do razvoja - univerzalne, nedeljive, medsebojno odvisne in povezane, kot je izraženo v Dunajski deklaraciji in Programu delovanja, ki ju je sprejela Svetovna konferenca o človekovih pravicah. Konferenca je ponovno potrdila, da so človekove pravice žensk in deklic neodtujljiv, sestavni in nedeljivi del univerzalnih človekovih pravic. Polno in enakopravno uživanje vseh človekovih pravic in temeljnih svoboščin s strani žensk in deklet je prednostna naloga vlad in Organizacije združenih narodov ter je za izboljšanje položaja žensk bistvenega pomena.

214. Enake pravice žensk in moških so izrecno omenjene v Predgovoru k Listini Združenih narodov. Vsi pomembni mednarodni instrumenti človekovih pravic vključujejo spol kot enega razlogov, na podlagi katerega države ne smejo izvajati diskriminacije.

215. Vlade morajo ne samo vzdržati se kršenja človekovih pravic vseh žensk, temveč tudi dejavno delovati za pospeševanje in varstvo teh pravic. Priznavanje pomembosti človekovih pravic žensk se odraža v dejstvu, da so tri četrtine držav članic Organizacije združenih narodov postale pogodbenice Konvencije o odpravi vseh oblik diskriminacije žensk.

216. Svetovna konferenca o človekovih pravicah je jasno potrdila, da so človekove pravice žensk v teku njihovega življenja neodtujljiv, sestavni in nedeljivi del univerzalnih človekovih pravic. Mednarodna konferenca za prebivalstvo in razvoj je ponovno potrdila reproduktivne pravice žensk in pravico do razvoja. Tako Deklaracija o otrokovih pravicah[31] kot Konvencija o otrokovih pravicah[11] jamčita otrokove pravice ter podpirata načelo nediskriminacije na podlagi spola.

217. Razlika med obstojem pravic in njihovim dejanskim uživanjem izhaja iz pomanjkanja zavezanosti vlad pospeševanju in varovanju teh pravic ter iz tega, ker vlade žensk in moških o teh pravicah ne informirajo enako. Pomanjkanje ustreznih mehanizmov za razreševanje na nacionalnih in mednarodnih ravneh ter neustrezna sredstva na obeh ravneh problem še dopolnjujejo. V večini držav so bili sprejeti koraki, da se pravice, ki jih jamči Konvencija o odpravi vseh oblik diskriminacije žensk, odrazijo v nacionalni zakonodaji. Določeno število držav je vzpostavilo mehanizme za krepitev zmožnosti žensk, da uveljavljajo svoje pravice.

218. Da bi zavarovali človekove pravice žensk, se je treba kolikor je mogoče izogniti uporabi pridržkov, ter zagotoviti, da noben pridržek ni nezdružljiv s ciljem in namenom Konvencije ali drugače nezdružljiv z mednarodnim pogodbenim pravom. Če se človekove pravice žensk, kot jih določajo mednarodni instrumenti človekovih pravic, ne bodo v celoti priznale in učinkovito varovale, uporabljale, uresničevale in uveljavljale v nacionalnem pravu kot tudi v nacionalni praksi v družinskem, civilnem, kazenskem, delovnem in komercialnem kodeksu ter v upravnih pravilih in uredbah, bodo obstajale samo po imenu.

219. V tistih državah, ki še niso postale pogodbenice Konvencije o odpravi vseh oblik diskriminacije žensk in drugih mednarodnih instrumentov o človekovih pravicah, ali kjer so vnesli pridržke, ki so nezdružljivi s ciljem ali namenom Konvencije, ali kjer nacionalni zakoni še niso bili popravljeni, da bi uresničili mednarodne norme in standarde, ženska pravna enakost še ni zagotovljena. Polno uživanje človekovih pravic žensk spodkopavajo nekatere razlike med nacionalno zakonodajo ter mednarodnim pravom in mednarodnimi instrumenti o človekovih pravicah. Pretirano zapleteni upravni postopki, pomanjkanje zavesti v okviru sodnega postopka ter neustrezno nadzorovanje kršitev človekovih pravic vseh žensk, skupaj s premajhno zastopanostjo žensk v sistemih sodstva, nezadostnimi informacijami o obstoječih pravicah ter trdovratnimi odnosi in navadami, ohranjajo dejansko neenakost žensk. Dejansko neenakost ohranjajo tudi pomanjkljivo uveljavljanje, med drugim, družinskega, civilnega, kazenskega, delovnega in komercialnega prava ali kodeksov ali upravnih pravil in uredb, namenjenih zagotovitvi polnega uživanja človekovih pravic in temeljnih svoboščin s strani žensk.

220. Vsak človek bi moral biti upravičen sodelovati, prispevati in uživati kulturni, gospodarski, politični in družbeni razvoj. V številnih primerih ženske in dekleta trpijo zaradi diskriminacije pri dodelitvi ekonomskih in socialnih virov. To neposredno krši njihove ekonomske, socialne in kulturne pravice.

221. Človekove pravice vseh žensk, deklet in deklic morajo tvoriti sestavni del dejavnosti Organizacije združenih narodov v zvezi s človekovimi pravicami.

Pospešeni napori so potrebni za vključitev enakovrednega položaja in človekovih pravic vseh žensk in deklet v glavni tok dejavnosti vsega sistema Organizacije združenih narodov ter za redno in sistematično obravnavanje teh vprašanj v vseh ustreznih telesih in mehanizmih. To zahteva, med drugim, izboljšano sodelovanje in usklajevanje med Komisijo za položaj žensk, Visokim komisarjem oziroma komisarko Organizacije združenih narodov za človekove pravice, Komisijo za človekove pravice, vključno z njenimi posebnimi in tematskimi poročevalkami in poročevalci, neodvisnimi strokovnjakinjami in strokovnjaki, delovnimi skupinami in njeno Podkomisijo za preprečevanje diskriminacije in varstvo manjšin, Komisijo za obstojni razvoj, Komisijo za družbeni razvoj, Komisijo za preprečevanje kriminala in kazensko sodstvo, ter Odborom za odpravo diskriminacije žensk in drugimi pogodbenimi telesi za človekove pravice ter vsemi ustreznimi entitetami sistema Združenih narodov, skupaj s specializiranimi agencijami. Sodelovanje je potrebno tudi za krepitev in racionalizacijo sistema Združenih narodov za človekove pravice ter za pospešitev njegove uspešnosti in učinkovitosti ob upoštevanju potrebe po izogibanju nepotrebnemu podvajanju ter prekrivanju pooblastil in nalog.

222. Če naj dosežemo cilj polne uresničitve človekovih pravic, je treba mednarodne instrumente človekovih pravic uporabljati tako, da se jasneje upošteva sistematična in sistemska narava diskriminacije žensk, ki jo je jasno pokazala analiza družbene konstrukcije spolov.

223. Ob upoštevanju programa delovanja Mednarodne konference o prebivalstvu in razvoju[14] ter Dunajske deklaracije in Programa delovanja[2], ki ju je sprejela Svetovna konferenca o človekovih pravicah, Četrta svetovna konferenca o ženskah ponovno potrjuje, da reproduktivna pravica temelji na priznavanju temeljne pravice vseh parov ter posameznic in posameznikov, da se svobodno in odgovorno odločajo o številu, presledku med rojstvi in času rojstva svojih otrok, ter da so jim na voljo informacije in sredstva, da to naredijo, in pravica, da pridobijo najvišji standard spolnega in reproduktivnega zdravja. Vključuje tudi njihovo pravico, da se v zvezi z reprodukcijo odločajo svobodno in brez diskriminacije, omejitev ali nasilja, kot je izraženo v dokumentih o človekovih pravicah.

224. Nasilje nad ženskami tako krši kot škoduje ali izničuje uživanje človekovih pravic in temeljnih svoboščin s strani žensk. Ob upoštevanju Deklaracije o odpravi nasilja nad ženskami ter dela posebnih poročevalk in poročevalcev so nasilje, ki temelji na spolih, kot pretepanje in drugo nasilje v družinah, spolna zloraba, spolno suženjstvo in izkoriščanje, ter mednarodno trgovanje z ženskami in otroci, prisilna prostitucija in spolno nadlegovanje, kot tudi nasilje nad ženskami, ki izhaja iz kulturnih predsodkov, rasizma in rasne diskriminacije, ksenofobije, pornografije, etničnega čiščenja, oboroženega spopada, tuje okupacije, verskega in protiverskega ekstremizma ter terorizma, nezdružljivi z dostojanstvom in vrednostjo človekove osebnosti, ter jih je treba preganjati in odpraviti. Treba bi bilo prepovedati in odpraviti vsak škodljiv vidik določenih tradicionalnih ali sodobnih običajev in navad, ki krši pravice žensk. Vlade bi morale izvajati nujne ukrepe za boj proti vsem oblikam nasilja nad ženskami v zasebnem in javnem življenju ter njihovo odpravo, ne glede na to ali jih zagreši ali dopušča država ali zasebniki in zasebnice.

225. Številne ženske se soočajo z dodatnimi ovirami pri uživanju svojih človekovih pravic zaradi takih dejavnikov kot so njihova rasa, jezik, etnična pripadnost, kultura, religija, invalidnost ali družbenoekonomski razred ali ker so avtohtone prebivalke, migrantke, vključno z delavkami migrantkami, razseljene ali begunke. Lahko so prizadete ali odrinjene tudi zaradi splošnega pomanjkanja poznavanja in priznavanja njihovih človekovih pravic kot tudi zaradi ovir, s katerimi se srečujejo pri dostopu do informacij in mehanizmov pomoči v primeru kršitve njihovih pravic.

226. Dejavniki, ki povzročajo beg begunk, drugih razseljenih žensk, potrebnih mednarodnega varstva, ter notranje razseljenih žensk, so lahko drugačni od tistih, ki prizadevajo moške. Te ženske so med begom in po njem še naprej izpostavljene kršitvam človekovih pravic.

227. Medtem ko ženske za uveljavljanje svojih pravic vedno bolj uporabljajo pravni sistem, je v številnih državah pomanjkanje zavesti o obstoju teh pravic ovira, ki ženskam preprečuje polno uživanje njihovih pravic in doseganje enakosti. Izkušnje v številnih državah so pokazale, da ženske lahko krepijo svojo moč in dobijo spodbude, da zagovarjajo svoje pravice, ne glede na raven izobrazbe ali družbenoekonomskega položaja. Programi pravnega izobraževanja in medijske strategije so bili učinkoviti pri pomoči ženskam za razumevanje povezave med njihovimi pravicami in drugimi vidiki njihovih življenj ter pri dokazovanju, da je mogoče izvesti stroškovno učinkovite pobude, ki ženskam pomagajo te pravice pridobiti. Zagotavljanje izobraževanja o človekovih pravic je za pospeševanje in razumevanje človekovih pravic žensk, vključno s poznavanjem mehanizmov pomoči za popravo kršitev njihovih pravic, bistveno. Potrebno je, da vsi posamezniki in posameznice, še posebej ženske v občutljivih razmerah, poznajo svoje pravice in imajo dostop do zakonite pomoči, ko se njihove pravice kršijo.

228. Treba je zavarovati ženske, ki se ukvarjajo z obrambo človekovih pravic. Dolžnost vlad je, da ženskam, ki osebno ali v neki organizaciji miroljubno delujejo za pospeševanje in varstvo človekovih pravic, zagotovijo polno uživanje vseh pravic, določenih v Splošni deklaraciji o človekovih pravicah, Mednarodnem paktu o civilnih in političnih pravicah in Mednarodnem paktu o ekonomskih, socialnih in kulturnih pravicah. Nevladne organizacije, ženske organizacije in feministične skupine so imele pri pospeševanju človekovih pravic žensk preko podeželskih in kmečkih dejavnosti, povezovanja in zagovorništva vlogo katalizatorja ter od vlad potrebujejo spodbudo, podporo in dostop do informacij, da bi te dejavnosti opravile.

229. Pri obravnavanju uživanja človekovih pravic bi morale vlade in drugi dejavniki pospeševati dejavno in vidno politiko vključevanja vidika družbene konstrukcije spolov v vse politične in programske smernice, tako da se pred sprejemom odločitev opravi analiza njihovih posledic tako za ženske kot moške.

Strateški cilj I.1.

Pospeševati in varovati človekove pravice žensk s pomočjo polnega uresničevanja vseh instrumentov o človekovih pravicah, še posebej Konvencije o odpravi vseh oblik diskriminacije žensk

Potrebno ukrepanje

230. vlad:

a) dejavno delovati v smeri ratifikacije ali pristopa k mednarodnim in regionalnim pogodbam o človekovih pravicah in jih uresničevati;

b) ratificirati in pristopiti h Konvenciji o odpravi vseh oblik diskriminacije žensk ter zagotoviti njeno uresničevanje, tako da se do leta 2000 lahko doseže splošna ratifikacija te Konvencije;

c) omejiti obseg pridržkov na Konvencijo o odpravi vseh oblik diskriminacije žensk; izraziti te pridržke kolikor mogoče natančno in ozko; zagotoviti, da noben pridržek ni nezdružljiv s ciljem in namenom Konvencije ali drugače nezdružljiv z mednarodnim pogodbenim pravom, ter jih redno pregledovati z namenom umakniti jih; umakniti pridržke, ki so v nasprotju s ciljem in namenom Konvencije o odpravi vseh oblik diskriminacije žensk ali ki so drugače nezdružljivi z mednarodnim pogodbenim pravom;

d) proučiti sestavo programov nacionalnega ukrepanja, ki določajo korake za izboljšanje pospeševanja in varovanja človekovih pravic, vključno s človekovimi pravicami žensk, kot je priporočila Svetovna konferenca o človekovih pravicah;

e) oblikovati ali krepiti neodvisne nacionalne ustanove za varstvo in pospeševanje teh pravic, vključno s človekovimi pravicami žensk, kot je priporočila Svetovna konferenca o človekovih pravicah;

f) razviti obsežen program izobraževanja o človekovih pravicah, da bi pri ženskah dvignili zavest o njihovih človekovih pravicah, pri drugih pa zavest o človekovih pravicah žensk;

g) če so države pogodbenice morajo uresničevati Konvencijo s pregledom vseh nacionalnih zakonov, politik, prakse in postopkov za zagotovitev, da izpolnjujejo obveznosti, določene v Konvenciji; vse države bi se morale obvezati, da bodo pregledale vse nacionalne zakone, politike, prakso in postopke za zagotovitev, da v tej zadevi izpolnjujejo mednarodne obveznosti glede človekovih pravic;

h) vključiti vidike družbene konstrukcije spolov v poročanje po vseh konvencijah in instrumentih o človekovih pravicah, vključno s konvencijami MOD, da bi zagotovili analizo in pregled človekovih pravic žensk;

i) po razporedu Odboru za odpravo diskriminacije žensk poročati v zvezi z uresničevanjem Konvencije ob polnem izpolnjevanju napotkov, ki jih je vzpostavil Odbor, ter kjer ustreza, v pripravo poročil vključiti nevladne organizacije ali upoštevati njihove prispevke pri pripravi poročila;

j) omogočiti, da Odbor za odpravo diskriminacije žensk v celoti opravi svoje zadolžitve z odobritvijo ustreznega časa za srečanja s pomočjo široke ratifikacije popravka, ki so ga sprejele države pogodbenice Konvencije o odpravi vseh oblik diskriminacije žensk 22. maja 1995 in se nanaša na 1. odstavek 20. člena,[32]ter s pospeševanjem učinkovitih metod dela;

k) podpirati proces, ki ga je začela Komisija za položaj žensk z namenom izdelati osnutek neobveznega protokola h Konvenciji o odpravi vseh oblik diskriminacije žensk, ki bi po postopku pravice do peticije lahko začel veljati kakor hitro je mogoče, ob upoštevanju poročila generalnega sekretarja o neobveznem protokolu, vključno tistih pogledov, ki se nanašajo na njegovo izvedljivost;

l) sprejeti nujne ukrepe za dosego splošne ratifikacije ali pristopa h Konvenciji o otrokovih pravicah pred koncem leta 1995 ter polnega uresničevanja Konvencije, da bi zagotovili enake pravice za deklice in dečke; tiste, ki tega še niso naredile, pozivamo, da postanejo pogodbenice, da bi do leta 2000 uresničili splošno uresničevanje Konvencije o otrokovih pravicah;

m) obravnavati pereče probleme otrok, med drugim, s podporo naporom v okviru sistema Organizacije združenih narodov, usmerjenih v sprejem učinkovitih mednarodnih ukrepov za preprečevanje in odpravo umorov deklic, škodljivega dela otrok, prodaje otrok in njihovih organov, otroške prostitucije, pornografije in drugih oblik spolne zlorabe, ter proučiti prispevek k izdelavi osnutka neobveznega protokla h Konvenciji o otrokovih pravicah;

n) krepiti uresničevanje vseh ustreznih instrumentov človekovih pravic za boj, vključno s pomočjo mednarodnega sodelovanja, proti organiziranim in drugim oblikam trgovanja z ženskami in otroci, vključno s trgovanjem zaradi spolnega izkoriščanja, pornografije, prostitucije in spolnega turizma, ter njihovo odpravo, in žrtvam zagotoviti pravne in socialne storitve; to bi moralo vključevati določila o mednarodnem sodelovanju pri preganjanju in kaznovanju odgovornih za organizirano izkoriščanje žensk in otrok;

o) ob upoštevanju potrebe po zagotovitvi polnega spoštovanja človekovih pravic avtohtonih prebivalk proučiti deklaracijo o pravicah avtohtonih ljudstev, ki naj jo sprejme Generalna skupščina v Mednarodnem desetletju avtohtonih ljudstev sveta, ter spodbuditi sodelovanje avtohtonih prebivalk v delovni skupini, ki izdeluje osnutek deklaracije, v skladu z določili za sodelovanje organizacij avtohtonih ljudstev.

231. ustreznih organov, teles in agencij sistema Organizacije združenih naro-

dov, vseh teles za človekove pravice v sistemu Organizacije združenih narodov, kot tudi visokega komisarja oziroma komisarke Združenih narodov za človekove pravice in visoke komisarke oziroma komisarja Združenih narodov za begunce in begunke, ob pospeševanju večje zmogljivosti in učinkovitosti z boljšim usklajevanjem različnih teles, mehanizmov in postopkov ob upoštevanju potrebe po izogibanju nepotrebnemu podvajanju in prekrivanju njihovih zadolžitev in nalog:

a) pri izvajanju svojih mandatov dati polno, enako in trajno pozornost človekovim pravicam žensk za pospeševanje univerzalnega spoštovanja in varstva vseh človekovih pravic - civilnih, kulturnih, političnih in socialnih, vključno s pravico do razvoja;

b) zagotoviti uresničevanje priporočil Svetovne konference o človekovih pravicah za polno vključitev človekovih pravic žensk v vse politične in programske smernice;

c) razviti obsežne politične programe za vključitev človekovih pravic žensk v celotni sistem Organizacije združenih narodov, vključno v dejavnosti glede svetovalnih storitev, tehnične pomoči, metodologije poročanja, vrednotenj vpliva družbene konstrukcije spolov, usklajevanja, javnega informiranja in izobraževanja o človekovih pravicah, ter igrati dejavno vlogo pri uresničevanju programa;

d) zagotoviti vključitev in polno sodelovanje žensk kot gibal in kot koristnic razvojnega procesa ter ponoviti cilje, vzpostavljene za globalno ukrepanje glede žensk za dosego obstojnega in pravičnega razvoja, določene v Deklaraciji o okolju in razvoju;[18]

e) vključiti informacije o kršitvah človekovih pravic, ki temelje na družbeni konstrukciji spolov, ter ugotovitve v vse svoje programe in dejavnosti;

f) zagotoviti sodelovanje in usklajevanje dela vseh teles in mehanizmov za človekove pravice, da se zagotovi spoštovanje človekovih pravic žensk;

g) krepiti sodelovanje in usklajevanje med Komisijo za položaj žensk, Komisijo za človekove pravice, Komisijo za socialni razvoj, Komisijo za obstojni razvoj, Komisijo za preprečevanje kriminala in kazensko sodstvo, telesi Organizacije združenih narodov za nadzorovanje pogodbe o človekovih pravicah, vključno z Odborom za odpravo diskriminacije žensk ter Razvojnim skladom Organizacije združenih narodov za ženske, Mednarodnim inštitutom za raziskave in usposabljanje za izboljšanje položaja žensk, Razvojnim programom Organizacije združenih narodov, Skladom organizacije Združenih narodov za otroke in drugimi organizacijami iz sistema Združenih narodov, ki v okviru svojih mandatov delujejo za pospeševanje človekovih pravic žensk, ter izboljšati sodelovanje med Oddelkom za izboljšanje položaja žensk in Centrom za človekove pravice;

h) vzpostaviti učinkovito sodelovanje med visokim komisarjem oziroma

komisarko Organizacije združenih narodov za človekove pravice in visoko komisarko oziroma komisarjem Organizacije združenih narodov za begunke in begunce ter drugimi ustreznimi telesi v okviru njihovih posameznih mandatov ob upoštevanju tesne povezave med kršitvami človekovih pravic velikega obsega, še posebej v obliki genocida, etničnega čiščenja, sistematičnega posiljevanja žensk v vojnih razmerah, begunskih tokovih in drugih razseljevanjih, ter dejstvom, da so lahko begunke, razseljene ženske in povratnice izpostavljene posebnim zlorabam človekovih pravic;

i) spodbujati vključitev vidika družbene konstrukcije spolov v nacionalne programe delovanja ter v institucije človekovih pravic in nacionalne institucije v okviru programov svetovalnih storitev za človekove pravice;

j) zagotoviti usposabljanje o človekovih pravicah žensk za vse osebje ter funkcionarke in funkcionarje Organizacije združenih narodov, še posebej tiste, ki delujejo na področju človekovih pravic in humanitarne pomoči, ter pospeševati njihovo razumevanje človekovih pravic žensk, da lahko prepoznajo in obravnavajo njihove kršitve človekovih pravic žensk ter pri svojem delu polno upoštevajo vidik družbene konstrukcije spolov;

k) pri pregledovanju uresničevanja načrta delovanja za Desetletje Združenih narodov za izobraževanje o človekovih pravicah (1995-2004) upoštevati rezultate Četrte svetovne konference o ženskah.

Strateški cilj I.2.

Zagotoviti enakost in nediskriminacijo po zakonu in v praksi

Potrebno ukrepanje

232. vlad:

a) dati prednost pospeševanju in varovanju polnega in enakega uživanja vseh človekovih pravic in temeljnih svoboščin s strani žensk in moških brez kakršnegakoli razlikovanja glede rase, barve, spola, jezika, religije, političnih ali drugih prepričanj, nacionalnega ali socialnega porekla, lastnine, rojstva ali drugega statusa;

b) zagotoviti ustavna jamstva in/ali sprejeti ustrezno zakonodajo za prepoved diskrimnacije žensk in deklet vseh starosti na podlagi spola ter zagotoviti ženskam vseh starosti enake pravice in njihovo polno uživanje;

c) vključiti načelo enakosti žensk in moških v svoje zakonodaje ter zagotoviti, preko zakonodaje in drugih ustreznih sredstev, dejansko uresničevanje tega načela;

d) pregledati nacionalne zakone, vključno zakone običajnega prava in pravno prakso na področju družinskega, kazenskega, delovnega in gospodarskega prava za zagotovitev uresničevanja načel in postopkov vseh ustreznih mednarodnih instrumentov za človekove pravice s pomočjo nacionalne zakonodaje, ukiniti vsakršne zakone, ki so še diskriminacijski na podlagi spola, ter odstraniti razliko med spoloma pri uveljavljanju pravičnosti;

e) krepiti in spodbujati razvoj programov za varstvo človekovih pravic žensk v nacionalnih institucijah človekovih pravic, ki izvajajo programe, kot so komisije za človekove pravice ali varuhi oziroma varuhinje človekovih pravic, z dodelitvijo ustreznega statusa, sredstev in dostopa do vlade za pomoč posameznicam in posameznikom, še posebej ženskam, ter zagotoviti, da te institucije posvetijo dovolj pozornosti problemom, pri katerih gre za kršitev človekovih pravic žensk;

f) ukrepati za zagotovitev, da se človekove pravice žensk, vključno s pravicami, omenjenimi v točkah 94 do 96, v celoti spoštujejo in varujejo;

g) izvajati nujne ukrepe za boj proti nasilju nad ženskami in njegovo odpravo, ker je kršitev človekovih pravic in izhaja iz škodljivih tradicionalnih običajev in navad, kulturnih predsodkov in ekstremizma;

h) prepovedati pohabljanje ženskih spolovil, kjerkoli obstoja, ter učinkovito podpreti napore nevladnih organizacij, organizacij skupnosti in verskih ustanov za odpravo teh navad;

i) zagotoviti izobraževanje in usposabljanje o človekovih pravicah, ki upošteva oba spola, za javne uradnike in uradnice, vključno z, med drugim, policijskim in vojaškim osebjem, stražnicami in stražniki v kaznilnicah, zdravstvenim in medicinskim osebjem, socialnimi delavci in delavkami, ljudmi, ki se ukvarjajo s problemi migrantk in migrantov ter begunk in beguncev, ter učiteljicami in učitelji na vseh ravneh izobraževalnega sistema, ter tako izobraževanje in usposabljanje omogočiti tudi sodstvu in članom oziroma članicam parlamenta, da bi lahko bolje izvajali svoje javne odgovornosti;

j) pospeševati enake pravice žensk za članstvo v sindikatih in drugih poklicnih in družbenih organizacijah;

k) vzpostaviti učinkovite mehanizme za raziskavo kršitev človekovih pravic žensk, ki so jih zagrešili javni uradniki in uradnice, ter sprejeti potrebne kazensko pravne ukrepe v skladu z nacionalnimi zakoni;

l) pregledati in dopolniti kazenske zakone in postopke, za odpravo vsakršne diskriminacije žensk, da bi zagotovili, da kazensko pravo in postopki ženskam jamčijo učinkovito varstvo in preganjanje zločinov, ki so usmerjeni proti ženskam ali jih nesorazmerno prizadevajo, ne glede na odnos med storilcem oziroma storilko in žrtvijo, ter zagotoviti, da obtoženke, žrtve in/ali priče pri preiskavi in kazenskem pregonu zločinov ne postanejo ponovno žrtve ali doživijo diskriminacijo;

m) zagotoviti, da imajo ženske enake pravice kot moški, da postanejo, med drugim, sodnice, odvetnice ali druge uslužbenke sodišča, kot tudi policijske uslužbenke in uslužbenke zaporov;

n) krepiti obstoječe ali vzpostaviti takoj dostopne, brezplačne in gmotno dostopne alternativne administrativne mehanizme in programe pravne pomoči v pomoč prizadetim ženskam pri iskanju poprave za kršitve njihovih pravic;

o) zagotoviti vsem ženskam ter nevladnim organizacijam in njihovim članicam ter članom s področja varstva in pospeševanja vseh človekovih pravic - civilnih, kulturnih, ekonomskih, političnih in socialnih pravic, vključno s pravico do razvoja - polno uživanje vseh človekovih pravic in svoboščin v skladu s Splošno deklaracijo o človekovih pravicah ter vsemi drugimi instrumenti o človekovih pravicah in varstvom nacionalnih zakonov;

p) krepiti in spodbujati uresničevanje priporočil, vsebovanih v Standardnih pravilih o izenačitvi možnosti za invalidne osebe,[30] ob posebni pozornosti do zagotovitve nediskriminacije in enakega uživanja vseh človekovih pravic in svoboščin za invalidne ženske in dekleta, vključno z njihovim dostopom do informacij in storitev na področju nasilja nad ženskami kot tudi njihovim dejavnim sodelovanjem in ekonomskim prispevkom vsem vidikom družbe;

q) spodbujati razvoj programov človekovih pravic, ki upoštevajo oba spola.

Strateški cilj I.3.

Doseči pravno izobraženost

Potrebno ukrepanje

233. vlad in nevladnih organizacij, Organizacije združenih narodov in drugih mednarodnih organizacij, kot ustreza:

a) prevesti, kjerkoli je mogoče, v lokalne jezike in jezike avtohtonih ljudstev ter v alternativne oblike, ustrezne za invalidne osebe in osebe na nižji ravni pismenosti, objavljati ter širiti zakone in informacije, ki se nanašajo na enakovreden položaj in človekove pravice vseh žensk, vključno s Splošno deklaracijo o človekovih pravicah, Mednarodnim paktom o civilnih in političnih pravicah, Mednarodnim paktom o ekonomskih, socialnih in kulturnih pravicah, Konvencijo o odpravi vseh oblik diskriminacije žensk, Mednarodno konvencijo o odpravi vseh oblik rasne diskriminacije,[33] Konvencijo o otrokovih pravicah in Konvencijo proti mučenju in drugemu krutemu, nečloveškemu ali ponižujočemu ravnanju ali kaznovanju, Deklaracijo o pravici do razvoja[34] in Deklaracijo o odpravi nasilja nad ženskami,

kot tudi izidi ustreznih konferenc in vrhov Organizacije združenih narodov ter nacionalnimi poročili Odboru za odpravo diskriminacije žensk;

b) objavljati in širiti te informacije v lahko razumljivih ter alternativnih oblikah, ki ustrezajo invalidnim osebam in osebam na nižjih stopnjah pismenosti;

c) širiti informacije o nacionalni zakonodaji in njenem vplivu na ženske, vključno z lahko dostopnimi napotki, kako sistem pravosodja uporabiti za uveljavljanje posameznicinih oziroma posameznikovih pravic;

d) vključiti informacije o mednarodnih in regionalnih instrumentih in standardih v svoje dejavnosti obveščanja javnosti in izobraževanja o človekovih pravicah ter v programe za izobraževanje in usposabljanje odraslih, še posebej za skupine kot so vojaško, policijsko in drugo osebje za uveljavljanje zakonodaje, sodni, pravni in zdravstveni poklici za zagotavljanje učinkovitega varovanja človekovih pravic;

e) dati povsod na voljo in v polnem obsegu posredovati informacije o obstoju nacionalnih, regionalnih in mednarodnih mehanizmov za iskanje poprave, ko so kršene človekove pravice žensk;

f) spodbujati, usklajevati in sodelovati z lokalnimi in regionalnimi ženskimi skupinami, z ustreznimi nevladnimi organizacijami, pedagoškimi delavkami in delavci ter mediji za uresničevanje programov izobraževanja o človekovih pravicah, da bi se ženske zavedale svojih človekovih pravic;

g) pospeševati izobraževanje o človekovih in zakonskih pravicah žensk v šolskih učnih načrtih na vseh ravneh izobraževanja ter opraviti javne kampanje, vključno v najbolj razširjenih jezikih države, o enakosti žensk in moških v javnem in zasebnem življenju, vključno z njihovimi pravicami v družinah in ustreznimi instrumenti človekovih pravic po nacionalnem in mednarodnem pravu;

h) v vseh državah pospeševati izobraževanje o človekovih pravicah in mednarodnem humanitarnem pravu za članice oziroma člane nacionalne varnosti in oboroženih sil, vključno s tistimi, ki so dodeljeni v mirovne operacije Organizacije združenih narodov, na redni in stalni podlagi, da bi jih opomnili, naj se zavedajo dejstva, da morajo vselej, ko opravljajo svoje dolžnosti ali ne, spoštovati pravice žensk, ob posebni pozornosti do pravil za varstvo žensk in otrok ter do varstva človekovih pravic v razmerah oboroženega spopada;

i) sprejeti ustrezne ukrepe za zagotovitev, da se begunke in razseljene ženske, migrantke in delavke migrantke zavedajo svojih človekovih pravic in mehanizmov pomoči, ki so jim na voljo.

J. ŽENSKE IN MEDIJI

234. V zadnjem desetletju je napredek v informacijski tehnologiji pospešil globalno komunikacijsko omrežje, ki prestopa nacionalne meje ter vpliva na javno politiko, zasebne odnose in vedenje, še posebej otrok in mladih odraslih. Povsod v medijih obstaja možnost za veliko večji prispevek k izboljšanju položaja žensk.

235. Vedno več žensk poklicno dela v komunikacijskem sektorju, malo pa jih je doseglo položaje na ravni odločanja ali v vladnih odborih in telesih, ki vplivajo na politiko medijev. Dokaz za pomanjkanje posluha za spola v medijih je neuspeh pri odpravi stereotipov, ki temelje na spolih in jih je mogoče najti v javnih in zasebnih lokalnih, nacionalih in mednarodnih medijskih organizacijah.

236. Treba je spremeniti nenehno prikazovanje negativnih in ponižujočih podob žensk v medijskih sporočilih - elektronskih, tiskanih, vidnih in glasovnih. Tiskani in elektronski mediji v številnih državah ne dajejo uravnotežene podobe raznolikih življenj in prispevkov žensk družbi v spreminjajočem se svetu. Poleg tega nasilni in ponižujoči ali pornografski medijski izdelki tudi negativno prizadevajo ženske in njihovo sodelovanje v družbi. Oblikovanje programov, ki krepi tradicionalne vloge žensk, je lahko prav tako omejujoče. Po vsem svetu razširjeni trend v smeri potrošništva je ustvaril ozračje, v katerem oglasi in komercialna sporočila pogosto prikazujejo ženske predvsem kot potrošnice ter se neustrezno usmerjajo na dekleta in ženske vseh starosti.

237. Treba je krepiti položaj žensk s pospeševanjem njihovih sposobnosti, znanja in dostopa do informacijske tehnologije. To bo okrepilo njihovo zmožnost spopasti se z negativnim prikazovanjem žensk po vsem svetu ter postaviti se po robu primerom zlorabe v industriji, ki postaja vedno bolj pomembna. Treba je oblikovati in okrepiti mehanizme samourejanja medijev ter razviti pristope za odpravo oblikovanja programov s predsodki glede spolov. Večina žensk, še posebej v državah v razvoju, nima možnosti učinkovitega dostopa do razvijajočih se elektronskih informacijskih avtocest ter zato ne more vzpostaviti mrež, ki bi jim zagotovile alternativne vire informacij. Ženske morajo zato sodelovati pri odločanju v zvezi z razvojem novih tehnologij, da bi polno sodelovale pri njihovi rasti in vplivu.

238. Pri obravnavanju vprašanja mobilizacije medijev bi morale vlade in drugi dejavniki pospeševati dejavno in vidno politiko vključevanja vidika družbene konstrukcije spolov v vse programe in politiko.

Strateški cilj J.1.

Povečati sodelovanje in dostop žensk do izražanja in odločanja v medijih - z njihovo pomočjo ter s pomočjo novih tehnologij komuniciranja

Potrebno ukrepanje

239. vlad:

a) podpreti izobraževanje, usposabljanje in zaposlovanje žensk za pospeševanje in zagotavljanje enakega dostopa žensk do vseh področij in ravni medijev;

b) podpreti raziskave vseh vidikov žensk in medijev, da bi določili področja, ki so potrebna pozornosti in ukrepanja, ter pregledali obstoječo politiko medijev z namenom vključiti vanjo vidik družbene konstrukcije spolov;

c) pospeševati polno in enako sodelovanje žensk v medijih, vključno s poslovodstvom, oblikovanjem programov, izobraževanjem, usposabljanjem in raziskavami;

d) prizadevati si za ravnovesje med obema spoloma pri imenovanju v vsa svetovalna, vodstvena, urejevalna in nadzorna telesa, vključno s tistimi, povezanimi z zasebnimi in državnimi ali javnimi mediji;

e) spodbujati, v obsegu, ki se sklada s svobodo izražanja, ta telesa, da povečajo število programov za ženske, in programov, ki so jih izdelale ženske, da bi poskrbeli za ustrezno obravnavo ženskih potreb in problemov;

f) spodbujati in priznavati ženska medijska omrežja, vključno z elektronskimi omrežji ter drugimi novimi komunikacijskimi tehnologijami, kot sredstev za razširjanje informacij in izmenjav pogledov, vključno na mednarodni ravni, ter podpreti ženske skupine, v ta namen dejavne v vsem medijskem delu in sistemih komuniciranja;

g) spodbujati in zagotoviti sredstva ali spodbude za ustvarjalno uporabo programov v nacionalnih medijih za posredovanje informacij o različnih kulturnih oblikah avtohtonih ljudstev ter obravnavanje s tem povezanih socialnih in izobraževalnih vprašanj v okviru nacionalne zakonodaje;

h) v okviru nacionalnega prava zajamčiti svobodo medijev in njeno kasnejše varstvo ter spodbujati, v skladu s svobodo izražanja, pozitivno vključitev medijev v razvojna in družbena vprašanja.

240. nacionalnih in mednarodnih medijskih sistemov:

v skladu s svobodo izražanja razviti urejevalne mehanizme, vključno s prostovoljnimi, ki pospešujejo uravnoteženo in raznoliko prikazovanje žensk v medijih in mednarodnih komunikacijskih sistemih ter spodbujajo večje sodelovanje žensk in moških v proizvodnji in odločanju.

241. vlad, kot ustreza, ali nacionalnega mehanizma za izboljšanje položaja žensk:

a) spodbujati razvoj programov izobraževanja in usposabljanja žensk za izdelavo informacij za javne medije, vključno s financiranjem eksperimentalnih naporov in uporabo novih komunikacijskih tehnologij, kibernetskega prostora in satelitov, bodisi javnih ali zasebnih;

b) spodbujati uporabo komunikacijskih sistemov, vključno z novimi tehnologijami, kot sredstva za krepitev sodelovanja žensk v demokratskih procesih;

c) olajšati sestavo imenika strokovnjakinj za medije;

d) spodbujati sodelovanje žensk pri razvoju poklicnih napotkov in kodeksov obnašanja ali drugih ustreznih mehanizmov samourejanja za pospeševanje uravnoteženega, nestereotipnega prikazovanja žensk v medijih.

242. nevladnih organizacij in medijskih poklicnih združenj:

a) spodbujati vzpostavitev medijskih opazovalnih skupin, ki lahko nadzorujejo medije ter se z njimi posvetujejo, za zagotovitev, da se potrebe in problemi žensk pravilno odražajo;

b) usposobiti ženske, da v večji meri uporabijo informacijsko tehnologijo za komunikacije in medije, vključno na mednarodni ravni;

c) ustvariti mreže med nevladnimi organizacijami, ženskimi organizacijami in poklicnimi medijskimi organizacijami ter razviti programe informiranja zanje, da bi priznali posebne potrebe žensk v medijih ter olajšali večje sodelovanje žensk v komunikacijah, še posebej na mednarodni ravni v podporo dialogu jug-jug in sever-jug med temi organizacijami, med drugim, za pospeševanje človekovih pravic žensk in enakosti žensk in moških;

d) spodbujati medijsko industrijo in izobraževanje ter ustanove za medijsko usposabljanje, da bi v ustreznih jezikih razvili tradicionalne, domorodske in druge etnične medijske oblike, kot so pripovedovanje zgodb, drama, pesništvo in petje, ki odražajo njihove kulture, ter te oblike komunikacije uporabili za razširjanje informacij o razvoju in družbenih vprašanjih.

Strateški cilj J.2.

Pospeševati uravnoteženo in nestereotipno prikazovanje žensk v medijih

Potrebno ukrepanje

243. vlad in mednarodnih organizacij v obsegu, skladnem s svobodo izražanja:

a) pospeševati raziskave in uresničevanje strategije informiranja, izobraževanja in komuniciranja, namenjene pospeševanju uravnoteženega prikazovanja žensk in deklet ter njihovih mnogostranskih vlog;

b) spodbujati medije in oglaševalske agencije za razvoj posebnih programov za ozaveščanje o Izhodiščih za ukrepanje;

c) spodbujati usposabljanje, s posluhom za oba spola, za medijske strokovnjakinje in strokovnjake, vključno z lastnicami in lastniki medijev ter vodstvenim kadrom, za spodbujanje oblikovanja in uporabe nestereotipnih, uravnoteženih in raznovrstnih podob žensk v medijih;

d) spodbujati medije, da se vzdržijo prikazovanja žensk kot nižjih bitij ter njihovega izkoriščanja kot spolnih objektov in blaga, in jih raje prikazujejo kot ustvarjalna človeška bitja, ključne dejavnike, ki prispevajo k procesu razvoja, od katerega imajo tudi korist;

e) spodbujati izhodišče, da so spolni stereotipi, ki jih prikazujejo v medijih, diskriminacijski, ponižujoči in žaljivi do spolov;

f) sprejeti in izvajati učinkovite ukrepe, vključno z ustrezno zakonodajo, proti pornografiji in prikazovanju nasilja nad ženskami in otroci v medijih.

244. množičnih medijev in oglaševalskih organizacij:

a) razviti, v skladu s svobodo izražanja, poklicne napotke in kodekse obnašanja ter druge oblike samourejanja za pospeševanje predstavljanja nestereotipnih podob žensk;

b) vzpostaviti, v skladu s svobodo izražanja, poklicne napotke in kodekse obnašanja, ki obravnavajo nasilno, ponižujoče in pornografsko gradivo v zvezi z ženskami v medijih, vključno z oglaševanjem;

c) vključiti vidik družbene konstrukcije spolov v vsa vprašanja, ki zadevajo skupnosti, potrošnice in potrošnike ter civilno družbo;

d) povečati sodelovanje žensk pri odločanju na vseh ravneh v medijih.

245. medijev, nevladnih organizacij in zasebnega sektorja, v sodelovanju, z nacionalnim mehanizmom za izboljšanje položaja žensk:

a) pospeševati enakopravno delitev družinskih odgovornosti z medijskimi kampanjami, ki poudarjajo enakost spolov ter nestereotipne vloge žensk in moških v družinah in ki širijo informacije, namenjene odpravi zlorabe otroka ali partnerice ter vseh oblik nasilja nad ženskami, vključno z nasiljem v družinah;

b) izdelati in/ali širiti medijsko gradivo o voditeljicah, med drugim kot voditeljicah, ki na svoje vodstvene položaje prinašajo številne različne življenjske izkušnje, vključno, vendar ne samo, s svojimi izkušnjami usklajevanja poklicnih in družinskih odgovornosti, kot matere, strokovnjakinje, managerke in podjetnice, za zagotovitev vzornic, še posebej mladim ženskam.

c) pospeševati obširne kampanje, ob uporabi javnih in zasebnih izobraževalnih programov, za posredovanje informacij in povečanje zavesti o človekovih pravicah žensk;

d) podpreti razvoj in financiranje, alternativnih medijev in uporabe vseh vrst komuniciranja za posredovanje informacij ženskam in o ženskah ter njihovih problemih;

e) razviti pristope in usposobiti strokovnjakinje in strokovnjake za uporabo analize spolov v zvezi s programi medijev.

K. ŽENSKE IN OKOLJE

246. Človeška bitja so v središču prizadevanj za obstojen razvoj. Upravičena so do zdravega in produktivnega življenja, ubranega z naravo. Ženske morajo v razvoju obstojnih in ekološko zdravih vzorcev porabe in proizvodnje ter pristopih k urejanju naravnih virov odigrati bistveno vlogo, kot je bilo izjavljeno na Konferenci Organizacije združenih narodov o prebivalstvu in razvoju ter se je odrazilo v vsej Agendi 21. Zavest o izčrpavanju virov, propadanju naravnih sistemov in nevarnosti onesnaževalnih substanc je v zadnjem desetletju izrazito narastla. Te vedno slabše razmere uničujejo občutljive ekosisteme in razseljujejo skupnosti, še posebej ženske, iz produktivnih dejavnosti ter so naraščajoča grožnja varnemu in zdravemu okolju. Revščina in propadanje okolja sta v tesni medsebojni povezavi. Medtem ko revščina povzroča določene vrste ekološki stres, je nevzdržni vzorec potrošnje in proizvodnje eden večjih vzrokov za nenehno propadanje globalnega okolja, še posebej v industrializiranih državah, kar je skrb zbujajoča zadeva, ki povečuje revščino in porušeno ravnotežje. Dvigajoče se morske gladine, posledica globalne otoplitve, povzročajo resne in neposredne grožnje ljudem, ki živijo v otoških državah in na obalnih območjih. Uporaba snovi, ki zmanjšujejo količino ozona, kot so proizvodi, ki vsebujejo klorofluorokarbonate, halone in metil bromide (iz katerih so narejene pene in plastika), resno prizadevajo ozračje in tako dopuščajo, da do zemljinega površja prodrejo previsoke ravni škodljivih ultravijoličnih žarkov. To ima resne posledice za zdravje ljudi, kot so kožni rak, poškodbe oči in oslabeli imunski sistem. Ima tudi resne posledice za okolje, vključno s škodo na pridelku in življenju v oceanih.

247. Vse države in vsi ljudje morajo sodelovati pri bistveni nalogi odprave revščine kot nujne zahteve za obstojni razvoj, da bi zmanjšali neskladja v življenjskih standardih in bolje zadostili potrebam večine ljudi sveta. Hurikani, tajfuni in druge naravne nesreče, ter poleg tega uničenje virov, nasilje, razseljevanje in druge posledice, povezane z vojno, oboroženimi spopadi in drugimi spori, uporaba in testiranje jedrskega orožja ter tuja okupacija lahko prav tako prispevajo k propadanju okolja. Propadanje naravnih virov razseljuje skupnosti, še posebej ženske, od dejavnosti, ki prinašajo dohodek in hkrati povečujejo neplačano delo. Tako v mestnih kot podeželskih območjih ima propadanje okolja negativne posledice za zdravje, blaginjo in kakovost življenja prebivalstva v velikem obsegu, še posebej deklet in žensk vseh starosti. Posebno pozornost in priznanje bi bilo treba dati vlogi in posebnim razmeram žensk, ki žive na podeželskih območjih, ter tistih, ki delajo v kmetijskem sektorju, kjer jim lahko dostop do usposabljanja, zemlje, naravnih in proizvodnih virov, kreditov, razvojnih programov in zadružnih struktur pomaga povečati njihovo sodelovanje v obstojnem razvoju. Ekološka tveganja doma in na delovnem mestu lahko nesorazmerno vplivajo na zdravje žensk zaradi njihove drugačne dovzetnosti za strupene učinke različnih kemikalij. Ta tveganja za zdravje žensk so še posebej visoka v mestnih območjih, kot tudi območjih z nizkimi dohodki, kjer so koncentrirane industrije, ki onesnažujejo.

248. Z urejanjem in uporabo naravnih virov ženske oskrbujejo svoje družine in skupnosti. Kot potrošnice in proizvajalke, skrbnice družin in vzgojiteljice, ženske s svojo skrbjo za kakovost in obstojnost življenja za sedanje in bodoče generacije igrajo pomembno vlogo pri pospeševanju obstojnega razvoja. Vlade so izrazile svojo zavezanost oblikovanju nove razvojne paradigme, ki združuje ekološko obstojnost z enakostjo spolov in pravičnostjo znotraj generacije in med generacijami, kot je vsebovana v poglavju 24 Agende 21.[19]

249. Ženske v veliki meri ostajajo odsotne z vseh ravni oblikovanja politike in odločanja glede naravnih virov in urejanja, ohranjanja, varstva in rehabilitacije okolja, njihove izkušnje in sposobnosti zavzemanja za pravilno urejanje naravnih virov in njihovo nadzorovanje pa ostajajo v telesih oblikovanja politike in sprejemanja odločitev, kot tudi na vodstveni ravni v izobraževalnih ustanovah in agencijah za okolje prepogosto odrinjene na rob. Ženske se redkokdaj usposabljajo za poklicne upravljalke naravnih virov s pristojnostjo odločanja, kot so načrtovalke uporabe zemlje, agronomke, gozdne delavke, pomorske znanstvenice in ekološke pravnice. Tudi v primerih, ko so ženske usposobljene kot poklicne upraviteljice naravnih virov, so pogosto premalo zastopane v formalnih ustanovah s pristojnostjo za oblikovanje politike na nacionalni, regionalni in mednarodni ravni. Pogosto ženske niso enakovredne sodelavke pri upravljanju finančnih institucij in korporacij, katerih odločanje najpomembneje prizadene kakovost okolja. Nadalje gre za institucionalne slabosti v usklajevanju ženskih nevladnih organizacij in nacionalnih institucij, ki obravnavajo ekološka vprašanja, kljub trenutni hitri rasti in opaznosti ženskih nevladnih organizacij, ki ta vprašanja obravnavajo na vseh ravneh.

250. Ženske so pogosto igrale vlogo voditeljic ali pa vodile spodbujanje in uveljavljanje ekološke etike z zmanjšanjem uporabe virov ter ponovno uporabo in recikliranjem virov, da bi zmanjšale odpadke in pretirano porabo. Ženske lahko imajo še posebej močno vlogo pri vplivu na odločitve o obstojni porabi. Poleg tega se je prispevek žensk k urejanju okolja, vključno s podeželskimi, kmečkimi in mladinskimi kampanjami za varstvo okolja, pogosto dogajal na lokalni ravni, kjer je decentralizirano ukrepanje v zvezi z ekološkimi vprašanji najpotrebnejše in odločilno. Ženske, še posebej avtohtone prebivalke, imajo posebno znanje o ekoloških povezavah in urejanju občutljivega ekosistema. Ženske v številnih skupnostih zagotavljajo glavno delovno silo za eksistenčno proizvodnjo, vključno s proizvodnjo morske hrane; tako je njihova vloga odločilna za zagotovitev hrane in prehranjevanje, pospeševanje eksistenčnih in neformalnih sektorjev ter ohranjanje okolja. V nekaterih regijah so ženske na splošno najtrdnejše članice skupnosti, ker gredo moški pogosto za delom v oddaljene kraje in pustijo ženske, da varujejo naravno okolje in zagotavljajo primerno in obstojno razporeditev virov v gospodinjstvu in skupnosti.

251. Strateško ukrepanje, potrebno za zdravo urejanje okolja, zahteva celovit, multidisciplinaren in medsektorski pristop. Žensko sodelovanje in vodenje sta za vsak vidik tega pristopa bistvena. Nedavne globalne konference Organizacije Združenih narodov za razvoj, kot tudi regionalne pripravljalne konference za Četrto svetovno konferenco o ženskah, so vse potrdile, da politika obstojnega razvoja, ki ne vključuje žensk enako kot moških, dolgoročno ne bo uspešna.

Pozvale so k učinkovitemu sodelovanju žensk pri ustvarjanju znanja in ekološke izobrazbe v odločanju in vodenju na vseh ravneh. Izkušnje in prispevki žensk k ekološko zdravemu okolju morajo zato biti v središču dnevnega reda enaindvajsetega stoletja. Cilj obstojnega razvoja se bo izmikal, če prispevek žensk k urejanju okolja ne bo priznan in podprt.

252. Pri obravnavanju pomanjkanja ustreznega priznanja in podpore prispevku žensk k ohranjanju in urejanju naravnih virov ter varovanju okolja bi morale vlade in drugi akterji pospeševati dejavno in vidno politiko vključevanja vidika družbene konstrukcije spolov v vse programe in politiko, vključno, z analizo posledic tako za moške kot ženske pred sprejemom odločitev.

Strateški cilj K.1.

Dejavno vključiti ženske v ekološko odločanje na vseh ravneh

Potrebno ukrepanje

253. vlad, na vseh ravneh, vključno z občinskimi oblastmi, kot ustreza:

a) zagotoviti možnosti ženskam, vključno avtohtonim prebivalkam, za sodelovanje v ekološkem odločanju na vseh ravneh, vključno kot managerke, načrtovalke in planerke ter kot uresničevalke in ocenjevalke ekoloških projektov;

b) olajšati in povečati dostop žensk do informacij in izobraževanja, vključno na področjih znanosti, tehnologije in ekonomije, ter tako povečati njihovo znanje, sposobnosti in možnosti sodelovanja pri ekoloških odločitvah;

c) spodbujati, v odvisnosti od nacionalne zakonodaje in v skladu s Konvencijo o biološki raznovrstnosti,[35] učinkovito varstvo in uporabo znanja, inovacij in postopkov žensk iz avtohotnih in lokalnih skupnosti, vključno s postopki, ki se nanašajo na tradicionalno medicino, biološko raznovrstnost, tehnologije avtohtonega prebivalstva; prizadevati si za zagotovitev, da se te spoštujejo, vzdržujejo, spodbujajo in ohranjajo na ekološko obstojen način, ter spodbujati njihovo širšo uporabo z odobritvijo in sodelovanjem tistih, ki to znanje imajo; poleg tega, zavarovati obstoječe intelektualne pravice teh žensk, kot jih varuje nacionalno in mednarodno pravo; tvorno delovati, kjer je treba, da bi našli dodatne načine in sredstva za učinkovito varstvo in uporabo tega znanja, inovacij in ravnanj, v odvisnosti od nacionalne zakonodaje ter v skladu s Konvencijo o biološki raznovrstnosti in ustreznim mednarodnim pravom, ter spodbujati pravično in nepristransko delitev koristi, ki izhajajo iz uporabe tega znanja, inovacij in ravnanj;

d) sprejeti ustrezne ukrepe za zmanjšanje tveganj za ženske zaradi ugotovljenih ekoloških nevarnosti doma, na delovnem mestu in v drugih okoljih,

vključno z ustrezno uporabo čistih tehnologij, ob upoštevanju načela previdnosti, dogovorjenega v Deklaraciji o okolju in razvoju;[18]

e) sprejeti ukrepe za vključitev vidika družbene konstrukcije spolov v načrtovanje in uresničevanje, med drugim, ekološko zdravih in obstojnih mehanizmov za urejanje virov, proizvodnih metod in razvoja infrastrukture na podeželju in v mestih;

f) sprejeti ukrepe za krepitev moči žensk kot proizvajalk in potrošnic, tako da lahko, skupaj z moškimi, učinkovito ekološko ukrepajo na svojih domovih, v skupnostih in na delovnih mestih;

g) pospeševati sodelovanje lokalnih skupnosti, še posebej žensk, pri določanju potreb javnih služb, prostorskem planiraju ter zagotavljanju in načrtovanju mestne infrastrukture.

254. vlad in mednarodnih organizacij ter institucij zasebnega sektorja, kot ustreza:

a) proučiti vpliv obeh spolov pri delu Komisije za obstojni razvoj in drugih ustreznih teles Organizacije združenih narodov ter pri dejavnostih mednarodnih finančnih ustanov;

b) pospeševati sodelovanje žensk ter vključitev vidika družbene konstrukcije spolov v načrtovanje, odobritev in izvrševanje projektov, ki so jih financirale Globalna ekološka agencija in druge ustrezne organizacije Združenih narodov;

c) spodbujati načrtovanje projektov na področjih, za katera skrbi Globalna ekološka agencija in projektov, ki jih vodijo ženske;

d) vzpostaviti strategije in mehanizme za povečanje deleža žensk, še posebej na podeželskih in kmečkih ravneh, ki sodelujejo kot nosilke odločitev, planerke, managerke, znanstvenice, tehnične svetovalke ter koristnice pri načrtovanju, razvoju in uresničevanju politike in programov za urejanje naravnih virov ter varstvo in ohranjanje okolja;

e) spodbujati družbene, ekonomske, politične in znanstvene institucije za obravnavo propadanja okolja in njegovega vpliva na ženske.

255. Nevladnih organizacij in zasebnega sektorja:

a) zavzemati se za vprašanja urejanja okolja in naravnih virov, ki zadevajo ženske, ter zagotoviti informacije, ki prispevajo k mobilizaciji virov za varovanje in ohranjanje okolja;

b) olajšati dostop žensk, ki se ukvarjajo s poljedelstvom, ribištvom in živinorejo,do znanja, izkušenj, tržnih storitev in ekološko zdravih tehnologij v podporo in za krepitev njihovih odločilnih vlog ter njihove-

ga strokovnega znanja iz urejanja virov in ohranjanja biološke raznovrstnosti.

Strateški cilj K.2.

Vključiti prizadevanja in vidike družbene konstrukcije spolov v politiko in programe za obstojen razvoj

Potrebno ukrepanje

256. vlad

a) enakovredno z moškimi vključiti ženske, vključno z avtohtonimi prebivalkami, in njihove perspektive in znanje v odločanje v zvezi z obstojnim urejanjem virov ter razvojem politike in programov za obstojen razvoj, še posebej tistih, načrtovanih za obravnavo in preprečevanje ekološkega propadanja zemlje;

b) ovrednotiti politiko in programe glede njihovega vpliva na okolje in enakega dostopa žensk do naravnih virov in njihove uporabe;

c) zagotoviti ustrezne raziskave za ovrednotenje, kako in v kakšnem obsegu so ženske še posebej dojemljive ali izpostavljene ekološkemu propadanju in nevarnostim, vključno, kot je treba, z raziskovanjem in zbiranjem podatkov o posebnih skupinah žensk, še posebej žensk z nizkimi dohodki, avtohtonih prebivalk ter pripadnic manjšin;

d) pri pripravi programov urejanja okolja in podružničnih programov vključiti tradicionalno znanje in prakso žensk o obstojni uporabi in urejanju virov;

e) vključiti razultate raziskav, ki upoštevajo družbeno konstrukcijo spolov, v glavne smeri politik z namenom razvijati obstojno bivanje ljudi;

f) pospeševati znanje in podpreti raziskave o vlogi žensk, še posebej podeželskih in avtohotnih prebivalk, pri zbiranju in pridelavi hrane, ohranjanju tal, namakanju, urejanju vodnih zbiralnikov, sanitarni ureditvi, urejanju obalnega področja in morskih virov, integriranem zatiranju škodljivcev, planiranju uporabe zemlje, ohranjanju gozdov in lokalnem gozdarstvu, ribištvu, preprečevanju naravnih nesreč, ter novih in obnovljivih virih energije, ob osredotočanju še posebej na znanje in izkušnje avtohotnih prebivalk;

g) razviti strategijo sprememb za odpravo vseh ovir za polno in enako sodelovanje žensk v obstojnem razvoju in za enak dostop in nadzor nad viri;

h) pospeševati izobraževanje deklet in žensk vseh starosti v znanosti, tehnologiji, ekonomiji in drugih disciplinah, ki se nanašajo na naravno okolje, tako da lahko poučeno izbirajo in zagotovijo ustrezne podatke pri določanju lokalnih gospodarskih, znanstvenih in ekoloških prednostnih nalog za urejanje ter ustrezno uporabo naravnih in lokalnih virov in ekosistemov;

i) razviti programe za vključitev strokovnjakinj in znanstvenic, kot tudi tehničnih, upravnih in administrativnih delavk v urejanje okolja, razviti programe usposabljanja ze dekleta in ženske na teh področjih, razširiti možnosti za zaposlovanje in napredovanje žensk na teh področjih ter uresničiti posebne ukrepe za bogatenje strokovnega znanja žensk in njihovega sodelovanja v teh dejavnostih;

j) določiti in pospeševati ekološko zdrave tehnologije, ki so bile načrtovane, razvite in izboljšane ob posvetovanju z ženskami in ki so ustrezne tako za ženske kot moške;

k) podpreti razvoj enakega dostopa žensk do stanovanjske infrastrukture, zdrave vode ter obstojnih in gmotno dostopnih energetskih tehnologij, kot so voda, sonce, biosnovi in drugi obnovljivi viri, s pomočjo ovrednotenja potreb udeleženih, energetskega planiranja in oblikovanja politike na lokalni in nacionalni ravni;

l) zagotoviti, da bo do leta 2000 na voljo čista, vsem dostopna voda, ter da bodo izdelani in uresničeni načrti za varstvo in ohranjanje okolja za obnovitev onesnaženih vodnih sistemov ter ponovno izgradnjo poškodovanih vodnih zbiralnikov.

257. mednarodnih organizacij, nevladnih organizacij in institucij zasebnega sektorja:

a) vključiti ženske iz industrije komunikacij v dvigovanje zavesti glede ekoloških vprašanj, še posebej o ekoloških in zdravstvenih vplivih izdelkov, tehnologij in industrijskih procesov;

b) spodbujati potrošnice in potrošnike, da uporabijo svojo kupno moč za pospeševanje proizvodnje ekološko varnih proizvodov in spodbujajo vlaganja v ekološko zdravo in produktivno poljedelstvo, ribištvo, komercialne in industrijske dejavnosti ter tehnologije;

c) podpirati pobude potrošnic s spodbujanjem trženja organske hrane in reciklažnih postopkov, informacij o proizvodih in opremljanja proizvodov z nalepkami, vključno z opremljanjem posod s strupenimi kemikalijami in pesticidi z nalepkami v jeziku in s simboli, ki jih potrošnice in potrošniki razumejo, ne glede na starost in raven pismenosti.

Strateški cilj K. 3.

Krepiti ali vzpostaviti mehanizme na nacionalni, regionalni in mednarodni ravni za ovrednotenje vpliva razvojne in ekološke politike na ženske

Potrebno delovanje

258. vlad, regionalnih in mednarodnih organizacij ter nevladnih organizacij, kot ustreza:

a) priskrbeti ženskam, še posebej v državah v razvoju, tehnično pomoč v poljedelskem, ribiškem, malopodjetniškem, trgovinskem in industrijskem sektorju za zagotovitev nenehnega pospeševanja razvoja kadrov ter razvoja ekološko zdravih tehnologij in ženskega podjetništva;

b) razviti baze podatkov, ki upoštevajo oba spola, informacijske sisteme in sisteme za nadzorovanje ter participativne, v ukrepanje usmerjene raziskave, metodologije in analize politike, ob sodelovanju akademskih ustanov in lokalnih raziskovalk, o naslednjem:

i) znanje in izkušnje žensk v zvezi z urejanjem in ohranjanjem naravnih virov za vključitev v baze podatkov in informacijske sisteme za obstojni razvoj;

ii) vpliv propadanja ekoloških in naravnih virov na ženske, ki izhaja, med drugom iz vzorcev neobstojne proizvodnje in porabe, suše, slabe kakovosti vode, globalnega segrevanja, širjenja puščav, dviga morske gladine, nevarnih odpadkov, naravnih nesreč, strupenih kemikalij in ostankov pesticidov, radioaktivnih odpadkov, oboroženih spopadov in njihovih posledic;

iii) analiza strukturnih povezav med odnosi med spoloma, okoljem in razvojem, s posebnim poudarkom na določenih sektorjih, kot so kmetijstvo, industrija, ribištvo, gozdarstvo, zdravje okolja, biološka raznovrstnost, podnebje, vodni viri in sanitarna ureditev;

iv) ukrepi za razvoj in vključitev ekoloških, ekonomskih, kulturnih, socialnih analiz in analiz, ki upoštevajo družbeno konstrukcijo spolov, kot bistvenega koraka pri razvoju in nadzorovanju programov in politike;

v) programi za oblikovanje podeželskih in mestnih centrov usposabljanja, raziskav in virov, ki bodo med ženskami širili ekološko zdrave tehnologije;

c) zagotoviti polno izpolnjevanje ustreznih mednarodnih obveznosti, vključno, kjer ustreza, z Baselsko konvencijo in drugimi konvencijami, ki se nanašajo na čezmejne premike nevarnih odpadkov (ki vključujejo strupene odpadke) ter Kodeksom ravnanja Mednarodne agencije za atomsko energijo, ki se nanaša na gibanje radioaktivnih odpadkov; uzakoniti in uveljavljati predpise za ekološko zdravo urejanje v zvezi z varnim hranjenjem in premiki; proučiti ukrepanje v smeri prepovedi premikov, ki so nevarni in nezanesljivi; zagotoviti strog nadzor in urejanje nevarnih odpadkov in radioaktivnih odpadkov v skladu z ustreznimi mednarodnimi in regionalnimi obveznostmi, ter odpraviti izvažanje teh odpadkov v države, ki posamezno ali preko mednarodnih sporazumov prepovedujejo njihovo uvažanje;

d) pospeševati usklajevanje v okviru institucij in med njimi za uresničevanje Izhodišč za ukrepanje in poglavja 24 Agende 21 z zahtevo, med drugim, da se Komisija za obstojen razvoj, ko bo pregledovala uresničevanje Agende 21 v zvezi z ženskami in okoljem, glede podatkov preko Ekonomskega in socialnega sveta obrne na Komisijo za položaj žensk.

L. DEKLICE IN DEKLETA

259. Konvencija o otrokovih pravicah izjavlja, da "bodo države pogodbenice spoštovale in zagotovile pravice, določene v tej Konvenciji, vsakemu otroku v njihovi pristojnosti brez kakršnekoli oblike diskriminacije, ne glede na otrokovo - ali njenih ali njegovih staršev ali pravnih skrbnikov oziroma skrbnic - raso, barvo, spol, jezik, vero, politično ali drugačno prepričanje, nacionalno, etnično ali družbeno poreklo, lastnino, invalidnost, rojstvo ali status" (2. člen, 1. odstavek).[11] Vendar v številnih državah razpoložljivi pokazatelji kažejo, da deklice doživljajo diskriminacijo od najzgodnejših obdobij življenja, skozi svoje otroštvo in kot odrasle. V nekaterih delih sveta število moških presega število žensk za 5 na vsakih 100. Razlogi za to razliko med drugim vključujejo škodljive odnose in navade, kot so pohabljanje ženskih spolovil, dajanje prednosti sinovom - kar povzroča umore deklic in izbiro spola pred rojstvom, zgodnje poroke, vključno s porokami otrok, nasilje nad ženskami, spolno izkoriščanje, spolna zloraba, diskriminacija deklic in deklet pri dodeljevanju hrane in druge navade, povezane z zdravjem in blaginjo. Posledica je, da do zrele dobe preživi manj deklet kot fantov.

260. Dekleta so pogosto obravnavana kot manj vredna ter so v družbi vzgajana tako, da sebe postavljajo na zadnje mesto, s čemer spodkopavajo svojo samozavest. Diskriminacija in zanemarjanje v otroštvu lahko sproži doživljenjsko nazadovanje v smislu prikrajšanosti in izključenosti iz družbenih tokov. Treba je začeti s pobudami za pripravo deklet na dejavno, učinkovito sodelovanje na vseh ravneh družbenega, gospodarskega, političnega in kulturnega vodenja, enakopravno s fanti.

261. Izobraževalni procesi, ki vsebujejo predsodke glede spolov, vključno z učnimi načrti, izobraževalnim gradivom in navadami, odnosom učiteljic in učiteljev ter delovanjem razreda, krepijo obstoječe neenakosti spolov.

262. Deklice in mladostnice lahko prejmejo različna nasprotujoča si in zavajajoča sporočila o svoji vlogi v zvezi s spolom od svojih staršev, učiteljev in učiteljic, sovrstnic in sovrstnikov ter medijev. Ženske in moški morajo skupaj z otroci in mladino razbiti trdovratne spolne stereotipe ob upoštevanju otrokovih pravic ter odgovornosti, pravic in dolžnosti staršev, kot so navedene v točki 267 spodaj.

263. Čeprav je število izšolanih otrok v nekaterih državah v zadnjih 20 letih naraslo, so dečki sorazmerno dosegli več kot deklice. Leta 1990 130 milijonov otrok ni imelo dostopa do primernega izobraževanja, od tega je bilo 81 milijonov deklic. To je mogoče pripisati dejavnikom, kot so običaji, delo otrok, zgodnje poroke, pomanjkanje sredstev in ustreznih šolskih zmogljivosti, najstniške nosečnosti ter neenakost spolov v družbi kot tudi v družini, ali kot je določena v točki 29 zgoraj. V nekaterih državah lahko pomanjkanje učiteljic ovira vpis deklet. V številnih primerih deklice že zelo zgodaj začnejo prevzemati težka domača opravila, od njih pa se pričakuje, da so kos tako izobrazbenim kot gospodinjskim odgovornostim, kar pogosto povzroči slab uspeh v šoli in zgodnji osip.

264. Odstotek deklet, vpisanih v srednje šole, ostaja v številnih državah značilno nizek. Deklet pogosto ne spodbujajo ali jim dajejo možnost, da se izobražujejo in usposabljajo iz znanosti in tehnologije, kar omejuje znanje, potrebno za vsakodnevno življenje, in njihove zaposlitvene možnosti.

265. Dekleta manj kot fante spodbujajo za sodelovanje in učenje o družbenem, ekonomskem in političnem delovanju, posledica tega pa je, da ne dobijo enakih možnosti za sodelovanje v procesih odločanja.

266. Obstoječa diskriminacija deklic pri njihovem dostopu do prehrane ter storitev telesnega in duševnega zdravstva ogroža njihovo sedanje in bodoče zdravje. Ocenjuje se, da je 450 milijonov žensk v državah v razvoju zaostalih v rasti ali razvoju kot posledica slabega hranjenja z beljakovinami in energetskimi snovmi v otroštvu.

267. Mednarodna konferenca o prebivalstvu in razvoju v točki 7.3 Programa delovanja[14] izjavlja, da je treba "vso pozornost posvetiti pospeševanju medsebojno spoštljivih in pravičnih odnosov med spoloma in še posebej zadostitvi izobraževalnim in storitvenim potrebam mladostnic in mladostnikov, da bi jim omogočili pozitivno in odgovorno obravnavanje njihove spolnosti" ob upoštevanju otrokovih pravic do dostopa do informacij, zasebnosti, zaupnosti, spoštovanja in privolitve, ki temelji na obveščenosti, kot tudi odgovornosti, pravic in dolžnosti staršev ter zakonitih skrbnic in skrbnikov, da na način, skladen z razvijajočimi se sposobnostmi otroka, zagotovijo ustrezno usmeritev in napotke pri otrokovem uveljavljanju pravic, priznanih v Konvenciji o otrokovih pravicah, ter v skladu s Konvencijo o odpravi vseh oblik diskriminacije žensk. Pri vseh ukrepih v zvezi z otrokom morajo biti otrokovi najboljši interesi poglavitna skrb. Treba bi bilo podpreti celostno spolno izobraževanje mladih ob podpori in z napotki staršev, ki poudarja odgovornost moških za njihovo lastno spolnost in plodnost ter jim pomaga uveljavljati njihove odgovornosti.

268. Vsako leto rodi več kot 15 milijonov deklet, starih od 15 do 19 let. Materinstvo v zelo mladih letih prinaša zaplete med nosečnostjo in porodom ter tveganje smrti mater, ki je dosti večje od povprečja. Ravni obolevnosti in smrtnosti pri otrocih mladih mater so višje. Zgodnje materinstvo je še naprej ovira izboljšanju izobrazbenega, ekonomskega in socialnega položaja v vseh delih sveta. V celoti lahko zgodnje poroke in zgodnje materinstvo resno zmanjšajo izobrazbene in zaposlitvene možnosti žensk ter verjetneje dolgotrajno škodljivo vplivajo na kakovost njihovega življenja in življenja njihovih otrok.

269. Spolno nasilje in spolno prenosljive bolezni, vključno s HIV/AIDS, pogubno vplivajo na zdravje otrok, dekleta pa so bolj kot fantje izpostavljena posledicam nezavarovanih in prezgodnjih spolnih odnosov. Dekleta se pogosto soočajo s pritiski za sodelovanje v spolnosti. Zaradi dejavnikov, kot so njihova mladost, družbeni pritiski, pomanjkanje ali neuveljavljanje zakonov, ki bi jih

varovali, so dekleta bolj izpostavljena vsem vrstam nasilja, še posebej spolnega nasilja, vključno s posilstvom, spolno zlorabo, spolnim izkoriščanjem, trgovanjem, možno prodajo njihovih organov in tkiv ter prisilnim delom.

270. Invalidne deklice se soočajo z dodatnimi ovirami ter jim je treba zagotoviti nediskriminacijo in enako uživanje vseh človekovih pravic in temeljnih svoboščin v skladu s Standardnimi pravili o izenačitvi možnosti za invalidne osebe.[30]

271. Nekateri otroci so še posebej ranljivi, predvsem zapuščeni, brezdomni in razseljeni, otroci ulice, otroci s področij spopadov ter otroci, ki doživljajo diskriminacijo zaradi pripadnosti etničnim ali rasnim manjšinam.

272. Zaradi tega je treba odpraviti vse ovire, da bi deklicam brez izjeme omogočili razvoj njihovih polnih potencialov in sposobnosti z enakim dostopom do izobraževanja in usposabljanja, prehrane, telesnega in duševnega zdravstvenega varstva in s tem povezanih informacij.

273. Pri obravnavanju vprašanj v zvezi z otroci in mladimi morajo vlade pospeševati dejavno politiko vključevanja vidika družbene konstrukcije spolov v vse programske in politične smernice, tako da se pred sprejemom odločitev opravi analiza njihovih posledic tako za dekleta kot fante.

Strateški cilj L.1.

Odpraviti vse oblike diskriminacije deklic

Potrebno ukrepanje

274. vlad:

a) držav, ki niso podpisale ali ratificirale Konvencije o otrokovih pravicah - sprejeti nujne ukrepe za podpis in ratifikacijo Konvencije ob upoštevanju odločnega opozorila na Svetovni konferenci o človekovih pravicah za podpis pred koncem 1995; ter držav, ki so podpisale in ratificirale Konvencijo - zagotoviti njeno polno uresničevanje s sprejemom vseh potrebnih zakonodajnih, administrativnih in drugih ukrepov ter s pospeševanjem ugodnega okolja, ki spodbuja polno spoštovanje pravic otrok;

b) v skladu s 7. členom Konvencije o otrokovih pravicah,[11] sprejeti ukrepe za zagotovitev, da se otroka vpiše v register takoj po rojstvu, ter da ima od rojstva pravico do imena, pravico do pridobitve narodnosti, in, kolikor je mogoče, pravico, da pozna svoje straše ter da zanj skrbijo;

c) sprejeti korake za zagotovitev, da otroci prejemajo ustrezno finančno podporo svojih staršev, med drugim z uveljavljanjem zakonov o podpori za otroke;

d) odpraviti nepravičnosti in ovire v zvezi z dediščino, s katerimi se soočajo deklice, tako da lahko vsi otroci uživajo svoje pravice brez diskriminacije, med drugim s sprejemom, kot ustreza, in uveljavljanjem zakonodaje, ki zagotavlja enake pravice do nasledstva in zagotavlja enako pravico do dedovanja ne glede na otrokov spol;

e) sprejeti in strogo uveljavljati zakone za zagotovitev, da bodoča zakonca v zakonsko zvezo vstopata svobodno in s polno privolitvijo; poleg tega sprejeti in strogo uveljavljati zakone v zvezi z najnižjo pravno starostjo za privolitev in najnižjo starostjo za poroko, ter dvigniti, kjer je to potrebno, najnižjo starost za poroko;

f) razviti in uresničiti obsežno politiko, načrte delovanja in programe za preživetje, varstvo, razvoj in izboljšanje položaja deklic, da bi pospešili in zavarovali polno uživanje njihovih človekovih pravic in jim zagotovili enake možnosti; ti načrti morajo predstavljati sestavni del procesa celotnega razvoja;

g) zagotoviti, da se vsi podatki, ki se nanašajo na otroke na področju zdravja, izobraževanja in drugje, razdelajo po obeh spolih in starosti, in vključijo vidik družbene konstrukcije spolov v načrtovanje, uresničevanje in nadzorovanje teh programov.

275. vlad in mednarodnih in nevladnih organizacij:

a) razdelati informacije in podatke o otrocih po spolu in starosti, lotiti se raziskav o položaju deklic in deklet ter vključiti, kot ustreza, rezultate v oblikovanje politike, programov in odločanja za izboljšanje položaja deklic in deklet;

b) ustvariti družbeno podporo za uveljavljanje zakonov o nanižji pravni starosti za poroko, predvsem z zagotavljanjem izobrazbenih možnosti za deklice in dekleta.

Strateški cilj L.2.

Odpraviti negativne kulturne navade in vedenja v zvezi z deklicami in dekleti

Potrebno ukrepanje

276. vlad:

a) spodbujati in podpirati, kot ustreza, nevladne organizacije in organizacije na ravni skupnosti pri njihovih naporih za pospeševanje sprememb, ki bodo odpravljale negativna vedenja in navade v zvezi z dekleti;

b) zastaviti izobraževalne programe ter pripraviti učno gradivo in učbenike, ki bodo odrasle ozaveščali in informirali o škodljivih posledicah določenih tradicionalnih običajev ali navad za deklice;

c) razviti in sprejeti učne načrte, učno gradivo in učbenike za izboljšanje podobe, življenja in možnosti za delo deklet, še posebej na področjih, kjer so ženske po tradiciji premalo zastopane, kot matematika, znanost in tehnologija;

d) sprejeti korake, da tradicija in vera ter njuno izražanje ne bodo podlaga za diskriminacijo deklic in deklet..

277. vlad in, kot ustreza, mednarodnih in nevladnih organizacij:

a) pospeševati izobraževalno okolje, ki odpravlja vse ovire, ki preprečujejo šolanje poročenih in/ali nosečih deklet in mladih mater, vključno, kot ustreza, z gmotno in fizično dostopnimi zmogljivostmi otroškega varstva in izobraževanja staršev, da bi spodbudili tiste, ki so v svojih šolskih letih odgovorni, da skrbijo za svoje otroke in sorodstvo, da se vrnejo v izobraževalni proces ali nadaljujejo in zaključijo šolanje;

b) spodbujati izobraževalne ustanove in medije, da privzamejo in prikazujejo uravnotežene ter nestereotipne podobe deklet in fantov ter delujejo za odpravo otroške pornografije ter ponižujoče podobe deklic in prikazovanja nasilja nad njimi;

c) odpraviti vse oblike diskriminacije deklic in temeljne vzroke dajanja prednosti sinovom, iz katerih izhajajo škodljive in neetične navade, kot izbira spola pred rojstvom in umor deklic, kar pogosto dopolnjuje naraščajoča uporaba tehnologij za določitev spola zarodka, katere posledica so splavi ženskih zarodkov;

d) razviti politiko in programe, pri čemer imajo prednost formalni in neformalni izobraževalni programi, ki podpirajo dekleta in jim omogočajo pridobitev znanja, razvoj samozavesti in sprejem odgovornosti za njihova lastna življenja; se posebej osredotočiti na programe za izobraževanje žensk in moških, predvsem staršev, o pomembnosti telesnega in duševnega zdravja in blaginje deklet, vključno z odpravo diskriminacije deklet pri dodeljevanju hrane, zgodnje poroke, nasilja nad dekleti, pohabljanja ženskih spolovil, otroške prostitucije, spolne zlorabe, posilstva in incesta.

Strateški cilj L. 3.

Pospeševati in varovati pravice deklic in deklet ter povečati zavest o njihovih potrebah in potencialih

Potrebno ukrepanje

278. vlad ter mednarodnih in nevladnih organizacij:

a) med oblikovalkami in oblikovalci politike, planerkami in planerji, upravljalkami in upravljalci ter izvrševalkami in izvrševalci na vseh ravneh, kot tudi v gospodinjstvih in skupnostih, oblikovati zavest o tem, da so deklice in dekleta v neugodnem položaju;

b) pripraviti deklice in dekleta, še posebej tiste, ki živijo v težkih razmerah, do tega, da se zavejo svojega potenciala, jih poučiti o pravicah, ki so jim zajamčene po vseh mednarodnih instrumentih o človekovih pravicah, vključno s Konvencijo o otrokovih pravicah, zakonodajo, sprejeto njim v korist, ter različnimi ukrepi, ki so jih sprejele tako vladne kot nevladne organizacije, ki delujejo za izboljšanje njihovega položaja;

c) vzgojiti ženske in moške, dekleta in fante v duhu, ki podpira status deklic in deklet, ter jih spodbuditi za delovanje v smeri medsebojnega spoštovanja in enakopravnega partnerstva med njimi;

d) olajšati enakopravno zagotavljanje ustreznih storitev in naprav za invalidna dekleta in deklice ter zagotoviti njihovim družinam s tem povezane podporne storitve, kot ustreza.

Strateški cilj L.4.

Odpraviti diskriminacijo deklic in deklet pri izobraževanju, razvijanju strokovnih znanj in usposabljanju

Potrebno ukrepanje

279. vlad

a) zagotoviti splošen in enak dostop do osnovnega izobraževanja in njegov zaključek za vse otroke ter odpraviti obstoječi prepad med deklicami in dečki, kot je določeno v 28. členu Konvencije o otrokovih pravicah;[11] podobno do leta 2005 za vse deklice in dekleta ter fante, vključno za nadarjene in tiste v neugodnem položaju, zagotoviti enak dostop do srednjega izobraževanja in enak dostop do izobraževanja na višji ravni, vključno s poklicnim in tehničnim izobraževanjem.

b) sprejeti korake za vključitev programov funkcionalne pismenosti in računanja, še posebej za deklice in dekleta zunaj šol, v razvojne programe;

c) pospeševati izobraževanje o človekovih pravicah v izobraževalnih programih ter v izobraževanje o človekovih pravicah vključiti dejstvo, da so človekove pravice žensk, deklet in deklic neodtujljiv, sestavni in nedeljiv del univerzalnih človekovih pravic;

d) povečati vpis in zmanjšati stopnje osipa za dekleta z dodeljevanjem primernih proračunskih sredstev ter s pridobivanjem podpore skupnosti in staršev preko kampanj in prožnih šolskih programov, pobud, štipendij, programov dostopa za dekleta zunaj šole in drugih ukrepov;

e) razviti programe in gradivo za usposabljanje učiteljic in učiteljev ter pedagoginj in pedagogov, ki dvigujejo zavest o njihovi vlogi v izobraževalnem procesu, z namenom priskrbeti jim učinkovite strategije za poučevanje s posluhom za oba spola;

f) sprejeti ukrepe za zagotovitev, da imajo učiteljice in profesorice enake možnosti in status kot učitelji in profesorji.

280. vlad ter mednarodnih in nevladnih organizacij:

a) zagotoviti izobraževanje in usposabljanje za pridobitev strokovnosti za povečanje zaposlitvenih možnosti in dostopa do procesov odločanja za dekleta;

b) zagotoviti izobraževanje za povečanje znanja in strokovnih sposobnosti deklet v zvezi z delovanjem gospodarskih, finančnih in političnih sistemov;

c) zagotoviti dostop do ustreznega izobraževanja in usposabljanja za pridobitev strokovnih sposobnosti invalidnih deklic in deklet za njihovo polno sodelovanje v življenju;

d) pospeševati polno in enako sodelovanje deklic in deklet v dejavnostih zunaj učnega načrta, kot so šport, gledališče in kulturne dejavnosti.

Strateški cilj L.5.

Odpraviti diskriminacijo deklic in deklet pri zdravstvu in prehrani

Potrebno ukrepanje

281. vlad ter mednarodnih in nevladnih organizacij:

a) zagotoviti javno informiranje o odpravi diskriminacijskih navad v zvezi

z deklicami in dekleti pri dodeljevanju hrane, prehrani in dostopu do zdravstvenih storitev;

b) vzbuditi zavest deklic in deklet, staršev, učiteljic in učiteljev ter družbe glede ustreznega splošnega zdravja in prehranjevanja ter dvigniti zavest o zdravstvenih nevarnostih in drugih problemih, povezanih z zgodnjo nosečnostjo;

c) krepiti in preusmeriti zdravstveno izobraževanje in zdravstvene storitve, še posebej programe primarnega zdravstvenega varstva, vključno s spolnim in reproduktivnim zdravstvom, ter načrtovati kakovostne zdravstvene programe, ki lahko zadostijo telesnim in duševnim potrebam deklet in deklic ter ki poskrbijo za potrebe mladih, nosečih in doječih mater;

d) vzpostaviti programe za stanovsko izobraževanje in programe dajanja pomoči, z namenom krepiti individualno in kolektivno delovanje za zmanjšanje izpostavljenosti deklic in deklet HIV/AIDSU in drugim spolno prenosljivim boleznim, kot je dogovorjeno v Programu delovanja Mednarodne konference o prebivalstvu in razvoju ter določeno v poročilu te konference, ob priznavanju vloge staršev, omenjene v točki 267 teh Izhodišč za ukrepanje;

e) zagotoviti izobraževanje in posredovanje informacij deklicam in dekletom, še posebej mladostnicam, glede fiziologije reprodukcije, reproduktivnega in spolnega zdravja, kot je dogovorjeno v Programu delovanja Mednarodne konference o prebivalstvu in razvoju ter kot je določeno v njenem poročilu glede izvajanja odgovornega načrtovanja družine, družinskega življenja, reproduktivnega zdravja, spolno prenosljivih bolezni, okužbe s HIV in preprečevanja AIDSA, ob priznavanju vloge staršev, omenjene v 267. točki;

f) v korist deklic in deklet vključiti zdravstveno in prehrambeno vzgojo v programe opismenjevanja in šolske učne načrte, ki se začnejo na primarni ravni, kot njihov sestavni del;

g) poudariti vlogo in odgovornost mladostnic in mladostnikov pri spolnem in reproduktivnem zdravju in vedenju z zagotovitvijo ustreznih storitev in svetovanja, kot je obravnavano v točki 267;

h) razviti programe za informiranje in usposabljanje zdravstvenih planerk in planerjev ter izvajalk in izvajalcev o posebnih zdravstvenih potrebah deklic in deklet;

i) sprejeti vse ustrezne ukrepe z namenom odpraviti tradicionalne običaje, škodljive zdravju otrok, kot je dogovorjeno v 24. členu Konvencije o otrokovih pravicah.[11]

Strateški cilj L. 6.

Odpraviti ekonomsko izkoriščanje dela otrok in zavarovati mlada dekleta pri delu

Potrebno ukrepanje

282. vlad

a) v skladu z 32. členom Konvencije o otrokovih pravicah,[11] zavarovati otroke pred ekonomskim izkoriščanjem ter opravljanjem dela, ki je lahko nevarno ali prihaja navzkriž z otrokovo vzgojo, ali lahko škoduje otrokovemu zdravju ali telesnemu, duševnemu, duhovnemu, moralnemu ali družbenemu razvoju;

b) v nacionalni zakonodaji določiti najnižjo starost za sprejem otroka v službo v skladu z obstoječimi mednarodnimi standardi dela in Konvencijo o otrokovih pravicah, ki vključujejo dekleta na vseh področjih dejavnosti;

c) zavarovati mlada dekleta pri delu, med drugim s pomočjo:

i) najnižje starosti ali starosti za sprejem v službo;

ii) strogega nadzorovanja delovnih pogojev (spoštovanje delovnega časa, prepoved dela otrok, ki ni predvideno v nacionalni zakonodaji, nadzorovanje higienskih in zdravstvenih pogojev pri delu);

iii) uporabe kritja socialnega varstva;

iv) vzpostavitve nenehnega usposabljanja in izobraževanja;

d) krepiti, kjer je treba, zakonodajo, ki ureja delo otrok in predvideva ustrezne kazni ali druge sankcije za zagotovitev učinkovitega uveljavljanja zakonodaje;

e) uporabiti obstoječe mednarodne standarde dela, vključno, kot ustreza, s standardi MOD za varstvo otrok pri delu, ki naj vodijo oblikovanje nacionalne zakonodaje in politike dela.

Strateški cilj L.7.

Odpraviti nasilje nad deklicami in dekleti

Potrebno ukrepanje

283. vlad in, kot ustreza, mednarodnih in nevladnih organizacij:

a) učinkovito delovati in sprejeti ukrepe za sprejetje in uveljavljanje zakonodaje za varovanje varnosti in varstvo deklic in deklet pred vsemi oblikami nasilja pri delu, vključno s programi usposabljanja in podpore, ter sprejeti ukrepe za odpravo pojavov spolnega nadlegovanja deklet v izobraževalnih in drugih ustanovah;

b) sprejeti ustrezne zakonodajne, administrativne, družbene in vzgojne ukrepe za varstvo deklic in deklet doma ter v družbi pred vsemi oblikami telesnega ali psihičnega nasilja, poškodbami ali zlorabami, zanemarjanjem ali nemarnim ravnanjem, slabim ravnanjem ali izkoriščanjem, vključno s spolno zlorabo;

c) lotiti se usposabljanja, da bi vsi, ki sodelujejo v programih zdravljenja in rehabilitacije ter drugih programih pomoči za deklice in dekleta, žrtve nasilja, upoštevali vidik spola, ter pospeševati programe informiranja, podpore in usposabljanja za te deklice in dekleta;

d) sprejeti in uveljavljati zakonodajo, ki varuje deklice in dekleta pred vsemi oblikami nasilja, vključno z umori otrok ženskega spola, izbiro spola pred rojstvom, pohabljanjem spolovil, incestom, spolno zlorabo, spolnim izkoriščanjem, otroško prostitucijo in pornografijo, ter razviti starosti ustrezne, varne in zaupne programe ter zdravstvene in socialne podporne storitve ter službe za duševno zdravje, ki bodo v pomoč dekletom, izpostavljenim nasilju.

Strateški cilj L.8.

Pospeševati zavest deklic in deklet o družbenem, gospodarskem in političnem življenju ter sodelovanju v njem

Potrebno ukrepanje

284. vlad ter mednarodnih in nevladnih organizacij:

a) zagotoviti dostop deklet do usposabljanja, informacij in medijskega poročanja v zvezi z družbenimi, kulturnimi, gospodarskimi in političnimi vprašanji ter jim omogočiti izražanje njihovih pogledov;

b) podpreti nevladne organizacije, še posebej mladinske nevladne organizacije, pri njihovih naporih za pospeševanje enakosti in sodelovanja deklet v družbi.

Strateški cilj L.9.

Krepiti vlogo družin pri izboljšanju položaja deklic in deklet*

Potrebno ukrepanje

285. vlad, v sodelovanju z nevladnimi organizacijami:

a) oblikovati politiko in programe za pomoč družinam, kot je opredeljena v 29. točki zgoraj, pri njenih podpornih, izobraževalnih in vzgojnih vlogah, ob posebnem poudarku na odpravi diskriminacije deklic in deklet;

b) zagotoviti okolje, ki vodi v krepitev družin, kot je opredeljena v 29. točki zgoraj, z namenom zagotoviti podporne in preventivne ukrepe, ki varujejo, spoštujejo in podpirajo potenciale deklic in deklet;

c) izobraževati in spodbujati starše ter skrbnice in skrbnike za enako obravnavo deklic in dečkov ter zagotavljanje delitve odgovornosti med njimi v družinah, kot je opredeljena v 29. točki zgoraj.

* kot je opredeljena v 29. točki Izhodišč za ukrepanje

V. poglavje

INSTITUCIONALNI DOGOVORI na nacionalni, podregionalni/regionalni in mednarodni ravni

286. Izhodišča za ukrepanje vzpostavljajo vrsto dejavnosti, vodijo k bistvenim spremembam. Takojšnje ukrepanje in odgovornost sta bistvena, če naj se cilji uresničijo do leta 2000. Za uresničevanje so odgovorne predvsem vlade, vendar je odvisno tudi od vrste institucij v javnem, zasebnem in nevladnem sektorju na ravni skupnosti in nacionalnih, podredgionalnih/regionalnih in mednarodnih ravneh.

287. Med Desetletjem Združenih narodov za ženske (1976-1985) so bile na nacionalnih, regionalnih in mednarodnih ravneh ustanovljene številne ustanove, namenjene izboljšanju položaja žensk. Na mednarodni ravni so bili ustanovljeni Mednarodni inštitut za raziskave in usposabljanje za izboljšanje položaja žensk (INSTRAW), Razvojni sklad Združenih narodov za ženske (UNIFEM) in Odbor za nadzorovanje Konvencije o odpravi vseh oblik diskriminacije. Te ustanove so skupaj s Komisijo za položaj žensk in njenim sekretariatom, Odsekom za izboljšanje položaja žensk, postale glavne ustanove v Organizaciji združenih narodov, ki se izrecno ukvarjajo z globalnim izboljšanjem položaja žensk. Na nacionalni ravni so številne države ustanovile ali okrepile nacionalne mehanizme za načrtovanje in nadzorovanje izboljšanja položaja žensk.

288. Nacionalne, podregionalne/regionalne in mednarodne institucije, tako javne kot zasebne, bi lažje uresničevale Izhodišča za ukrepanje ob transparentnosti, boljših povezavah med mrežami in organizacijami ter ob stalnem pretoku informacij med vsemi zainteresiranimi. Zahtevajo se tudi jasni cilji in mehanizmi odgovornosti. Potrebne so povezave z drugimi institucijami na nacionalni, podregionalni/regionalni in mednarodni ravni ter z mrežami in organizacijami, ki se ukvarjajo z izboljšanjem položaja žensk.

289. Nevladne, podeželske in kmečke organizacije morajo pri oblikovanju socialnega, ekonomskega, političnega in intelektualnega vzdušja, ki temelji na enakosti žensk in moških, odigrati posebno vlogo. Ženske bi morale biti dejavno vključene v uresničevanje in nadzorovanje Izhodišč za ukrepanje.

290. Učinkovito uresničevanje Izhodišč bo zahtevalo tudi spremembe v notranji dinamiki institucij in organizacij, vključno z vrednotami, vedenjem, pravili in postopki, ki škodujejo izboljšanju položaja žensk. Treba je odpraviti spolno nadlegovanje.

291. Nacionalne, podregionalne/regionalne in mednarodne institucije bi morale imeti močne in jasne zadolžitve in pooblastila, sredstva in mehanizme poročanja, potrebne za naloge, določene v Izhodiščih za ukrepanje. Njihovi načini delovanja morajo zagotoviti zmogljivo in učinkovito uresničevanje Izhodišč. Jasno se je treba zavezati mednarodnim načelom in standardom enakosti moških in

žensk kot podlagi za vsa ukrepanja.

292. Da bi zagotovili učinkovito uresničevanje Izhodišč za ukrepanje in pospešili delo za izboljšanje položaja žensk na nacionalni, podregionalni/regionalni in mednarodni ravni, bi morale vlade, sistem Organizacije združenih narodov in druge ustrezne organizacije pospeševati dejavno in vidno politiko vključevanja vidika družbene konstrukcije spolov, med drugim, v nadzorovanje in presojanje vseh programov in politik.

A. NACIONALNA RAVEN

293. Vlade so prve odgovorne za uresničevanje Izhodišč za ukrepanje. Za njihovo uresničevanje je zavezanost na najvišji politični ravni bistvenega pomena, vlade pa morajo zavzeti vodilno vlogo pri usklajevanju, nadzorovanju in presojanju izboljšanja položaja žensk. Četrta svetovna konferenca o ženskah je konferenca nacionalne in mednarodne zavezanosti in ukrepanja, kar zahteva zavezanost vlad in mednarodne skupnosti. Izhodišča za ukrepanje so del neprekinjenega procesa in imajo učinek katalizatorja, ker bodo prispevala k programom in stvarnim izidom za dekleta in ženske vseh starosti. Države in mednarodno skupnost spodbujamo, da se odzovejo na ta izziv in se zavežejo, da bodo ukrepale. Kot del tega procesa so se številne države zavezale ukrepati, kar se med drugim odraža v njihovih nacionalnih izjavah.

294. Nacionalni mehanizmi in institucije za izboljšanje položaja žensk morajo sodelovati pri oblikovanju javne politike ter spodbujati uresničevanje Izhodišč za ukrepanje preko raznih teles in institucij, vključno z zasebnim sektorjem in, kjer je treba, delovati kot katalizator pri razvoju novih programov do leta 2000 na področjih, ki jih obstoječe institucije ne zajemajo.

295. Treba je spodbujati dejavno podporo in sodelovanje širokega in raznovrstnega obsega institucionalnih dejavnikov, vključno z zakonodajnimi telesi, akademskimi in raziskovalnimi ustanovami, strokovnimi združenji, sindikati, zadrugami, skupinami lokalne skupnosti, nevladnimi organizacijami, vključno z ženskimi organizacijami in feminističnimi skupinami, mediji, verskimi skupinami, mladinskimi organizacijami in kulturnimi skupinami, kot tudi finančnimi in neprofitnimi organizacijami.

296. Da bi lahko uresničili Izhodišča za ukrepanje, bodo morale vlade vzpostaviti ali izboljšati učinkovitost nacionalnih mehanizmov za izboljšanje položaja žensk na najvišji politični ravni, ustreznih postopkov in kadrovanja v ministrstvih in med njimi, ter drugih institucij z zadolžitvami in pristojnostjo razširiti sodelovanje žensk ter vključiti analizo spolov v programe in politiko. Za vse institucije mora biti prvi korak v tem procesu pregled njihovih ciljev, programov in operativnih postopkov v smislu ukrepov, ki jih Izhodišča zahtevajo. Ključna dejavnost mora biti krepitev zavesti javnosti in podpora ciljem v Izhodiščih za ukrepanje, med drugim s pomočjo množičnih medijev in javnega izobraževanja.

297. Kakor hitro je mogoče, po možnosti pred koncem 1995, morajo vlade ob posvetovanju z ustreznimi institucijami in nevladnimi organizacijami začeti razvijati strategije za izvedbo Izhodišč ter po možnosti do konca 1996 razviti strategije ali načrte delovanja. Ta proces načrtovanja mora sloneti na osebah na najvišji ravni oblasti v vladi ter ustreznih dejavnikih v civilni družbi. Strategije izvedbe morajo biti izčrpne, imeti časovno določene cilje in primerjalne podatke za nadzorovanje ter morajo vključevati predloge za dodelitev in prerazporeditev sredstev za izvedbo. Kjer je treba, bi lahko pridobili podporo mednarodne skupnosti, vključno s sredstvi.

298. Nevladne organizacije je treba spodbujati, da prispevajo k načrtovanju in uresničevanju teh strategij ali nacionalnih načrtov delovanja. Treba jih je tudi spodbujati za razvoj njihovih lastnih programov, ki bi dopolnili vladne napore. Ženske organizacije in feministične skupine, v sodelovanju z drugimi nevladnimi organizacijami, je treba spodbujati za potrebno organiziranje mrež ter za zavzemanje in podporo uresničevanju Izhodišč za ukrepanje s strani vlad ter regionalnih in mednarodnih teles.

299. Vlade se morajo zavezati za uravnoteženost spolov, med drugim z oblikovanjem posebnih mehanizmov v vseh vladno imenovanih odborih, upravah in drugih ustreznih uradnih telesih, kot ustreza, kakor tudi v vseh mednarodnih telesih, institucijah in organizacijah, posebej s predstavitvijo in podporo večjemu številu kandidatk.

300. Regionalne in mednarodne organizacije, še posebej razvojne institucije, predvsem INSTRAW, UNIFEM in darovalci in darovalke, morajo zagotoviti finančno in svetovalno pomoč nacionalnemu mehanizmu, da bi povečali njegovo sposobnost zbiranja podatkov, razvijanja mrež in opravljanja zadolžitev, poleg krepitve mednarodnih mehanizmov, da s pomočjo svojih pooblastil v sodelovanju z vladami pospešujejo izboljšanje položaja žensk.

B. PODREGIONALNA/ REGIONALNA RAVEN

301. Regionalne komisije Združenih narodov in drugih podregionalnih/regionalnih struktur morajo v okviru svojih pooblastil pospeševati in pomagati pristojnim nacionalnim institucijam pri spremljanju in uresničevanju globalnih Izhodišč za ukrepanje. To je treba opraviti v skladu z uresničevanjem ustreznih regionalnih izhodišč ali načrtov delovanja ter v tesnem sodelovanju s Komisijo za položaj žensk ob upoštevanju potrebe po usklajenem ravnanju po smernicah konferenc Organizacije združenih narodov na ekonomskem, družbenem in drugih ustreznih področjih ter na področju človekovih pravic.

302. Da bi olajšali regionalne procese uresničevanja, nadzorovanja in presojanja, mora gospodarski in socialni svet proučiti pregled institucionalne pristojnosti regionalnih komisij Organizacije združenih narodov v okviru njihovih pooblastil, vključno z njihovimi ženskimi enotami/osrednjimi mesti za obravnavanje vprašanj spolov glede na Izhodišča za ukrepanje kot tudi regionalna izhodišča in načrte delovanja. Treba je razmisliti, med drugim in kjer ustreza, o krepitvi pristojnosti s tem v zvezi.

303. V okviru svojih obstoječih zadolžitev in dejavnosti morajo regionalne komisije vključiti vprašanja žensk in vidik družbene konstrukcije spolov v politične smernice, pa tudi obravnavati vzpostavitev mehanizmov in postopkov za zagotovitev uresničevanja in nadzorovanja Izhodišč za ukrepanje ter regionalnih izhodišč in načrtov delovanja. Regionalne komisije morajo, v okviru svojih zadolžitev glede vprašanj spolov, sodelovati z regionalnimi medvladnimi organizacijami, nevladnimi organizacijami, finančnimi in raziskovalnimi ustanovami ter zasebnim sektorjem.

304. Regionalni uradi specializiranih agencij sistema Organizacije združenih narodov morajo, kot ustreza, pripraviti in objaviti načrt delovanja za uresničevanje Izhodišč za ukrepanje, vključno z določitvijo časovnih okvirov in sredstev. Tehnična pomoč in operativne dejavnosti na regionalni ravni mora vzpostaviti dobro določene cilje za izboljšanje položaja žensk. V ta namen se morajo telesa in agencije Organizacije združenih narodov redno usklajevati.

305. Nevladne organizacije znotraj regije je treba podpreti pri njihovih naporih za razvoj mrež za usklajevanje zavzemanja za globalna Izhodišča za ukrepanje in ustrezna regionalna izhodišča ali načrte delovanja ter posredovanje informacij o njih.

C. MEDNARODNA RAVEN

1. Organizacija združenih narodov

306. Izhodišča za ukrepanje je treba uresničiti z delom vseh teles in organizacij sistema Združenih narodov v obdobju 1995-2000, posebej in kot sestavni del širšega programa. Treba je izboljšati okvir mednarodnega sodelovanja glede vprašanj spolov v obdobju 1995-2000, da bi zagotovili enotno in splošno uresničevanje, izpolnjevanje in presojanje Izhodišč za ukrepanje ob upoštevanju rezultatov globalnih vrhov in konferenc Organizacije združenih narodov. Zaradi dejstva, da so se na vseh teh vrhovih in konferencah vlade zavezale za krepitev moči žensk na različnih področjih, je usklajevanje ključnega pomena za strategije izpolnjevanja Izhodišč za ukrepanje. Agenda za razvoj in Agenda za mir morata upoštevati Izhodišča za ukrepanje Četrte svetovne konference o ženskah.

307. Treba je izboljšati institucionalno pristojnost sistema Združenih narodov za izvajanje in usklajevanje njegove odgovornosti za uresničevanje Izhodišč za ukrepanje, kot tudi njegovo strokovnost in metode dela za pospeševanje izboljšanja položaja žensk.

308. Odgovornost za zagotavljanje uresničevanja Izhodišč za ukrepanje in vključitev vidika družbene konstrukcije spolov v vse programe in politiko sistema Združenih narodov se morata opirati na najvišje ravni.

309. Za izboljšanje zmogljivosti in učinkovitosti sistema pri zagotavljanju podpore enakosti in krepitvi moči žensk na nacionalni ravni ter za povečanje njegove sposobnosti za dosego ciljev Izhodišč za ukrepanje je treba obnoviti, reformirati in oživiti različne dele sistema Združenih narodov. To vključuje pregledovanje in krepitev strategij in metod dela različnih mehanizmov Organizacije združenih narodov za izboljšanje položaja žensk z namenom racionalizirati in, kot ustreza, krepitev njihove svetovalne, katalitske in nadzorne funkcije v zvezi z glavnimi telesi in agencijami. Ženske enote so pomembne za učinkovito vključitev vidika družbene konstrukcije spolov v vse politične smernice, vendar je treba nadalje razviti strategije za prepečevanje nenamernega odrivanja v nasprotju z vključitvijo razsežnosti obeh spolov v vse delovanje.

310. Pri izpolnjevanju smernic Četrte svetovne konference o ženskah morajo imeti vse entitete sistema Združenih narodov, ki se osredotočajo na izboljšanje položaja žensk, potrebne vire in podporo za izpeljavo teh dejavnosti. Primerno bi bilo treba vključiti napore osrednjih mest glede spolov znotraj organizacij v celotno politiko, planiranje, izdelavo programov in proračunov.

311. Organizacija združenih narodov in druge mednarodne organizacije morajo ukrepati za odpravo ovir izboljšanju položaja žensk znotraj svojih organizacij v skladu z Izhodišči za ukrepanje.

Generalna skupščina

312. Generalna skupščina kot najvišje medvladno telo v Organizaciji združenih narodov je glavni organ za oblikovanje politike in ocenjevanje v zadevah v zvezi z ravnanjem po smernicah Konference zato mora v vse svoje delo vključiti vprašanja spolov. Napredek v dejanskem uresničevanju Izhodišč za ukrepanje mora ceniti ob priznavanju, da ta vprašanja zadevajo celotno družbeno, politično in gospodarsko politiko. Na svojem petdesetem zasedanju 1995. leta bo zato Generalna skupščina pred seboj imela poročilo Četrte svetovne konference o ženskah. V skladu z njeno resolucijo 49/161 bo tudi proučila poročilo generalnega sekretarja o izpolnjevanju smernic Konference ob upoštevanju priporočil Konference. Generalna skupščina mora vključiti izpolnjevanje smernic Konference kot del svojega nenehnega dela za izboljšanje položaja žensk. V letih 1996, 1998 in 2000 mora pregledati uresničevanje Izhodišč za ukrepanje.

Ekonomski in socialni svet

313. Ekonomski in socialni svet bo v zvezi s svojo vlogo po Listini Združenih narodov in v skladu z resolucijami Generalne skupščine 45/264, 46/235 in 48/162 nadzoroval vsesistemsko usklajevanje uresničevanja Izhodišč za ukrepanje in izdelal priporočila s tem v zvezi. Svet je treba pozvati, da pregleda uresničevanje Izhodišč za ukrepanje ob primernem upoštevanju poročil Komisije za položaj žensk. Kot usklajevalno telo je treba Svet povabiti, da pregleda mandat Komisije za položaj žensk ob upoštevanju potrebe po učinkovitem usklajevanju z drugimi ustreznimi komisijami in izpolnjevanjem smernic Konference. Svet mora vprašanja spolov vključiti v svojo razpravo o vseh vprašanjih politike ob primernem upoštevanju priporočil, ki jih je pripravila Komisija. Mora razmisliti o tem, da pred letom 2000 vsaj en segment na visoki ravni nameni izboljšanju položaja žensk in uresničevanju Izhodišč za ukrepanje z dejavno vključitvijo in sodelovanjem, med drugim, specializiranih agencij, vključno s Svetovno banko in Mednarodnim denarnim skladom.

314. Svet mora razmisliti o tem, da pred letom 2000 vsaj en segment za usklajevanje nameni usklajevanju izboljšanja položaja žensk, ki temelji na popravljenem, vsesistemskem srednjeročnem načrtu za izboljšanje položaja žensk.

315. Svet mora razmisliti o tem, da pred letom 2000 vsaj en segment za operativno delovanje nameni usklajevanju razvojnih dejavnosti, povezanih s spoloma, ki temeljijo na popravljenem, vsesistemskem srednjeročnem načrtu za izboljšanje položaja žensk z namenom, da s sredstvi in programi sistema Združenih narodov vpelje napotke in postopke za uresničevanje Izhodišč za ukrepanje.

316. Administrativni odbor za usklajevanje (ACC) mora proučiti, kako lahko njegove sodelujoče entitete najbolje uskladijo svoje dejavnosti, med drugim z obstoječimi postopki na medgeneracijski ravni za zagotavljanje vsesistemske uskladitve, da bi uresničili in pomagali slediti cilje Izhodišč za ukrepanje.

Komisija za položaj žensk

317. Generalna skupščina ter Ekonomski in socialni svet sta pozvana, da v skladu s svojima mandatoma pregledata in okrepita mandat Komisije za položaj žensk ob upoštevanju Izhodišč za ukrepanje kot tudi potrebe po sinergiji z drugimi ustreznimi komisijami in izpolnjevanjem smernic Konference ter po vsesistemskem pristopu k njihovemu uresničevanju.

318. Kot funkcionalna komisija, ki pomaga Ekonomskemu in socialnemu svetu, mora imeti Komisija za položaj žensk osrednjo vlogo pri nadzorovanju uresničevanja Izhodišč za ukrepanje v sistemu Združenih narodov in svetovanje Svetu v zvezi s tem. Imeti mora jasno zadolžitev, dovolj kadrov in zadostna finančna sredstva s pomočjo prerazporeditve virov znotraj rednega proračuna Združenih narodov, da bo to nalogo izpeljala.

319. Komisija za položaj žensk mora Ekonomskemu in socialnemu svetu pomagati pri njegovem usklajevanju poročanja o uresničevanju Izhodišč za ukrepanje z ustreznimi organizacijami sistema Združenih narodov. Komisija mora izhajati iz podatkov drugih organizacij sistema Združenih narodov in drugih virov, kot ustreza.

320. Komisija za položaj žensk mora pri pripravi svojega programa dela za obdobje 1996-2000 pregledati kritična področja zanimanja v Izhodiščih za ukrepanje ter proučiti, kako na svoj dnevni red vključiti izpolnjevanje smernic Svetovne konference o ženskah. S tem v zvezi mora Komisija za položaj žensk proučiti, kako bi lahko nadalje razvila svojo vlogo katalizatorja pri polni vključitvi vidika družbene konstrukcije spolov v vse politične in programske smernice dejavnosti Organizacije združenih narodov.

Druge funkcionalne komisije

321. Znotraj svojih zadolžitev morajo druge funkcionalne komisije Ekonomskega in socialnega sveta ustrezno upoštevati tudi Izhodišča za ukrepanje in zagotoviti vključitev vidika družbene konstrukcije spolov v svoje delo.

Odbor za odpravo diskriminacije žensk in druga pogodbena telesa

322. Odbor za odpravo diskriminacije žensk mora v okviru svojega mandata pri uresničevanju svojih odgovornosti po Konvenciji o odpravi vseh oblik diskriminacije žensk pri obravnavi poročil, ki so jih predale države pogodbenice, upoštevati Izhodišča za ukrepanje.

323. Države pogodbenice Konvencije o odpravi vseh oblik diskriminacije žensk so pozvane, da pri poročanju po 18. členu. Konvencije vključijo informacije o

ukrepih, sprejetih za uresničevanje Izhodišč za ukrepanje, da bi Odboru za odpravo diskriminacije žensk olajšali učinkovito nadzorovanje zmožnosti, da ženske uživajo pravice, ki jih zagotavlja Konvencija.

324. Treba je krepiti zmožnost Odbora za odpravo diskriminacije žensk za nadzorovanje uresničevanja Konvencije z zagotovitvijo kadrov in finančnih sredstev v okviru rednega proračuna Organizacije združenih narodov, vključno s strokovno pravno pomočjo, ter v skladu z resolucijo Generalne skupščine 49/164 in odločitvijo srečanja držav pogodbenic Konvencije, ki je bilo maja 1995, z zagotovitvijo dovolj časa za srečanja Odbora. Odbor mora povečati usklajevanje z drugimi pogodbenimi telesi za človekove pravice ob upoštevanju priporočil Dunajske deklaracije in Programa delovanja.

325. V okviru svojega mandata mora druga pogodbena telesa primerno upoštevati uresničevanje Izhodišč za ukrepanje ter zagotoviti vključitev enakega statusa in človekovih pravic žensk v svoje delo.

Sekretariat Združenih narodov Urad generalnega sekretarja

326. Generalnega sekretarja pozivamo, da prevzame odgovornost za usklajevanje politike v Organizaciji združenih narodov za uresničevanje Izhodišč za ukrepanje in za vključitev vsesistemskega vidika družbene konstrukcije spolov v vse dejavnosti Organizacije združenih narodov ob upoštevanju mandatov zadevnih teles. Generalni sekretar naj razmisli o posebnih ukrepih za zagotovitev učinkovitega usklajevanja in uresničevanja teh ciljev. V ta namen generalnega sekretarja pozivamo, da ob uporabi obstoječih kadrov in finančnih sredstev v uradu generalnega sekretarja vzpostavi delovno mesto na visoki ravni, ki naj služi za svetovanje generalnemu sekretarju glede vprašanj spolov in pomaga zagotoviti vsesistemsko uresničevanje Izhodišč za ukrepanje v tesnem sodelovanju z Odsekom za izboljšanje položaja žensk.

Odsek za izboljšanje položaja žensk

327. Poglavitna funkcija Odseka za izboljšanje položaja žensk iz Oddelka za usklajevanje politike in obstojni razvoj je zagotoviti bistvene storitve Komisiji za položaj žensk in drugim medvladnim telesom, kadar se ukvarjajo z izboljšanjem položaja žensk, kot tudi Odboru za odpravo diskriminacije žensk. Določen je bil za osrednje mesto za uresničevanje Nairobijskih dolgoročnih strategij za izboljšanje položaja žensk. Glede na pregled mandata Komisije za položaj žensk, kot je razloženo v točki 313 zgoraj, bo treba oceniti tudi funkcije Odseka za izboljšanje položaja žensk. Generalnega sekretarja pozivamo, da zagotovi učinkovitejše funkcioniranje Odseka, tako da poskrbi, med drugim, za zadostno število kadrov in zadosten obseg finančnih sredstev v rednem proračunu Organizacije združenih narodov.

328. Odsek mora proučiti ovire za izboljšanje položaja žensk z uporabo analize vpliva na spola v študijah politike Komisije za položaj žensk ter s podporo drugim podrejenim telesom. Po Četrti svetovni konferenci o ženskah mora igrati vlogo usklajevalca pri pripravi revizije vsesistemskega srednjeročnega načrta za izboljšanje položaja žensk za obdobje 1996-2001 ter nadaljevati opravljanje funkcije sekretariata za medagencijsko usklajevanje za izboljšanje položaja žensk. Nadaljevati mora z vzdrževanjem pretoka informacij z nacionalnimi komisijami, nacionalnimi institucijami za izboljšanje položaja žensk in nevladnimi organizacijami glede uresničevanja Izhodišč za ukrepanje.

Druge enote Sekretariata Združenih narodov

329. Različne enote Sekretariata združenih narodov morajo proučiti svoje programe za določitev, kako lahko najbolje prispevajo k usklajenemu uresničevanju Izhodišč za ukrepanje. Predlogi za uresničevanje Izhodišč se morajo odraziti v reviziji vsesistemskega srednjeročnega načrta za izboljšanje položaja žensk za obdobje 1996-2001, kot tudi v predlaganem srednjeročnem načrtu Organizacije Združenih narodov za obdobje 1998-2002. Vsebina ukrepov bo odvisna od mandatov zadevnih teles.

330. V vsem sekretariatu je treba razvijati obstoječe in nove povezave za zagotovitev, da se vidik družbene konstrukcije spolov uvede kot osrednja razsežnost v vseh dejavnostih Sekretariata.

331. Urad za kadrovanje mora v sodelovanju z vodji programov po vsem svetu ter v skladu s strateškim načrtom delovanja za izboljšanje položaja žensk v Sekretariatu (1995-2000) nadaljevati z dodeljevanjem prednosti kadrovanju in napredovanju žensk na položaje v odvisnosti od zemljepisne porazdelitve, še posebej na višji politični ravni in položajih odločanja, da bi dosegli cilje, določene v resolucijah Generalne skupščine 45/125 in 45/239 C, in ponovno potrjene v resolucijah Generalne skupščine 46/100, 47/93, 48/106 in 49/167. Služba za usposabljanje mora načrtovati in voditi redno usposabljanje za upoštevanje vidika družbene konstrukcije spolov ali tako usposabljanje vključiti v vse svoje dejavnosti.

332. Oddelek za informiranje javnosti mora skušati vključiti vidik družbene konstrukcije spolov v vse svoje dejavnosti splošnega informiranja, ter v okviru obstoječih virov okrepiti in izboljšati svoje programe za ženske, dekleta in dekle-ce. V ta namen mora Oddelek oblikovati multimedijske komunikacijske strategije v podporo uresničevanju Izhodišč za ukrepanje ob polnem upoštevanju nove tehnologije. Redna podajanja Oddelka morajo pospeševati cilje Izhodišč, še posebej v državah v razvoju.

333. Statistični odsek Oddelka za ekonomsko in socialno informiranje in analizo politike mora imeti pomembno vlogo usklajevalca v mednarodnem statističnem delu, kot je opisano zgoraj v IV. poglavju, strateški cilj H.3.

Mednarodni inštitut za raziskave in usposabljanje za izboljšanje položaja žensk (INSTRAW)

334. INSTRAW je zadolžen za pospeševanje raziskav in izobraževanja o razmerah in razvoju žensk. Glede na Izhodišča za ukrepanje mora INSTRAW pregledati svoj program dela in pripraviti program za uresničevanje tistih vidikov Izhodišč za ukrepanje, ki spadajo v njegov mandat. Določiti mora vrste raziskav in raziskovalnih metodologij, ki jim je treba dati prednost, krepiti nacionalne zmožnosti za izpeljavo ženskih študij in raziskav o družbeni konstrukciji spolov, vključno s tisto o položaju deklic in deklet, ter razviti mreže raziskovalnih institucij, ki jih je v ta namen mogoče mobilizirati. Določiti mora tudi vrste izobraževanja in usposabljanja, ki jih Inštitut lahko učinkovito podpira in pospešuje.

Razvojni sklad Združenih narodov za ženske (UNIFEM)

335. UNIFEM je zadolžen za povečanje izbir in možnosti za ekonomski in socialni razvoj žensk v državah v razvoju z zagotavljanjem tehnične in finančne pomoči za vključitev ženske dimenzije v razvoj na vseh ravneh. Zaradi tega mora UNIFEM pregledati in okrepiti, kot ustreza, svoj program dela glede na Izhodišča za ukrepanje, ob osredotočenju na politično in ekonomsko krepitev moči žensk. Njegova zagovorniška vloga se mora usmeriti v pospeševanje mnogostranskega političnega dialoga o krepitvi moči žensk. Na voljo morajo biti ustrezna sredstva za izvajanje njegovih funkcij.

Specializirane agencije in druge organizacije sistema Združenih narodov

336. Za večjo podporo ukrepom na nacionalni ravni in za večji prispevek usklajenemu izpolnjevanju smernic s strani Združenih narodov mora vsaka organizacija morala določiti posebne ukrepe, ki jih bo izvedla, vključno z nalogami in cilji za prerazporeditev prednostnih nalog in preusmeritev sredstev za izpolnitev globalnih prednostnih nalog, določenih v Izhodiščih za ukrepanje. Jasno je treba začrtati obveznosti in odgovornosti. Ti predlogi se bodo morali odraziti v vsesistemskem srednjeročnem načrtu za izboljšanje položaja žensk za obdobje 1996-2001.

337. Vsaka organizacija se mora zavezati na najvišji ravni ter pri doseganju svojih ciljev sprejeti korake za pospešitev in podporo vlogam in odgovornostim svojih osrednjih mest za ženska vprašanja.

338. Poleg tega mora specializirane agencije, zadolžene za zagotavljanje tehnične pomoči v državah v razvoju, še posebej v Afriki in najmanj razvitih državah, bolj sodelovati za zagotovitev nenehnega pospeševanja izboljšanja položaja žensk.

339. Sistem Združenih narodov mora proučiti in zagotoviti ustrezno tehnično pomoč in druge oblike pomoči državam z gospodarstvi na prehodu, da bodo le-te lažje razrešile svoje specifične probleme v zvezi z izboljšanjem položaja žensk.

340. Vsaka organizacija mora dodeliti večjo prednost kadrovanju in napredovanju žensk na strokovni ravni za dosego uravnoteženosti spolov, še posebej na ravneh odločanja. Pri zaposlovanju osebja in pri določanju pogojev službovanja mora največ pozornosti posvetiti potrebi po zagotovitvi najvišjih standardov učinkovitosti, zmožnosti in integritete. Ustrezno je treba paziti na pomembnost kadrovanja osebja na kolikor je mogoče široki zemljepisni podlagi. Organizacije morajo redno poročati svojim vladnim telesom o napredovanju k temu cilju.

341. Da bi polno upoštevali Izhodišča za ukrepanje, je treba s sistemom rezidenčnega usklajevalca v skladu z ustreznimi resolucijami Generalne skupščine, še posebej resolucije Generalne skupščine 47/199, izboljšati usklajevanje operativnih dejavnosti Organizacije Združenih narodov za razvoj na ravni držav.

2. Druge mednarodne ustanove in organizacije

342. Pri uresničevanju Izhodišč za ukrepanje spodbujamo mednarodne finančne institucije, da pregledajo in popravijo politiko, postopke in kadrovanje za zagotovitev, da vlaganja in programi koristijo ženskam in tako prispevajo k obstojnemu razvoju. Spodbujamo jih tudi, da povečajo število žensk na visokih položajih, povečajo usposabljanje osebja iz analize družbene konstrukcije spolov ter vpeljejo politiko in napotke za zagotovitev polnega upoštevanja razlikovalnega vpliva posojilnih programov in drugih dejavnosti na ženske in moške. Da bi okrepile učinkovitost svojih programov v korist žensk in njihovih družin morajo s tem v zvezi ustanove Bretton Woods, Organizacija Združenih narodov kot tudi njeni skladi, programi in specializirane agencije, vzpostaviti reden in izčrpen dialog, vključno z razpravo na področni ravni, za zmogljivejše in učinkovitejše usklajevanje svoje pomoči.

343. Generalna skupščina mora razmisliti o povabilu Svetovni trgovinski organizaciji, da prouči, kako bi lahko prispevala k uresničevanju Izhodišč za ukrepanje, vključno z dejavnostmi v sodelovanju s sistemom Združenih narodov.

344. Mednarodne nevladne organizacije morajo odigrati pomembno vlogo pri uresničevanju Izhodišč za ukrepanje. Proučiti je treba vzpostavitev mehanizma za sodelovanje z nevladnimi organizacijami za pospešitev uresničevanja Izhodišč na različnih ravneh.

VI. poglavje

FINANČNE UREDITVE

345. Finančna sredstva in kadri so bili za izboljšanje položaja žensk na splošno nezadostni. To je prispevalo k počasnemu napredku pri uresničevanju Nairobijskih dolgoročnih strategij za izboljšanje položaja žensk. Polno in učinkovito uresničevanje Izhodišč za ukrepanje, vključno z ustreznimi zavezami, sprejetimi na prejšnjih vrhovih in konferencah Organizacije združenih narodov, zahteva politično zavezanost za pripravo razpoložljivih kadrov in finančnih sredstev za krepitev moči žensk. Zahteva vključitev vidika družbene konstrukcije spolov v proračunske odločitve o politiki in programih, kot tudi primerno financiranje posebnih programov za zagotavljanje enakosti žensk in moških. Za uresničitev Izhodišč za ukrepanje je treba ugotoviti potrebe po financiranju in mobilizirati finance iz vseh virov in v vseh sektorjih. Znotraj programov in med njimi sta potrebna preoblikovanje politike in prerazporeditev virov, vendar nekatere spremembe politike ne bodo nujno imele finančnih posledic. Morda bo treba mobilizirati dodatna sredstva, tako javna kot zasebna, vključno s sredstvi iz inovativnih virov financiranja.

A. NACIONALNA RAVEN

346. Za uresničevanje strateških ciljev Izhodišč za ukrepanje so v prvi vrsti odgovorne vlade. Da bi te cilje dosegle, si morajo vlade prizadevati za sistematični pregled koristi, ki jih imajo ženske od izdatkov v javnem sektorju; prilagoditi proračune za zagotovitev enakega dostopa do izdatkov javnega sektorja, tako za povečanje produktivne sposobnosti kot za zadostitev socialnim potrebam; ter izpolniti zaveze v zvezi s spoloma, ki so jih dale na drugih vrhovih in konferencah Organizacije Združenih narodov. Da bodo razvile uspešne nacionalne strategije uresničevanja Izhodišč za ukrepanje, morajo vlade dodeliti dovolj sredstev, vključno s sredstvi za opravljanje analize o vplivu na oba spola. Vlade morajo tudi spodbujati nevladne organizacije, zasebni sektor in druge institucije za mobilizacijo dodatnih sredstev.

347. Nacionalnim mehanizmom za izboljšanje položaja žensk kot tudi vsem institucijam, ki lahko prispevajo k uresničevanju in nadzorovanju Izhodišč za ukrepanje, je treba dodeliti zadostna sredstva.

348. Kjer nacionalni mehanizmi za izboljšanje položaja žensk še ne obstojajo, ali kjer še niso bili vzpostavljeni na trajni podlagi, si morajo vlade prizadevati za pridobitev zadostnih in stalnih razpoložljivih sredstev zanje.

349. Za lažje uresničevanje Izhodišč za ukrepanje morajo vlade ustrezno zmanjšati pretirane vojaške izdatke in vlaganja v proizvodnjo in nabavo orožja v skladu z zahtevami nacionalne varnosti.

350. Nevladne organizacije, zasebni sektor in druge dejavnike civilne družbe je treba spodbujati, da proučijo dodelitev potrebnih sredstev za uresničevanje Izhodišč za ukrepanje. Vlade morajo ustvariti ugodne razmere, da bodo nevladne organizacije, še posebej ženske organizacije in mreže, feministične skupine, zasebni sektor in drugi dejavniki civilne družbe mobilizirale sredstva. Treba je krepiti in pospeševati sposobnost nevladnih organizacij glede tega.

B. REGIONALNA RAVEN

351. Treba je pozvati regionalne razvojne banke, regionalna poslovna združenja in druge regionalne institucije, da prispevajo in pomagajo mobilizirati sredstva iz svojih posojilnih in drugih dejavnosti za uresničevanje Izhodišč za ukrepanje. Treba jih je tudi spodbujati, da v svoji politiki in načinih financiranja upoštevajo Izhodišča za ukrepanje.

352. Podregionalne in regionalne organizacije ter regionalne komisije Organizacije združenih narodov morajo, kjer ustreza in v okviru svojih mandatov, pomagati pri mobilizaciji financ za uresničevanje Izhodišč za ukrepanje.

C. MEDNARODNA RAVEN

353. Treba je določiti ustrezna finančna sredstva na mednarodni ravni za uresničevanje Izhodišč za ukrepanje v državah v razvoju, še posebej v Afriki in najmanj razvitih državah. Krepitev nacionalnih zmogljivosti držav v razvoju za uresničevanje Izhodišč za ukrepanje zahteva prizadevanja za izpolnitev dogovorjenega cilja 0,7 odstotka bruto nacionalnega proizvoda razvitih držav za celotno uradno razvojno pomoč kakor hitro je mogoče, kot tudi povečanje deleža financiranja dejavnosti, namenjenih uresničevanju Izhodišč za ukrepanje. Nadalje morajo države, vključene v razvojno sodelovanje, izpeljati kritično analizo svojih programov pomoči in z vključitvijo vidika družbene konstrukcije spolov izboljšati kakovost in učinkovitost pomoči.

354. Treba je pozvati mednarodne finančne ustanove, vključno s Svetovno banko, Mednarodnim denarnim skladom, Mednarodnim skladom za kmetijski razvoj in regionalnimi razvojnimi bankami, da proučijo svoje subvencije in posojila ter dodelijo posojila in subvencije programom za uresničevanje Izhodišč za ukrepanje v državah v razvoju, še posebej v Afriki in najmanj razvitih državah.

355. Sistem Združenih narodov mora pri uresničevanju Izhodišč za ukrepanje zagotoviti tehnično sodelovanje in druge oblike pomoči državam v razvoju, še posebej v Afriki in najmanj razvitih državah.

356. Uresničevanje Izhodišč za ukrepanje bo v državah z gospodarstvi na prehodu zahtevalo stalno mednarodno sodelovanje in pomoč. Organizacije in telesa sistema Združenih narodov, vključno s tehničnimi in sektorskimi agencijami, morajo olajšati napore teh držav pri načrtovanju in uresničevanju politike in programov za izboljšanje položaja žensk. V ta namen je treba pozvati Mednarodni denarni sklad in Svetovno banko, da pri teh naporih pomagata.

357. Da bi olajšali uresničitev ciljev Izhodišč za ukrepanje, je treba uresničevati izide Svetovnega vrha za družbeni razvoj v zvezi z urejanjem in zmanjšanjem dolgov, kot tudi izide drugih svetovnih vrhov in konferenc Organizacije združenih narodov.

358. Da bi olajšali uresničevanje Izhodišč za ukrepanje, morajo zainteresirane razvite države in države v razvoju kot partnerice, ki se skupno zavezujejo dodeliti v povprečju 20 odstotkov uradne razvojne pomoči in 20 odstotkov nacionalnega proračuna za temeljne socialne programe, upoštevati vidik družbene konstrukcije spolov.

359. Razvojni skladi in programi sistema Združenih narodov morajo opraviti takojšnjo analizo obsega, v katerem so njihovi programi in projekti usmerjeni v uresničevanje Izhodišč za ukrepanje, ter za naslednji krog programov pri svoji tehnični pomoči in dejavnostih financiranja zagotoviti dovolj sredstev, usmerjenih v odpravo neenakosti žensk in moških.

360. Ob priznavanju vlog skladov, programov in specializiranih agencij Organizacije združenih narodov, predvsem posebnih vlog UNIFEM in INSTRAW, pri pospeševanju krepitve moči žensk in torej pri uresničevanju Izhodišč za ukrepanje v okviru njihovih mandatov, med drugim, pri raziskavah, usposabljanju in informacijskih dejavnostih za izboljšanje položaja žensk kot tudi pri tehnični in finančni pomoči za vključitev vidika družbene konstrukcije spolov v razvojne napore, morajo biti sredstva, ki jih zagotavlja mednarodna skupnost, zadostna in jih je treba ohranjati na ustrezni ravni.

361. Da bi izboljšali zmogljivost in učinkovitost sistema Združenih narodov pri njegovih naporih za pospeševanje izboljšanja položaja žensk ter povečanje njegove sposobnosti za podporo ciljem Izhodišč za ukrepanje, je treba obnoviti, reformirati in poživiti različne dele sistema Združenih narodov, še posebej Odsek za izboljšanje položaja žensk Sekretariata Združenih narodov, kot tudi druge enote in stranska telesa, ki imajo poseben mandat za pospeševanje izboljšanja položaja žensk. S tem v zvezi spodbujamo ustrezna upravna telesa v sistemu Združenih narodov, da posebej proučijo uresničevanje Izhodišč za ukrepanje in pregledajo svojo politiko, programe, proračune in dejavnosti, da bi učinkovito in dejavno uporabili sredstva v ta namen. Da bi uresničili Izhodišča za ukrepanje, bo treba iz rednega proračuna Organizacije združenih narodov dodeliti tudi dodatna sredstva.

OPOMBE

1 Poročilo svetovne konference za pregled in oceno dosežkov desetletja Združenih narodov za ženske: enakost, razvoj in mir, Nairobi, 15. do 26. julija 1985(Publikacija Združenih narodov, Prodajna št. E.85.IV.10), pogl. I, del A.

2 *Poročilo svetovne konference o človekovih pravicah, Dunaj, 14. do 25. junija 1993*(A/CONF.157/24 (I.del), pogl. III.

3 Resolucija Generalne skupščine 34/180, aneks.

4 Resolucija Generalne skupščine 45/164.

5 Resolucija Generalne skupščine 44/82.

6 Resolucija Generalne skupščine 48/126.

7 A/47/308-E/1992/97, aneks.

8 Resolucija Generalne skupščine 48/104.

9 Dunajska deklaracija in Program delovanja, *Poročilo Svetovne konference o človekovih pravicah...*, pogl. III. odst. 5.

10 Glej *Rezultate Urugvajskega kroga mnogostranskih trgovinskih pogajanj: Pravna besedila* (Ženeva, Sekreteriat GATT, 1994).

11 Resolucija Generalne skupščine 44/25, aneks.

12 *Zaključno poročilo Svetovne konference o izobraževanju za vse: Izpolnjevanje temeljnih izobraževalnih potreb, Jomtien, Tajska, 5. do 9. marec 1990*, Medagencijska Komisija (UNDP, UNESCO, UNICEF, Svetovna banka) za Svetovno konferenco o izobraževanju za vse, New York, 1990, dodatek 1.

13 Resolucija Generalne skupščine 2200 A (XXI), aneks.

14 *Poročilo Mednarodne konference o prebivalstvu in razvoju, Kairo, 5. do 13. september 1994*(publikacija Združenih narodov, prodajna št. E.95.XIII. 18) pogl. I, resolucija 1, aneks.

15 *Poročilo Svetovne konference o družbenem razvoju, Kopenhagen, 6. do 12. marec 1995*(A/CONF.166/9), pogl. I, resolucija 1, aneksa I in II.

16 Nevarni splav je opredeljen kot postopek za prekinitev nezaželene nosečnosti, ki ga opravijo osebe s pomanjkljivim strokovnim znanjem ali pa je opravljen v okolju, kjer so minimalni zdravstveni standardi pomanjkljivi, ali je pomanjkljivo oboje (povzeto iz publikacije Svetovne zdravstvene organizacije, *Preprečevanje in obvladovanje nevarnega splava*, Poročilo tehnične delovne skupine, Ženeva, april 1992, WHO/MSM/92.5).

17 *Zaključno poročilo Mednarodne konference o prehrani, Rim, 5. - 11. december 1992* (Rim, Organizacija združenih narodov za kmetijstvo in prehrano, 1993) II. del.

18 *Poročilo Konference Organizacije združenih narodov o okolju in razvoju, Rio de Janeiro, 3. do 14. junija 1992*, I. zvez., *Resolucije, sprejete na Konferenci*(publikacija Organizacije združenih narodov, prodajna št. E. 93.I.8 in popravki) resolucija 1, aneks I.

19 isto, resolucija 1, aneks II.

20 Resolucija Generalne skup9ačine 317 (IV), aneks.

21 Resolucija Generalne skupščine 217 A (III).

22 Resolucija Generalne skupščine 39/46, aneks.

23 *Uradni zapisnik Generalne skupščine, sedeminštirideseto zasedanje, Dopolnilo št. 38*(A/47/38), pogl. I.

24 Združeni narodi, *Pogodbena serija*, zvez. 75, št. 973, str. 287.

25 *Poročilo Svetovne konference o človekovih pravicah...*, pogl. III, podpoglavje II, toč. 38.

26 glej *Letopis Združenih narodov o razoroževanju*, zvez. 5: 1980 (publikacija Organizacije združenih narodov, prodajna št. E.81.IX.4) dodatek VII.

27 Resolucija Generalne skupščine 260 A (III), ankes.

28 Organizacija združenih narodov, *Pogodbena serija*, zvez. 189, št. 2545.

29 Isto, zvez. 606. št. 8791.

30 Resolucija Generalne skupščine 48/96, aneks.

31 Resolucija Generalne skupščine 1386 (XIV).

32 Glej CEDAW/SP/1995/2.

33 Resolucija Generalne skupščine 2106 A (XX), aneks.

34 Resolucija Generalne skupščine 41/128, aneks.

35 Program Organizacije združenih narodov za okolje, *Konvencija o biološki raznovrstnosti* (Center dejavnosti za ekološko pravo in institucionalne programe), junij 1992.

SLOVENIJA PRED PEKINŠKO KONFERENCO, NA KONFERENCI IN PO NJEJ

1. Priprave Organizacije združenih narodov in drugih mednarodnih organizacij na Četrto svetovno konferenco o ženskah

14. decembra 1990 je Generalna skupščina Združenih narodov sprejela odločitev, da bo Četrta svetovna konferenca o ženskah leta 1995. Leta 1992 pa je bila sprejeta ponudba kitajske vlade, da gosti konferenco.

Leta 1993 so bile sprejete smernice za pripravljalne dejavnosti na konferenco. Komisija Združenih narodov za položaj žensk je vladam priporočila, da ustanovijo nacionalne pripravljalne odbore ali imenujejo nacionalne centre za začetek in spodbujanje pripravljalnih dejavnosti in pripravijo nacionalna poročila o položaju žensk. Nacionalna poročila so bila predvsem dragocen prispevek za pripravo petih regionalnih pripravljalnih konferenc in v pomoč Sekretariatu konference pri pripravi drugega pregleda in ocene uresničevanja Nairobijskih dolgoročnih strategij za izboljšanje položaja žensk do leta 2000.

V okviru priprav na konferenco je bilo v letu 1994 pet regionalnih pripravljalnih konferenc. Regionalna pripravljalna konferenca Ekonomske komisije Združenih narodov za Evropo (ECE) je bila od 17. do 21. oktobra 1994 na Dunaju.

Poleg zasedanj Komisije Združenih narodov za položaj žensk in regionalnih konferenc so bili za pripravo na pekinško konferenco še posebej pomembni Svetovna konferenca o človekovih pravicah (junij 1993, Dunaj), Mednarodna konferenca o prebivalstvu in razvoju (september 1994, Kairo), Konferenca Sveta Evrope "Enakost in demokracija: utopija ali izziv?" (februar 1995, Strasbourg), Svetovni vrh za socialni razvoj (marec 1995, Copenhagen), Konferenca Evropske skupnosti za pripravo na Četrto svetovno konferenco o ženskah (aprila 1995, Toledo).

Predstavnice Slovenije so se udeležile pripravljalne konference za evropsko regijo, direktorica Urada za žensko politiko in sodelavke pa tudi drugih evropskih posvetovanj.

2. Nacionalne priprave na konferenco

Skladno s smernicami za nacionalne priprave na konferenco je Vlada Republike Slovenije marca 1994 imenovala Urad za žensko politiko za glavni nacionalni center, zadolžen za začetek in spodbujanje nacionalnih pripravljalnih dejavnosti, in ga pooblastila za ustanovitev odbora za pripravo nacionalnega poročila za konferenco ter za izvajanje drugih dejavnosti.

Urad za žensko politiko je ustanovil pripravljalni odbor za pripravo nacionalnega poročila, v katerem so bile predstavnice in predstavniki ministrstev ter strokovnjakinje in strokovnjaki iz različnih izobraževalnih in drugih institucij ter predstavnice nevladnih organizacij. Urad za žensko politiko je Nacionalno poročilo Republike Slovenije za Četrto svetovno konferenco o ženskah, ki ga je pripravil v sodelovanju z odborom, junija 1994 posredoval Vladi RS v obravnavo. Vlada je poročilo sprejela, urad pa ga je avgusta 1994 prek Ministrstva za zunanje zadeve poslal generalni sekretarki konference in Ekonomski komisiji ZN za Evropo, zadolženi za pripravo in izvedbo evropske pripravljalne konference.

Delegacija Republike Slovenije se je udeležila Regionalnega pripravljalnega sestanka na visoki ravni, ki je bil od 17. do 21. oktobra na Dunaju. Na njem so delegacije držav, članic Ekonomske komisije Združenih narodov za Evropo sprejele regionalni Program delovanja - ženske v spreminjajočem se svetu - poziv k ukrepanju iz vidika ECE.

Delegacija Republike Slovenije se je udeležila tudi konference, ki jo je kot prispevek k pripravljalnemu procesu na pekinško konferenco organiziral Svet Evrope. Udeleženke in udeleženci konference s pomenljivim naslovom "Enakost in demokracija: utopija ali izziv?" so razpravo in zaključke konference sprejeli kot vsebinsko priporočilo za pogajanja o osnutku besedila Izhodišč za ukrepanje.

V nacionalnih in mednarodnih pripravljalnih dejavnostih so aktivno sodelovale tudi Komisija za žensko politiko pri Državnem zboru in predstavnice nevladnih organizacij. Na pobudo Urada za žensko politiko so nekatere nevladne organizacije ustanovile koordinacijo nevladnih organizacij, ki je sodelovala v pripravah na pekinško konferenco. Koordinacija nevladnih organizacij je tudi imenovala Darjo Zaviršek za predstavnico slovenskih nevladnih organizacij v delegaciji Republike Slovenije.

Slovensko delegacijo, ki je ustrezala vsem priporočilom za sestavo delegacij, ki jih je pripravil sekretariat konference pri Združenih narodih, in smernicam, ki so bile sprejete v evropskem pripravljalnem procesu (v delegaciji je bila večina žensk, med njimi pa tudi demokratično izvoljena predstavnica nevladnih organizacij), je vlada imenovala že v začetku leta 1995. Prav zgodnje imenovanje delegacije je omogočilo, da so njene članice sodelovale v vseh pripravljalnih dejavnostih. Urad za žensko politiko, članice delegacije in koordinacija nevladnih ženskih organizacij so se, zavedajoč se, da bo konferenca izredna priložnost za izmenjavo izkušenj in primerjavo razvoja na področju uresničevanja pravice do enakosti žensk in moških, pripravljali na konferenco tudi s pridobivanjem čimbolj natančnih podatkov in prepoznavanjem razmer, ki zrcalijo položaj žensk v Sloveniji. V ta namen je Urad za žensko politiko organiziral šest javnih strokovnih razprav, ki so potekale od aprila do junija 1995, in zapise vseh razprav izdal v posebnih brošurah. Teme razprav so bile:

- Neseksistična raba jezika
- Problemi žensk na delovnem mestu - opažanja sindikatov
- Varovanje zdravja žensk
- Skladnost družinskega in poklicnega življenja

- Nevladne ženske organizacije za napredek položaja žensk v Sloveniji
- Ženske v novinarskih vrsticah in med njimi

3. Delegacija Republike Slovenije na Četrti svetovni konferenci o ženskah

V slovenski delegaciji so bili:

1. Vera Kozmik, direktorica Urada za žensko politiko, vodja delegacije
2. Ivan Seničar, veleposlanik Republike Slovenije v Pekingu, namestnik vodje
3. Dunja Piškur Kosmač, državna sekretarka na Ministrstvu za zdravstvo, članica
4. Danica Simšič, poslanka in podpredsednica Komisije za žensko politiko v Državnem zboru, članica
5. Sonja Lokar, predstavnica Ministrstva za delo, družino in socialne zadeve, članica
6. Darja Zaviršek, predstavnica nevladnih ženskih organizacij, članica
7. Violeta Neubauer, sodelavka Urada za žensko politiko, članica in sekretarka delegacije.

Pekinška konferenca je bila prva svetovna konferenca Združenih narodov o ženskah, ki se je je udeležila Republika Slovenija.

Slovenska delegacija se je na konferenco skrbno pripravila in v Peking odpotovala odločena braniti zahtevo, da rezultati pekinške konference o ženskah ne morejo biti šibkejši od že doseženih vsebinskih opredelitev na predhodnih konferencah o ženskah, na Svetovni konferenci o človekovih pravicah, Mednarodni konferenci o prebivalstvu in razvoju ter na Svetovni konferenci o družbenem razvoju, predvsem pa, da tokratna konferenca ne sme zaobiti že sprejetih ciljev in ukrepov za njihovo dosego. Take zahteve se utegnejo razumeti kot samoumevne, če ne upoštevamo dejstva, da so na pogajanjih pred konferenco mnoge države vztrajno nasprotovale potrditvi, da so pravice žensk in deklet temeljne človekove pravice, da so nasprotovale zahtevi po izvajanju določil Konvencije o odpravi vseh oblik diskriminacije žensk, niso bile pripravljene sprejeti zahteve po odpravljanju različnih ravnanj in navad, ki so škodljive za deklice in dekleta, pa tudi ne besedila o spolni vzgoji ter spolnem in reproduktivnem zdravju in pravicah žensk, deklet in deklic, ki iz tega izhajajo. Niso sprejele zahteve po pregledu zakonov, ki vsebujejo sankcije za ženske, ki so opravile nedovoljen splav, zanikale so politične pravice žensk in podobno. Ob tem je odločenost ubraniti že doseženo najmanjša možna "zaobljuba", ki jo je lahko dala delegacija pred odhodom na zadnja pogajanja o dokumentu, ki naj bi ga konferenca sprejela. V izhodiščih, ki jih je pripravila delegacija in ki jih je sprejela slovenska vlada, je zapisano, da "čeprav je Slovenija država, katere gospodarstvo je v tranziciji, nove demokratične institucije pa v obdobju krepitve, so naše izkušnje v mnogočem pozitivnejše od številnih držav z dolgo demokratično tradicijo in skoraj neprimerljive z drugimi nekdanjimi socialističnimi državami. Izkušnje Slovenije, ki je mejnik med vzhodom in zahodom, severom in jugom, vojno in mirom, ki je začasen dom številnih begunk in beguncev, so pomembno izhodišče za opredelitev Slovenije do ključnih svetovnih dilem".

Čeprav se članice delegacije niso udeležile nobenega od zasedanj Komisije Združenih narodov za položaj žensk v New Yorku in tudi neformalnih posvetovanj, ki so potekala avgusta 1995 v New Yorku, ter zadnjega posvetovanja pred konferenco, ki je bilo v Pekingu 2. in 3. septembra, ne, so v predlogu večinoma neusklajenega besedila Pekinške deklaracije in Izhodišč za ukrepanje prepoznale najbolj kritična vprašanja in se pripravile za dejavno poseganje v pogajanja o njih.

Četrta svetovna konferenca o ženskah je bila po številu udeleženk in udeležencev največja konferenca Združenih narodov. Na njej je bilo prisotnih 189 držav in Palestina kot opazovalka. Status opazovalk in opazovalcev na konferenci je imelo tudi osem pridruženih članic regionalnih komisij, 5 sekretariatov regionalnih komisij, 16 teles in programov Združenih narodov, 12 specializiranih agencij in z njimi povezanih organizacij ter 26 medvladnih organizacij. Za konferenco so bile akreditirane tudi številne nevladne organizacije. Na konferenci je delalo 12.971 ljudi, od tega 5.696 vladnih predstavnic in predstavnikov, 3.245 predstavnic in predstavnikov medijev ter 4.030 predstavnic in predstavnikov nevladnih organizacij.

Večina delegacij je bila na ministrski ravni. Med državami z najštevilčnejšimi delegacijami so bile Nigerija (335), Kenija (149), Indija (118), Indonezija (112), Argentina (102), Kitajska (96), Sudan (86), Brazilija (79), Japonska (78). Zahodnoevropske države so imele od 70- do 40-članske delegacije, delegacije evropskih držav z gospodarstvi v prehodu so večinoma štele okoli 20 članic in članov, med državami z najmanjšimi delegacijami pa so bile Andora, Bosna in Hercegovina, Monako, Nauru in Slovenija.

Kljub temu, da so pogajalci in pogajalke velik delež neuskaljenega besedila razrešili na neformalnih pogajanjih avgusta v New Yorku in dva dni pred konferenco v Pekingu, so bile nekatere teme še vedno predmet napornih in dolgotrajnih pogajanj. Zato so sproti nastajale številne kontaktne skupine, zadolžene za uskladitev pogosto zelo nasprotujočih si stališč, predvsem na naslednjih področjih:

- zagotavljanje spolnega in reproduktivnega zdravja žensk in deklet
- razvijanje za spol specifičnih programov za preprečevanje HIV/AIDS
- enake pravice žensk in deklet do nasledstva in dedovanja
- socialna in pravna varnost žensk, zaposlenih za krajši delovni čas, sezonskih delavk, začasno zaposlenih in tistih, katerih zaposlitev izhaja iz dela na domu
- vloga in odgovornost družin pri uresničevanju različnih strateških ciljev
- zmanjševanje stroškov za oboroževanje in nadzor nad oborožitvijo
- priznanje spolne usmerjenosti za oviro pri udejanjanju človekovih pravic
- preprečevanje trgovanja s človeškimi organi in tkivi, predvsem, ko gre za dekleta in deklice.

Kljub močnemu lobiranju in hudim pritiskom 14. septembra pogajanja še niso bila končana, zato je Glavni odbor ponoči usklajeval še štiri sporne teme: spolno usmerjenost kot eno od ovir, s katerimi se soočajo ženske pri udejanjanju enakosti in izboljšanju svojega položaja, ekonomski razvoj, besedilo deklaracije in

iskanje sprejemljivega načina, s katerim bi državam priznali suverenost glede spoštovanja verskih, etičnih in kulturnih vrednot (s priznanjem tovrstne suverenosti so nekatere države, ki so na zasedanjih Glavnega odbora na določene točke Izhodišč za ukrepanje že podale zadržke, pogojevale njihov umik). Zadnji dan konference je Glavni odbor ob 5. uri zjutraj svoje delo končal. Na zaključnem plenarnem zasedanju, ki naj bi po programu trajalo eno uro, so delegacije po štiriurni razpravi sprejele Pekinško deklaracijo in Izhodišča za ukrepanje.

Slovenska delegacija je kot delegacija majhne države seveda težko igrala vlogo močne in vplivne partnerice. Poseben položaj delegacije je pogojevalo tudi dejstvo, da Slovenija uradno ni bila članica večjih asociacij držav, v skupinah, ki so nastajale na temelju nekaterih značilnosti, na primer skupina držav z gospodarstvi v prehodu, pa zaradi nekaterih neprimerljivosti položaja žensk tudi ni iskala posebne opore. Kljub temu so članice delegacije svoja stališča vedno jasno povedale in izrazile svoje zahteve. V težkem mednarodnem pogajanju je slovenska delegacija obveljala za odločno in brezkompromisno zagovornico človekovih pravic žensk.

Slovenska delegacija je sodelovala v večini pomembnih pogajalskih skupin. V delovni skupini I si je prizadevala za vključitev spolnih in reproduktivnih pravic, spolnega in reproduktivnega zdravja ter enake pravice deklet in fantov do nasledstva in dedovanja v besedilo Izhodišč za ukrepanje in zahtevala, da se deklicam s telesnimi in duševnimi motnjami zagotovijo uživanje vseh človekovih pravic in temeljnih svoboščin ter nediskriminatorna obravnava in ravnanje. V delovni skupini II je imela pomembno vlogo pri usklajevanju besedila, ki vlade zavezuje, da pri pokrivanju stroškov za begunke in begunce v državi gostiteljici prispevajo tudi za pokrivanje stroškov njihovega zdravstvenega zavarovanja, vključno z načrtovanjem družine, in stroške za šolanje begunskih otrok. V okviru poglavja o miru in vplivu oboroženih in drugih spopadov na ženske je zahtevala, da se v predlagane ukrepe vključi zahteva po odpravi vsega orožja za množično uničevanje, predvsem kemičnega, biološkega in jedrskega. Delegacija pa je bila še posebej dejavna pri obravnavi izraza spolna usmerjenost. Prizadevala si je, da se spolna usmerjenost prizna kot eden od vzrokov za diskriminacijo žensk. Zaradi pomembne vloge pri obravnavi te oblike diskriminacije je bila Slovenija imenovana za vodjo podskupine in pooblaščena za pogajanja o vključitvi izraza spolna usmerjenost v ustrezne točke dokumenta. Kljub dolgotrajnemu pogajanju ni bilo mogoče doseči soglasja, saj so priznanju tovrstne diskriminacije nasprotovale skoraj vse katoliške in muslimanske države. Slovenija in države zagovornice pravice do svobodnega odločanja o življenjskih slogih in spoštovanja drugačnosti, pa so pogajanja o tem občutljivem vprašanju kljub vsemu ocenila za velik uspeh konference, saj so z uvrstitvijo obravnave spolne usmerjenosti na dnevni red politično tako pomembne konference, prebile molk, ki je odeval to vprašanje.

Konferenca je kljub številnim spremembam na področju politike, gospodarstva, sociale, zdravstva, kulture in tehnike potrdila, da je svetovna skupnost v boju za napredek na področju enakopravnosti in enakosti žensk in moških ponovno poražena. Kljub strategijam in programom, ki so jih države in mednarodna skupnost sprejele v preteklosti, so nove vloge žensk in moških, ki so posledica ne-

izogibnih družbenih sprememb, še vedno zaznamovane s tradicionalnimi stereotipi o vlogah in dolžnostih žensk in moških.

4. Uresničevanje Izhodišč za ukrepanje

Za uresničevanje Izhodišč za ukrepanje so predvsem odgovorne vlade, nacionalne institucije, Organizacija Združenih narodov ter druge mednarodne ustanove in organizacije. Ta odgovornost postavlja prednje tudi vzpostavitev boljših povezav med njimi, stalen pretok informacij, določitev jasnih ciljev in odgovornosti, spremembo njihove notranje dinamike in pospešitev dejavne in vidne politike vključevanja vidika družbene konstrukcije spolov v nadzorovanje in presojanje vseh obstoječih in načrtovanih programov in politik.

a. Mednarodna raven

Organizacija Združenih narodov se je k spodbujanju uresničevanja Izhodišč za ukrepanje zavezala z resolucijo 50/203, sprejeto na 50. zasedanju Generalne skupščine. Skladno s točko 326 Izhodišč za ukrepanje je generalni sekretar v svojem uradu vzpostavil delovno mesto na visoki ravni, namenjeno svetovanju glede vprašanj spolov in zagotavljanju vključevanja vidika družbene konstrukcije spolov v politično odločanje in načrtovanje, v vse vidike delovanja sistema in krepitev organizacijskih povezav s civilno družbo. Svetovalka generalnega sekretarja je že sklicala interno srečanje vodij vseh oddelkov, skladov in programov Združenih narodov. Na srečanju so dosegli sporazum o ustanovitvi treh delovnih skupin: ena bo usmerjena v politične strategije in raziskave, druga v operativne dejavnosti in tretja se bo ukvarjala s položajem žensk v sistemu Organizacije združenih narodov.

Oddelek za izboljšanje položaja žensk je glavno telo Sekretariata Združenih narodov, zadolženo za vključitev vprašanj, ki izhajajo iz družbene konstukcije spolov, v oblikovanje politik in koordinacijo v sistemu Združenih narodov in v okviru mednarodnih mehanizmov za izboljšanje položaja žensk. Da bi Oddelek za izboljšanje položaja žensk opravil svoje obveznosti, ki izhajajo iz Izhodišč za ukrepanje, se je generalna skupščina na 50. zasedanju odločila, da v okviru proračuna za obdobje 1996-97 okrepi finančno sposobnost Oddelka na področju analiz vpliva spolov, človekovih pravic žensk in spodbujanja izvajanja Izhodišč za ukrepanje v celotnem sistemu ZN.

Od 11. do 22. marca je v New Yorku potekalo 40. zasedanje Komisije za položaj žensk. Da bi lahko Komisija sprejemala čimbolj ustrezne odločitve in priporočila za uresničevanje Izhodišč za ukrepanje, so bili pregledani in ponovno ocenjeni njen mandat, program dela in organizacija dela. Predlagana interaktivna metoda dela, na primer neposredni dialogi o uresničevanju strateških ciljev in ukrepov, ki naj bi privedli do soglasnih, v ukrepe usmerjenih zaključkov o obravnavanih temah, naj bi vladam, organizacijam iz sistema Združenih narodov ter članicam in članom civilne družbe, na katere so naslovljena priporočila v Izhodiščih za ukrepanje, omogočila razpravo o praktičnih vidikih uresničevanja in izvajanja ukrepov. Z vidika uresničevanja Izhodišč za ukrepanje je bila najpomembnejša obravnava uresničevanja treh strateških ciljev in ukrepov za njihovo dosego, in sicer revščina, ženske in

mediji ter skrb za otroke, ostarele ljudi in osebe z motenim telesnim in duševnim razvojem, vključno z delitvijo odgovornosti žensk in moških zanje.

Izmed točk dnevnega reda, neposredno povezanih z uresničevanjem Izhodišč za ukrepanje, je bila posebnega pomena tudi priprava osnutka opcijskega protokola h Konvenciji o odpravi vseh oblik diskriminacije žensk. V ta namen je bila ustanovljena delovna skupina, ki je na več zasedanjih obravnavala elemente, ki jih vsebuje predlog opcijskega protokola h konvenciji, ki ga je pripravil Odbor za odpravo diskriminacije žensk.

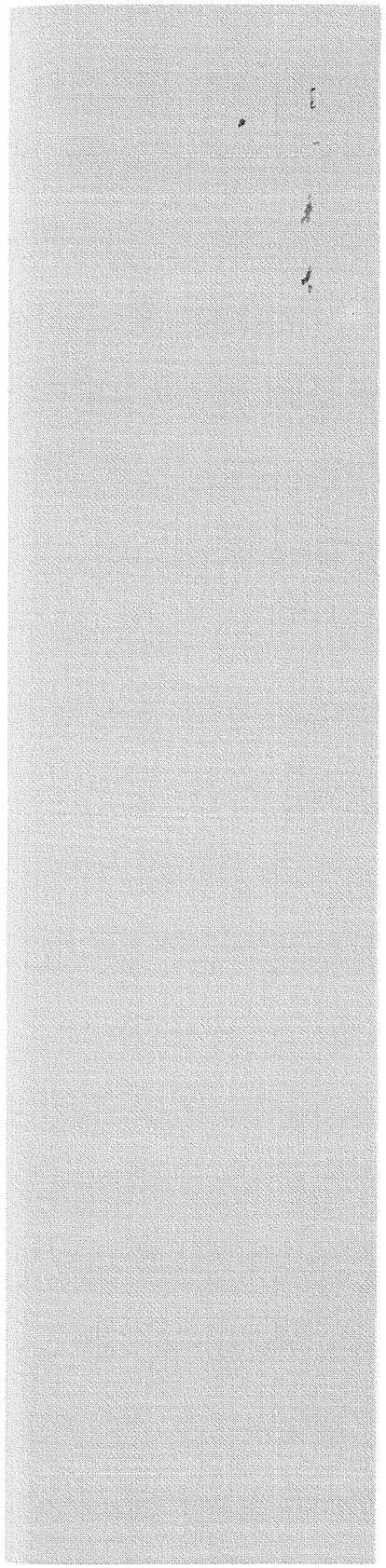
Proces priprave protokola temelji na Dunajski deklaraciji in Programu dejavnosti, sprejetih na Svetovni konferenci o človekovih pravicah, in na Pekinški deklaraciji in Izhodiščih za ukrepanje, ki vlade pozivajo, da podprejo proces priprave osnutka protokola h konvenciji. Delegacije so izrazile podporo opcijskemu protokolu in pripravljenost dejavno sodelovati v procesu njegove priprave. Resda so nekatere delegacije opozorile na določene probleme, ki jih bo treba v procesu priprave rešiti, vendar je bila večina delegacij mnenja, da bo opcijski protokol povečal učinkovitost konvencije in omogočil učinkovitejšo zaščito in uživanje človekovih pravic žensk.

Za učinkovito spremljanje izvajanja Izhodišč za ukrepanje so se delegacije na 40. zasedanju Komisije za položaj žensk odločile, da bo program dela komisije temeljil na usmerjenem in tematskem pristopu, ki bo omogočil spremljanje in ocenjevanje napredka glede določil in priporočil pekinških dokumentov. V okviru sprejetega večletnega programa dela bo Komisija za položaj žensk v letu 1997 obravnavala naslednja tri poglavja iz Izhodišč za ukrepanja, in sicer Izobraževanje in usposabljanje žensk, Ženske in gospodarstvo ter Ženske na oblasti in v procesih odločanja, leta 1998 se bo posvetila poglavjem o nasilju nad ženskami, o ženskah in oboroženih spopadih ter o deklicah in dekletih, leta 1999 pa bo obravnavala še zadnji dve kritični področji, in sicer Ženske in zdravje ter Institucionalni mehanizmi za izboljšanje položaja žensk ter začela z izčrpnim pregledom in oceno izvajanja Izhodišč za ukrepanje. V letu 2000 bo komisija pripravila petleten pregled in oceno napredka glede izboljšanja položaja žensk po Četrti svetovni konferenci o ženskah.

b) Nacionalna raven

Za uresničevanje Izhodišč za ukrepanje v Sloveniji je prva odgovorna vlada. Prvi korak v tem procesu je pregled nacionalnih ciljev, programov in operativnih postopkov v smislu ukrepov, ki jih zahtevajo Izhodišča za ukrepanje.

Skladno s priporočilom, vsebovanem v točki 297 Izhodišč za ukrepanje, je Urad za žensko politiko v začetku leta 1996 začel ob posvetovanju z ustreznimi institucijami in nevladnimi organizacijami pripravljati Nacionalni program ukrepov za izvedbo Izhodišč. Ustanovil je 12 ekspertnih skupin, v katerih sodelujejo predstavnice in predstavniki ministrstev, državnega zbora, nevladnih organizacij, neodvisnih inštitucij in medijev. Pregled stanja in predlog ukrepov na dvanajstih področjih bo Urad za žensko politiko pripravil do konca leta 1996 in ga predstavil raznim državnim telesom in institucijam.

GOVOR VODJE DELEGACIJE REPUBLIKE SLOVENIJE NA PLENARNEM ZASEDANJU

V veliko zadovoljstvo mi je nagovoriti konferenco, ki je zadnja priložnost za postavitev temeljev za izgradnjo resnične enakosti žensk in moških v 21. stoletju. Slovenski delegaciji je v čast biti v Pekingu v tem zgodovinskem trenutku, še posebej zato, ker Slovenija kot mlada demokratična država, ki je dosegla neodvisnost šele pred štirimi leti, prvič sodeluje na svetovni konferenci o ženskah.

Prepričana sem, da bo ta dogodek imel daljnosežne posledice za nadaljnji razvoj in krepitev položaja žensk po vsem svetu. Verjamem namreč, da nam bo uspelo uresničiti najpomembnejše cilje, ki smo si jih, oziroma si jih bomo, zadali, in da bodo naša prizadevanja, združena pod pomenljivim naslovom Akcija za enakost, razvoj in mir, obrodila sadove.

Da je sploh prišlo do tega svetovnega srečanja, so bile potrebne številne, dolgotrajne in skrbne priprave. Zato smo dolžni zahvaliti se vsem, ki so ustvarjali pogoje za naše srečanje in vsebino konference, Združenim narodom ter generalni sekretarki Gertrude Mongella, ki je opravila neprecenljivo delo. Poleg tega se v imenu Vlade Republike Slovenije zahvaljujem državi gostiteljici za ves trud, ki ga je vložila v priprave, ki so zagotovile dobro organizacijo dogodka in prijetno bivanje vseh delegacij v Pekingu.

Kljub optimizmu v uvodnih besedah pa se zavedam težke naloge, ki jo mora opraviti konferenca: kako ob vsej različnosti, ki jo pogojuje določen ekonomski, družbeni in kulturni položaj posameznih regij v svetu, najti rešitve in sprejeti ukrepe, ki ne bodo le mrtve črke na papirju, ampak resnična podlaga za ukrepanje. Če nam je po eni strani v nekaterih predelih sveta že uspelo doseči relativno visoko raven na področju enakosti in zagotavljanja pravic žensk, vsaj na nekaterih področjih njihovih življenj, drugod ženske živijo v veliki revščini, so nepismene, nimajo dostopa do zdravstvenih, izobraževalnih in drugih storitev, ali pa se celo soočajo z najhujšimi oblikami kršenja pravic žensk, so preganjane in izkoriščane.

Ker sem iz države, ki je nekakšen most med Vzhodno in Zahodno Evropo, med vojno in mirom, sem morda za te razlike toliko bolj občutljiva. V Sloveniji ekonomske in socialne posledice prehoda iz socializma v demokracijo niso tako prizadele žensk kot v nekaterih vzhodnoevropskih državah, poleg tega pa je Sloveniji uspelo ohraniti nekatere prednosti, ki jih ima v primerjavi z zahodnimi demokracijami. Čeprav se trendi v zadnjem času spreminjajo, se je v Sloveniji v obdobju transformacije planskega gospodarstva v tržno bolj povečala brezposelnost moških kot brezposelnost žensk. Večja brezposelnost moških je posledica dejstva, da je prestrukturiranje gospodarstva bolj prizadelo tiste panoge, v katerih je bila zaposlena večinoma moška delovna sila. Tudi zastopanost žensk v političnem življenju se po prvih demokratičnih volitvah ni bistveno zmanjšala,

znotraj večine parlamentarnih strank pa so ženske ustanovile posebna združenja in zveze. Na kvalitetni ravni je ostal tudi sistem javnega otroškega varstva in zdravstva. Tudi s pravnega vidika je Slovenija država, ki jamči ženskam vse pravice, v skladu z načeli mednarodnega prava, s Konvencijo Združenih narodov o odpravi vseh oblik diskriminacije žensk in drugimi mednarodnimi pogodbami. Za uveljavljanje človekovih pravic in pravic žensk kot njihov sestavni del je Slovenija sprejela zakon o varuhu človekovih pravic, vzpostavila pa je tudi nacionalni mehanizem za spodbujanje enakosti žensk in moških. Z vprašanji enakosti se v Sloveniji ukvarjata parlamentarna Komisija za žensko politiko, ustanovljena leta 1990, in vladni Urad za žensko politiko, ustanovljen leta 1992. V sodelovanju s številnimi nevladnimi ženskimi organizacijami in gibanji skrbita za spremembe in napredek na področju enakosti žensk in moških.

Slovenija je tudi država, v katero so se po agresiji na Hrvaško in Bosno in Hercegovino zatekli številni begunci, med njimi predvsem ženske in otroci. Trenutno se nahaja v Sloveniji okoli 27.000 začasnih beguncev in begunk z urejenim statusom. Slovenija je torej ena od držav, ki se resno sooča s problemom, kdaj in kako mnogim ženskam, ki si želijo vrnitve v domovino, omogočiti varno vrnitev in predvsem, kako jim v času njihovega bivanja v naši državi zagotoviti čim bolj kvalitetno in dostojno življenje.

Dogajanje v naši bližini, v Bosni in Hercegovini in na Hrvaškem, me tudi vedno znova opozarja na to, da pravice žensk niso nekaj za vselej pridobljenega, ampak jih je mogoče tudi hitro izgubiti. Poziv k solidarnosti zato ne sme in ne more biti zgolj oguljena fraza, temveč nujen predpogoj za uspešno delo na tej konferenci. In zato moramo znati misliti tudi zunaj ozkih nacionalnih okvirov, ne da bi pri tem zanemarili naše lastne interese in specifične potrebe. V tem smislu menim, da moramo posebno pozornost nameniti ženskam, ki se nahajajo v najbolj brezupnem položaju in katerih glas ponavadi ne seže prav daleč. To so najprej ženske iz najrevnejših in večinoma ruralnih predelov sveta. Kaj smo storili za dejansko izboljšanje položaja žensk iz teh predelov? Priznati moramo, da ne dovolj, in da bo zato potrebno znova razmisliti o učinkovitosti dosedanjih programov pomoči in aktivnosti vlad ter mednarodnih organizacij in ustanov, predvsem pa vzpostaviti mehanizme nadzora, ki bodo omogočili učinkovito izvajanje predlaganih ukrepov.

Druga pomembna skupina, na katero se velja še posebej osredotočiti, so begunke in migrantke. Samo s konkretnimi programi za reševanje stiske, v kateri se nahajajo, utegnemo omiliti in izboljšati njihov položaj. Med begunkami je nezanemarljiv delež žensk, ki trpijo zaradi posledic najhujših oblik nasilja - množičnih posilstev kot strategije vojskovanja in razkazovanja moči. Zagotoviti tem ženskam ustrezno zaščito je najmanj, kar lahko storimo. Od konference pričakujem, da bo najostreje obsodila takšno prakso in se zavzela za sankcioniranje povzročiteljev nasilja. Na voljo imamo mehanizme, od katerih lahko pričakujemo ustrezno ukrepanje, imamo mednarodno sodišče za vojne zločine - množična posilstva so zagotovo vojni zločin par excellence.

Naslednja skupina žensk, ki jo je treba posebej izpostaviti, so ženske iz držav, v katerih se spreminjata ekonomski in socialni sistem, iz t.i. držav v tranziciji.

Izkušnje teh držav namreč kažejo, da nosijo posledice ekonomske in družbene krize v prvi vrsti ženske, pri čemer se soočajo celo z izgubo nekaterih pravic, ki so v prejšnjem nedemokratičnem sistemu veljale za samoumevne.

In nenazadnje, ne smemo pozabiti, da se spolna diskriminacija pogosto začne v najzgodnejšem obdobju življenja. Zato so deklice in dekleta posebej ranljiva skupina, investiranje v njihovo zdravje in izobraževanje, odpravljanje nasilja nad njimi, zlasti nasilnega poseganja v integriteto njihovih teles in zanemarjanja ter zapostavljanja v korist dečkov, pomeni investiranje v prihodnje generacije, s tem pa v spreminjanje vzdušja, stališč in ravnanj celotne družbe.

Opozoriti pa želim še na dve temeljni pridobitvi, temeljna dosežka, za katera upam, da predstavljata tudi skupni izhodišči naših prizadevanj. Prvi sega na področje človekovih pravic in zagotavljanje njihovega varstva. Sistematično kršenje človekovih pravic in temeljnih svoboščin neizogibno nosi s seboj tudi kršenje pravic žensk, ki so sestavni, neodtujljivi in nedeljivi del univerzalnih človekovih pravic in svoboščin. Diskriminatoren odnos do žensk vsekakor ni zgolj problem žensk, ampak celotne družbe, saj vpliva nanjo in predstavlja oviro za njen razvoj. Zato vidim kot prednostno nalogo mednarodne skupnosti, da ženskam omogoči v polni meri uživati svoje mednarodno zajamčene človekove pravice, ne glede na razne ovire, povezane s kulturo, vero, običaji in tradicijami. Da bi odpravili zadržke, ki preprečujejo učinkovitost Konvencije o odpravi vseh oblik diskriminacije žensk, v Sloveniji podpiramo prizadevanja za opcijski protokol h konvenciji, ki bi zagotovil pravico do individualne in kolektivne pritožbe. Tako se pridružujemo pozivu iz Programa dejavnosti, sprejetega na Svetovni konferenci o človekovih pravicah na Dunaju, naj Komisija Združenih narodov za položaj žensk in Odbor za odpravo diskriminacije žensk preučita možnost uvedbe pravice do pritožbe.

Drugo pomembno vprašanje zadeva reproduktivne pravice in pravico do svobodne izbire življenjskih slogov. V okviru reproduktivnih pravic je posebej pomembna pravica do svobodnega odločanja za materinstvo, saj gre za temeljno človekovo pravico in predpogoj za resnično enakost. V Sloveniji imamo to pravico zapisano v ustavi in jo priznavamo za človekovo svoboščino. Pravica do svobodnega odločanja o materinstvu temelji na pravici vseh posameznikov in posameznic, da se svobodno in odgovorno odločajo o tem, ali bodo imeli otroke, koliko jih bodo imeli in kdaj, brez prisilnih postopkov in nasilja. Zanikanje reproduktivnih pravic ima za posledico omejevanje možnosti žensk na vseh področjih, v javnem in zasebnem življenju, kriminalizacija splava pa pomeni neposredno ogrožanje njihovega zdravja.

Res je, da mnoge države posegajo v načrtovanje družine bodisi zaradi padanja rodnosti bodisi zaradi pretiranega naraščanja prebivalstva. Toda izkušnje tistih držav, ki se soočajo z zmanjševanjem rodnosti - med njimi je tudi Slovenija - kažejo, da problema ni mogoče odpraviti z omejevanjem splavov. V takem primeru se le poveča število ilegalnih splavov, takšna politika pa tudi ne vpliva na dvig rodnosti. Soočiti se moramo torej z izzivom, s katerim se soočajo sodobne družbe, ko morajo ženskam in moškim omogočiti uresničevanje odgovorne starševske in poklicne vloge, družbene vidike pa prilagoditi novim družinskim oblikam.

Omeniti velja naslednje: Ko govorimo o reproduktivnih pravicah in zdravju, nanje pogosto gledamo preozko. Reproduktivno zdravje namreč ni samo zdravje v času nosečnosti in po porodu, ampak vsebuje vse vidike reproduktivnega zdravja celotnega življenjskega obdobja ženske, kamor sodi tudi odgovorno, zadovoljujoče in varno spolno življenje.

In nazadnje mi dovolite, da opozorim na problem, ki ne zadeva žensk posebej, ampak človeštvo nasploh. Francoska vlada namerava v letošnjem septembru opraviti jedrske poskuse na pacifiškem otoku Maurori, kljub številnim protestom okoljvarstveno osveščenih posameznikov, posameznic in organizacij. Kitajska pa je letos že opravila jedrske poskuse na svojem ozemlju.

Francija v zagovor svojih dejanj govori o "varnih jedrskih poskusih". Enako obrambo je uporabila leta 1963, leto pred prvimi poskusi na Maurori, ko je trdila, da "niti en sam radiokativen delec ne bo nikoli dosegel naseljenih otokov". Takoj po prvem jedrskem poskusu so zabeležili radioaktivnost na Samoi, Fijiju in Novi Zelandiji.

Povečanje ravni radioaktivnosti in uničevanje okolja s ponovnimi jedrskimi poskusi lahko opišemo edino kot kriminalno dejanje, zločin nad človeštvom in naravo.

Hirošima, Nagasaki in Černobil so primeri, ki kažejo, kako lahko povzročimo holokaust, množično uničenje človeštva. Izkušnja Hirošime in Nagasakija, mrtva mesta in vasi v okolici Černobila in pacifiški otoki, na katerih zaradi jedrskih poskusov ni življenja, so sramota za našo zavest in um. Zato si z vsemi močmi prizadevamo za preprečitev novih jedrskih poskusov in za zavarovanje prihodnosti in prihodnosti naših otrok. Vlade Francije, Kitajske in vlade vseh "jedrskih" držav pozivamo, da prenehajo opravljati jedrske poskuse.

Četrta svetovna konferenca o ženskah bo določila prioritete in cilje na področju enakosti žensk in moških za naslednje desetletje. Upam, da bodo cilji ambiciozni, da bo enakost prioriteta in da bo enaka zastopanost žensk in moških v političnem in javnem življenju vse zastavljeno tudi omogočila. Izzivi so resnično številni in pomembni. Vlada Republike Slovenije je pripravljena, da se z njimi spopade in da s konkretnimi dejanji okrepi vlogo žensk.

Konferenci želim uspešno in produktivno delo.

AKCIJA ZA ENAKOST, RAZVOJ IN MIR

POROČILO O ČETRTI SVETOVNI KONFERENCI O ŽENSKAH